UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI, ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHENSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

urn:nbn:de:hbz:466:1-54092

Visual Library

Pa. 1507.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SECVNDI TOMI

QVARTA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

Bibliothecae PP. Capucinorum Padiborn
1754.

QVATVOR LIBRIS COMPREHENSA.

A R. P. ROBERTO BELLARMINO SOCIETATIS IESV.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

CAP. I. *Qui scripserint de Pœnitentia, tum Catholici tum Hæretici.*

II. *Deteguntur impostvræ, & mendacia quædam crassiora Lutheri.*

III. *Calumniæ & mendacia Melanchthonis.*

IV. *Calumniæ & mendacia Tilemani Heshusij.*

V. *Calumniæ & mendacia Ioannis Caluini, & Theodori Bezæ.*

VI. *Calumniæ & mendacia Martini Kemnitij.*

VII. *De nomine Pœnitentiæ.*

VIII. *Proponitur controuersia prima. An Pœnitentia sit Sacramentum propriè dictum.*

IX. *Explicantur sententiæ Aduersariorum de proposita quæstione.*

X. *Pœnitentiam Sacramentum esse propriè dictum.*

XI. *Soluuntur argumenta Caluini & Kemnitij.*

XII. *An Pœnitentiæ Sacramentum à Sacramento Baptismi diuersum sit.*

XIII. *Probatur veritas.*

XIV. *Soluuntur obiectiones.*
XV. *De partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.*
XVI. *Soluuntur obiectiones.*
XVII. *De partibus materialibus Sacramenti Pœnitentiæ, Quæstio inter Catholicos.*
XVIII. *De partibus Pœnitentiæ, sententiæ variæ Hæreticorum.*
XIX. *Refelluntur sententiæ Hæreticorum, & Catholica confirmatur.*
XX. *Respondetur ad argumenta Aduersariorum.*
XXI. *De tertia partitione Pœnitẽtiæ, in priuatam, publicam, & solennem.*
XXII. *De ritibus Pœnitentiæ solennis.*

LIBER SECVNDVS,
Qui est de Contritione.

PRÆFATIO.

CAP. I. *Proponitur doctrina Catholica.*
II. *Contritionem esse actionem bonam, & liberam, atque ad Euangelium pertinentem.*
III. *Contritionem sine speciali Dei auxilio haberi non posse.*
IV. *In Contritione includi odium, ac detestationem peccati præteriti.*
V. *Soluuntur obiectiones.*
VI. *In Contritione includi propositum rectè viuendi.*
VII. *Soluuntur obiectiones.*
VIII. *Contritionem ad iustificationem omninò necessariam esse.*

IX. *Soluuntur obiectiones.*
X. *De quantitate Contritionis.*
XI. *De quantitate Contritionis ex sententia Catholicorum.*
XII. *Contritionem caussam esse remissionis peccatorum.*
XIII. *Contritione perfecta cum voto Sacramenti suscipiendi, remitti peccata ante sacerdotis Absolutionem.*
XIV. *Soluuntur obiectiones.*
XV. *Nullum esse peccatum, quod per veram Pœnitentiam non deleatur.*
XVI. *Soluuntur obiectiones: ac de peccato in Spiritum sanctum breuiter disputatur.*
XVII. *Contritionem imperfectam, siue attritionem ex timore pœnæ ortam, bonam atque vtilem esse.*
XVIII. *Soluuntur obiectiones.*

LIBER TERTIVS,
In quo de Confessione disseritur.

CAP. I. *De erroribus circa Confessionis necessitatem.*
II. *Probatur Confessionis necessitas ex Euangelio.*
III. *Confirmatur eadem veritas ex figuris, quæ confessionem Sacramẽtalem præcesserunt.*
IV. *Confirmatur eadem veritas ex aliis locis noui Testamenti.*
V. *Idem probatur ex testimoniis Conciliorum.*
VI. *Idem probatur ex traditione veterũ Patrũ, qui floruerunt ab anno Domini C. ad CC.*

VII. *Testimonia Patrum ab anno CC. ad CCC.*
VIII. *Testimonia Patrum ab anno CCC. ad CD.*
IX. *Testimonia Patrum ab anno CD. ad D.*
X. *Testimonia reliquorum Patrum, ab anno D. ad M. CC.*
XI. *Refelluntur solutiones Kemnitij ad loca Patrum.*
XII. *Confessionem esse Iuris diuini, confirmatur aliquot argumentis.*
XIII. *Soluitur argumentum primum Ioannis Caluini.*
XIV. *Soluitur argumentum secundum Caluini, vbi tractatur historia de facto Nectarij.*
XV. *Soluitur argumentum tertium Ioannis Caluini.*
XVI. *Argumentum quartum Caluini.*
XVII. *Diluitur argumentum quintum Caluini.*
XVIII. *Diluitur prima obiectio Martini Kemnitij.*
XIX. *Diluitur secunda obiectio Kemnitij.*
XX. *Diluitur tertia obiectio Kemnitij, & simul obiectiones Brentij.*
XXI. *Soluitur quarta obiectio Kemnitij.*

LIBER QVARTVS,
In quo de Satisfactione agitur.

CAP. I. *Status controuersiæ explicatur.*
II. *Quòd sæpe remissa culpa, maneat debitum luendæ pœnæ.*
III. *Reatum pœnæ temporalis, qui interdum remanet post amicitiam cum Deo reformatam, bonis operibus redimi posse.*

IV. Ope-

IV. *Opera laboriosa, quibus reatus pœnæ temporalis expiatur, sponte suscipi posse.*

V. *Opera quibus reatus peccati præteriti expietur, rectè à Sacerdotibus iniungi.*

VI. *Opera Satisfactoria esse Orationem, Ieiunium, & Eleemosynam.*

VII. *Posse hominem iustificatum verè Deo satisfacere pro reatu pœnæ temporalis.*

VIII. *Ex Scripturis probatur, Deo satisfieri posse pro pœna temporali, culpa dimissa.*

IX. *Ex traditione veteris Ecclesiæ probatur Satisfactio.*

X. *Refutantur responsiones Hæreticorum ad testimonia Patrum.*

XI. *Soluuntur argumenta quædam Lutheri contra sententiam Ecclesiæ de Satisfactione.*

XII. *Soluuntur argumenta Philippi Melanchthonis ex Locis communibus.*

XIII. *Soluuntur argumenta Philippi ex Apologia Confessionis Augustanæ.*

XIV. *Soluuntur quædam argumenta Ioannis Caluini.*

XV. *Soluuntur alia Caluini argumenta.*

XVI. *Soluuntur alia Caluini argumenta.*

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ,

LIBER PRIMVS.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ quatuor sunt controuersiæ principales, quas, pro vt Dominus, pro cuius solius gloria scribimus, dederit, explicabimus. PRIMA *est de genere, an videlicet Pœnitentia sit Sacramentum propriè dictum, & quæ sint eius partes.* ALTERA *de Contritione, quæ prima pars est materialis Pœnitentiæ.* TERTIA *de Confessione, quæ est pars secunda.* QVARTA *de Satisfactione, quæ est pars tertia.*

Sed antequam ad ipsas controuersias accedamus, operæpretium esse duximus, tria quædam præmittere: Qui auctores de hoc argumento scripserint; quibus impostur is, & mendaciis veritatem inuoluere nitantur aduersarij; & quid nomine Pœnitentiæ cùm apud Latinos, tum apud Hebræos, & Græcos intelligatur.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

Qui scripserint de Pœnitentia tum Catholici tum Hæretici.

IGITVR EX CATHOLICIS MVLTI DE Pœnitentia egregia volumina reliquerunt. Ac vt à veteribus incipiamus, PRIMVS de Pœnitentia librum integrum scripsit Tertullianus, quem tamen inter Catholicos non numeramus. DEINDE, S. Cyprianus de eodem argumento scripsit tum in serm. 5. de lapsis, tum in libro ad Nouatianum. TERTIO, scripsit Pacianus epistolas tres contra Nouatianos, & Paræneſim ad Pœnitentiam: quæ omnia nunc habentur in primo tomo Biblioth. sanctorum Patrum. QVARTO, sanctus Ephrem scripsit librum de Pœnitentia, & alterum de vera Pœnitentia. QVINTO, S. Ambrosius scripsit libros duos de Pœnitentia aduersus Nouatianos. SEXTO, S. Ioannes Chrysostomus scripsit homilias duodecim de Pœnitentia. SEPTIMO, S. Augustinus scripsit homilias duas quæ sunt 27. & 50. in lib. 50. homiliarum. quarum altera sub titulo libri de vtilitate Pœnitentiæ; altera sub titulo libri de Pœnitẽtiæ medicina, in tomo 9. etiam habentur. OCTAVO, Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum, de Pœnitẽtia proprium tractatum fecit. NONO, Victor Cartennensis insigne volumen scripsit de Pœnitentia. DECIMO, Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. VNDECIMO, Petrus Lombardus, & post eum Theologi Scholastici lib. 4. sentent. dist. 14. & Gratianus, ac post eum Iureconsulti 33. quæst. 3.

Propriè autem aduersus Hæreticos recentiores hi Theologi scripserunt. Thomas Waldensis tomo 2. de Sacramentis, cap. 135. & seq. Ioannes Eckius in homiliis de Sacramentis, & in tribus libris de Pœnitentia. Ioannes Roffensis in refutatione articulorum Lutheri. Albertus Pighius controuersia nona. Petrus à Soto de institutione sacerdotũ. Ruardus Tapperus in explicatione articulorum Louanienſium. Ioannes Gropperus in Enchiridio Concilij Colonienſis. Alphonsus à Castro in libris contra Hæreſes. Dieghus Payua lib. 8. Orthodoxarum explicationum. Iacobus Latomus in defenſione ar-

culi tertij Louanienſium, & in libro de Confeſſione ſecreta; & in altero contra OEcolampadium. Ioannes Antonius Delfinus lib 2. de Eccleſia. Marianus Victorius hiſtoriam ſcripſit de Sacramento Confeſſionis. Hoſius Cardinalis in Confeſſione Polonica, cap. 44. & ſeq. Wilhelmus Lindanus lib. 4. Panopliæ, cap. 57. & ſeq. Pereſius Aiala in libro de traditionibus, part. 3. Andreas Vega lib. 13. in Concilium Ttidentinum. Ioannes Cochlæus in diſcuſſione articulorum 11. & 13. Auguſtanæ Confeſſionis. Ioannes à Dauentria in refutatione eorundem articulorum. Ioannes Hoffmeiſterus in iudicio de iiſdem articulis. Alphonſus Viruesius Philippica 9 10. & 11. Ioannes Medina tractatu de Pœnitentia, Confeſſione, & Satisfactione. Melchior Canus in relectione de Pœnitentia. Chryſoſtomus Iauellus libro de Philoſophia Chriſtiana, parte 5. tract. 5. Tilmannus in libro de Sacramentis, cap. 4.

Iam verò ex Hæreticis noſtri temporis, ſcripſit primus Martinus Lutherus de Pœnitentia in libro de captiuit. Babylon. cap. de Sacramento Pœnitentiæ; in aſſertionibus articulorum ſuorum; in diſputationibus contra Antinomos. Philippus Melanchthon in Confeſſione Auguſtana, & eius Apologia, art. 11. & 12. in locis communibus, tit. de Pœnitentia, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione: & in diſputatione quadam de Pœnitentia. Ioannes OEcolampadius in libro de Confeſſione. Ioannes Brentius in Confeſſione Wirtembergenſi, & in eius Apologia, & in homiliis de Pœnitentia. Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. & lib. 4. cap. 19. Ioannes Wigandus in libro qui inſcribitur Methodus doctrinæ Eccleſiæ Mageburgenſis, cap. 18. Petrus Palladius in Admonitione de Pœnitentia, & Iuſtificatione. Dauid Chitræus in ſua Catecheſi, loco 8. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis Tridentini Concilij ad 14. ſeſſ. Theodorus Beza in ſua Confeſſione fidei, cap. 7.

CAPVT

CAPVT II.

Deteguntur impostura, & mendacia quædam crassiora Lutheri.

NVNC vt ad mendacia veniamus: Lutherus in libello quem inscripsit, Aduersus execrabilem Antichristi bullam, de sexto articulo disputans, sic ait: *Lege libros illorum Sophistarum de Pœnitentia, & videbis eos nec promissionis, nec fidei vllam mentionem facere. Has enim partes Pœnitentiæ vitas omittunt, & solis mortuis contritionibus homines exagitant.* Hæc ibi. Idem repetit his verbis, in libro de captiu. Babyl. cap. de Pœnitentia: *Non hoc contenta Babylonia nostra, fidem quoq; adeò extinxit, vt impudenti fronte eam negaret necessariam esse in Sacramento isto, immò Antichristica impietate definiret hæresim esse, si fidem necessariam quis esse assereret.*

HAEC impudentissima calumnia non solùm refutatur omnibus Catholicorum libris, qui primo loco fidem exigunt in iustificatione adultorum: sed etiam ex ipsomet Luthero secum in eadem pagina intra septē lineas apertissimè pugnante. Sic enim ait in libro supra citato aduersus execrabilem Antichristi bullam, & in eadem ipsa pagina: *Hoc ea doctrina egit: pœnitentiam nullius esse momenti, nisi in fide, & charitate fieret; quod ipsimet docent quoque, nisi quod nec quid fides, nec quid charitas sit, aut sciunt, aut docent.* Hæc ibi.

SECVNDO, idem Lutherus in eodem libro de captiuit. Babylon. cap. de Pœnitentia: *Principiò*, inquit, *Contritionem sic docuerunt, vt eam fide promissionis priorem facerent, & longè viliorem, vt quæ non esset fidei opus, sed meritum: immò non memorantur eam.* Et infrà: *His audaciores, & peiores finxerunt quādam attritionem, quæ virtute Clauium, quam ignorant, fieret Contritio: eam donant impiis, & incredulis, vt sic vniuersa Contritio aboleretur. O iram Dei insustentabilem. Hæccine in Ecclesia Christi doceri?* Hæc ille.

AT HAEC omnia impostura, & calumniæ sunt. Nemo enim Catholicorum Contritionem priorem esse fide, neque ipsam etiam attritionem nisi fide præcedente vllo modo haberi posse docuit: fidem autem ita certi sumus donum esse

Dei,

Dei, vt neque Contritione, quæ ex fide nascitur, neque vllo alio opere, tanquam ex merito acquiri posse constanter doceamus. Neque Lutherus vllum notare potuit auctorem ex nostris, id est, Catholicum, qui ea scripserit, aduersus quæ ipse adeò tragicè vociferatur. Sed video vnde occasionem acceperit calumniandi: fidem enim nouus iste Apostolus longè aliter definit, quàm in epist. ad Hebræos B. Paulus definierit, & quàm acceperit hactenus Catholica Christi Ecclesia. Quia igitur inanem illam persuasionem, qua Lutherani iubent vnumquemque firmissimè credere, sibi à Deo remissa esse peccata, nos Catholici non agnoscimus, ac ne fidei quidem Catholicæ nomine dignamur; Lutherus vt simplicibus imponat, nos fidem simpliciter à Contritione separare, atque adeò de medio tollere calumniatur. At nos non fidem Christi, sed hæresim Lutheri minimè necessariam ad Contritionem esse contendimus.

Tertio, idem Lutherus in 4. disputatione aduersus Antinomos propositione 3. docet, apud Catholicos pœnitentem oportere esse incertum de remissione peccatorum. Et in eadem disputatione, propositione 9. affirmat Papistas cogere homines vt diffidát an Christus pro illorum peccatis sit mortuus. Et in serm. de Eucharistia, quem habuit anno XXVI. dicit, summè erratum esse; quòd nemo hactenus rationem Absolutionis habuerit, quòd videlicet non certò crediderint se absolutos.

Vbi est aliquid breuiter Observandvm, vt fundamentum harum calumniarum faciliùs detegatur. Cùm tria concurrant ad remissionem peccatorum; Christi meritum, virtus Sacramenti, & propria dispositio per ipsam pœnitentiam, quæ sine actu fidei, aliarumque virtutum haberi non potest: Catholici homines adeò non dubitant de Christi merito, & Sacramenti virtute, vt hæreticos censeant qui Christum non pro omnibus mortuum, aut eius mortem non ad omnia omnium hominum peccata delenda sufficere, aut Sacramenti virtutem inefficacem, incertámue esse disputare ausi fuerint. De propria dispositione, an ea sit qualis requiritur, non immeritò ambigi posse docēt. Quod quidem ipsi etiam Lutherani fateri coguntur: nam fidem, & pœnitentiam requiri non negant: posse autem falli hominem in sua fide ac pœnitentia discer-

discernenda, concedunt. Sic enim Lutherus loquitur in serm. de Baptismo habito anno M. D. XXXV. *Vt Baptismus certus sit in nobis, ideò non fundat eum Deus supra fidem nostram, cùm illa possit incerta, & falsa esse, sed supra verbum & institutionem suam.* Et Ioannes Caluinus lib. 3. Instit. cap. 2. §. 10. de iis loquens, qui fidem se habere existimant, cùm tamen non habeant: *Tot vanitatis*, inquit, *recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi obtectum est, vt se ipsum sæpe fallat. At verò qui talibus fidei simulachris gloriantur, intelligant diabolis nihilo se in hac parte præcellere.* Hæc ille.

Lutherus igitur, vt etiam Lutherani passim, cùm intelligant Catholicos de consequutione remissionis peccatorum interdum non sine caussa dubitare ob indispositionem propriam; mira fraude, quod est vnius caussæ, ad aliam transferunt, & impudenter nobis affingunt, quòd de mortis Christi precio, aut de Sacramenti virtute, & efficacia dubitemus. Accedit, quòd Catholici non docent oportere pœnitentes (vt Lutherus mentitur) esse incertos de remissione peccatorum, quin potiùs hortantur, vt ita viuant, & ea diligentia, eoque studio Sacramentum percipiant, vt certò confidere possint sibi remissa esse peccata, & testimonio pacatæ conscientiæ iucundissimè perfruantur.

Sed duo sunt quæ Catholici docent, & in quibus ab aduersariis dissidemus. ALTERVM, certitudinem quam de remissione peccatorum habere possumus, & plurimi fidelium post Sacramenta percepta habent, non esse certitudinem fidei Catholicæ, sed moralem & humanã, nec tàm fidei, quàm fiduciæ. ALTERVM, eos, qui hac certitudine carent, & ob suã infirmitatem metuunt ne fortè Sacramenti fructum nõ perceperint, non esse propterea inter infideles & impios numerandos; neque ideò inutiliter Sacramenta percipere, qui timent ne fortè inutiliter Sacramenta percipiant.

Aduersarij verò non minus certò credere iubent eos, quibus Sacramenta ministrant, sibi remissa esse peccata, quam Christum Deum esse, & eadem de caussa qui de sua iustificatione dubitant, impios & infideles iudicant: in quo apertissimè falluntur. Nam etiamsi ex verbo Deo certi simus, omnibus illis remitti peccata, qui vt oportet ad Pœnitẽtiæ Sacramen-

mentum accedũt, dicente Domino: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ioan. 20. hunc tamen aut illum hominem, vt oportet, ad Sacramẽtum accedere, ex verbo Dei colligi non potest, sed ex humanis tantùm coniecturis, ac signis, proinde ad fidem Catholicam & diuinam, quæ verbo Dei nititur, id pertinere nullo modo potest.

Qvarto, idem Lutherus in libro de Missa priuata edito anno XXXIV. scribit pleroſque Catholicorum horribili, & Satanica impudentia iam rursus docere, Christum tantùm satisfeciſſe pro peccato originali: pro actualibus autem nos ipsos satisfacere oportere, & ita ex Christianis nos iam fieri Turcas & Ethnicos, conſputato Christo. Idem in præfatione commentariorum in epist. ad Galat. anno XXXV. longiùs progreditur: dicit enim à Catholicis minoris Christum æstimari, quàm à Iudæis; cùm Iudæi Christum habeant pro latrone meritò in cruce ſuſpenſo: Catholici autem (vt ipse mẽtitur) Christum habeant pro fabula, & tanquam aliquod fictum numen apud Gentiles.

Mendacivm hoc tam est crassum, & manifestum, vt nulla refutatione indigeat. Catholici enim Satisfactionem non ad ipsa peccata actualia delenda referunt, nisi fortè per modum dispositionis; sed ad pœnas temporales, quas diuina sapientia remanere voluit remissa culpa: porrò culpas ipsas actuales Catholici omnes per Sacramentum Pœnitentiæ, q̃ vim habet ex Christi sanguine, purgari affirmant. Id quod neque Lutherus ipse ignorare potuit: nam in disputatione Philippi de partibus Pœnitentiæ, cui Lutherus epistolam laudatoriam præfixit, ita habet propositio 10. *Rectè fatentur aduersarij quòd Satisfactiones non mereantur remissionem culpæ*, & idem repetit Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ in art. de Confessione, & Satisfactione. Adde, quòd non solùm Catholici docent, Christum satisfeciſſe pro culpis omnibus, sed etiam pro omnibus pœnis: ceterùm Christi satisfactionem non eodem modo nobis applicari pro culpa originali, & pro actuali; neque eodem modo pro pœna æterna, & pro temporali, vt infrà suo loco explicabimus.

Qvinto, idem Lutherus in commentario epistolæ ad Galatas, in illa verba 2. capitis: *Si enim quæ destruxi, iterùm ædifi-*

edifico, &c. scribit Catholicos in Confessionis Sacramento nullam mentionem facere meriti Christi, sed inculcare tantùm humanas satisfactiones: id quod probat ex forma Absolutionis, qua vtuntur religiosiores Papistæ.

Sed hoc mendacium non opinor Lutherum vigilando, sed dormiendo scripsisse: nam in ipsa forma Absolutionis, quam eo loco ponit, & quam etiam ex Luthero Tilmanus Heshusius recitat. in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, loco 9. num. 57. prima verba sunt hæc: *Meritum passionis Christi, & meritum B. Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, &c.*

Sexto, idem Lutherus in captiuit. Babyl. cap. de Sacramento Pœnitentiæ, in ipso principio sic ait: *Primum huius Sacramenti, & capitale malum est, quòd Sacramentum ipsum in totum aboleuerunt, ne vestigio quidem eius relicto.*

At si ita esset, vt Lutherus hoc loco dicit, certè non existimarent Catholici ex Lutheri sententia, septem esse Sacramenta: non enim septem esse possunt si vnum dematur. Idem autem Lutherus in ipso principio eiusdem libri de captiuit. Babylon. cùm dicit, neganda sibi esse septem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda, satis apertè significat apud Catholicos septem Sacramenta communiter numerari.

Septimo, idem Lutherus in libro aduersus Papatum Romæ fundatum, quem edidit anno XLV. vno anno videlicet antequam de hac vita migraret, ita impudenter mentitur, & obscœnè, ac petulanter loquitur, vt mirum sit ab ipsis suis hominibus non pro scurra potiùs, quàm pro Euangelista habitum. Audacter scribit Papam dicere: *Nemo extra me, meas Claues, & Missas, potest opem ferre: Christus & fides hîc nihil possunt conferre.* Item: *Christus est ebrius, stolidus, fatuus, & oblitus quantam potestatem ligandi cum Clauibus mihi tradiderit.* Item: *Qui non adorat ventris mei crepitus, peccatum mortale committit, & dignus est inferno.* Ibidem seriò affirmat, Papam & omnes qui illi adhærent, quos rudes, & stupidos, ac sceleratos asinos vocat, nihil omninò scire in sacris literis, nihil nosse de Deo, de Christo, de Baptismo, de Eucharistia, de Clauibus, de bonis operibus: & extra dubitationem esse dicit, nullum Catholicorum scire

vnum

vnum ex decem Præceptis, vel vnam petitionem orationis Dominicæ, vel aliquem articulum Symboli; immò neque ordinem Decalogi posse recensere, quæ apud suos Lutheranos etiam pueris quinque annorum notissima sint.

HAEC SI refellere velim, iniuriam faciam vel ipsis Lutheranis, quasi eos tam hebetes, & tardos esse censeam, vt hæc tam splendida mendacia sibi persuaderi passi fuerint.

OCTAVO, idem Lutherus in articulis Smalcaldicis, quos anno M. D. XXXVII. collegit, & in conuentu suorum promulgauit, in 3. parte, tit. de falsa Pœnitentia Papistarum, præter alia multa mendacia, quibus titulus ille scatet, Catholicis imponit, quòd doceant eos qui rectè Pœnitentiam agunt, mereri remissionem peccatorum. Item addit, apud Catholicos nullam fieri Christi, aut fidei mentionem, sed sperare vnumquemque se propriis operibus abolere omnia peccata coram Deo: item Contritionem Catholicorum, esse fictam & simulatam cogitationem peccatorum ex propriis viribus profectam sine fide, & sine cognitione Christi.

HAEC ET similia, quæ eo loco sæpiùs repetuntur, & inculcantur, tantùm abest vt pro nostris agnoscamus, vt ea in Pelagianis Hæreticis prorsus damnemus. Sed, vt sæpe dixi, facile est sine teste quidlibet asserere, & procliue, ac familiare Hæreticis mentiri.

CAPVT III.

Calumniæ & mendacia Melanchthonis.

PHILIPPVS Melanchthon Confessionis, & Apologiæ auctor, & Cõfessionistarum quasi proprius parens, vt locum hunc de Pœnitentia præter ceteros diligenter muniret, variis imposturis, & calumniis fucandum censuit: ac primùm in ipsa Confessione Augustana artic. 12. mentitur, Catholicos non docere remissionem peccatorum per fidem contingere, sed per nostram dilectionem, & opera; & satisfactiones esse necessarias ad redimendas pœnas æternas.

Sed operæpretium erit audire, quàm variè hoc mẽdacium in variis editionibus expresserint. Nam in ipsa Confessione quam anno M. D. XXX. Imperatori Carolo exhibuerunt, ita legi-

legimus: *Reiiciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed iubent nos mereri gratiam per satisfactiones nostras.* In editione autem Wittembergensi anno M. D. XXXI. ita mutârunt: *Reiiciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem, & opera. Reiiciuntur & isti, qui Canonicas satisfactiones docẽt necessarias esse ad redimendas pœnas æternas, aut pœnas Purgatorij.* In editione anni M. D. XL. ita posuerunt: *Damnant & illos, qui non docent remissionem peccatorum per fidem gratis propter Christum contingere: sed contendunt remissionem peccatorum contingere propter dignitatem Contritionis, Dilectionis, aut aliorum operum; & iubent dubitare conscientias in Pœnitentia, an consequantur remissionem peccatorum, & affirmant hanc dubitationem non esse peccatum, &c.* Eadem Confessio in articulo de Confessione, qui est inter eos de abusibus, in editione anni XXXI. *Antea,* inquit, *immodicè extollebantur satisfactiones, fidei verò, & meriti Christi, ac iustitiæ fidei nulla fiebat mentio.* Et in editione anni XL. *Nusquam,* inquit Confessio, *quidquam certi docent quomodo contingat remissio peccatorũ: de fide prorsus est altissimum silentium, immò iubent perpetuò dubitare de remissione peccatorum.* Et infrà: *Docti,* inter Catholicos scilicet, *fingunt per satisfactiones compensari æternam mortem: indocti putabant his operibus emi remissionem culpæ.*

Iam verò idem Philippus in Apologia ad art. 12. tot fraudes, & impostura congessit, vt difficilè sit vel numerum inire: quarum tamen partem aliquam refutauimus in eo libello, quem inscripsimus Iudicium de libro Concordiæ Lutheranorum. Sed vnum est mendacium tùm in Confess. in art. de Confessione, editionis anni M. D. XL. tùm in Apologia ad articulum de Pœnitentia, quod nullo modo præterire possum. Gloriatur Philippus maximam huic loco à suis esse lucem allatam. In Confessione sic loquitur: *Fuit obruta ingenti acervo inutilium ac malarum opinionum, simplex doctrina de Pœnitentia.* Et paulò pòst: *Ideò huic articulo maximè studuerunt nostri lumen adferre, quem quidem ita patefecerũt, atque illustrauerunt, vt etiam aduersarij saniores fateantur hac in re benè meritos esse de Ecclesia.* In Apologia verò hæc addit:

addit: *Omnes*, inquit, *boni & viri omnium ordinum, ac Theologici ordinis etiam, haud dubiè fatentur, ante Lutheri scripta confusissimam fuisse doctrinam Pœnitẽtiæ. Exstant libri Sententiariorum, & ibi sunt infinitæ quæstiones, quas nulli Theologi & nquam satis explicare potuerunt: populus neque rei summam complecti potuit, nec videre quæ præcipuè requirerentur in Pœnitentia, & bi quærenda esset pax conscientiæ. Prodeat nobis aliquis ex aduersariis, qui dicat quãdo fiat remissio peccatorum: Bone Deus, quanta tenebræ sunt. Dubitant & trum in Attritione, vel in Contritione fiat remissio peccatorum.* Et infrà: *Nos igitur, & t explicaremus pias conscientias ex his labyrinthis Sophistarum, constituimus duas partes Pœnitentiæ, & idelicet Contritionem, & Fidem, &c.*

AT NOS contrà verissimè dicere possumus, ante Lutheri defectionem, & scripta illa contentiosa, planissimam fuisse doctrinam de Pœnitentia, si ea spectentur, quæ ad hoc Sacramentum cum fructu suscipiendum & ministrandum pertinent, quæ sola à populo, & sacerdotibus communiter scire necesse est. Sciebant enim, & fatebantur omnes, Pœnitentiam Sacramentum esse; neque de ea re vlla controuersia erat. Sciebant quo tempore necesse esset Pœnitentiam agere, atque ad hoc Sacramentum accedere. Sciebant quid esset agendum, vt Sacramentum hoc vtiliter perciperetur, nimirum dolendum esse de peccato præterito, & propositum concipiendum vitæ melioris; confitenda sacerdoti omnia peccata mortalia, quæ ad mentem post examen venirent: mulctam denique subeundam, quam sacerdos imposuisset. Sciebant per Absolutionem remitti peccata, Deo nimirum Christi merita per sacerdotum ministerium applicante: idque gratis, non ob meritum vel dignitatem Contritionis, nedum Attritionis, vt mendacissimè Aduersarij nobis imponunt. Sciebant denique à quo Pœnitentiæ Sacramentum petere deberent, à proprio videlicet animarum suarum Pastore, vel certè ab eo, qui à communi Pastore totius Ecclesiæ ad id munus facultatem haberet. Hæc omnia, & nota erant omnibus, & extra controuersiam posita, & ad populi institutionem in Catechismis, aliisque communibus libris passim inueniebantur.

Quòd

Quòd si prætereà quædam subtilius à Theologis disputabantur in scholis de Pœnitentiæ Sacramento, ea nihil populi fidem impediebant, quemadmodum nec disputationes de Trinitate, de Incarnatione, de peccato originis, aliisque fidei nostræ mysteriis impedimento sunt plebi, quo minùs simplicem Symboli fidem ex concionibus, & Catechismis haurire possint.

At post Lutheri scripta & concertationes, ita confusa & obscurata sunt omnia, vt nihil certi iam habeant Lutherani de præcipuis capitibus doctrinæ de Pœnitentia; vt mirum nō sit, disputationes subtiliores Scholasticorum apud eos cessâsse, cùm in primis elementis, & iis, quæ ab ipso etiam populo cognosci debent, nondum conuenire potuerint. Contendunt enim adhuc, sitné vllum Pœnitentiæ Sacramētum; an sit retinenda priuata Confessio; quæ peccata sint confitenda necessariò; quo tempore sit facienda Confessio; cui sit facienda; & num etiam fœminæ, ac pueri possint absoluere; Fidéne Contritionem, an Contritio Fidem præcedere debeat. Nam Lutherus in captiuit. Babyl. cap. de Pœnitentia, tragicè vociferatur in eos, qui Contritionem Fide priorem faciunt, quique eam impiis, & infidelibus tribuunt: *O iram*, inquit, *Dei insustentabilem. Hæccine in Ecclesia Christi doceri?* & tamen Confessio Augustana art. 12. qui est de Pœnitentia, & in artic. de Confessione, & Apologia ad art. 12. disertis verbis docēt, Contritionem præcedere, Fidem autem subsequi; ex quo sequitur, vt Contritio nunquam nisi in impiis, & infidelibus reperiatur. Ita in re primaria pugnat Confessio, quæ est Lutheranis loco noui cuiusdam Euangelij, cum ipso Luthero, qui est iisdem loco noui cuiusdam Euangelistæ. Sed his omissis, pergamus ad cetera.

Idem Philippus in disputatione de Pœnitentia, propos. 7. sic ait: *Stultè, & impiè docuerunt Scholastici, peccata remitti per Contritionem sine fide*. Et propos. 11. *Tota*, inquit, *doctrina de Pœnitentia apud Scholasticos, plena est errorum, & impietatis, quia omittunt caput negotij, videlicet fidem, quia non docent hominem fide accipere remissionem peccatorum*. Idem in alia disputatione contra articul. Louanienses propos. 9. *Detrahunt*, inquit, *gloriæ Christi, quando dicunt remitti peccata propter nostra merita, non propter Christum.*

Et propos. seq. *Hunc tetrum errorem, quo deletur præcipuus articulus fidei; Credo remissionem peccatorum, impiè defendunt Louanienses in suo decreto.* Idem in Locis communibus vltimò editis, tit. de Confess. *Monachi*, inquit, *finxerunt enumerationem peccatorum in Confessione esse cultum, & meritoriam remissionis.*

HAEC OMNIA mendacia sunt, neq; alio testimonio probari possunt, nisi quia Luthero libuit ea confingere: quod enim ille dixit, pro vero habendum, & sæpiùs repetendum est, licet alioqui falsissimum sit.

Deniquein locis communibus editis anno M. D. XXII. cùm primitias spiritus Lutherici se habere gloriaretur Philippus, mendaciis & imposturis contemptum addebat antiquissimi, & celeberrimi Concilij œcumenici Nicæni: sic enim scripsit in eo lib. tit. de humanis legibus: *In Synodo Nicæna constitutæ sunt quædam Pœnitentiæ formæ: non pronuncio quo spiritu decreuerint Patres: at video bonam Euãgelij partem, immò vim germanam Euangelij obscuratam esse ea traditione; nam inde primùm natæ sunt satisfactiones.* Et infrà: *Porrò nostrorum temporum Theologastri sequuti priscam traditionem Synodi Nicænæ, fecerunt ex satisfactionibus partem Pœnitentiæ; quo errore planè non est alius nocentior.* Hæc ille.

IN QVIBVS verbis tria mihi animaduertenda esse videntur. PRIMO, incredibilis audacia huius hominis, qui cùm eo tempore iuuenis esset, & sacras literas vix attigisset, in scholis Grammaticorum tantùm versari solitus; tamen iam spiritu hæretico ebrius, pronunciare ausus sit, à Nicæna generali Synodo omnium antiquissima, & sanctissima, vim germanam Euangelij esse obscuratam.

SECVNDO, insciția intolerabilis in eo, qui se censorem Nicænæ Synodi profitebatur: neque enim verum est, ex Concilio Nicæno primùm natas esse satisfactiones, cùm Concilium Neocæsarienſe, & Ancyranum, quæ sunt Nicæno vetustiora, plena sint Canonibus pœnitentialibus: & sancti Cypriani sermo de lapsis, ac Tertulliani liber de Pœnitentia (vt alios nunc omittam) nihil ferè aliud sonent nisi satisfactiones. Floruisse autem S. Cyprianum annis circiter octoginta, & Tertullianum annis plus centum ante Synodum Nicænam, nemo inficiari potest.

TERTIO,

TERTIO, admirabilis inconstantia. Nam cùm doctrinam nostram de Pœnitentia, quam oppugnant, passim nouam esse clamitent, & Papistarum commenta appellare soleant: hîc Philippus affirmare non dubitauit, Theologastros nostri temporis in eo quod Satisfactionem partem pœnitentiæ fecerunt, sequutos esse Patres Synodi Nicænæ. Quod si ita est, antiquissimam fateri oportet Catholicorum doctrinam: nouam autem, quæ illi repugnat, Lutheranorum.

CAPVT IV.

Calumniæ, & mendacia Tilemani Hesshusij.

TILEMANVS Heshusius, qui se Episcopum Sambiensem scribit, cùm animaduerteret multis iam annis Catholicos protestari, mendacia plurima à Luthero, Philippo, ceterisque sectariis esse conficta, vt doctrinã Catholicam, quam solidis rationibus confutare non poterant, impostoris saltẽ odiosam facerent: consilium cœpit indicandi auctores eorũ omnium errorum, qui nobis à Lutheranis obiiciuntur, vt auctoribus nostrarũ sententiarum conspectis atque agnitis, desineremus aliquando Lutheranos tot mendaciorum, & calumniarum reos facere. Itaque librum scripsit de sexcentis erroribus, quos Romana Ecclesia contra Dei verbum furenter defendit: de quo libro in aliis locis non pauca diximus.

NVNC inspiciemus solum locum nonum, qui est de Pœnitentia. In eo loco errores tres & octoginta numerauit Heshusius, quos de Pœnitentia à Catholicis affirmari contendit. SED in his non inueniuntur, qui à Luthero, & Philippo passim nobis obiiciebantur, vt, quòd fidem excludamus à Sacramento Pœnitentiæ, quòd gratiam propriis meritis acquiramus, & alia id genus: non igitur indicauit auctores eorum errorum, quos nobis falsò, & per summam impudentiam imponi contendimus. Deinde in erroribus quos Tilemanus enumerat, multi sunt nobis communes cum Lutheranis, qui certè aut errores non erunt, aut Lutherani cum Papistis errabunt, vel etiam Papistæ dici poterunt: multi sunt item ad ver-

bum deprompti ex libris veterum, ac sanctissimorum Patrũ, qui ante mille annos floruerunt, qui debent similiter aut expungi ex catalogo illo errorum, aut certè efficietur, veteres illos sanctissimosque Patres fuisse Papistas, & proinde Papistarum Ecclesiam, antiquam illam & veram esse Ecclesiam, quæ ante annos mille florebat. Sunt etiam nõ pauci, qui sententias adeò veras compræhendunt, vt necesse omninò fuerit, vel Heshusium non intellexisse Catholicorum sentẽtiam, aut studiosè ineptire, ne dicam insanire voluisse. Sunt denique plurimi, qui manifestas calumnias, & mendacia continent. His autem omnibus de numero illo detractis, ad exiguum sanè reducetur cumulum ille ingens aceruus errorum.

Exempla PRIMI generis hæc esse possunt. OCTAVVS error apud Heshusium est, quod in Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 1. Catholici asserãt, Pœnitentiam ante Christi aduentum Sacramentum non fuisse, neq; etiam post illius aduentum cuiquam esse ante Baptismum. IN HAC certè sententia nobiscum Lutherani conueniũt omnes: neque enim Lutherus, aut vllus vnquam Lutheranus docuit Pœnitentiam Sacramentum esse, cùm agitur ante Baptismum, aut in veteri Testamento vllum fuisse Sacramentum propriè dictum Pœnitentiæ.

Error LIV. ab Heshusio notatur, quod idem Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 6. doceat, etiam eos sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per Spiritus sancti virtutem in Ordinatione collatam, tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere. HAEC SENTENTIA ita est communis Catholicis cum Lutheranis, vt in ipsa Confessione Augustana art. 8. damnentur Donatistæ & similes, qui negabant ministerium malorum in Sacramentis esse vtile, atque efficax: & ibidem apertè asseratur, Sacramenta propter Ordinationem, & mandatum Christi efficacia esse, etiamsi per malos exhibeantur. Vel igitur Heshusius errorem illum expungat, vel se vt Donatistam ab ipsa Augustana Confessione damnatum esse fateatur.

Error LXXIV. ponitur ab Heshusio, quod pro peccato originali non debeat fieri satisfactio: cuius erroris auctorem citat S. Thomam 4. distinctione decima sexta, quæstione prima, articulo secundo. AT QVIS vnquam Lutheranus non

idem

idem sensit? qui Satisfactionem vniuersè de medio tollunt, an credibile est eos admissuros Satisfactionem ad expiandum originale peccatum?

Iam SECVNDI generis hæc erunt exempla. PRIMVS error esse dicitur, quòd Pœnitentia sit præterita peccata plangere, & plangenda non admittere. QVAE VERBA apud sanctum Gregorium leguntur homil. 34. in Euangelia, & citantur similia nomine S. Ambrosij à Gratiano, can. Ecce nunc. de Pœnitent. dist. 1. quare si iste error Papistarum est, vt Heshusius dicit, Gregorius, & Ambrosius Papistæ, atque adeò Lutheranorum aduersarij erunt.

TERTIVS error apud Heshusium hic est: *Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri.* AT HAEC ipsa verba S. Hieronymi sunt in epistola ad Pammachium & Oceanum, de erroribus Origenis, & similem sententiam idem auctor habet in epistol. ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum, & in cap. 3. Isaiæ. Vides igitur Lector, quàm antiquum, ac nobilem Papistam nobis concedat Heshusius, quem sexcentis Lutheris optimo iure anteferre possimus.

Error XV. est, quòd Pœnitentiam esse dicamus Baptismũ laborioſum, quodque in Tridentino Concilio, sess. 14. cap. 2. asserant Patres, ad vitæ nouitatem per Sacramentum Pœnitentiæ non sine magnis fletibus & laboribus peruenirι. ATQVI hæc sententia non vnius, aut alterius, sed omnium penè veterum scriptorum est, vt non possit hic error Papistarũ dici, nisi omnes illi sanctissimi, atque antiquissimi Patres Papistæ concedantur fuisse. Nam qui ita comparant Pœnitentiam cum Baptismo vt tabulam naufragij cum nauigio integro, satis apertè indicant, Pœnitentiam Baptismum esse laborioſum. Sed præter Hieronymum in eandem sententiam scribunt sanctus Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Pacianus, Ambrosius, Theodoretus, Damascenus, & alij, quorum testimonia cap. 12. infrà citantur.

Error XXVIII. est, dolorem ex Contritione susceptum adeò vehementem, acrem, & intensum esse oportere, vt doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferri-

que possit. HANC VERO sententiam non solùm Catechismus Romanus, quẽ Heshusius citat, sed etiam sanctissimus, & doctissimus Martyr CYPRIANVS habet: sic enim scribit in serm. de lapsis, extremo: *Quàm magna deliquimus, tàm granditer desleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non desit; Pœnitentia crimine minor non sit.*

Error XL. est, quòd confessio à morte liberet, Paradisum aperiat, & spem salutis tribuat: cuius erroris auctorem facit Heshusius Petrum Lombardum lib. 4. Sentent. distin. 17. AT VERBA, quæ Lombardus loquitur, non ipse sibi finxit, sed ex Ambrosio citauit in sermone quodam de Quadragesima. Atque hæc de secundo genere.

TERTII generis exempla hæc esse poterunt. QVINTVM errorem esse dicit, quòd Pœnitentiæ Sacramentum consistat essentialiter in actu eius qui sanctificatur: quam sententiam Catholici sic intelligunt, vt velint Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quas partes materiales Sacramenti huius appellant, in actione pœnitentis consistere. QVOD QVIDEM verum esse, nemo sobrius negabit: cuius enim actio esse potest dolere, confiteri, satisfacere, nisi eius qui dolet, cõfitetur, satisfacit? SEXTVM errorem esse dicit, quòd Pœnitentia secundum habitum debeat esse perpetua, secundum actum non item. HANC VERO sententiam quis neget, si eam intelligat? nec enim Pœnitẽtiam actu agere dum dormimus possumus (vt varia negocia, quæ Pœnitentiæ actionem impediunt, nunc omittam) proinde perpetuò illam agere minimè possumus: habitu autem promptos, ac paratos ad Pœnitentiam agẽdam si res postulet, esse nos debere, ac posse, quis vnquam inficiatus est?

XIII. Errorem esse dicit, quòd fides non sit pars Pœnitentiæ, sed eam accedat. ET HANC sententiam, si per fidem intelligatur id quod Catholici intelligunt, firmus videlicet assensus ad ea omnia, quæ Deus verbo suo reuelare dignatus est; nec Lutherani, nec vlli omninò homines negare poterũt. Nisi enim quis Deum, peccatum, Iudicium, & alia id genus esse certò credat, fieri non potest vt ad Pœnitentiam adducatur: quare nisi fides præcedat, Pœnitentia nunquam subsequetur.

XIV.

XIV. Errorem numerat, quòd duplex sit dolor in Contritione, vnus rationalis, alter sensualis, quodque prior necessariò ad Contritionem requiratur, posterior non item. ET HIC quæ dubitatio fingi potest? Negabit Tilemanus hominem & mente, & carne dolorem posse concipere? at si id neget, angelum, vel beluam, non hominem dabit. Negabit dolorem illum qui mente concipitur, sine dolore sensibili atque externo esse posse? at quàm sæpe experimur ipsi in nobis, cùm rem aliquam grauissimè animo auersemur, eiusq; nos valde pœniteat; tamen lachrymam vnam nos ipsos à nobis impetrare non posse? quis verò Christianus ambigat, ad peccati detestationem, cor contritum, & spiritum contribulatum, etiam sine corporalibus lachrymis posse sufficere?

XXV. Errorem facit, quòd perfectam Contritionem esse oportere dicamus, & tantum dolorem ex peccatis concipiendum, vt maior nequeat cogitari: cuius erroris auctorem facit Catechismum Romanum. SED fallitur Heshusius: non enim sententiæ illius Catechismus Romanus, sed Spiritus sanctus est auctor, qui cùm & Mosis, & Christi ipsius ore tam sæpe testatus sit, Deum tota mente, toto corde, atque omnibus viribus, id est, summo, & sinceriſſimo amore diligendum esse, vt nihil ei vel anteponamus, vel adæquemus: certè simul etiam nos admonuisse censendus est, vt de peccatis in Deum admissis, toto corde, tota mente, atque omnibus viribus doleamus; neque ob vllius boni creati iacturam maiori, aut æquali dolore afficiamur (amor enim doloris mensura est) nisi fortè Heshusio videatur maiorem esse dolorem ex pecuniæ amissione, quàm ex Dei offensione concipiendum. Sed venio ad exempla VLTIMI generis, id est, ad calumnias, & mendacia.

In errore XII. notat ex CATECHISMO ROMANO haberi, quod vi, & efficientia Sacramenti Pœnitētiæ, quod consistit in actu externo hominis, sanguis Christi nostra peccata abluat, hoc est, sanguis Christi accipiat vim suam ab actu hominis; quę est horrenda blasphemia. AT horrenda potiùs impudentia mentientis Heshusij, quàm vlla Catechismi blasphemia hoc loco reperietur. Id enim solùm Catechismus docet, vi Sacramenti, vt diuini cuiusdam instrumenti, Christi sanguinem ad nos deriuari, quo peccata purgentur: non autem (vt mentitur Heshusius) Christi sanguinem vim suam à

Sacramentis accipere, id enim nullus vnquam neque scripsit, neque somniauit Catholicorum. Hæc autem sunt verba Catechismi, quæ citantur etiam ab Aduersario: *Cùm nemo salutem nisi per Christum, eiusq; passionis beneficium consequi possit, consentaneum, nobisque vtilissimum fuit eiusmodi Sacramentum institui, cuius vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post Baptismum admissa elueret.* Quo loco non significat Catechismus, vi & efficientia Sacramenti, Christi sanguinem peccata eluere: sed Christi sanguinem, qui solus peccata nostra eluere potest, vi, & efficientia Sacramenti ad nos defluere. Ex quo non magis sequitur, Christi sanguinem à Sacramento vim eluendi peccata accipere, quàm sequatur, aquam vim humectandi à canali accipere, quia per canalem descendit: vel certè lucernam lucendi vim mutuari à candelabro, quia per candelabrum defertur ad aulam.

In errore XIX. notat, ex Gratiano & Longobardo, semel tantùm Pœnitentiam agi posse. SED more suo impostorem agit. Nam Gratianus dist. 2. & 3. de Pœnitentia, & Longobardus lib. 4. Sentent. dist. 14. proferunt varia Patrum testimonia, quæ in specie contraria esse videntur, cùm alia semel tantùm Pœnitentiam agi, alia sæpiùs iterari posse concedant: sed iidem auctores Patrum dicta conciliant, ac docent Pœnitentiam solennem non nisi semel, priuatam sæpiùs concedi solitam. Hesshusius autem vt simplicibus imponat, quæ auctores illi pro vna parte quæstionis adducunt, ita citat, ac si ea sententia omnium Catholicorum esset.

In errore XXIV. Catechismum Romanum, & Tapperum reprehendit quod asserant, Contritionem non esse opus Spiritus sancti, sed actum voluntatis, vi liberi arbitrij elicitum. HIC verò audacissimum impostorem agit: vbi enim, quæso, in toto Catechismo, aut in omnibus Tapperi libris inuenietur illa negatio, non esse Contritionem opus Spiritus sancti? Dicunt quidem auctor Catechismi & Tapperus, Contritionem esse actum voluntatis, seu liberi arbitrij (quod solùm Hesshusius citat, & verissimum est) sed actum esse solius liberi arbitrij, aut non esse simul Spiritus sancti donũ, non dicunt. Et puerilis est illa Hesshusij Dialectica; Contritio est actus voluntatis, non igitur est opus Spiritus sancti; quasi non possit idem opus à Deo simul, & à nostra voluntate fieri. S. AVGV-

STINVS

STINVS lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 3. differens de actibus credendi & amandi: *Vtrumque*, inquit, *nostrum est, propter arbitrium voluntatis, & vtrumque datum est, propter Spiritum fidei, & charitatis.*

In errore LVII. cuius auctorem Heshusius inuenire non potuit, hæc verba habẽtur: *Docent absolutionem peccatorum non tantùm in nomine Iesu Christi debere fieri, sed & B. Mariæ, & omnium Sanctorum, & nostrorum etiam operum: vnde est hæc communis, & blasphemiæ plena forma Absolutionis, qua in Monasteriis sunt vsi.* [*Meritum passionis Domini nostri Iesu Christi, & B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, meritum Ordinis, & grauamen Religionis, humilitas Confessionis, Contritio cordis, bona opera, quæ feci sti & facies pro amore Domini nostri Iesu Christi, cedant tibi in remissionem peccatorum, in augmentum meriti & gratiæ, & in præmium vitæ æternæ, Amen.*]

HAEC ad verbum recitare volui, vt impudentia Hæreticorum, & mentiendi libido omnibus innotesceret: nam nec protulit, nec proferre potuit noster Heshusius vllum Catholicum auctorẽ, qui hæc verba pro forma Absolutionis agnosceret. Forma enim vera, qua Catholici omnes vtuntur, illa verba sunt: *Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* in qua forma nulla mentio fit B. Virginis Mariæ, aut Sanctorum ceterorum, sed solius Dei, cuius est proprium, per se aut per Ministros suos, peccata remittere. Hanc autem esse formam Absolutionis, partim ex Conciliis, Tridentino & Florentino, & omnibus auctoribus, qui de iis rebus tractant, partim ex ipsa Ecclesiæ consuetudine, omnes norunt. Porrò illa, quę citat Heshusius, non forma Absolutionis, sed pia quædam precatio est, quam adhibere nonnulli solent post Absolutionem à peccatis datam. Neq; absurdè precamur iuuari ad pœnę, quæ ex peccato relinquitur, remissionem, necnon ad gratiæ incrementum, & vitam æternam consequendam, meritis Christi, sanctissimæ Deiparæ, omnium beatorum cum Christo regnantium, & nostris etiam propriis operibus ac laboribus, cùm omnia suo modo prodesse valeant.

Sed iam de Heshusio satis diximus: neq; enim omnia excutere, sed quædam solùm exempli caussa in medium adducere propositum fuerat.

CAPVT

CAPVT V.

Calumniæ & mendacia Ioannis Caluini, & Theodori Bezæ.

NVNC de Caluini calumniis & mendaciis pauca quædam annotanda esse videntur. PRIMO igitur in 3. lib. Instit. cap. 4. §. 1. ad hunc modum Caluinus loquitur: *Sic sunt,* Catholici, *in externis exercitiis mordicus infixi, vt nihil aliud ex immensis voluminibus colligas, quàm Pœnitentiam esse disciplinam, & austeritatem, quæ partim domandæ carni, partim castigandis puniendisque vitiis seruiat: de interiori mentis renouatione, quæ veram vitæ correctionem secum trahit, mirum silentium.* Hæc ille. QVAE sententia & iis repugnat, quæ continuò ab eodem auctore subiiciuntur, & apertum mendacium continet: sic enim ille in consequentibus loquitur: *De Contritione quidem & attritione, multus apud eos sermo.* At si de Contritione, & attritione multus apud Catholicos sermo est, quomodo de interiori mentis renouatione mirum apud eosdem silentium est? ad Contritionem enim propriè pertinet celebris illa Pœnitentię definitio, quam iisdem Catholicis idem Caluinus attribuit: *Anteacta peccata deflere, & deflenda non committere.* Qui autem ita seriò peccata deflet, vt propositum certissimum concipiat animo, nunquam deinceps ad peccata redeundi, is profectò internam illam mentis renouationem acquirit, quæ veram vitæ correctionem secum trahit.

QVOD verò paulò infrà Caluinus subiicit, Catholicos leui cęremoniarum aspersione totam cordis amaritudinem sanare, noua calumnia est, & ipsius etiam Caluini testimonio refelli potest, siquidem paulò antè dixerat, Pœnitẽtiam apud Catholicos nihil esse aliud, nisi disciplinam, & austeritatem, quæ vitiis puniendis & castigandis seruiat. Quòd si apud nos eiusmodi requiritur in pœnitentibus austeritas; & Satisfactionis gratiâ ieiunia, preces, eleemosynæ, peregrinationes, & alia id genus opera carni molesta, & laboriosa, & à Sacerdotibus indicuntur: quomodò non mentitur, qui hoc ipsum agnoscit, & tamen scribit, omnem cordis amaritudinem leui cæremoniarum aspersione sanari?

SECVN-

SECVNDO, ibidem Caluinus Doctores Catholicos singularis cuiusdam insciti̇æ arguere sibi videtur, quòd se torqueant, & impediant tribus quibusdam, alioqui facillimis quæstionibus, An vnius peccati Pœnitentia Deo placeat, vbi in aliis durat obstinatio; An pœnæ diuinitùs inflictæ ad Satisfactionem valeant; An sæpiùs iterari possit pro mortalibus peccatis Pœnitentia. SED ego nullum hactenus legi, qui his quęstionibus impeditus teneretur: omnes enim continuò respondent, non placere Deo Pœnitentiam vnius peccati, nec veram pœnitentiam esse, vbi in aliis durat obstinatio; & pro certo axiomate habent verbum illud Augustini seu quicunq; fuerit auctor, in lib. de vera & falsa Pœnitentia, cap. 9. *Quædam impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus, & iustitiæ est, dimidiam sperare veniam.* necminùs consentiunt omnes, flagella à Deo immissa, ad Satisfactionem valere: idque contra Hæreticos negantes defendunt, vt videre est in Concilio Tridentino sess. 14. can. 13. nemo denique Catholicorum est, qui dubitet Pœnitentiam priuatam (nam de solenni alia ratio est) toties iterari posse, quoties quis in peccatum lapsus fuerit.

TERTIO, ibidem Caluinus impudenter mentitur, cùm ait: *Turpiter & impiè definiunt, non nisi de venialibus peccatis quotidie agi Pœnitentiam.* QVI enim, quæso, hoc definiunt? cur nullus citatur huius decreti auctor? Scribunt quidem Catholici, venialia peccata quotidiana esse, & idcirco quotidianam quoque de eis Pœnitentiam esse agendam: neque solùm recentiores, sed etiam S. Augustinus id verbis apertissimis docet in lib. 50. homiliarum, homil. post. cap. 8. at non posse, & interdum etiam oportere de mortalibus peccatis toto vitæ tempore Pœnitentiam agi, nemo Catholicus definiuit. Et contrà potius exstant multi veteres Canones, qui Pœnitentiam perpetuam pro certis criminibus imperant; & laudantur apud nos ij vehementer, qui ad expiandæ adolescentię suæ peccata, vel in Eremo, vel Monasteriis toto vitæ suę tempore durissimum vitæ genus complexi, Pœnitentiam agunt.

QVARTO, idem Caluinus in eodem capite §. 2. scribit, exigere Catholicos à pœnitentibus Contritionem adeò iustam & perfectam, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ. & §. 3. id ipsum planiùs explicans, scribit Catholicos velle,

le, vt ea Contritio meritum sit remissionis peccatorum, cùm tamen eam nemo habere possit: *Multum*, inquit, *interest, doceas ne emereri remissionem peccatorum iusta, & plena Contritione, qua nunquã defungi possit peccator; an eum instituas ad esuriendam, & sitiendam Dei misericordiam, etc.* Sed Catholici non docẽt, Contritione nos emereri remissionẽ peccatorũ, ac per hoc nec illud docent, debere in trutina appendi cum fiducia veniæ, doloris acerbitatẽ: audiunt enim Catholici omnes Synodum Tridentinam disertis verbis concionãtem, nihil eorum quę iustificationem prȩcedunt, mereri gratiam iustificationis, & ideò gratis per Christum homines iustificari, sess.6.cap.8. Itaque Contritionem dispositionem esse volunt Catholici, non meritum remissionis peccatorum.

Quod etiam Caluinus obiter dicit, nunquam posse hominem defungi iusta, & plena Contritione; & neminem esse qui ex doctrina Catholica de Contritione vel non sit ad desperationem adactus vel simulationem doloris Deo pro vero dolore non opposuerit; meræ calumniæ sunt. Nam etiamsi fidei certitudine scirinon posse Catholici doceant, perfectam ne Contritionem habuerimus, an imperfectam: tamen perfectam haberi posse, & à plurimis reipsa haberi docemus: neque vllum nouimus qui ex hac doctrina ad desperationem adactus sit, aut simulatum Deo dolorem pro vero dolore obtulerit. Sed frustrà contendimus, cùm aduersarius sola sua affirmatione contentus, nullos testes adhibeat.

Quinto, in eodem cap. §.16.17.& 18. calumniatur doctrinam Catholicorum de enumeratione peccatorum in Confessione facienda: ac tandem addit, rem impossibilem ab illis præcipi: *Dicam*, inquit, *in summa, qualis lex illa fuerit. Simpliciter est impossibilis.* Sed calumniam hanc esse nemo negabit, qui libros Catholicorum, aut certè Concilium ipsum Tridentinum, sess.14.cap.5. legere voluerit. Neq; enim omnia omninò peccata enumerari oportere lex nostra iubet, sed ea solùm, quæ post diligentiam in examine positam, menti occurrerint: diligentiam autem moralem intelligimus, qualem in negotiis grauioribus adhibere solemus.

Quid, quod hoc idem eodem in loco ipse idem Caluinus docet? nam Deo peccata confitẽda esse dicit non solùm generatim, sed etiam singula: *Quid?* inquit, *ergóne confitenda non*

sunt

sunt singula delicta? ergo nulla confessio Deo accepta, nisi duobus istis verbis cōclusa, Peccator sum? immò verò danda potius opera, vt quantum in nobis est, totum cor effundamus coram Deo, nec modò nos peccatores esse, sed quanta sit, & quàm varia peccatorum labes; tota cogitatione recognoscamus non modò nos immundos, sed qualis, & quãta, quamq; in multis partibus nostra immundicies; non modò nos debitores, sed quantis debitis grauati, & quot nominibus obstricti; non modò vulneratos, sed etiam quàm multis, & lethalibus plagis saucij simus. Ac ne quis ei obiiceret, id omninò fieri non posse vt singula peccata Deo confiteamur, adiungit: *Hac tamen recognitione, cùm se totum peccator coram Deo effuderit, seriò ac sincerè cogitet plura adhuc restare, ac profundiores esse malorum suorũ recessus, quàm quos penitus excutere possit: atque adeò exclamet cum Dauide: Errores quis intelligit? ab occultis meis mũda me Domine.* Hæc ille. Sicut igitur ipse non existimat legem esse impossibilẽ, qua iubemur singula peccata Deo confiteri, quia non tenemur id facere, nisi quantum in nobis est; ita nõ debet legem impossibilem iudicare, qua iubemur singula peccata sacerdotibus confiteri, quia non tenemur id facere nisi quãtum recordari possumus; & de reliquis cum Propheta supplicare debemus, ac dicere: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine.*

Sexto, idem Caluinus in eodem cap. §. 25. rursus mentitur, nos docere, veniam peccatorum meritis acquiri: *In hanc summam*, inquit, *recidunt omnia: nos quidem à Dei clementia delictorum veniam impetrare, sed intercedente merito operum.* Et infrà §. 26. *Verùm*, inquit, *qua sunt peruersitate, & peccatorum remissionem, & reconciliationem fieri semel dicunt, cùm in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur: post Baptismum resurgendum esse per satisfactiones.* Quid facias huic calumniatori, qui dedita opera sententiam Catholicorum perperam exponit, vt odiosam reddat? quod enim Catholici dicunt, satisfaciendum esse pro pœnis temporalibus, quæ post reconciliationem cum Deo, & culpæ ac pœnæ æternæ gratuitam remissionem, aliquando restant; id ipse trahit ad meritum reconciliationis. Tantùm autem abest, vt Catholici sentiant, reconciliationem acquiri meritis satisfactionum, vt etiam doceant neminem posse Deo satisfacere

facere, nisi reconciliatum. Ac vt intelligas, lector, Caluinum non ignorantia, sed malitia peccare, legas §. 29. & 30. eiusdem capitis: ibi enim fatetur, Catholicos non referre satisfactionem ad reconciliationem, siue, quod est idem, ad culpæ remissionem, sed solùm ad expiandam pœnam, eamque temporalem: *Fingunt*, inquit §. 29. *sibi distinctionem culpæ, & pœnæ: culpam remitti fatentur Dei misericordia, sed culpa remissa pœnam restare, quam persolui Dei iustitia postulat.* Et §. 30. *Scio*, inquit, *subtilius adhuc ipsos elabi, dum inter æternam pœnam, & temporales distinguunt.*

SEPTIMO, idem Caluinus lib. 4. Institut. cap. 19 §. 16. cùm docuisset Catholicos multum laborare, & sudare, vt Sacramentum in Pœnitentia inuenire possint, indicat eis, in Absolutione Sacerdotis multò speciosius, & facilius Sacramentum constitui potuisse, quàm in actione pœnitentis: & miratur cæcitatem Scholasticorum, qui hoc non aduerterint: *Sanè*, inquit, *hallucinati sunt plusquam pueriliter, & cæci in sole fuerunt; qui cùm multa difficultate æstuarent, rem planam adeò, & cuiuis obuiam non perspexerunt.* Hæc ille: qui quidem impudentius mentiri non poterat, nisi fortè nullum Scholasticum legerit. NAM ex Scholasticis Scotus, Ocham & Gabr. in 4. sentent. dist. 14. Sacramentum Pœnitentiæ in sola Absolutione constituunt: ceteri omnes actus pœnitentis, Confessionem, Contritionem & Satisfactionem, partem Sacramenti huius esse volunt, sed non absq; Absolutione, quam Sacramenti formam, ac per hoc primariam Sacramenti partem esse docent. Itaque quod nulli in mentem veniisse Caluinus fingit, omnibus in mentem venit: & ipse planè hallucinatus est plusquam pueriliter, & cæcus in sole fuit, si libros Scholasticorum legit, & rem planam adeò, & cuiuis obuiam non perspexit.

OCTAVO, idem Caluinus in Antidoto articulorum Parisiensium, artic. 3. introducit Catholicos ita loquentes: *Quantum verò pertinet ad Confessionem, notandum est, quòd materia sit de iure diuino, forma autem de iure positiuo.* Et paulò infra dicit, formam superinductam ab Innocentio Pontifice, qui statuit confitendum esse proprio Sacerdoti. Denique fingit sententiam esse Lutheranorum, & Catholicis contrariam; Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi. Sed hæc

hæ meræ sunt impostura: nam neque vllus Catholicus docuit formam Confessionis esse de iure positiuo: neque formam Theologi vocant, confiteri proprio Sacerdoti, cùm forma sit, omnium consensu, verbum Absolutionis: neque Innocentius instituit confitendum esse proprio Sacerdoti, sed explicuit, iure diuino non conuenire potestatem Sacramenti huius administrandi, nisi iis, qui iurisdictionem in alios habent, quales sunt proprij Sacerdotes. Sententia autem illa, Nos reconciliari gratis per satisfactionem Christi, non modò nobis contraria non est, neque absurda Catholicis vllis videtur, vt Caluino fingere placuit, sed anathema dicimus iis, qui illam negare voluerint: neque Caluinistæ proferent vnquam testimonia Doctorum Catholicorum, qui ea dicant, quæ nobis Caluinus imposuit.

Similia mendacia habet etiam Theodorus Beza in sua Confessione, cap. 7. art. 11. vbi de Pœnitentia Papistarum disserit. PRIMO, affirmat Catholicos non tàm esse medicos, quàm carnifices crudelissimos animarũ, quod in omnibus adultis requirant, vt necessaria ad salutem, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionẽ, sed aut reipsa, si potest quis ea præstare, aut certè in voto, ac desiderio. Quæ autem crudelitas est, exigere desiderium confitendi, & mulctam imposita adimplendi?

SECVNDO, affirmat exigi à nobis, vt perfectè tria illa præstentur: quod esse videtur promptum iter ad desperationem. AT non exigimus perfectè, nisi quatenus vires humanæ à Deo adiutæ se extendunt; neque enim requirimus confessionem, nisi eorum peccatorum, quæ memoria tenentur, neque mulctam imponimus, nisi quam vnusquisque facilè ferre possit. Itaque in tam prono itinere ad desperationem nullum vidimus vnquam desperâsse.

TERTIO, affirmat in his tribus non ponere remissionem peccatorum, insigni cum Christo contumelia. AT quæ contumelia Christo esse potest, si dicamus, meritum passionis eius veram esse, atque vnicam peccatorum medicinam, eamque applicari per verbum Absolutionis iis, qui per Contritionem & Confessionem, ac satisfaciendi propositum ad eam medicinam recipiendam ritè præparantur? Vel si hæc contumelia est, cur non erit etiam contumelia, si quis dixe-

rit, Baptismum aquæ lauacrum esse regenerationis? vel, in eo lauacro positam esse remissionem peccatorum, quòd per id lauacrum applicetur nobis Christi meritum, quo peccata donantur?

QVARTO, affirmat doctrinam Catholicorum de Contritione, blasphemam esse, quòd eam, partem esse velimus Satisfactionis pro nostris peccatis coram Deo, atque ita transferamus ad homines, quod vnius Christi proprium est. AT non hoc docent Catholici, neque enim propriè satisfieri posse credunt pro culpis in Deum admissis, quasi Contritio iustum precium sit, qua offensioni atque iræ diuinæ satisfiat: solùm enim iustificatos, atque amicos Dei per Christi meritum factos, docent, pro temporalibus pœnis posse ac debere satisfacere. Sed aduersarij nostri non laborant, vt Catholicam doctrinam intelligant, sed id solùm quærunt, vt quouis modo eam reprehendant, ac in inuidiam vocent. Sed de his hactenus.

CAPVT VI.

Calumniæ & mendacia Martini Kemnitij.

NVNC tandem ad calumnias, & mendacia Kemnitij veniamus. PRIMVM, vt se ac suos à Nouatianorum hæresi asserat, illorum sententiam perperam exponit: sic enim loquitur in 2. parte Exam. pag. 900. *Nequaquam sumus Nouatiani, qui semel iustificatis, si post Baptismum lapsi essent, omnem spem veniæ, & reconciliationis cum Deo vel prorsus negabant, vel in dubium reuocabant, etiamsi rursus conuerterentur, & Pœnitentiam agerent.* SED non fuisse hanc Nouatianorum hæresim, multis argumentis probare possemus, si opus esset: verùm Kemnitius hoc labore nos liberauit. Nam paulò infrà pag. 902. refert ex historia Tripartita, quæ fuerit Nouatianorum opinio his verbis: *Meritò improbatur Acesij Nouatiani dictum, qui in Tripart. lib. 1. cap. 13. ad Constantinum Imperatorem inquit: inuitandos quidem lapsos ad Pœnitentiam; spem verò remissionis non à Sacerdotibus, sed à Deo solummodo exspectandam, qui solus potestatem habeat remittendi*

tendi peccata. Hîc vides non negâsse Nouatianos spem veniæ, & reconciliationis cum Deo, vt suprà falsò scripsit Kemnitius, sed negâsse in Sacerdotibus potestatem absoluendi, quippè quæ in solo Deo sit: quod etiam negant pertinacissimè Lutherani, vt infrà ostendemus.

SECVNDO, idem Kemnitius pag. 902. S. Ambrosij verba deprauat, vt ea ad sententiam suam accommodet: *Ambrosius*, inquit, *Nouatianorum opinionem ita describit: Pœnitentibus post lapsum non simpliciter sanè præcidendam esse omnem spem veniæ, sed Sacerdotes nec posse nec debere illis, ministerio Euangelij remissionem peccatorum annunciare, vel Absolutionem impertiri: ne Dei (sicut simulabant) partes audaci temeritate sibi vsurparent.* Hæc ille. At nusquam in Ambrosio inuenitur modus ille loquendi, Lutheranorum proprius: *Ministerio Euangelij remissionem peccatorum annunciare*. Quod Ambrosius docet, vt ex libr. 1. de Pœnitent. cap. 2. colligitur, id est; negâsse Nouatianos, potestatem remittendi peccata Sacerdotibus esse concessam: *Sed aiunt*, inquit, *se Domino deferre reuerentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reseruent, &c.*

TERTIO, pag. 905. *Peccatorem*, inquit Kemnitius, *post Baptismum lapsum, quando quærit & ambit reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum, Pontificij per Sacramentum suum Pœnitentiæ deducunt ad humana, seu propria opera, vt illa, accedente verbo Absolutionis, fiant & sint Sacramentum, hoc est, caussa efficiens & conferens gratiam reconciliationis cum Deo, & remissionis peccatorum.* Hæc ille: vbi PRIMVM in eo errat, & secum ipse pugnat, quod Contritionem & Confessionem vocat opera humana & propria, cùm potiùs dona sint Dei, vt ipse idem Kemnitius confitetur pag. 955. vbi sic loquitur: *Est autem vera Contritio non opus liberi arbitrij, seu virium humanarum: sed Spiritus sanctus per verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitat, inchoat, operatur, & efficit.* Cùm igitur Contritio, & consequenter etiam Confessio, non sit nostrum tantùm opus, sed etiam Dei qui illam nobis inspirat, falsò Kemnitius paulò antè scripsit: Pontificios deducere peccatores ad opera humana, & propria.

Deinde, Catholici etiamsi Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, ad partem materialem Sacramenti Pœnitentiæ pertinere velint : tamen causſam efficientem remissionis peccatorum vt instrumentum Dei, vel solam Absolutionem faciunt, vel actiones pœnitentis cum Absolutione coniunctas, non vt actiones humanæ sunt, sed vt instrumenta Dei; alioqui enim ipsa etiam Absolutio, & ablutio, & corporis Domini consecratio, ac distributio, actiones humanæ dici possent, cùm non minùs ab hominibus fiant, quã ipsa peccatorum enumeratio. Nihil igitur est cur Kemnitius clamitet, nos causſam efficientem remissionis peccatorum in humano, ac proprio opere pœnitentis constituere, cùm in ipso verbo, per Sacerdotem nomine Dei pronunciato, constituamus.

Qvarto, Pag. 911. demonstrare Kemnitius volens, cur Pœnitẽtia quam prædicauit Ioan. Baptista, & post eum Christus, non sit apud Catholicos Sacramentum Pœnitentiæ, ita loquitur: *Quia in illa Pœnitentia gratis, sine operibus, fide propter Christum remittebantur peccata, quia etiam tàm Baptista quàm Christus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuersionis necessariam ad consequendam remissionem prædicârunt. Propter has causſas talis Pœnitentia Pontificiis non est Sacramentum: id quod diligenter expendatur.* Hæc ille. O miseros Lutheranos, quorum ignorantia sic abutitur Kemnitius, vt palpabilia mendacia non solùm eis impudenter obtrudat, sed etiam iubeat tanquam magna mysteria diligenter expendi. Scribit quidem Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 1. Sacramentum Pœnitentiæ institutum fuisse post Christi resurrectionem, & ea de causſa Sacramentalem Pœnitentiam non fuisse Catholici docent Pœnitentiam illam, quam Baptista & Christus prædicabant. At causſas quas fingit Kemnitius, non modò nullus agnoscit Catholicus, sed planè omnes pro hæreticis haberemus qui illis de causſis Pœnitentiam Sacramentum esse negarent. Tantùm enim abest, vt ideo Pœnitentiam aliquam pro Sacramento non habeamus, quia in ea gratis, sine operibus, fide propter Christum remittuntur peccata, vel quia fides in Christum pars conuersionis, & quidem necessaria ad remissionem obtinendam prædicetur; vt contrà potiùs vbi ista absint, Sacramentum

mentum Pœnitentiæ aut nullum esse, aut inutiliter administrari dicamus.

QVINTO, Pag. 931. non minori audacia Kemnitius Tridentino Concilio imponit ea, quæ nunquam Patres eius Concilij cogitârunt: *Sed,* inquit, *aliud est, quod Tridentinum Concilium quærit, in Baptismo scilicet remissionem peccatorum gratis, sine nostris operibus, propter meritum Christi donari, & fide accipi: in lapsis verò post Baptismum, Pœnitentiam impetrare veniam, non fide, gratis, & sine operibus, sed per, & propter opera Pœnitentiæ.* Et pag. sequenti: *Idem est,* inquit, *quod alibi dicunt, duplicem esse iustificationem, quarum prior sit gratis, fide, sine operibus, propter Christum: altera non gratis, sed per, & propter opera fiat.* Hæc ille. PORRO, si ista mendacia non sunt, proferatur in medium vel vnus aliquis scriptor Catholicus; ne dicam Concilij Oecumenici, aut etiam particularis decretum, in quo habeatur, iustificationem in Sacramento Pœnitentiæ non donari gratis per fidem sine operum merito, ob Christi denique passionem, & mortem? Neque enim quia requirimus Contritionem, & Confessionem, ac deinde etiam Satisfactionem, ideo non gratis, & per Christum, sed ex operibus propriis iustificamur; illa enim opera non merita sunt iustificationis, sed dispositiones iustificandi: alioqui etiam iustificatio quæ fit in Baptismo, non gratis, sed ex operibus fieret, quia Pœnitentia quædam requiritur ante Baptismum, dicente Apostolo Petro, Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.*

Quid, quòd idem Kemnitius antè cõfessus fuerat, Catholicos agnoscere, per meritum Christi fieri remissionem in Sacramento Pœnitentiæ? sic enim scripsit pag. 903. *Pontificij asseuerant, Pœnitentiam qua lapsi Deo reconciliantur, esse peculiare Sacramentum, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur.* Hæc ille: cuius testimonium hoc loco prolatum, verum est, sed malè cohærens cum his, quæ nobis falsò passim imponit.

SEXTO. Pag. 935. auctorem primum Sacramenti Pœnitentiæ Kemnitius Petrum Lombardum facit, qui post an-

num Domini M.C. floruit : *Quia*, inquit, *Lombardus primùm ex Pœnitentia Sacramentum fecerat, cœperunt posteà Scholastici quærere, quæ sit materia, & quæ forma; &c.* Hoc esse mendacium nemo dubitabit, qui aliquid in veteribus legerit; passim enim coniungunt veteres Pœnitentiam seu reconciliationem cum Baptismo, aliisq; Sacramentis propriè dictis. Quæ testimonia suo loco adducentur: nunc vnum S. AVGVSTINI testimonium nobis sufficiet; is enim in epist. 180. ad Honoratum: *An non cogitamus*, inquit, *cùm ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas vlla fugiendi; quantus in Ecclesia fieri soleat ab vtroque sexu, atq; ab omni ætate concursus, aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius Pœnitentiæ actionem, omnibus consolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? vbi si ministri desint, quantum exitium sequatur eos, qui de isto seculo vel non regenerati exeunt, vel ligati?*

SEPTIMO. Pag. 944. & 945. vix credi potest quanta impudentia Kemnitius tùm mentiatur, tùm Concilij Tridentini sententiam omnino peruertat. Negauerat Concilium partes Pœnitentiæ esse, terrores, & fidem: nam terrores & fides etiam in impœnitentibus esse possunt, cùm Iacobus dicat, dæmones credere, & contremiscere, quos certum est Pœnitentiam nunquam acturos; de qua etiam re suo loco dicemus. At Kemnitius ex capite suo ita Concilij sententiam exponit: *Et terrores quidem*, inquit, *à Deo voce Legis conscientiæ incussos, ideo nolunt esse partem Pœnitentiæ, quia Contritionem volunt esse dolorem voluntariè pro peccatis tanquam vindictam assumptum, qui hoc opere promereatur misericordiam Dei.* SED mentitur in caput suum, non enim Concilium vsquam dixit, Contritionem esse opus meritorium remissionis peccatorum, sed contrà potiùs sess. 6. cap. 8. disertis verbis pronunciauit, ideo gratis per Christum nos iustificari secundum Apostolum, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur.

ET quia Concilium sic negat fidem partem esse Pœnitentiæ, vt tamen ad Pœnitentiam fidem necessariam esse con-

concedat, & Theologi fidem Pœnitentiæ fundamentum esse docent: explicat Kemnitius mentem Concilij, ac Theologorum his verbis : *Quando dicunt fidem esse fundamentum Pœnitentiæ, intelligunt talem persuasionem: si actiones illas Pœnitentiæ à Pontificiis præscriptas quis susceperit, & præstiterit, quòd illis actionibus impetret veniam peccatorum, & reconcilietur Deo; & hoc est quod dicunt fidem esse fundamentum Pœnitentiæ.* At longè aliter mentem suam ipsum Concilium explicat : sic enim loquitur, sess. 6. cap. 6. vbi exponit quem locum fides habeat in negotio iustificationis: *Disponuntur*, inquit, *ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera esse, quæ diuinitùs reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in* CHRISTO IESV: *& dum peccatores se esse intelligentes, à diuinæ iustitiæ timore quo vtiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conuertendo, in spem erigunt, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem, &c.*

Ex his habemus, fidem, quæ est fundamentum Pœnitentiæ, non esse (vt mentitur Kemnitius) persuasionem, quòd actionibus Pœnitentiæ impetremus veniam peccatorum, & reconciliationem; sed quòd vera sint Dei promissa, & illud inprimis, iustificari impium per gratiam Dei per redemptionem, quæ est in Christo. Et simul habemus, non excludi fidem ac terrores à Pœnitentia, immò includi, non vt partes, sed vt causas præcedentes Pœnitentiam: neque enim credere & terreri, est pœnitere, sed ex fide & terroribus Pœnitentia gignitur. NEQVE multum refert, quod in loco iam citato Concilium explicat iustificationem, quæ in Baptismo acquiritur, non eam quæ in Sacramento Pœnitentiæ: nam idem est dispositionum & conuersionis progressus, licet Pœnitentiæ opera multò faciliora ad Baptismum, quàm ad reconciliationem exigantur.

OCTAVO, pag. 945. incredibili malitia vel inscitia, ex can. 4. sess. 14. Concilij Tridentini Kemnitius colligit, to-

tum Euangelium ex Pœnitentia à Catholicis tolli: *Quando*, inquit, *quartus Canon anathemate damnat eos, qui dicunt fidem conceptam ex Euangelio, vel Absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa esse peccata, necessariam partem esse Pœnitentiæ ad consequendam remissionem peccatorum; quid aliud facit, quàm quod totum Euangelium ex Pœnitentia tollit, & ipsam vocem Euangelij propriam, sicut à Prophetis, Christo, & Apostolis tradita est, damnat?* Et pag. 946. *Quid reliquum erit Euangelio, si tollas inde Christum, fidem in Christum, & remissionem peccatorum, quæ fide per Christum accipitur? & tamen Tridentinum Concilium non veretur anathemate damnare, si quis dixerit, partem Pœnitentiæ esse fidem ex Euangelio conceptam, qua quis credit sibi per Christum remissa esse peccata.* Et pag. 947. *Ad perpetuam*, inquit, *rei memoriam notum sit veræ Ecclesiæ Dei, Concilium Tridentinum promittere Pœnitentiæ reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum, sine fide, quæ quidem ex Euangelio concepta sit, & qua quis credat per Christum sibi peccata remissa.* Hæc ille: qui quidem tam pueriliter errat, vt me sanè pudeat hæc tam leuia refutare; & non parùm Kemnitij, quamuis aduersarij, misereat. Neque enim Concilium negat, fidem ex Euangelio conceptam ad Pœnitentiam esse necessariam: sed negat, tùm fidem partem esse Pœnitentiæ, cùm ea potiùs (vt suprà diximus) Pœnitentiam gignat; tum verò fidem, qua quis credit sibi remissa esse peccata, veram esse fidem ex Euangelio conceptam, cùm nihil nisi figmentum Lutheri iure dici possit. Euangelium enim remissionem peccatorum omnibus verè pœnitentibus promittit; sed vtrum hic aut ille veram Pœnitentiam habeat, Euangelium nusquam dicit: quare ex Euangelio fides illa concipi non potest, qua quis certò credat sibi remissa esse peccata. Sperare quidem possumus & debemus, vt Concil. docet s. 6. c. 5. & s. 14. c. 4. Deum nobis propitium fore: sed certò id credere, quo modo certò credimus articulos fidei mera stultitia.

Nono. Pag. 958. falsò tribuit S. Thomæ quod scripserit, ad remissionem peccati requiri actum nostrum, qui sit meritorius, quia cadat sub libero arbitrio. Id enim neque vsquam S. Thomas scripsit, neque scribere potuit, nisi Theologiæ

logiæ planè oblitus. Quis enim vel mediocris Theologus diceret, actum noſtrum eſſe meritorium, quia cadat ſub liberum arbitrium? quaſi verò non poſſint multi actus ſub liberum arbitrium cadere, nec tamen meritorij eſſe. Quid, quòd S. Thomas in 1.2.q. vlt.art.5. diſertis verbis docet, neminem poſſe mereri gratiam iuſtificationis; cuius contrarium Kemnitius illi imponit?

DECIMO. Similem omninò Kemnitius habet calumniã pag.961. vbi ſic ait: *Talis fides eſt Pontificiæ Pœnitentiæ, in noſtra ſcilicet opera, non in Chriſtum, talem miſericordiam Dei volunt, non quæ ſit gratuita, & gratis propter Chriſti meritum peccata remittat, ſed quæ operibus noſtris tribuat mercedem, reconciliationem ſcilicet cum Deo; et remiſſionem peccatorum.* Hæc ille. SED tantùm abeſt, vt hæc ſit Catholicorum ſententia, vt nullus ſit Catholicorum, qui nõ toto corde anathema ſcribere paratus ſit iis, qui ita ſentiunt, vt nos ſentire Kemnitius fingit.

VNDECIMO. pag.962. affirmat Scotum velle, dilectionem Dei ſuper omnia ex naturalibus viribus haberi poſſe, eamque eſſe diſpoſitionem ſufficientem immediatam & vltimam ad infuſionem gratiæ. Deinde pag.963. addit: *Et hoc eſt dogma Scholaſticorum, ad quod ſtabiliendum factum eſt hoc decretum.* Hìc duo mendacia ſunt. VNVM, Scholaſticorum eſſe illud dogma: nam Scotum, quem ſolum Kemnitius citat, longè aliter ſenſiſſe, fusè demonſtrat Andreas Vega in libr. de Iuſtificat. quæſt.10. & deinde quidquid de Scoto ſit, conſtat S. Thomam, & meliorem Scholæ partem, contrarium omninò docere. ALTERVM eſt mendacium luculentius, Ad illud ſtabiliendum dogma, decretum Concilij Tridentini eſſe formatum, quod habetur ſeſſ.14. cap.4. & can. 5. Concilium enim in hoc ipſo loco, Attritionem, quę eſt imperfecta Contritio, donum eſſe Spiritus ſancti docet: ex quo rectè colligitur, multò magis ipſam Contritionem perfectam, quæ dilectionem Dei ſuper omnia includit, non ex ſolis naturæ viribus, ſed Dei munere haberi. Et ſeſſ. 6. can.3. his verbis ſententiam iſtam damnat, quam ei Kemnitius affingere non veretur: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſi-*

cut oportet, & ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.

DVODECIMO. Pag. 964. negat Kemnitius Lutherum docuisse id, quod in Bulla Leonis X. damnatũ legimus, Attritionem facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: sed tantùm Scholasticorum sententiam reprehendisse, quæ detestationem peccatorum per liberum arbitrium solis naturæ viribus productam, facit dispositionem sufficientem ad gratiam. ATQVI hæc est incredibilis audacia, cùm verba Lutheri non vno in loco posita, clarissima sint, neque vllam eiusmodi interpretationem admittant.

In sermone de Pœnitentia, habito anno M. D. XVII. ex quo articuli illi deprompti sunt, quos Leo X. damnauit; ita Lutherus loquitur: *Contritio duplici via paratur. Primò per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis (vt dicunt) recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum grauitatem, damnum, fœditatem, multitudinem, deinde amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, & alia, quæ possunt tristitiam, ac dolorem excitare. Hæc autem tristitia facit hypocritam, immò magis peccatorem, quia solùm timore præcepti, & dolore id facit: & tales omnes indignè absoluuntur.* Hæc ibi; vbi non damnatur Contritio, siue Attritio (vt Kemnitius dicit) quia fit ex solo libero arbitrio, sed quia nascitur ex timore præcepti, non ex amore iustitiæ.

Rursus idem Lutherus in lib. contra bullam Antichristi, posteaquam recitauit art. 6. à Leone damnatum, vbi habentur ad verbum, quæ modò ex serm. de Pœnitẽtia citauimus, ita subiungit: *Meus certè est articulus, & Christianissimus, quem mihi innumerabilibus Papis & Papistis non sinam extorqueri.* Vtri, quæso, magis credendum, Lutheróne articulum suum agnoscenti, an Kemnitio impudenter mentienti, nunquam Lutherum ita sensisse?

In assertione quoque omnium articulorum suorum, iterum recitat eundem sextum articulum, & suum esse fatetur, & multis atgumentis confirmare nititur.

Denique in Resolutionibus super propositiones Lipsiæ disputatas, apertissimè dicit hæresim esse Pelagianam, admitte-

mittere, Pœnitentiam inchoari ante dilectionem iustitiæ: vbi protsus tollit primam partem Pœnitentiæ, quam Kemnitius, & Lutherani ceteri constituunt in illis terroribus fidem præcedentibus. Proinde nunc Luthero teste, Lutherani Pelagiani facti sunt: & ideò non mirum, si Kemnitius mauult impudenter Lutheri scripta negare, quàm Pelagianus haberi.

DECIMOTERTIO. Pag. 967. mirabili stratagemate Kemnitius Catholicis affingit, quæ sunt Lutheri propria. Reprehendit enim Scholasticos, quòd doceant, Contritionem, si non oriatur ex dilectione Dei, sed ex timore iræ & iudicij diuini, etiamsi accedat fides petens & statuens remitti nobis peccata propter Christum, tamen non esse salutarem, sed Iudæ Pœnitentiam. AT hoc nunquam Scholastici docuerunt, sed Lutherum ita docentem Leo Pontifex, & Academiæ Catholicæ, & nuper Patres in Tridentino Concilio damnauerunt: Ita videlicet fideliter recitat sententias nostras Kemnitius. Atque hæc de calumniis & mendaciis sufficiant.

CAPVT VII.

De nomine Pœnitentiæ.

EXPEDITIS Hæreticorum mendaciis & calumniis, nunc ad nomen Pœnitentiæ veniamus. Aduersarij ab ipso Pœnitentiæ nomine fundamenta iacere incipiũt errorum suorum: & quia POENITENTIA à pœna dicta videtur, & pœna referri potest tũ ad dolorem de peccatis præteritis, quam nos Contritionem vocamus, tum ad eam mulctam, quæ indicitur pœnitentibus, quæque Satisfactio à Catholicis nominatur; propterea illi non libenter hac voce vtuntur, & pro ea in Scripturis ferè vbique substituunt Resipiscentiam.

Laurentius Valla, qui veluti præcursor quidam Lutheranæ factionis videtur fuisse, in Annotatione ad cap. 7. posterioris ad Corinth. scribit, elegantiores voces esse *μετάνοιαν*, & *μεταμέλειαν* Græcas, quàm Pœnitentiam, Latinam, quòd Pœnitentia significet tristitiam commissi, illæ mentis

emen-

emendationem: atq; inde colligit, nihil agere eos, qui ex eo Pauli loco triplicem inducant Pœnitentiam, vnam quæ sit Contritio, alteram quæ sit Confessio, tertiam quæ sit Satisfactio, cùm apud Paulum duæ illæ voces μετάνοια, & μεταμέλεια tantùm inueniantur.

Erasmus, qui alter præcursor Lutheri dici potest, in Annotationibus noui Testamenti ad cap. 3. Matth. & alibi frequentissimè, mauult, resipiscere & resipiscentiam, quàm, pœnitere & pœnitentiam, esse vertendum, vbi legimus μετανοεῖν, & μετάνοιαν: *Nostrum Vulgus*, inquit, *putat esse Pœnitentiam agere; præscripta pœna quapiam, luere commissa: quòd apud Christianos, qui publicè peccâssent, ejecti è consortio propalam affligerentur, eaque satisfactio siue pœna, pœnitentia vocari cœpta. Qua quidem ex re non mediocris error Theologis quibusdam obrepsit, qui quod Augustinus de Pœnitentia, hoc est, publica satisfactione scripsit, ad animi dolorem, quam Contritionem vocant, detorquent. Alioqui μετάνοια dicta est à μετανοεῖν, hoc est, à posterius intelligendo, vbi quis lapsus, re per acta tum demũ animaduertit erratum suum.* Et infrà: non solùm vocem Græcam μετάνοιαν resipiscentiam sonare contendit, quod multi alij fecerunt, & inter alios Lutherus, ipsum Erasmum auctorem citans in Resolutionibus: sed etiam, Pœnitentiam, quod fortè nullus est ausus, in resipiscentiam transformare conatur. Vult enim & hoc loco in cap. 3. Matth. & infrà in cap. 7. posterioris ad Corinth. non à pœna, sed à ponè tenendo, Pœnitẽtiam ductam; quasi nihil sit aliud pœnitere, nisi posterius consilium tenere; siue, vt ipse loquitur, intelligere post factum, vnde & Græcis dicta est Metanœa.

Theodorus Beza annotat. ad 3. cap. Matth. interpretationem eorum reprehendens, qui illud μετανοεῖτε non verterunt, Resipiscite, sed, Pœnitentiam agite; ita loquitur: *Quam interpretationem multas ob causſas repudio, sed ob eam potissimùm, quòd multi imperiti occasionem ex hoc dicendi genere arripuerint falsarum opinionum de Satisfactione, quibus hodie agitatur Ecclesia.* Hæc ille. Scilicet imperiti, & (vt Erasmus loquebatur) vulgus deputandi sunt omnes, qui fi-

dei

dei simplicitatem cum sanctis Patribus, & vniuersa Ecclesia tenent. Sic olim Berengarius (Lantfranco teste in lib. de corpore Christi) Catholicorum sententiam vulgi sententiam appellabat.

Porrò distinguit Beza vocem μετανοεῖν à voce μεταμέλεσθαι; ac μετανοεῖν, quæ vox in Scripturis passim occurrit, propriè significare dicit, post factum sapere, eiúque respondere Latinam vocem, resipiscere, vnde est resipiscentia, & vocem Hebraicam שׁוּב conuerti, vnde est תְּשׁוּבָה conuersio: quod idem obseruauit Ioan. Caluinus lib. 3. Institut. cap. 3. §. 5. Vocem autem μεταμέλεσθαι, propriè significare dicit, post rem aliquam factam sollicitum esse, & anxium; atque huic voci, quæ nusquam ferè in Scripturis occurrit, cùm de conuersione peccatoris agitur, respondere vult Latinam vocem, pœnitere, vnde est Pœnitentia; & Hebraicam נָחַם pœnitere, seu consolari.

Martinus Lutherus in epistola ad Vicarium sui Ordinis, quam scripsit anno M. D. XVIII. & extat in primo tomo operum eius, VVittembergæ excusorum, dicit se studio eruditissimorum virorum tandem didicisse, vocem Pœnitentiæ non significare odium, vel dolorem de vita præterita, vt olim dicebatur, sed significare amorem iustitiæ & nouæ vitæ, & hoc nomen nihil habere amarum, vel acerbum, sed omnia grata, & dulcissima. Similia indicat idem Lutherus in serm. de Pœnitentia, & in Resolutionibus suarum propositionum.

Sed in eo multũ errant doctores isti, Grammatici potiùs quàm Theologi, quòd vocum significationes ex etymologia potiùs ducunt, quàm ex communi Scripturæ, & bonorum auctorum vsu. Nam si non originem ac deriuationem, sed vsum spectemus harum vocum, videbimus non solùm נָחַם & μεταμέλεσθαι, sed etiam שׁוּב, μετανοεῖν, & ipsum præcipuè pœnitere, velit nolit Erasmus, externum dolorem, ac pœnam ex interna conuersione profectam significare, & idcircò Latinum interpretem melius voce Pœnitentiæ vsum esse, quàm fecisset, si voce Resipiscentiæ vti voluisset.

Percur-

Percurramus singulas voces. Vbi legimus in lib. Iob. cap. vlt. *Ago Pœnitẽtiam in fauilla, & cinere,* נֹחַמְתִּי est in Hebræo. Ex quo intelligimus, verbum נָחַם non aliquid dulce, vt Lutherus somniat, sed amarum dolorem, & eum non solũm internum, sed etiam externam actionem comprehendere: id quod ne Beza quidem negare ausus est.

Apud Ioëlem cap. 2. vbi habemus: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu, & planctu,* vox שׁוּבוּ nõ potest ad solam animi mutationem referri, cùm tam perspicuè Dominus iubeat eos conuerti in ieiunio, fletu & planctu: proinde Conuersio, quam vox illa Hebraica significat, internam & externam simul actionem comprehendit.

Sed veniamus ad Græcam vocem μετάνοιαν, de qua potissimùm controuersia est. Matth. 11. & Luc. 10. *Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio & cinere Pœnitentiam egissent.* Apud vtrumque Euangelistam est vox μετενόησαν, quam omninò absurdè Beza reddidit: *Resipuissent.* Quid enim est, in cilicio & cinere sedendo resipiscere? certè resipiscentia, si propriè accipiatur, saccum & cinerem præcedit; nemo enim saccum induit, & in cinere sedet, nisi antea resipuerit: Dominus autem actionem pœnalem significat, quæ tum assumitur & exercetur, dum quis mœstus & dolens in sacco & cinere sedet. Itaque μετενόησαν eo loco nihil aliud significare potest, nisi, corde simul & corpore auersari peccata præterita, & vindictam de illis à semet repetere.

Similis locus est Matth. 12. & Luc. 11. vbi Dominus Niniuitas laudat, quòd egerint Pœnitentiam in prædicatione Ionæ, & vtitur eodem verbo μετανοεῖν: quæ fuerit autẽ Pœnitentia Niniuitarum, scribitur Ionæ 3. nimirum ieiunia, cilicia, preces ad Deum.

Adhæc in posteriore ad Corinth. epist. cap. 12. extremo: *Metuo,* inquit Apostolus, *ne iterum cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui antè peccauerunt, & non egerunt Pœnitentiam super immunditia, et fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.* Hoc etiam loco verbum μετανοησάντων vertitur à Beza: *Resipuerunt*, omninò

nimò contra proprietatem Græci, Latinique sermonis. Nam nec Latinè dicitur, Resipiscere super peccatum; & Græcè illud ἐπὶ coniunctum Datiuo, vt hoc loco ὅτι τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ πορνείᾳ, causſam significare solet, ac pro eo poni quod est OB vel PROPTER. Si quis autem dicat, Pœnitentiam esse agendam ob peccatum commissum, rectissimè dicet, est enim culpa causſa pœnæ, cùm ex culpa obligatio nascatur ad pœnam: at resipiscendum ob culpam, non nisi absurdè diceretur, non enim culpa resipiscentiæ causſa haberi potest, cùm non ex culpa, sed ex bona aliqua aspiratione resipiscentia oriatur.

NEQVE solùm Scripturæ diuinæ vsus, sed etiam auctores tum Græci, tum Latini hanc vocem μετάνοια accipiunt non pro sola resipiscentia, sed etiam pro detestatione præteritæ culpæ, & vindicta, quam quis de se ob eam culpam expetit. Sic accipit S. Basilius in oratione de fame & siccitate, vbi μετάνοιαν appellat externam pœnitentiam Niniuitarum: & Poëta Latinus AVSONIVS in illo Epigrãmate de occasione & pœnitentia, eodem modo accepit, cùm ait:

Sum Dea, quæ facti non factiq; exigo pœnas:
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.

Neque probabile est quod scribit Beza loco citato, Ausonium metri causſa posuisse Metanœam pro Metamelia. Voluit enim Ausonius proprium nomen eius simulachri, quod vulgò POENITENTIA dicebatur, exprimere; & quia Latinum non exstabat apud Ciceronem, & alios antiquos probatos auctores: *Sum Dea*, inquit, *cui nomen nec Cicero ipse dedit*, Græcum substituit pro Latino. Non est autem credibile, eum qui proprium nomen reddere volebat, alienum suppositisse, præsertim cùm facilè potuerit poëtica licentia dicere: *Nempe vt pœniteat, Metamelia vocor*, producendo primam syllabam vocis *Metamelia*, vt similem produxit VIRGILIVS: *Italiam fato profugus, &c.* immò Græcis solenne est primam producere, cùm tres breues in aliqua voce occurrunt.

LACTANTIVS lib. 6. cap. 24. scribit quidẽ Metanœam Latinè reddi posse Resipiscentiam: sed explicat, per Resipiscen-

piscentiam non debere intelligi solam mentis mutationem: *Resipiscit autem*, inquit, *quem errati piget, & seipsam castigat dementia, & confirmat ad rectius viuendum.* Atque hæc de Græca voce.

PORRO vox Latina POENITENTIA non est quidem apud Ciceronem, vt neque etiam Resipiscentia, tamen verbum Pœnitendi, vnde sine dubio Pœnitentia dicta est, apud Ciceronem non eam vim habet, quam credit Erasmus, sed quam veteres Grammatici, qui à pœna, non à ponè, Pœnitere & Pœnitentiam deriuârunt. In 4. Tusculana extrema: *Quomodo*, inquit CICERO, *si naturalis esset ira, aut alius alio magis iracũdus esset; aut finem haberet priùs quàm esset vlta, vlciscendi libido; aut quenquam pœniteret, quod fecisset per iram? vt Alexandrum Regem videmus, qui cùm interemisset Clytum familiarem suum, vix à se manus abstinuit: tanta vis fuit pœnitendi.* Quo loco vox POENITENDI non significat solam agnitionem erroris, sed detestationem facti, cum desiderio puniendi.

OVIDIVS quoque in eadem significatione verbum, Pœnitere, accepit lib. 1. de Ponto, cùm ait:

Pœnitet ô, si quid miserorum creditur vlli,
Pœnitet; & facto torqueor ipse meo.
Cumq; sit exilium, magis est mihi culpa, dolori:
Estq; pati pœnam, quàm meruisse, minus.

IAM verò apud Ecclesiasticos auctores, nomen Pœnitentiæ non pro sola erroris agnitione, & mentis mutatione, sed etiam pro vindicta, quam de se sumit peccator, sæpenumero vsurpari, superuacaneum erit ostendere: ita passim testimonia Patrum occurrunt. Certè TERTVLLIANVS cùm in lib. de Pœnitentia ait: *Confessione Pœnitentia nascitur, Pœnitentia Deus placatur*, non potest Pœnitentiam pro resipiscentia accipere; cùm non ex confessione resipiscentia, sed confessio ex resipiscentia oriatur. Itaque Pœnitentiam, pœnam sponte assumptam ad peccatum puniendum vocauit: quo sensu scripsit etiam S. CYPRIANVS in serm. 5. de lapsis: *Pœnitentia crimine minor non sit.* & S. AVGVSTINVS in epist. 108. ad Seleucianam: *Est*, inquit, *Pœnitentia, bonorum & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus dicentes: Dimitte nobis debita nostra.*

DENI-

DENIQVE vnde vox, Pœnitentia, diphthongum haberet, quem habet vox Pœna, si à Ponè, vt vult Erasmus, & non à Pœna deriuaretur? Maneat igitur, omnes Pœnitentiæ voces, Hebraicam, Græcam, & Latinam, secundùm Scripturæ & bonorum auctorum vsum, non solam mentis mutationem, aut erroris agnitionem, sed etiam detestationem peccati, & vindictam spontè assumptam significare.

CAPVT VIII.

Proponitur Controuersia prima.

An Pœnitentia sit Sacramentum propriè dictum.

CONTROVERSIA PRIMA, quæ est de genere, sitne videlicet Pœnitentia Sacramentum propriè dictum, quatuor partes habebit. PRIMO enim explicandus erit quæstionis status. DEINDE adferendæ sententiæ aduersariorum. TERTIO asserenda & propugnanda veritas. POSTREMO obiectiones contrariæ diluendæ.

Vt igitur controuersiæ status aperiatur, illud initiò ponimus, non de quauis Pœnitentia controuersiam esse: potest enim, vt ad præsentem disputationem pertinet, vera Pœnitentia vel in sola mentis conuersione, atq; interna peccati detestatione cõsistere, vel etiam externis signis, mœrore, lachrymis, cõfessione, corporis afflictatione se prodere. Et quidem conuersio illa mentis ad Deum, etsi semper necessaria fuerit ad reconciliationem, & virtus quædam sit nõ exigua; tamen nisi signa externa adiuncta habeat, Sacramentum dici non potest: neque de hac re vlla controuersia est.

Posse autem, & vt plurimum solere, veram Pœnitentiam signa externa adiuncta habere, ex sacris literis paulò antè probatum est. Dominus enim Matth. 11. in cinere & cilicio Pœnitentiam acturos fuisse dicit Tyrios, & Sidonios, si prædicatum eis fuisset: & Matth. 12. laudat idem Christus Pœnitentiam Niniuitarum, quam externam fuisse testatur Ionas cap. 3.

Ipsi etiam aduersarij, licet satisfactiones reiiciant, tamen opera externa laboriosa in signum Pœnitentiæ, non reiiciunt. Caluinus lib. 3. Instit. cap. 3. §. 15. *Quò seueriores*, inquit, *in nos sumus, eò debemus sperare magis propitium ad misericordiam Deum: & certè fieri non potest, quin anima iudicij horrore perculsa, partes vltionis in exigenda de se pœna occupet.* Et Kemnitius in 2. part. Examinis in disputatione de Satisfactione pag. 1072. scribit, non reiici à suis opera laboriosa, vt fructus, & signa veræ Pœnitentiæ.

De hac igitur Pœnitentia, quę signis externis proditur, quæstio est, an Sacramentum dici debeat. Sed neque de omni eiusmodi Pœnitentia controuersia est: satis enim inter nos & aduersarios conuenit, Pœnitentiam Niniuitarum, & aliorum qui ante Christi aduentum vixerunt, Sacramentum nouæ legis, de quo nunc agimus, nequaquam esse potuisse. Sed neque Pœnitentiam eiusmodi, etiam post Christi aduentum & passionem, Sacramentum facimus vel nos, vel aduersarij, si nulla sequatur Absolutio. Absolutionis autem ritum aliquem ferè omnes agnoscunt, licet de vi & efficacia Absolutionis, de Ministro qui eam pronunciat, deque aliis multis rebus ad Absolutionem pertinentibus, multæ sint inter nos & aduersarios quæstiones.

Hic igitur status controuersiæ est: An Pœnitentia signis externis manifestata, accedente ad eam verbo Absolutionis, sit Sacramentum nouæ legis propriè dictum. Istum enim ritum reconciliandi lapsos post Baptismum, qui ex Pœnitentia signis externis prodita, & verbo Absolutionis constet, Catholici verum ac propriè dictum Sacramentum esse affirmant; Hæretici negant.

Kemnitius more suo dum queritur à Catholicis controuersiæ statum confundi, ipse eum mira fraude confundit. Quia enim statu rectè constituto, videbat magnam Lutheranorum partem, & ipsum Confessionis Augustanæ auctorem à Catholicis non dissentire, ne ipse cum suis tam apertè pugnare videretur, statum quæstionis longè alium esse finxit, quàm reuera sit. Is igitur pag. 905. & 908. hunc esse contendit statum controuersiæ: Vtrum peccatores post Baptismum quærentes reconciliationem cum Deo, adducendi sint à fide obedientiæ, passionis, & satisfactionis Christi, ad fidu-

ad fiduciam actionis propriè Contritionis, Confessionis, & Satisfactionis: ita vt istę actiones, accedente vt eas verbo Absolutionis, sint Sacramentum, & caussa efficiens remissionis peccatorum.

At ista quæstio si inter nos esset, non esset certè illa quam Catholici proponunt, cùm quærunt: Sítne Pœnitentia Sacramentum propriè dictum: sed esset alia quæstio à priore dependens, nimirum: Quale sit Pœnitentiæ Sacramentum. Priùs enim componenda est controuersia, An Pœnitentia Sacramentum sit; quam Kemnitius fraudulenter dissimulare conatur: deinde quærendum, Quale tandem Sacramentum sit.

Quid, quòd quæstio quam Kemnitius depingit, ac fingit, nulla est omninò? non enim Catholici (vt etiam superiore capite breuiter ostendimus) vsquam disputant, peccatores à fide obedientiæ, passionis, & satisfactionis Christi abducendos esse ad fiduciam actionis propriæ: sed contrà omnes vno ore clamant, totam vim Sacramenti Pœnitentiæ, vt aliorum omnium Sacramentorum, à merito obedientiæ, passionis, & satisfactionis Christi pendere, neque absque fide in Christum, vllum à peccatis absolui, vel reconciliari cùm Deo posse. Porrò vim Sacramentalem, quæ efficienter atque instrumentaliter concurrit ad remissionem peccatorum, propriè ac præcipuè in verbo, quod sacerdos Dei nomine pronunciat, dum absoluit, constituunt; vt perspicuum est ex sancto Thoma in 4. senten. distin. 18. quæst. 1. artic. 3. actiones autem pœnitentis solùm concurrunt ad remissionem peccatorum efficiendam, quatenus vim Sacramentalem à verbo Absolutionis, à quo formantur, participant.

Neque his repugnat, quòd Pœnitentiam ipsam, quę in actione peccatoris consistit, Sacramentum appellamus: nomen siquidem Sacramenti, materiæ aptius tribui solet, quàm formæ, licet forma aut sola, aut præcipuè vim efficiendi contineat. Sic Baptismus ablutionem, hoc est, materialem partem propriè significat: illa autem verba: *Ego te baptizo, &c.* non Sacramentum, sed formam Sacramenti nominare solemus. Sic panem consecratum, Sacramentum dicimus; illa autem verba: *Hoc est corpus meum*, Sacramen-

tum non dicimus. Sic vnctionem confirmandorum, & vnctionem ægrotantium, Sacramẽtum vocamus potiùs quàm verba quibus Sacramenta illa perficiuntur. Sic denique Matrimonium, siue coniunctionem viri cum fœmina; non autem illa verba: *Ego te accipio in meam*, Sacramentum appellamus.

Hvc accedit, quod si actiones pœnitentis, efficientes causſæ dicerentur remissionis peccatorum, non minus propriè & principaliter quàm ipsa Absolutio; non tamen eæ causſæ dicerentur, nisi vt instrumenta Dei, & ideò nihil omninò detraheretur de efficiẽtia Dei, & merito passionis Christi. Nam ipsa etiam Absolutio, & ablutio, & Eucharistiæ cõsecratio, actiones humanæ sunt: & tamen quia per eas actiones, vt per sua quædam instrumenta, Deus operatur, & Christi merita nobis applicat; nemo queritur abduci homines à merito Christi ad fiduciam actionis humanæ, quando ab homine baptizari, vel absolui, vel Eucharistiam ab homine consecratam sumere iubetur.

Verus igitur status quæstionis est, quem nos constituimus, Vtrum Pœnitentia signis externis declarata, cum verbo Absolutionis, sit verè, propriéque dictum nouæ legis Sacramentum.

CAPVT IX.

Explicantur sententiæ Aduersariorum de proposita quæstione.

PŒNITENTIAM Sacramentum esse, primi negârunt Montanistæ, & Nouatiani: quãquam ij non Sacramenti solùm rationem, & nomen, sed etiam potestatem reconciliandi peccatores, & omnem omninò ritum Ecclesiasticum reconciliationis sustulerunt. Neque verò, vt nonnulli falsò existimant, Pœnitentiam, & spem veniæ à Deo obtinendæ, Hæretici suprà nominati tollebant è medio, sed solùm ab Ecclesia solui ac reconciliari posse eos, qui post Baptismum fuerant lapsi, negabant.

De

De Montaniſtis S. HIERONYMVS in epiſt. ad Marcellam de erroribus Montani: *Illi*, inquit, *ad omne penè delictũ Eccleſiæ obſerant fores: nos quotidie legimus; Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem.*

De Nouatianis refert Socrates lib. 4. hiſtor. cap. 23. Nouatianum ipſum, quem ipſe Nouatum vocat, ad Eccleſias omnes ſcripſiſſe, vt eos qui ſimulachris immolâſſent, minimè ad myſteria admitterent, ſed hortarentur ad Pœnitentiam, remiſſionemque permitterent Deo, qui poteſt & habet auctoritatem remittendi peccata. Idem ex Cypriano lib. 2. epiſt. 4. & ex Ambroſio lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. colligitur. Monet autem AMBROSIVS, Nouatianos ſui tẽporis nonnihil remiſiſſe de rigore maiorum ſuorum: *Aiunt*, inquit, *ſe, exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem auctor veſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini Pœnitentiam dandam putauit.* Et paulò pòſt: *In eo igitur patrem veſtrum propria damnatis ſententia, qui diſtinctionem peccatorum facitis, quæ ſoluenda à vobis putetis, & quæ ſine remedio eſſe arbitremini.*

QVIA VERO auctorem huius hæreſis poſt Montanum alij Nouatum, alij Nouatianum vocant: ſciendum eſt, Nouatum Presbyterum Carthaginenſem, primum fuiſſe, qui poſt Montanum hanc hæreſim excitauit: ab illo enim ſeductum fuiſſe Nouatianum Romanum Presbyterum, qui cum Cornelio in ſchiſmate ſedit, intelligi poteſt ex Paciano in epiſtola tertia ad Sympronianum, & ex Hieronymo in libro de viris illuſtribus, in Nouatiano. Quare idem Hieronymus in ſecundo libro aduerſus Iouinianum, & Auguſtinus libro de Hæreſibus, cap. 38. Nouatum auctorem hæreſis faciunt: Græci hæc nomina confundunt, & vtrumque Nouatum vocant.

Hanc antiquiſſimam hæreſim iam olim damnatam, iterum excitare conatus eſt Lutherus, & qui poſt eum ſurrexerunt falſi Prophetæ, Zvvinglius, Caluinus, & cæteri. Nam etiamſi reconciliationem quandam lapſorum poſt Baptiſmum agnoſcunt, in quo diſcrepare videntur à Nouatianis: tamen veram & iudiciariam poteſtatem peccata remittendi, non minùs ſacerdotibus negant Lutherani, quàm olim negarent Nouatiani.

Verum autem & propriè dictum Sacramentum esse Pœnitentiam, primus negauit hoc nostro seculo Lutherus, sed timidè, & inconstanter: nam in lib. de captiuit. Babyl. non procul ab initio: *Principiò*, inquit, *neganda mihi sunt septem Sacramenta, & tantũ tria pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Panis.* Sed in eodem libro, extremo, Pœnitentiam ad Baptismum reuocat, & ex tribus duo facit: *Propriè*, inquit, *ea Sacramenta vocari visum est, quæ annexis signis promissa sunt: quo fit, vt si rigidè loqui volumus, tantùm duo sint in Ecclesia Dei Sacramenta, Baptismus, & Panis, cùm in his solis & institutum diuinitùs signum, & promissionem remissionis peccatorum videamus. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accensui, signo visibili & diuinitùs instituto caret, & aliud non esse dixi, quàm viam ac reditum ad Baptismum.* Hæc ille. Idem tamen Lutherus cùm alibi sæpe, tum in propositionibus aduersus Louanienses, quas edidit anno M. D. XLV. propositione 35. Pœnitentiam Sacramentum esse concessit.

Philippus Melanchthon in Locis communibus editis anno M. D. XXII. apertè negauit hoc Sacramentum: sic enim loquitur in tit. de Pœnitentia: *Pœnitentiam non esse signum, nihil obscurum est: est enim Pœnitẽtia vetustatis nostræ mortificatio, & renouatio spiritus. Sacramentum eius, vel signum non aliud nisi Baptismus est: atq; hic omnium rectissimè vocetur Sacramentum Pœnitentiæ.* Idem tamen Philippus Lutherum suum sequutus in libris posteà editis, Pœnitentiam Sacramentum esse docuit, ac præsertim in Apologia Confessionis Augustanæ.

Et quoniam Matthias Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpiensis, cap. 18. & Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 903. scribere non verentur, Apologiam Confessionis Augustanæ non agnoscere hoc Sacramentum nisi impropriè, & modo quodam, non autem simpliciter & propriè, verba ipsa Apologiæ adferenda sunt, vt duo isti Lutherani non solùm ab Ecclesia Catholica, sed etiam ab Apologia Confessionis Augustanæ, in cuius verba iurauerant, defeciſſe intelligantur. Sic igitur habet Apologia in cap. de numero & vsu Sacramentorum: *Si Sacramenta vocamus ritus, qui habent mandatum Dei, & quibus addita est promissio gra-*

sio gratiæ, facilè est iudicare, quæ sint propriè Sacramenta. Nam ritus ab hominibus instituti, non erunt hoc modo propriè dicta Sacramenta: non est enim auctoritatis humanæ, promittere gratiam. Quare signa sine mandato Dei instituta, non sunt certa signa gratiæ, etiamsi fortasse rudes docent aut admonent aliquid: Verè igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ: nam hi ritus habent mandatum Dei, & promissionem gratiæ, quæ est propria noui Testamenti. Certò enim debent statuere corda, cùm baptizamur, cùm vescimur corpore Domini, cùm absoluimur, quod verè ignoscat nobis Deus propter Christum. Hæc ibi: vbi Apologia PRIMO appellat Pœnitentiæ Sacramentum, propriè ac verè Sacramentum. SECVNDO, dicit habere ritum diuinitùs institutum, & gratiæ promissionem, cùm tamen Kemnitius ideò solùm neget esse propriè Sacramentum Pœnitentiam, quòd eam carere existimet ritu diuinitùs instituto. TERTIO, coniungit perpetuò cum Baptismo, & Cœna Domini, quæ sunt omnium consensu verè ac propriè Sacramenta. QVARTO, separat ac distinguit à ritibus humanis, qui non sunt propriè Sacramenta. Poterátne igitur Apologia clariùs asserere, Pœnitentiæ Sacramentum verè ac propriè Sacramentum esse?

ADDE, quòd in Locis communibus editis anno M. D. XLIII. in titulo de numero Sacramentorum idem Philippus sic loquitur: *Cùm autem vocabulum Sacramenti de cæremoniis intelligitur institutis in prædicatione Christi; numerentur hæc Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ sunt externi ritus, & sunt signa totius Euangelij, & quidem propriè sunt testimonia remissionis peccatorum, seu reconciliationis, de qua præcipuè dicitur in definitione vsitata: Sacramentum est signum gratiæ, id est, reconciliationis gratuitæ, quæ propter Christum donatur, & in Euangelio prædicatur.* Satis igitur constat, Philippum & Lutherum reuocâsse priorem illam sententiam, quàm initiò docuerant.

Sed erroris ab istis introducti, ac posteà deserti, non defuerunt qui patrocinium susciperent: ac primùm Zvvinglius in libro de vera & falsa religione, capit. de Sacramen-

tis, & Zvvingliani omnes, Pœnitentiam à numero Sacramentorum remouent. Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 15. & sequentibus, non negat solum Pœnitentiæ Sacramentum, sed etiam multis argumentis nullum eiusmodi Sacramentum esse conatur ostendere: quod idem facit in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 15. Caluinum sequitur suus Beza in Confessione fidei, cap. 7. art. 11. nec desunt multi ex his qui Lutherani dici volunt, & in verba Confessionis Augustanæ & eius Apologiæ iurâtunt, qui ad Sacramentarios in præsenti quæstione defecerint; vt Nicolaus Selneccerus in 2. parte suæ Pædagogiæ, vbi de numero Sacramentorum tractat: Ioannes VVigandus in Methodo doctrinæ Ecclesiæ Magdeburgenses, cap. 14. Matthias Illyricus in præfatione libri, qui inscribitur: *De sectis & dissidiis Pontificiorum*. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, in prima disputatione de Pœnitentia: aliique denique non pauci, quos nihil attinet recensere.

Aduersus hunc errorem edidit Synodus TRIDENTINA canonem primum sess. 14. in hæc verba: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere ac propriè Sacramentum, pro fidelibus quoties Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, anathema sit.*

CAPVT X.

Pœnitentiam Sacramentum esse propriè dictum.

NVNC ad veritatem confirmandam accedamus. Ac primo quidem loco habemus verba Domini Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus verbis duo colliguntur, quæ ad omne Sacramentum propriè dictum constituendum, & requiruntur, & sufficiunt; ritus externus siue symbolum diuinitùs institutum, & promissio gratiæ iustificantis, illi ritui siue symbolo annexa.

Nam

Nam cùm Dominus Apostolis potestatem concesserit remittendi peccata hominibus, dubitari non potest, quin signo aliquo externo eam potestatem exerceri voluerit: neque enim homines, qui corporales sunt, peccata sibi remitti intelligerent, nisi voce aut signo aliquo externo ac sensibili remitterentur. Neque Aduersarij id negant: agnoscunt enim ex hoc testimonio diuinæ Scripturæ rectè colligi verbum Absolutionis etiam priuatæ, vt patet ex Kemnitio 2. part. Exam. pag. 916. & 917. & ex Caluino lib. 3. Instit. cap. 4. §. 12. & 14. Verbum autem signum corporale, ac sensibile est. Neque solùm ritus externus absoluentis, sed etiam ritus externus pœnitentis ex eodem testimonio rectè colligitur: neque enim peccata remitti debent, nisi iis, qui se peccata habere, eaque sibi displicere testantur. Nam vt ij absolui nequeunt, qui ligati non sunt; ita nec ij, qui solui nolunt: nolunt autem solui, qui non adferunt animum paratum, vt oportet, ideſt, qui sine fide ac Pœnitentia accedunt. Quare ipsi etiam aduersarij absoluendos non putant eos, qui Pœnitentiæ signa nulla ostendunt, quique absolutionem non petũt: *Priuata Absolutio*, inquit Kemnitius pag. 916. *contritis, & fide petentibus consolationem, remittit peccata.* Habemus igitur symbolum, seu ritum externum, eumque duplicem; signa Pœnitentiæ, & verbum Absolutionis.

Promissionem verò gratiæ iustificantis nusquam Dominus apertiùs expossuit, quàm hoc loco: quid enim est peccatorum remissio, nisi iustificatio?

Hoc testimonium variis modis Hæretici deprauare conantur: sed duo sunt præcipua ipsorum effugia. Vnvm est omnibus commune, loqui Dominum de remissione peccatorum, non Iudiciaria, & ex potestate quadam quasi Prætoria, sed per Euangelij prædicationem: *Illis enim*, inquiunt, *Minister peccata remittit, in quibus prædicando fidem excitat, qua remissio ipsa apprehenditur.*

Sed etiamsi solùm de remissione per annunciationem Euangelij Dominus loqueretur, adhuc aduersarij Sacramentum negare non possent: siquidem ipsi omnia Sacramenta nihil aliud esse volunt, nisi quandam Euangelij annunciationem ad excitandam fidem institutam. Quemadmodum

modum igitur aquæ aspersio cum verbo: *Ego te baptizo*, Sacramentum est etiam apud aduersarios, licet illud: *Ego te baptizo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem ablutionis nomine Dei factam: sic etiam signum Pœnitentiæ, quod peccator ostendit, dum petit Absolutionem, cum verbo: *Ego te absoluo*, Sacramentum censendum est, licet ipsorum opinione, illud: *Ego te absoluo*, referatur ad excitandam fidem, per annunciationem absolutionis nomine Dei factam; debere autem Absolutionem in particulari applicari, Lutherani concedunt, vt suprà citauimus ex Kemnitio in 2. part. Examinis pag. 916. & ex Caluino lib. 3. Instit. cap. 4. § 14.

ALTERVM effugium est Caluini in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. cap. 14. vbi posteaquam dixerat, Catholicos ex loco iam citato Euangelij colligere institutionem Sacramenti Pœnitentiæ; Respondet, verba illa Euangelij: *Quorum remiseritis peccata*, pertinere ad remissionem peccatorum, quæ tùm efficitur, cùm per verbum prædicationis, impij & infideles conuertuntur ad fidem, & per Baptismum ad Ecclesiam adiunguntur. *Quis*, inquit, *ignorat munus Apostolis illic fuisse iniunctum, quo erga extraneos fungerentur? ea legatio est, quæ per Euangelium defertur in Ecclesiam nondum cooptatis.* Idem etiam habet Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 915. vbi hanc expositionem probat ex cap. vlt. Lucæ, vbi Dominus iussit prædicari Pœnitentiam, & remissionem peccatorum in nomine suo per omnes Gentes: hæc enim loca cùm de re eadem tractent, se inuicem explicant.

RESPONDEO, duobus modis potest intelligi locus Euangelij, qui habetur Ioan. 20. Vno modo, vt data sit Apostolis auctoritas peccata remittendi tum Infidelibus, tum Fidelibus. Altero modo, vt solùm Fidelibus.

PRIOR expositio est S. Cyrilli in eum locum; & eam sequi videntur aduersarij. Nam Kemnitius loco citato, & etiam pag. 920. apertè declarat, generalem esse promissionem Ioan. 20. quæ tam ante Baptismum, quàm post Baptismum locum habeat.

Caluinus autem tametsi in Antidoto ita loquitur, vt videatur eam promissionem restringere ad solos infideles: tamen

men alibi se ipse explicat. Siquidem libro 3. Institut. cap. 4. §. 12. dicit Ministris esse iniunctum, vt de remissione peccatorum certiores reddant fidelium conscientias, & probat ex hoc loco Ioannis; & paulò pòst §. 14. ex hoc eodem loco colligit priuatam absolutionem, quæ datur in Ecclesia pœnitentibus: *Non vulgare*, inquit, *aut leue solatium est, habere illic præsentem Christi legatum, reconciliationis mandato præditum, à quo denunciari sibi Absolutionem audiat. Hìc vtilitas Clauium meritò commendatur, cùm ritè, quo ordine & qua religione decet, ista peragitur legatio: similiter cùm is, qui se ab Ecclesia quodammodò ab alienauerat, restituitur in fraternam veritatem, accepta venia. Quantum beneficium est, quod sibi ab iis ignosci intelligit, quibus dixit Christus: Quibuscunque remiseritis peccata in terris, remissa in cœlo erunt?* Et lib. 4. Institut. cap. 1. §. 22. disertis verbis affirmat, generalem esse promissionem, immò magis in fidelibus, quàm in infidelibus locum habere: *Non enim*, inquit, *cùm Apostolis mandatum dedit Christus, & potestatem contulit remittendi peccata, hoc tantùm voluit, vt eos soluerent à peccatis, qui ab impietate ad Christi fidem conuerterentur: sed magis vt hoc officio fungerentur perpetuò inter fideles.* Et probat ibidem Caluinus hoc ipsum ex Apostoli Pauli certissimo testimonio: nam 2. Corinth. 5. Apostolus ad fideles scribens, eosque exhortans ad reconciliationem cum Deo ob culpas post Baptismum admissas: *Deus*, inquit, *posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Neque dubitari potest, vt etiam Caluinus non dubitat, quin verbum reconciliationis tunc in Apostolis positum fuerit, cùm dictum est eis à Christo: *Quorum remiseritis peccata, &c.*

Posita hac expositione, satis facilè colligimus Sacramentum Pœnitentiæ. Nam, vt Cyrillus in hunc locum docet, Christus dedit quidem Apostolis potestatem peccata remittendi ac retinendi, tùm infidelibus, tùm fidelibus: sed nõ eodem modo. Infidelibus enim remitti voluit per Baptismum, & retineri per exclusionẽ à Baptismo, si fortè indigni eo censeantur; at fidelibus remitti noluit per Baptismum,

sed

sed per alium ritum, nimirum per reconciliationē pœnitentium. Sicut igitur potestas remittendi infidelibus peccata, nō sine Sacramento quodam exercetur, ita nec potestas remittendi fidelibus: proinde reconciliatio fidelium post Baptismum, Sacramentum quoddam est.

NEQVE hæc negare aduersarij possunt, cùm admittant, ex his verbis Domini colligi, priuatam Absolutionem à Domino institutam, qua post Baptismum reconcilientur. De qua re sic loquitur Kemnitius, pag. 901. *Hoc etiam apud nos extra controuersiam est, Deum in Scriptura instituisse & ordinásse certa media, per qua lapsis post Baptismum, si conuertantur beneficium mortis Christi vult applicare, & obsignare ad reconciliationem, & remissionem peccatorum.* Hæc ille. Ea media nos contendimus verum Sacramentum continere, cùm sint corporalia, à Deo instituta, & promissionem habeant gratiæ iustificantis, vt ipsi concedunt.

Et hæc dixerim, si prior illa expositio admittatur: sed tamen videtur omnino POSTERIOR expositio probabilior. Nam S. Ioannes non solet ea repetere, quæ alij Euangelistæ scripserunt, nisi fortè cùm aliquid circa eandem historiam addendum iudicat. Iam de mandato Baptismi administrandi satis apertè scripserant Matthæus, & Marcus in vlt. cap. Euangelij: & iam etiam ante passionem suam Dominus dederat Apostolis baptizandi potestatem, vt idem Ioannes testatur cap. 4. nulla igitur causa erat, cur aut Dominus post resurrectionem suam hanc potestatem Apostolis daret, aut id scriberet Ioannes.

PRAETEREA potestas Clauium datur hoc loco sanctis Apostolis, vt Catholici & Hæretici concedunt: potestas autem Clauium non est ad Baptismum necessaria, cùm non soli ministri Ecclesiastici, quibus claues dantur, sed etiam laici, immò etiam non Christiani Baptismum aliquando dare possint.

AD HAEC potestas Clauium sine dubio, Iudicialis quędam potestas est, vt alio loco probaturi sumus: non autem iudicant Christiani de Infidelibus, sed de Fidelibus tantùm: *Quid ad me*, inquit Apostolus 1. Cor. 6. *de his qui foris sunt, iudicare?* Igitur hoc loco potestas datur Ecclesiæ Præpositis, fidelibus

libus tantùm baptizatis peccata remittendi, eosque certo ritu post Baptismum reconciliandi.

Quare Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, & alij in hunc locum: & rursus Chrysostomus in 3. lib. de Sacerdotio, Ambrosius in lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. cùm hunc locũ exponunt, nullam Baptismi mentionem faciunt. Pacianus in epist. 3. ad Sympronianum, refellit Nouatianos, qui hoc loco volebant, datam Ecclesiæ potestatem soluẽdi catechumenos per Baptismum.

Neque vim vllam habet argumentum Kemnitij ex vlt. cap. Lucæ: falsò enim assumit Kemnitius, de re eadem loqui Ioannem & Lucam. Nam longè aliud est, prædictum esse à Prophetis, prædicandam esse Pœnitentiam, & remissionem peccatorum in Christi nomine per omnes Gentes, quod scribit Lucas: aliud, accepisse Apostolos à Domino Spiritum sanctum, & cum eo potestatem remittendi ac retinendi peccata, quod scribit Ioannes. Neque dubium est, quin Lucas de ea Pœnitentia loquatur, quæ Baptismum precedit, quæque propriè Gentibus ad fidem adducendis conuenit, de qua loquitur Petrus Actor. 2. cùm ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrùm*: cùm Ioannes aut generatim de omni Pœnitentia, aut solùm de ea quæ post Baptismum agitur, verba faciat. Denique iam diximus, Ioannis consuetudinem non esse, repetere quæ ceteri scripserunt.

Quòd si posterior hæc expositio admittatur, euacuatum est planè obiectum aduersariorum. Habemus igitur ritum absoluendi, per verbum recõciliationis, vt Apostolus loquitur, externum ac sensibile, cum promissione remissionis peccatorum in Euangelio fundatum, ipsis etiam aduersariis testibus: ex quo quid ad Sacramenti propriè dicti rationem desit, omnino non video.

Sed vt clarius omnia perspiciantur, & aduersarij euidentius conuincantur, conferamus hunc ritum quem ex Scriptura deduximus, cum definitionibus, quibus tùm Catholici, tùm Hæretici, Sacramenti naturam atque essentiam explicare solent. Catholici Sacramentum esse volunt sacræ rei signum: sic autem definitionem suam exponunt, vt per signum intelligant signum practicum, atque efficax, quod signifi-

gnificando efficiat; per rem sacram, gratiam iustificationis, quæ tunc à Deo in animam infundatur, cùm signum illud extrinsecus adhibetur. Haec definitio aptissimè quadrat in eum ritum, de quo agimus: nam & confessio pœnitentis, & verbum absoluentis, signa sunt gratiæ iustificantis. Quid enim Confessio significat, nisi animi renouationem? quid verò Absolutio, nisi peccati ipsius, quo quasi vinculo peccator constrictus tenebatur, relaxationem? Esse autem hoc signum practicum, atque efficax, ex eo intelligimus, quia falsum esse non potest, quod veritas dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Lutherus in libr. de captiuitat. Babylon. propè finem scribit, proptiè Sacramenta vocari, quæ signis annexis promissa sunt. Apologia Confessionis Augustanæ articul. de numero & vsu Sacramentorum, Sacramentum propriè dictum eodem modo definit: vult enim esse ritum, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratiæ. Hanc definitionem in ritum Confessionis atq; Absolutionis quadrare, certè negari non potest: nam vt de Confessione interim taceam; Absolutionem, etiam priuatam, habere mandatum Dei & promissionem gratiæ, omnes fatentur. Illud enim 2. Corinth. 5. *Posuit in nobis verbum reconciliationis*, &, *Pro Christo legatione fungimur*, mandatum diuinum sonat. Illud autem, Ioan. 20. *Quarum remiseritis peccata, remittuntur eis*, apertissimam gratiæ promissionem continet. Et licet etiam mandatum expressum nullum extaret; tamen in ipsa promissione absque dubio tacitè contineretur: quorsum enim daret Christus Apostolis absoluendi potestatem, nisi etiam vt ea vterentur quando opus esset, iuberet?

Martinus Kemnitius communi hac definitione contentus non fuit: Itaque in 2. part. Exam. Tridentini Concilij p. 41. vt excluderet à ratione Sacramenti propriè dicti, omnia Sacramenta Catholicorum, exceptis duobus, Baptismo & Eucharistia; definitionem longissimam fabricauit. Voluit enim octo conditiones requiri ad Sacramentum nouæ legis propriè dictum: quas omnes excussimus in primo libro de Sacramentis in genere; nunc satis erit ostendere, eas

tas omnes Sacramẽto Pœnitentiæ, inuito etiam Kemnitio, conuenire.

PRIMA conditio postulat, vt adsit externum ac sensi- 1
bile symbolum. Damus in præsenti verbum externum ac sensibile: *Absoluo te*, seu, *Remitto tibi peccata*, ex illo testi- 2
monio Domini: *Quorum remiseritis peccata*. SECVNDA conditio exigit, vt symbolum illud habeat institutionem & mandatum Dei, non autem sit ab humano ingenio fabricatum. Id quoque iam demonstrauimus ex verbo Dei: *Quorum remiseritis peccata*. TERTIA, vt mandatum, si- 3
ue institutio sit in nouo Testamento. Et hoc extra controuersiam est, nisi quis Euangelium Ioannis, & epistolam Pauli ad Corinth. ad nouum Testamentum pertinere nolit. QVARTA, vt sit ritus perpetuus, non ad breue tempus in- 4
stitutus. Ritum autem Absolutionis semper in Ecclesia permansisse, ac permansurum, neque aduersarij negant; & ex Euangelio facilè probari potest. Cùm enim Dominus in Ecclesia potestatem remittendi peccata esse voluerit, neque tempus vllum definierit; id manifestè sequitur, vt tamdiu ea potestas duratura sit, quandiu Ecclesia purgatione & remissione indigebit. QVINTA, vt adsit etiam promissio 5
gratiæ. SEXTA, vt sit promissio gratiæ non cuiuslibet, sed quæ in iustificatione, ac reconciliatione consistat. SEPTIMA, vt promissio illa gratiæ signo externo adiuncta, & vestita sit. Quæ tres conditiones in allegato testimonio: *Quorum remiseritis peccata*, euidentissimè conspiciuntur. OCTAVA, vt promissio non tantùm in genere annuncietur, sed etiam in particulari singulis applicetur. Hanc verò conditionem in Absolutionis ritu inesse, nemo inficiari potest. Nam quemadmodum ex illis verbis: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* colligimus, in particulari singulis esse dicendum: *Ego te baptizo, &c.* sic etiam ex istis: *Quorum remiseritis peccata*, colligere debemus, in particulari singulis esse dicendum: Ego tibi remitto peccata; vel, quod est idem: *Ego te absoluo à peccatis*. Vides igitur nihil desiderari in ritu Absolutionis, eorum quæ ad propriam & perfectam Sacramenti rationem Kemnitius requisiuit.

Sed fortè Caluini definitio in hunc ritum non quadrat: ita quidem ille docet in 4.lib.Institut.cap.19.§.15. vbi ad suam definitionem prouocat. Sed illa etiam (quamuis alioqui satis inepta, vt in primo libro de Sacramentis in genere, demonstrauimus) ad hunc ritum accommodari potest. Igitur ille, libr.4. Institut. cap.14.§.1. Sacramentum definit: *Externum symbolum, quo beneuolentiæ erga nos suæ, promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem: & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo & Angelis, quàm apud homines testamur.* Symbolum externum, & gratiæ promissionem, iam non semel in ritu Confessionis & Absolutionis ostendimus: illum autem finem, ad sustinēdam fidem & pietatem testificandam; non minùs in ritu Absolutionis, quàm in ritu Baptismi locum habere video. Nam quemadmodum qui in Baptismo audit illa verba nomine Dei prolata: *Ego te baptizo*, erigit animum ad spem, & in fide confirmatur, & roboratur: similiter facit, qui post Confessionem audit verba illa à Dei legato ad se propriè dirigi: *Ego te absoluo.* Et sicut qui ad Baptismum accedit, & in Christi familiam cooptari postulat, pietatem suam erga Deum apud homines testatur: ita etiam eandem testatur, qui signa Pœnitentiæ præseferēs, & ad Absolutionem accurrens, cùm Deo reconciliari enixè flagitat.

Quæ cùm ita sint; aut Sacramentum Pœnitentiæ verè proprieq; dictum Sacramentum erit, aut Baptismus Sacramentum verè ac propriè dictum non erit: vel certè confingant nouam aliquam definitionem, si ritum reconciliationis ita cupiunt à Sacramenti ratione excludere, vt ab eadem Baptismum non excludant.

Accedant præterea testimonia veterum. Duobus præcipuè modis intelligi potest, quæ fuerit de hac re Patrum sententia. Primùm enim non rarò, cùm vera Sacramenta enumerant, iis Pœnitentiam adiungunt: sæpè etiam Pœnitentiam cum Baptismo conferunt, ac docent, in vtroque Sacramento Deum esse, qui potissimùm operatur.

Tertvllianvs in lib.de Pœnitentia: *Hæc*, inquit, *venena prouidens Deus, clausa ignoscentiæ ianua, & intinctio-*

ni

nis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patere: collocauit in vestibulo Pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat. Vbi Tertullianus duas ianuas esse docet ad remissionem peccatorum, Baptismum & Pœnitentiam: proinde tale aliquod remedium esse iudicat Pœnitentiam, quale est Baptismus, licet specie diuersum. Vide etiam eundem lib. 1. contra Marcionem extremo.

S. CYPRIANVS vel quicunque fuit auctor (antiquum autem auctorē esse nemo negat) in sermone de ablutione pedū: *Post Baptismum*, inquit, *qui sui reuerentiā non patitur iterari, aliud lauacrum procurâsti, &c.*

S. AMBROSIVS lib. 1. de Pœnitentia, cap. 7. *Cur*, inquit, *baptizatis, si per hominem peccata remitti non licet? In Baptismo enim vtique remissio peccatorum omnium est: neque interest vtrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum Sacerdotes sibi vindicent: idem in vtroque mysterio est.* Et quia Nouatiani dicebant, posse hominem baptizare, quia in Baptismo Deus est, qui potissimùm operatur; addit Ambrosius; *Quid in Pœnitentia, nónne nomen Dei operatur?* Vide etiam lib. 2. cap. 2.

S. HIERONYMVS in lib. 1. contra Pelagianos: *Redimatur*, inquit, *sanguine Saluatoris, aut in domo Baptismatis, aut in Pœnitentia, quæ imitatur Baptismatis gratiam.* Et lib. 2. *Quod*, inquit, *scriptum est: Et sanguis Iesu emundat nos ab omni peccato; tam in confessione Baptismatis, quàm in clementia Pœnitudinis accipiendum est.* Et in epist. 1. ad Heliodorum: *Absit vt de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt; per quos & nos Christiani sumus; qui claues regni cœlorum habentes, quodammodò ante diem iudicij iudicant.* vbi coniungit cum Baptismo & Eucharistia, pœnitentium absolutionem.

S. AVGVSTINVS epist. 180. ad Honoratum: *Annón cogitamus*, inquit, *cùm ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas vlla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab vtroque sexu, atque ab omni ætate concursus, aliis Baptismum flagitantibus aliis reconciliationem, aliis etiam Pœnitentiæ ipsius actionem omnibus consolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem?* Et paulò pòst: *Si mini-*

ministri adsint, inquit, *alij baptizantur, alij reconciliantur, nulli Dominici corporis communione fraudantur*. Et lib.5. de Baptismo, cap.20. *Si ad hoc valet quod dictum est in Euangelio, vt per peccatorem Sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur?* vbi per manus impositionem, Ordinationem, & Reconciliationem intelligit. Nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Augustino, manus impositionem; multis testimoniis probari posset: sed in præsenti vnum aut alterum sufficiet. Lib.eod.5. de Baptis. cap.23. *Manus*, inquit, *ab hæresi redeunti propterea imponitur, ne extra omnem culpam fuisse videatur, &c.* Et in Psal.146. explicans illud: *Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Quæ sunt*, inquit, *ista alligamenta? temporalia Sacramenta*, & exempla ponit Eucharistię, & manus impositionis, qua per Præpositum peccatores reconciliantur. Idem Augustinus in lib.1. cap.vlt. de adulterinis coniugiis, & lib.2. cap.6. apertissimè confert Reconciliationem cum Baptismo.

S. Ioannes Chrysostomvs lib.3. de Sacerdotio, primò coniungit potestatem remittendi peccata cum potestate conficiendi Eucharistiam: deinde paulò pòst eandem confert cum Baptismo: *Neque enim*, inquit, *solùm cùm nos regenerant, sed etiam posteà, condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent.*

S. Cyrillvs lib.12. in Ioan. cap.56. duobus modis dicit remitti peccata à Sacerdotibus, vt Dei ministris; per Baptismum & Pœnitentiam.

Theodoretvs in Epitome diuinorum decret. cap. de Pœnitentia, dicit, sacrorum mysteriorum Baptismi, & Pœnitentiæ, figuras fuisse in Testamento veteri, ablutiones, & sacrificia. Vbi nõ solùm coniungit Theodoretus Pœnitentiam cum Baptismo, sed etiam vtrumque, Mysterium (qua voce Sacramenta nominare solent) appellat.

S. Leo epist.91. ad Theodorum: *Multiplex*, inquit, *misericordia Dei, ita lapsibus subuenit humanis, vt non solùm per Baptismi gratiam, sed etiam per Pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ.*

Victor

VICTOR VTICENSIS lib.2. de perſe. Vandalica, induc-
cit populos his vocibus alloquentes Sacerdotes, qui in exilia
mittebantur: *Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad
coronas? qui hos baptizaturi ſunt paruulos fontib⁹ aquæ per-
ennis? qui nobis munus Pœnitentiæ collaturi ſunt, & recon-
ciliationis indulgentia obſtrictos peccatorum vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt: Quæcunque ſolueritis ſuper ter-
ram, &c.*

VICTOR CARTENNENSIS in lib. de Pœnitentia, c.20. apertè nominat Sacramentum: *Denique*, inquit, *Dominum audi in Euangelio, quibus iaculis feriat peccatorem, vt intelligas, quanti faciat Pœnitentiæ Sacramentum.* Floruit autem Victor Cartennenſis circa annum Domini CD. L. teſte Trithemio & Gennadio.

ACCEDAT vltimò teſtimonium Eccleſiæ Latinæ & Græcæ, qui ab annis D. floruit. His enim quingentis annis in tota Eccleſia, Sacramentum Pœnitentię inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum eſſe, nullo modo negari poteſt, neque aduerſarij, vt arbitror, negant. Satis enim id conſtat, tum ex Petro Lombardo, quem Theologi omnes poſteriores ſequuti ſunt, lib.4. Sentent. diſt.14 tum ex decreto Lucij Papæ III. quod exſtat cap. Ad abolendam, extra. de Hæreticis, & ex definitione generalium Conciliorum, Florentini & Tridentini, quibus Catholici omnes libenter parent; tum denique ex reſponſione Hieremiæ Archiepiſcopi Conſtantinopolitani ad Germanos: nam cap.7. apertè docet Hieremias, Græcam Eccleſiam inter vera Sacramenta numerare Pœnitentiæ Sacramentum.

Hæc autem teſtimonia non ideò profero, quòd ignorem ea nihili fieri ab aduerſariis: ſed vt omnes intelligant, aut totis quingentis annis Eccleſiam vniuerſam in grauiſſimo errore eſſe verſatam, quod certè fieri non poteſt, cùm ſit columna, & firmamentum veritatis, 1. Tim.3. aut verum eſſe, quod nos ab eadem Eccleſia de Pœnitentiæ Sacramento didicimus. Hanc autem Eccleſiam, quę his quingentis annis peregrinata eſt in terris, verā Chriſti fuiſſe Eccleſiam, & cum antiquiore illa continuatam; vel vno hoc argumento ſatis conuincimus: Quia cùm nulla alia Eccleſia ab aduerſariis demonſtretur, quę totis his quingentis annis ſine interruptione vbique

terrarum sparsa fuerit; aut hæc nostra vera Ecclesia fuit, aut nulla omninò fuit: nullam verò fuisse nunquam affirmabit, qui verba illa Christi vera esse crediderit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Matth. 16. Sed de his satis: nunc ipsorum obiecta diluamus.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta Caluini & Kemnitij.

IOANNES Caluinus lib. 4. Institut. cap. 19. §. 15. 16. & 17. hæc argumenta proponit. PRIMO, obiicit difficultatem; quam Theologi Scholastici patiuntur in Sacramento reperiendo, cùm de Pœnitentia tractant. *Romanenses*, inquit, *Scholastici anxiè in reperiendo hic Sacramento desudant: nec mirum videri debet, nodum enim in scirpo quærunt. Quod tamẽ optimum habent; rem implicatam, suspensam, incertam, opinionumque varietate confusam ac turbatam relinquunt.*

RESPONDEO; aptè omninò exordium à mendacio ducit. Theologi enim summo consensu Pœnitentiam Sacramentum esse docent, neque vlla est inter eos de hac re opinionum varietas: in eo solùm nonnihil laborant, vt ostendant, in hoc Sacramento quid sit Sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res simul & Sacramentum. Hæc enim tria perspicuè cernuntur in Baptismo, & quibusdam aliis Sacramentis: in quibusdam autem non ita facilè distingui possunt, neque necesse est. Sed hæc nihil ad rem nostram faciunt, non enim cum Hæreticis disputamus, an hæc tria in Sacramento Pœnitentiæ distincta inueniantur; quæ propria Scholarum quæstio est: sed an Sacramentum Pœnitentiæ verè proprieq; dictum Sacramentum sit; à qua disputatione Theologi Scholastici facile se, breuissimeque expediunt.

SECVNDO, Caluinus obiicit definitionem Sacramenti à se allatam: ex ea enim colligit, Pœnitentiam Sacramentum non esse, cùm ei definitio Sacramenti non conueniat: *Qui Sacramenti*, inquit, *definitionem suprà à nobis positam memoriæ tenent, ad eam exigant id quod dicunt esse Sacramentum, & inuenient non esse cæremoniam externam à Domino institutam ad fidei nostræ confirmationem.*

RESPON-

RESPONDEO; iam superiore capite ostendi, non minus Pœnitentiam cum Absolutione ritum externum esse, atque à Deo institutum, & fidem nostram confirmantem, quàm sit Baptismus. Sed licet fides ex eiusmodi ritibus confirmari possit: non est tamen is proprius & primarius finis Sacramentorum, sed concionis, atque exhortationis; alioqui frustrà infantes, dormientes, amentes, Sacramenta vlla perciperent. Sed de hac re satis multa in 1. libro de Sacramentis in genere, diximus.

TERTIO, obiicit testimonium S. AVGVSTINI ex sermone de Baptismo ad infantes, & ex lib. 3. quæst. vet. Testam. qui Sacramenta visibilia esse debere scribit: *Quid tale*, inquit, *aut ipsi vident, aut aliis queunt ostendere in eo quod Sacramentum Pœnitentiæ vocant?*

RESPONDEO, non desunt multa signa visibilia in Sacramento Pœnitentiæ, siue sacerdotem aspicias manus imponentem, siue pœnitentem ad genua sacerdotis abiectum, & lachrimas fundentem: sed quia ista ita plerumq; conspiciuntur, vt tamen etiam absque iis Sacramentum Pœnitentiæ esse possit; breuiter Respondeo, visibile signum, idque à Deo institutum, esse tum Confessionem, tum Absolutionem. AVGVSTINVS enim visibile signum vocat, quod sensu externo aliquo percipitur, etiamsi is non sit sensus videndi, sed audiendi: nam vt idem Augustinus lib. 10. Confes. cap. 35. ait, rectè dicimus: *Vide quid sapiat, vide quid oleat, vide quid sonet, vide quàm durum sit.* Et certè in Sacramentis visibile signum non opponit Augustinus ei rei, quæ non cernitur oculis; sed quæ sola mente, nullo autem corporali sensu appræhenditur; sic enim ait serm. ad infantes, quem Caluinus ipse citauit: *Sacramentum ideò dicitur, quia aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* vbi vides corporale opponi spirituali, & quod sensu percipitur, ei quod intelligentia appræhenditur. Verbum igitur corporale rectè signum visibile, id est, sensibile, atque externum dicitur.

QVARTO obiicit, nullam exstare promissionem: *Quacunque*, inquit, *in parte Sacramentum posuerint, nego iure haberi pro Sacramento: primùm, quòd nulla Dei promissio singularis ad hanc rem exstet.*

RESPONDEO, nimia hæc impudentia, vel inconstantia est: exstare enim singularem promissionem Dei pro Absolutione priuata, quam minister pœnitenti annuntiat (vt verbis vtar ipsius) ex pluribus Caluini locis superiore capite ostendimus. Et sanè quæ fingi potest clarior promissio, quam illa sit? *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ioan. 20.

QVINTO obiicit, non esse cæremoniam in hoc Sacramento vllam à Domino institutam: *Deinde*, inquit, *quòd quæcunque hîc cæremonia proferatur, merum sit hominum inuentum: mendacium, & impostura fuit, quod de Sacramento Pœnitentiæ commenti sunt.*

RESPONDEO, Absolutio non videtur Caluino cæremonia, quia id sibi persuasit, non referri verbum Absolutionis nisi ad instituendam, & excitandam mentem pœnitentis, non secùs ac si pars quædam concionis esset: quod idem docet de verbo Baptismi, & ceterorum Sacramentorum. Sed hoc eius principium falsissimum esse, in primo libro de Sacramentis in genere, multis rationibus demonstrauimus. Si enim verbum Baptismi: *Ego te baptizo, &c.* ad mentem instruendam & excitandam potissimùm refertur, quorsum (vt paulò antè dicebamus) infantes, interdum etiam dormientes, & amentes baptizarentur? Verba igitur Sacramentalia, & inter alia illud: *Ego te absoluo*, veræ cæremoniæ sunt, non conciones; siquidem actiones sunt externæ, ad significandam & efficiendam iustificationem, atque ad Deum eo ritu colendum à Christo institutæ. Et propterea non multum refert, vtrum ab eo qui Sacramentum percipit, exaudiantur & intelligantur, an secus; & linguáne patria, an Latina, vel Græca, aut Hebræa pronuncientur. Atque hactenus de argumentis Caluini.

Martinus Kemnitius in 2. par. Examin. Tridentini Concilij, pag. 903. PRIMO obiicit, deesse Pœnitentiæ Sacramento elementum externum: *Ex diuina*, inquit, *institutione non habet tale externum, & materiale elementum, quale est in Baptismo, & in Eucharistia, quod ad integram definitionem, & genuinam proprietatem Sacramenti pertinet.*

RESPONDEO, non malè Kemnitius ex Baptismo, & Eucharistia, quæ omnium consensu vera Sacramenta sunt, naturam

turam ac proprietatem Sacramentorum in genere inuestiganda esse censet: sed in eo fallitur, quòd non rectè explicat, quo gradu similitudo requiratur inter elementum Baptismi atque Eucharistiæ, & Sacramentorum ceterorum. Fatemur enim, in omni Sacramento requiri elementum externum, simile illi, quod in Baptismo & Eucharistia adesse cernimus: sed quæstio est, quo gradu, siue quatenus simile requiratur.

Ac primùm certum est, non requiri simile in specie: alioqui deberent omnia Sacramenta ex aqua constare, quia Baptismus ex aqua constat; & tum Eucharistia, quæ constat ex pane & vino, Sacramentum non esset. Eadem ratione certum est, non requiri similitudinem in genere proximo: alioqui Sacramenta omnia ex simplici corpore, quale est aqua, id est, ex aëre, aut igne, vel terra, conficienda essent. Sed fortè similitudo requiritur in superiore aliquo genere; vt elementum cuiuscunque Sacramenti, substantia quædam sit corporalis, quales substantias esse videmus aquam, panem & vinum, ex quibus Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta constant. At neque hoc dici potest: nam Baptismi natura atque essentia propriè non in substantia, sed in actione consistit. Symbolum enim externum, cui annexa est gratia, & quod propriè Baptismus dicitur, non est aqua, sed ablutio cum sanctissimæ Trinitatis inuocatione: ablutio autem & inuocatio, non substantiæ, sed actiones sunt. Quare immeritò Catholicos Kemnitius reprehendit pag. 936. quòd elementum de prædicamento Substantię, transformârint in elementum de prędicamento Actionis. Nec tamen generatim affirmari potest, omne Sacramentum in actione consistere, nam Eucharistiæ Sacramentum propriè non actio transiens, sed res permanens est: non enim actionem consecrandi, sed panem consecratum, & in corpus Dominicum commutatum, Eucharistiam vocamus.

Vera igitur ratio similitudinis inter externa symbola Baptismi, & Sacramentorum ceterorum, à fine sumenda est, ob quem Sacramenta instituta esse constat. Finem autem tum Baptismi, tum aliorum Sacramentorum, omnes admittunt esse, significare internam iustificationem; & eo modo hominem, qui corpore & spiritu constat, per sensibilia & corporalia symbola ad rerum intelligibilium & spiritualium cogni-

tionem euehere: hinc enim signa, symbola, & Sacramenta dicuntur. Nam vt S. Augustinus in epist. ad Bonifacium loquitur: *Si Sacramenta similitudinem non gererent earum rerum, quarum Sacramenta sunt, Sacramenta non essent.* Quē admodum igitur in Baptismo ablutio exterior per aquam exhibetur, vt ablutio interior per spiritum significetur: sic etiam in Eucharistia, panis & vinum, seu potiùs panis vinique species in conspectu ponuntur, vt corpus & sanguis Domini, cibus ac potus animorum esse intelligantur; & ad eundem modum in Sacramentis ceteris, id solùm necessariò Sacramenti natura postulat, vt externa signa ad spiritualem effectum aptè repræsentandum exhibeantur. Vtrum autem ea signa ad prædicamentum Substantiæ, an ad prædicamenta Accidentium pertineant, & vtrum oculis, an auribus percipiantur, nihil interest: neque Christus nos de prædicamentis sollicitos esse voluit, neque facilius ipse per Substantiam quàm per Accidentia homines iustificat.

Quare in Sacramento Pœnitentiæ, in quo pro symbolo externo confessionem pœnitentis, & absolutionem voce corporali à sacerdote pronunciatam habemus, vera & propria Sacramenti ratio minimè desideratur. Verba enim non solùm signa externa, ac sensibilia, sed etiam in genere signorum præstantissima sunt, vt docet S. Augustinus lib. 2. cap. 3. de doctrina Christiana.

Quod verò idem AVGVSTINVS tract. 80. in Ioan. distinguit elementum à verbo, cùm ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*; non debet ad omnia Sacramenta trahi: neque enim ille de Sacramentis generatim, sed de Baptismo tantùm loquebatur, vt ex illis verbis intelligimus: *Detrahe verbum, quid est aqua, nisi aqua?* Alioqui enim & verba loco elementi, seu rei, & res loco verborum esse posse, in lib. 1. de Sacramentis in genere, demonstrauimus.

SECVNDA obiectio Kemnitij in eo consistit, vt probet, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamētum in verbo Dei, neque in Patribus: id verò prolixè persequitur disputatione in quinque capita distributa; de quibus omnibus breuiter, atque ordine dicendum erit.

PRIMO igitur capite, quod habetur pag. 908. probat, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in Testamen-

ſtamento veteri, idq; ex teſtimonio Concilij Tridentini, ſeſſ. 14. cap. 1. & inde colligit, per annos circiter quater mille non fuiſſe Pœnitentiæ Sacramentum. SED hæc inania ſunt. Fatemur enim Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto inſtitutum, vt etiam Baptiſmum, & Euchariſtiam, & idcirco mirum non eſſe, ſi per multa annorum millia non fuerit.

Ne tamen nihil feciſſe Kemnitius videatur, argumentum quoddam proponit, quod hoc ſyllogiſmo compræhendi poteſt. In Pœnitentia Teſtamenti veteris fuit Contritio, Confeſſio, & quædam veluti Satisfactio, cum poteſtate remittendi peccata: Atqui ea Pœnitentia non erat Sacramentum propriè dictum: Igitur nec Pœnitentia, quam Catholici ex Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, cum poteſtate remittendi peccata, conſtare volunt; Sacramẽtum propriè dictum exiſtimandum eſt. Propoſitionem probat Kemnitius: nam in Teſtamento veteri exſtant exempla Contritionis, & Confeſſionis peccatorum: & Mariæ ſorori Moſis, ac Dauidi, Deus poſt reconciliationem impoſuit certas caſtigationes, ex quibus Catholici Satisfactionem probare ſolent. Exſtat præterea exemplum Abſolutionis, Nathan; ſiquidẽ Dauidem contritum, & confitentem peccatum ſuum, abſoluit. Aſſumptionem probat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. vbi Patres docent, Pœnitentiam veterum, Sacramentum non fuiſſe.

RESPONDEO, propoſitio argumenti magna ex parte falſa eſt. Nam vt omittam cetera, non fuit in Teſtamento veteri poteſtas remittendi peccata; neque Nathan aut vllus alius, vt Dei miniſter, peccatores abſoluit: nondum enim auditum erat illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Audi S. Ioannem CHRYSOSTOMVM lib. 3. de Sacerd. *Corporalem lepram purgare, ſeu verius dicam, haud purgare quidem, ſed purgatos probare, Iudæorum ſacerdotibus ſolis licebat. At verò noſtris ſacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Hæcille.

NEQVE exemplum Prophetæ Nathan, quod exſtat lib. 2. Reg. cap. 12. ad rem noſtram facit, & omninò ineptè non ſemel à Kemnitio inculcatur. Non enim Nathan dixit: Ego te abſoluo, vel tibi peccata remitto; ſed ſolùm: *Dominus tranſtulit peccatum tuum à te*, quibus verbis ſignificauit id, quod

sibi vt Prophetæ, diuinitùs indicatum erat, non autem peccatum ipse remisit. Quod si quicunque narrat aliquid factum esse, idem potest dici rem illã fecisse; quid prohibet, quo minùs Euangelistæ Christum peperisse, interfecisse, & eundem à mortuis reuocâsse, & in cœlum transtulisse, & Spiritum etiam sanctum misisse dicantur, quia hæc omnia facta esse literis prodiderunt? Non igitur dicimus, quod fingit Kemnitius, Nathan non absoluisse iudiciaria potestate, sed per ministerium, quasi apud nos sacerdotes nõ per ministerium, sed regia ac suprema potestate absoluant: sed dicimus, in Sacramento Pœnitentiæ sacerdotes potestate iudiciaria, sed ministeriali, vt Christi ministros, non vt Reges ac Dominos, peccatores absoluere; Nathan autem, nec Regia nec ministeriali potestate absoluisse, sed tantùm à Deo iam absolutum Prophetica virtute cognouisse, & renunciâsse. Quãquam ne tum quidem aliquid obtineret Kemnitius, si Nathan iudiciaria ministeriali potestate Dauidem absoluisset: id enim factum esset semel extraordinaria quadam prouidentia Dei; singularia verò exempla legem non faciunt.

Sed instat Kemnitius: *Apostolus Petrus Actor. 10 & Paulus Actor. 26. affirmant se de Pœnitentia in Deum, & de accipienda remissione peccatorum, non aliter docuisse quàm Prophetas.* At quid hoc ad propositum facit? num ideò Pœnitentia Testamenti veteris Sacramentum erit? aut noui nõ erit? Apostoli enim loquuntur de Pœnitentiæ virtute, & ea præsertim quæ ad Infideles pertinet, qui conuertuntur ad fidem; eam autem semper in vsu fuisse, & à Prophetis frequenter prædicatam, non negamus. Aliud autem est virtus Pœnitentiæ, quæ semper necessaria fuit: aliud verò Sacramentum Pœnitentiæ, quod à Christo institutum, in solo Testamento nouo locum habet.

Cur igitur instat Kemnitius, *ab exemplis Testamenti Veteris, Sacramentum Pœnitentiæ confirmare nitimini, si Pœnitentia in Testamento Veteri Sacramentum non erat?* Respondeo, non probamus ex Testamento veteri Pœnitentiæ Sacramentum, nisi fortè ex vaticiniis, & figuris: sed virtutem Pœnitentiæ, sine qua Sacramentum, aut esse, aut certè vtile esse non potest. Ex Pœnitentia enim Dauidis, & aliorum veterum probamus Contritionem non esse solos terrores,

sed

sed verum dolorem de peccatis præteritis, cum certo proposito vitæ melioris; & rursum eodem exemplo discimus, remissa culpa non semper pœnam quoque temporalem remitti: & alia id genus multa, de quibus infrà suo loco disputandum erit.

In SECVNDO capite pag. 910. probat Kemnitius, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum in prædicatione pœnitentiæ Christi, & Præcursoris eius: quod totum libenter concedimus, cùm doceamus Sacramentum Pœnitentiæ post resurrectionem Domini institutum fuisse. Ceterum hîc etiam ludere voluit Aduersarius, & ineptè, vt solet, ratiocinari. Sic igitur loquitur: *Baptista prædicauit Pœnitentiam in remissionem peccatorũ: summa etiam prædicationis Christi ita describitur: Pœnitentiam agite, & credite Euangelio. Docuit autem, & Baptista, & Christus de Contritione. Baptistæ auditores confessi sunt peccata sua, Matth. 3. & Christus priuatam Absolutionem impertiit, Matth. 9. & Luc. 7. Quare igitur iuxta definitionem Pœnitentiæ à Pontificiis traditam, Pœnitentia illa à Christo & Baptista prædicata, non est Sacramentum? atqui Tridentinum Concil. sess. 14. cap. 1. negat eam esse Sacramentum.*

Ad hoc argumentum respondet ipse qui illud fecit, sed planè absurdè, vt nimirum ostendat non posse responderi, nisi multis concessis, quæ nulla ratione concedenda essent: *Respondeo*, inquit, *quia Contritio & Confessio non habuit enumerationem singulorum delictorum: Christus etiam absolutionem impertiit, non præmisso processu Iudiciali, & imposita mulcta, sed gratis, iis qui peccata agnoscebant, iram Dei timebant, & fide propter ipsum petebant, & quærebant reconciliationem. Et summa*, inquit, *quia in illa Pœnitẽtia gratis, sine operibus, fide propter Christum remittebantur peccata, quia etiam tàm Baptista quàm Christus, fidem in Filium Mediatorem, partem conuersionis necessariam ad consequendam remissionem prædicârunt: propter has causas talis Pœnitentia Pontificiis non est Sacramentum. Concedit itaq; & fatetur Tridentinum Concilium, Sacramentum Pœnitentiæ non habere fundamentum, testimonium, vel exemplum, sicut non in Veteri Testamẽto, ita nec in concionibus Baptistæ, & Christi ante Resurrectionem.* Hæc ille.

Ad

Ad argumentum initio factum RESPONDEO, Pœnitentiam, quam Christus & Baptista prædicârunt, ideò Sacramẽtum non fuisse, quia defuit pars Sacramenti potissima, nimirum verbum Absolutionis, confessioni peccatorum adiunctum. Nam Matth. 3. legimus quidem auditores Baptistæ cõfiteri solitos peccata sua, cùm accederent ad Baptismum, sed Baptistam pronunciâsse verbum Absolutionis, non legimus: Christum autem, & paralytico, & fœminæ peccatrici peccata remisisse legimus, sed eos peccata confessos nequaquam legimus. Itaque nisi Kemnitius velit ex Confessione auditorum Ioannis, & ex paralytici ac peccatricis Absolutione, vnum Sacramentum facere; nõ habemus exemplum Sacramenti Pœnitentiæ, in actis Baptistæ, & Christi ante resurrectionem.

ADDE, quòd Christus, cùm paralyticum & peccatricem absoluit, non ritum instituit, quo reconciliarentur deinceps peccatores, neque Apostolis mandauit, vt eo modo quo ipse fecerat, inspecta fide aliorum, alij nihil petenti, peccata remitterent: proinde non verbo Sacramentali, sed propria, ac singulari sua potestate peccata dimisit.

PORRO illa Kemnitij responsio ad idem argumentum, nihil valet: neq; Catholici eiusmodi responsionem vnquam agnoscerent. Primùm enim falsum est, contritionem illorum ita interiorem fuisse, vt non fuerit etiam exterior: certè qui confitebantur peccata Matth. 3. & quæ lachrimis pedes Domini lauit, satis apertis signis contritionem suam prodebant. Confessionem autem illorum nõ fuisse singulorum delictorum; aut falsum, aut incertum est: *Confitentes peccata sua*, ait Matthæus, neque addit Generatim, vel Singillatim.

Porrò Christum eis peccata remisisse, qui peccata agnoscebant, iram Dei timebant, & fide propter ipsum petebant & quærebant reconciliationem: nescio vbi Kemnitius legerit, nam Matth. 9. & Luc. 7. quæ loca ipse citat, ista non legimus. Paralyticus Matth. 9. nihil omninò per se petiit, per alios autem corporalem sanitatem, nõ reconciliationem quærebat: neque vlla fit eo loco mentio agnitionis peccati, vel timoris iræ Dei. Lucæ autem 7. detestatio quidem peccati agnoscitur, sed ea non tàm ex timore iræ Dei, vt Kemnitius somniat, quã ex amore Christi vehementissimo nascebatur: quæ etiã causa esse potuit, cur mulctam nullam ei Dominus imposuerit.

Nam

Nam & hoc tempore Theologi docent, tantam esse posse in pœnitente vim contritionis & amoris, vt nullus omninò pœnæ & culpæ reatus post reconciliationē superſit: *Cui*, inquit, *minus dimittitur, minus diligit*, &, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Mendacia autem illa, quòd ideò negemus, Pœnitentiam à Christo & Baptista prædicatam Sacramentum fuisse, quia in ea gratis, & propter Christum dabatur remissio: iam suprà notata & refutata sunt.

Denique conclusionem illam libenter admittimus, fateri Concilium Tridentinum, Sacramentum Pœnitentiæ nō habere fundamentum, testimonium, aut exemplum in concionibus Baptistæ, & in toto veteri Testamento. Sed si cui mirabile id videtur, is miretur etiam, cur in Testamento veteri, & in concionibus Baptistæ, fundamentum, testimonium, & exemplum non habeamus Baptismi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; & Eucharistiæ, ex pane vinoque per consecrationis verba confectæ.

In Tertio capite pag. 911. & seq. probat Kemnitius, Pœnitentiæ Sacramentum non fundari in illis Domini verbis: *Quorum remiseritis peccata.* Ioan. 20. & rursus repetit argumenta sua de absolutione Dauidis per Nathan Prophetam, & de Pœnitentia quam Christus & Baptista prædicauerunt.

Sed hæc omnia iam anteà refutata sunt: quia enim ex testimonio illo Dominico verè colligitur Pœnitentiæ Sacramentum, ideò de verbis illis egimus capite superiore, vbi argumenta nostra pro veritate adferebamus.

In Quarto capite pag. 921. probare conatur, ex Apostolorum doctrina & exemplis nihil adferri posse, ad Sacramentum Pœnitentiæ confirmandum: & quamuis id non multum referat, cùm satis esse debeat Christi verbum; tamen ne Kemnitius glorietur, ad hunc locum nihil esse responsum, respōdeamus breuiter: *Paulus*, inquit Kemnitius, *Actor. 26. recitans summam doctrinæ suæ de Pœnitentia, affirmat se nihil docuisse extra ea, quæ Prophetæ loquuti sunt.*

At hîc duo sunt mendacia. Non enim Paulus Actor. 26. recitat summam doctrinæ suæ de Pœnitentia, sed tantûm dicit se annunciâsse hominibus, vt Pœnitētiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna Pœnitentiæ opera facientes: hæc certè

certè non est summa doctrinæ de Pœnitentia, sed cohortatio ad Pœnitentiam. Nec loquitur Paulus nisi de Pœnitentia, quæ Baptismum præcedit, quam nos fatemur Sacramentum non esse. Deinde quod Paulus addit, se nihil esse locutum extra ea, quæ Prophetæ prædixerunt futura: non refertur ad doctrinam de Pœnitentia, sed ad doctrinam de Christi aduentu, passione, & resurrectione: sic enim Apostolus ait: *Vsq; in hodiernum diem sto, testificans minori atq; maiori, nihil extrà dicens, quàm ea, quæ Prophetæ loquuti sunt futura esse, & Moyses: si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen annunciaturus est populo, & Gentibus.*

Svbivngit Kemnitius: *Petrus etiam Act. 10. affirmat se illam rationem consequendæ remissionis peccatorum tradere, quæ à Prophetis testimonium habet.* At nec Petrus tradit ritum Pœnitentiæ, neque explicat quid ad eam necessariò requiratur, sed solùm scribit, Christo omnes Prophetæ testimonium perhibere, remissionem peccatorum accipere in nomine eius omnes, qui credunt in eum: quæ verissima sunt, neque vllo modo cum sententia nostra pugnant.

Addit Kemnitius: *Apostoli nusquam leguntur exegisse enumerationem peccatorum ad remissionem necessariam: nec leguntur imposuisse mulctam, quibus peccata remittebant.* At nec leguntur alicui peccata remisisse. Proferat Kemnitius exempla, vbi Apostoli legãtur in particulari alicui lapso post Baptismum Absolutionem impendisse, vel (vt ipsi malunt) annunciâsse; & tum demum iure à nobis quæret, vt ostendamus, in ea reconciliatione Confessionem & mulctam adfuisse. Quis ambigit, multa Apostolos, & fecisse & docuisse, quæ scripta non sunt? alioqui facile probabimus, non esse homines baptizandos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quia nusquam Apostoli hoc ritu baptizâsse legantur.

Proferetur fortasse exemplum Corinthij incestuosi. Sed Paulus non eum propriè absoluit, sed absolutionem à Corinthiis datam approbauit 2. Corinth. 2. Corinthios autem non sine mulcta imposita illum absoluisse, significat idem Apostolus 2. Corinth. 7. vbi inter alia nominat vindictã, quam de peccato illius incestuosi exegerant.

Addit rursus Kemnitius: *Vanum etiam & falsum est Apostolos aliam docuisse Pœnitentiam, quod ad substantiam attinet*

attinet, qua impij ante Baptismum ad Deum conuertuntur; & aliam diuersam, qua lapsi post Baptismũ cum Deo in gratiam redeant: non enim aliam Legem, nõ aliud Euangelium, non alium Christum, nec aliam fidem lapsis post Baptismum proposuerunt. Et vbinam legisti mendax, apud Catholicos Pœnitẽtiam ante Baptismum, ab ea differre, quæ agitur post Baptismum, quòd aliam fidem, aliam Legem, aliud Euangelium, alium Christum requirat? hæc enim vestra sunt mendacia, non nostra dogmata. Lege, si placet, Tridentinũ Concilium sess. 6. cap. 6. & 7. vbi describitur iustificatio impij per Baptismum, & rursus cap. 14. vbi describitur iustificatio per Pœnitentiæ Sacramentum: videbis in iis locis, in vtraque iustificatione peccata remitti per Christi merita, præcedente fide, & Pœnitentia, ac Deo corda excitante, & adiuuante, vt seriò conuertantur, & Pœnitentiam, vt oportet, agant, idque totum ex eodem Euangelio deriuari.

Discrimen inter Pœnitentiam ante, & post Baptismum, in eo ponimus; quòd posterior, materia Sacramenti est, & confessionem singulorum peccatorum, ac opera quædam laboriosa exigit: prior, nec est Sacramenti materia, neque distinctam illam, ac particularem peccatorum confessionem, neque laborioſa illa opera necessariò postulat. Quæ omnia accidentaria ipsi Pœnitentiæ sunt, non substantialia: accidit enim virtuti Pœnitentiæ, vt tali vel tali modo exteriùs prodeat, atque vt signa eius externa cum verbo Absolutionis, Sacramentum efficiant.

Vltimo addit Kemnitius: *Exstant verò in scriptis Apostolorum, exempla conuersionis eorum, qui post Baptismum lapsi fuerant, vt Galatarum. Illos verò Paulus non ad aliam nouam, & diuersam rationem reconciliationis cum Deo deducit, sed vehementissimè contra persuasionẽ de iustificatione operum concionatur, &c.* Sed Galatarum ego apud Paulum conuersionem nusquam legi. Defecisse eos à fide semel acceptа Paulus narrat, eosque ad viam veritatis iterum reuocare conatur: sed num illi redierint, & quo ritu reconciliati fuerint, nec Paulus, nec alius (quod sciam) vsquam retulit. Porrò cùm nondum illi conuersi essent ab errore, in quem dolo Pseudoapostolorum prolapsi fuerant; non opus erat vt Paulus eis Pœnitentiæ modum præscriberet, sed vt ad conuer-

uersionem, & Pœnitentiam simpliciter hortaretur, ac simul errorem ipsum quo tenebantur, refelleret, quod quidem Apostolus diligenter præstitit. Ad quem modũ Catholici Doctores, cùm vos Lutheranos ad conuersionem hortantur, nõ antè ad confessionem singulorum peccatorum ad pedes Sacerdotis deponẽdam vos prouocant, quàm ad fidem Catholicam iterum profitendam, & Ecclesiam agnoscẽdam, disputando, atque errores vestros refellendo perduxerint. Quorsum enim ad Sacramentum Pœnitentiæ inuitaremus, quos scimus Sacramentum ipsum nihil facere?

Quis igitur fuerit Apostolorum tempore ritus, quæue ratio reconciliandi eos, qui post Baptismum lapsi fuerant, non potest ex epist. sola ad Galatas planè cognosci. Illustrius ali quanto est exemplũ Corinthij incestuosi 1. Cor. 6. & 2. Cor. & 7. & quamuis nec de illius reconciliatione in particulari proditum, quo ritu ea peracta sit: tamen satis constat multo durius cum eo actum esse, quàm si ante Baptismum idem flagitium perpetrâsset.

In Qvinto & vltimo capite probat Kemnitius, Sacramẽtum Pœnitentiæ nullum habere in antiquis Patribus fundamentum. Ac Primvm dicit extra omnem dubitationem esse, primam originem Sacramenti Pœnitentiæ, à Catholicis excogitati, ductam esse ex spectaculis publicæ Pœnitentiæ quam magna seueritate vetus Ecclesia in manifestis, & atrocibus criminibus seruabat. In illa enim requirebantur signa externa Contritionis, Exomologesis, seu Confessio criminis & imponebãtur certæ castigationes, tùm exempli caussa propter alios, tùm verò explorationis gratia, an seria esset Pœnitentia.

Addit, fuisse etiam antiquis in vsu priuatam Pœnitentiam; & Patres, vt Origenem, hortatos populum, vt etiam alia crimina, quamuis non notoria, nec ita magna, confiterentur. Inde autẽ cœpisse regulam & doctrinam generalem fieri ad Pœnitentiam, qua lapsi in qualiacunque peccata post Baptismum, Deo reconcilientur, pertinere præter cordis contritionem, & fidem amplectentem Christum, etiam oris confessionem sacerdoti faciendam, & operis satisfactionem.

Deinde attexit, varias esse opiniones Catholicorum de necessitate Confessionis: idque probat ex Gratiano, & eius Glossa

Gloſſa, ac Bonauentura; hi ſunt enim omnes Patres, omneſque Hiſtorici, quos Kemnitius citat, quamuis Bonauenturæ locum præ feſtinatione non annotauerit.

Hîc ego PRIMVM à Kemnitio quæro, vnde illam hiſtoriam de origine Pœnitentiæ hauſerit: nullo enim teſte hæc probata reliquit. Legerat, credo, tale aliquid in Caluino; id ei ſatis fuit, ſed nobis non eſt ſatis, qui multa ipſius etiam Caluini mendacia deprehendimus. DEINDE, quid hoc ad quæſtionem, de qua agimus? Eſto enim, prima lapſorum reconciliatio, in publica Pœnitentia fuerit: cur ea Sacramentum eſſe non potuit? cur ſigna illa externa contritionis, & criminum confeſſio cum verbo Abſolutionis, Sacramentum non fuerunt? DENIQVE eſto, non ſit confeſſio iuris diuini, vt ex Gloſſa quadam quam etiam Catholici reprehendunt, Kemnitius probare nititur: cur ipſa Abſolutio Sacramentum non erit, cùm ſymbolum ſit externum diuinitùs inſtitutum, & gratiæ ac iuſtificationis promiſſionem habeat; vt ipſe etiam Kemnitius confitetur?

Sapientius igitur Kemnitius feciſſet, ſi cũ Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, in cuius verba iurauerat, Pœnitentiæ Sacramẽtum verè ac propriè dictum, aduerſus Caluinianos, non Catholicorum modò, ſed etiam Lutheranorum iudicio ac cenſura Hæreticos, defendiſſet.

CAPVT XII.

An Pœnitentiæ Sacramentum à Sacramento Baptiſmi diuerſum ſit.

HÆRETICI, qui Sacramentum Pœnitentiæ de medio ſuſtulerunt, ex hoc errore in alium prolapſi ſunt: quia enim negandum eſſe non putabãt, peccatores poſt Baptiſmum poſſe Deo reconciliari, neque reconciliationem iſtam ſine Sacramento aliquo fieri credebant, id eis in mentem venit, vt dicerent, Baptiſmũ ipſum dici poſſe atque eſſe Pœnitentiæ Sacramentum. Itaq; lapſos poſt Baptiſmum, reconciliari dixerũt per Baptiſmum, memoria, non autem reipſa, repetitum.

Ex quo nouo dogmate, tria quædam aduersarij deduxerunt. PRIMO, non esse durius pactum, quod Deus cum peccatore fecit in reconciliatione post Baptismum, quàm ante Baptismum, sed esse æquè facile, vel potiùs prorsus idem: & inde grauissimè inuehuntur in eos, qui dicunt Pœnitentiam esse tabulam naufragij, quasi non liceat ad ipsam nauim Baptismi amplius redire. SECVNDO, non minus integrè renouari hominem in reconciliatione post Baptismũ, quàm ante Baptismum: & sicut in regeneratione, quæ fit in Baptismo, dimittuntur omnia peccata quoad culpam & pœnam; similiter fieri volunt in reconciliatione, quæ fit post Baptismum. TERTIO, non esse quærendum post Baptismum, symbolum externum diuinitùs institutum, quo Christi merita applicentur, cùm id satis commodè præstet Baptismus, memoria (vt diximus) apprehensus, & repetitus.

Primus auctor huius erroris, vt etiam aliorum fermè omnium, qui hoc tempore inter Lutheranos versantur, Lutherus fuit: sic enim scribit in libro de captiuit. Babyl. cap. de Baptismo: *Præbuit his opinionibus occasionem verbum illud periculosum D. Hieronymi, siue malè positum, siue malè intellectum, quo Pœnitentiam appellat secũdam tabulam post naufragium, quasi Baptismus non sit Pœnitentia. Hinc enim vbi in peccatum lapsi fuerint, de prima tabula seu naui desperantes, velut amissa, secunda tantùm incipiunt niti & fidere tabulæ, id est, Pœnitentiæ.* Et in eodem libro propè extremo: *Pœnitentiæ Sacramentum*, inquit, *signo visibili, & diuinitùs instituto caret: & aliud non esse dixi, quàm viam ac reditum ad Baptismum.* Hæc ille: in quibus verbis obiter obseruanda est mira Lutheri inconstantia. NAM in eiusdem libri principio disertis verbis scripsit, tria esse Sacramenta, Baptismum, Pœnitentiam, & Panem; seu potiùs vnum Sacramentum, & tria signa Sacramentalia: quo loco signum Sacramentale apertissimè in Pœnitentiæ Sacramento posuit distinctum à signo Baptismi, & Eucharistiæ. Sed in fine libelli, opinione mutata, vel potiùs oblitus eorum quæ paulò antè scripsit, æquè apertè negat signum Sacramentale in Pœnitẽtiæ Sacramento distinctum à signo Baptismi.

Philippus Melanchthon in Locis editis anno XXI. tit. de Pœnitentia, Lutherum sequutus, scripsit signum Pœnitentiæ esse

esse Baptismum. Idem habet Caluinus lib. 4. Instit. cap. 15. §. 4. vbi dicit à Baptismo pendere Clauium potestatem, & vim Baptismi ad omnia peccata totius vitæ se extendere, & ex huius rei ignoratione natum esse commentitium Pœnitentiæ Sacramentum. Et cap. 19. §. 17. reprehendit HIERONYMI dictum de tabula naufragij: *Sed dictum*, inquit, *est Hieronymi. Cuiuscunque sit, quin planè impium sit, excusari nequit, si ex eorum sensu exponitur: quasi verò per peccatum deleatur Baptismus, & non potiùs in memoriam reuocandus sit peccatori, quoties de remissione peccatorum cogitat, vt illinc sese colligat, animumq; recipiat, & fidem confirmet, &c.* Et infrà: *Aptissimè itaq; dixeris, si Baptismum vocaueris Pœnitentiæ Sacramentum, cùm in confirmationem gratiæ, & fiduciæ sigillum, iis datus sit, qui Pœnitentiam meditantur.*

Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 929. 930. 931. & 932. fatetur quidem aliud esse Pœnitentiam, aliud Baptismum; & maiorem luctam conscientiæ esse in iis, qui conuerti debent à peccato post Baptismum commisso, quàm in iis, qui conuertuntur à peccato commisso ante Baptismum: tamen Lutherum & Caluinum sequutus, reprehendit similitudinem de tabula naufragij, & fœdus Baptismi vult esse perpetuum; ita vt vel in eo perseueremus, vel si fortè peccatum admiserimus, ad illud reuertamur. Reprehendit etiam Concilium Tridentinum, quòd velit diuersam esse rationem reconciliationis in Baptismo ab ea, quæ est in Pœnitentia, & hanc quidem multò difficiliorem, ac duriorem esse, quàm illam. Detorquet autem impudentissimis mendaciis Concilij sententiam ad eam intelligentiam, de qua nunquam Patres Concilij cogitârunt, vel potiùs quam disertis verbis anathemate damnârunt, nimirum, quòd in Sacramento Pœnitentiæ non nitamur Christi satisfactione & merito, sed propriis nostris operibus; de quibus mẽdaciis suprà diximus, quæ hoc loco dici potuissent.

Igitur aduersus hunc nouum errorem TRIDENTINVM Concilium sess. 14. can. 2. ita scripsit: *Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideò Pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.* Quæ veritas tribus argumentis

confirmanda est; testimonio Scripturæ, traditione veterum, & ratione.

CAPVT XIII.

Probatur veritas.

QVOD attinet ad PRIMVM: habemus inprimis exempla; vel potiùs typos & figuras Testamenti veteris. Extra controuersiam est, Circumcisionem datam Iudæis in figuram Sacramenti Baptismi: vnde etiam Baptismus ab Apostolo Colos. 2. dicitur Circumcisio spiritualis, & non manufacta. Si quis autem diligenter euoluat Scripturam veterem, nusquam inueniet memoriam Circumcisionis præscribi tanquam remedium peccatorum post Circumcisionem perpetratorum; sed sacrificia, expiationes, confessionem peccatorũ, vt ex cap. 4. 5. & 6. Leuitici colligi potest. Eodem igitur modo in Testamento nouo existimandum non est, Baptismi memoriam remedium esse ad ea peccata purganda institutum, quæ post Baptismum committuntur, sed sacrificium noui Testamenti, & expiationem per Confessionem, & Absolutionem.

Habemus DEINDE testimonium Apostoli Ioannis in epist. 1. cap. 1. vbi loquens idem Apostolus de remedio peccatorum, quæ baptizati indies committunt; non ait: Si Baptismũ ad memoriam reuocauerimus; sed: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

Habemus TERTIO B. Pauli Apostoli testimonium, in epist. ad Hebr. cap. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerũt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & prolapsi sunt; rursus renouari ad Pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* HOC enim loco non negat Apostolus, posse lapsos post Baptismũ Deo per Ecclesiam reconciliari, vt falsò Nouatianos sensisse, etiam aduersarij nostri concedunt. Quomodo enim Paulus negaret, lapsos post Baptismum reconciliari posse, qui Corinthium post Baptismum grauissimo scelere inquinatum, reconciliari permisit? Sed negat posse renouari per Baptismum: sic enim hunc locum intelligunt, Chry-

sosto-

ſoſtomus, Theodoretus, OEcumenius, Theophylactus, Ambroſius, & alij in commentario huius loci; & præterea Ambroſius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 2. vbi copiosè hoc oſtendit, Nouatianos refellens. Idem etiam apertiſſimè docet Auguſtinus in expoſit. epiſt. ad Roman. inchoata, propè finem, vbi notat, eos qui poſt Baptiſmum labuntur, curari poſſe per Pœnitentiam, non autē renouari, quod eſt proprium Baptiſmi. Idem habet etiam auctor libri de vera & falſa Pœnitentia, cap. 3. qui liber habetur in quarto tomo operum ſancti Auguſtini.

Deinde circumſtantiæ loci vix patiuntur aliter accipi verba Apoſtoli. Nā initio capitis monet Apoſtolus Hebræos, vt non reſpiciant iterum ad primordia Baptiſmi, & fidei, & eius Pœnitētiæ, quæ Baptiſmum præcedit, eſtque veluti fundamentum ædificij ſpiritualis: *Quapropter*, inquit, *intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectionem feramur, non rurſus iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum, Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoq; manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicij extremi.* De quibus Pauli verbis loquens Avgvstinvs libro de fide & operibus, cap. 11. *Hæc*, inquit, *omnia pertinere ad initia Neophytorum, ſatis apertéque Scriptura teſtatur.* Reddit autem in ſequentibus verbis Apoſtolus rationem, cur non oporteat reſpicere ad illa primordia, cùm ait: *Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c.* ac ſi apertiùs diceret: Quia non contingit niſi ſemel, ea renouatio, quæ habetur per Baptiſmum. Deſcribi verò Baptiſmum per illuminationem, dubitari non poteſt: inde enim omnes veteres, ac maximè Græci, baptizari illuminari dicunt, & Baptiſmum Sacramentum luminis appellant.

Cùm ergo ex Apoſtolo habeamus, impoſſibile eſſe iterum renouari per eam Pœnitentiam, quæ cum Baptiſmo coniuncta eſt: neceſſe eſt omninò, aut negare cum Nouatianis reconciliationem, aut cum Catholicis admittere nouum Sacramentum à Baptiſmo diſtinctum, quo peccatorum remiſſio tribuatur. Neqve dicere poſſunt aduerſarij, Paulum tātùm velle, non debere iterum repeti actionem Baptiſmi: non enim Paulus de cæremonia, ſed de eius effectu, id eſt, de renouatione loquitur. Quare ſi Baptiſmi effectum iterum ha-

bere non possumus, certè alium ritum, aliud Sacramentum quærere debemus.

ADDE, quòd cùm in Scriptura legamus exempla eorum, qui post Baptismum lapsi sunt, vt Simonis, Actor. 8. & Corinthij incestuosi, 1. Cor. 6. nusquam tamen legimus eos remissos fuisse ad memoriam Baptismi. Et mirum sanè esset, vnicum remedium in tota vita esse Baptismi memoriam, & tamen in Scriptura nullam fieri huius remedij mentionem.

ACCEDAT nunc traditio veterum Patrum, qui quidem summo consensu docent id, quod aduersarij in Concilio Tridentino, sess. 14 cap. 2. reprehendunt, quòd videlicet non sine magnis fletibus, & laboribus ad eam integritatem reconciliationis peruenire possint, qui post Baptismum Pœnitẽtiam agunt, ad quam facili negotio per Baptismum antè peruenerant.

TERTVLLIANVS in libro de Pœnitentia, vocat Pœnitentiam tabulam post naufragium, & secũdam ianuam, quæ pulsantibus patebit, obstructa per peccatum ianua indulgentiæ, & sera intinctionis. Item appellat post Baptismum secundam spem, & secunda subsidia: & ibidem ostendit, per multos labores perueniri ad remissionem post Baptismum, cùm ante Baptismum facillimus sit aditus ad indulgentiam.

CLEMENS Alexandrinus apud Eusebium lib. 3. histor. cap. 17. aliâs 24. vocat Pœnitentiam Baptismum lachrymarum: atque ibidem significat, multis orationibus & ieiuniis opus esse ad remissionem, quæ fit post Baptismum.

CYPRIANVS in serm. 5. qui est de lapsis, nihil aliud agit, quàm, post Baptismum si quis labatur in peccatum, ei necesse esse multis lachrymis & ieiuniis culpam suam abluere: & lib. 3. epist. 15. & 16. grauiter reprehendit eos, qui Absolutionem pœnitentibus dabant, antequam iustam Pœnitentiam egissent. Similia habet Ambrosius in libro ad Virginem lapsam, cap. 8. vbi comparat Pœnitentiam tabulæ naufragij. Idem Gregorius Nazianzenus oratione in sancta lumina, vbi distinguit Baptismum aquæ, qui facilis est, à Baptismo laborioso, & lachrymarum, qui est eorum proprius, qui Pœnitentiam agunt post Baptismum. Eadem habent, & eadem similitudine naufragij vtuntur, Pacianus epist. 1. ad Simpro-

nia-

nianum, & Hieronymus in caput 3. Isaiæ, & in epistola ad Demetriadem, & in altera ad Sabinianum.

EPIPHANIVS hæresi 59. quæ est Catharorum, scribit, eos qui post Baptismum in peccata labuntur, non posse amplius ad Baptismum confugere, sed aliud remedium esse quærendum, videlicet Pœnitentiam.

AVGVSTINVS in epist. 23. ad Bonifacium: *Si infans*, inquit, *post Baptismum propria incipiat habere peccata; illa nō regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur.* Et lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 16. *Si à Catechumeno factum est homicidium, Baptismate abluitur; si à baptizato, Pœnitentia & reconciliatione sanatur.* Et homil. 50. ex lib. 50. homiliarum, distinguit tres Pœnitentiæ actiones: vnam quæ agitur ante Baptismum: alteram quotidianam atque perpetuam pro peccatis venialibus, pro quibus assiduè dicimus: *Dimitte nobis debita nostra:* tertiam pro lethalibus peccatis, quæ post Baptismum committuntur; ac de tertia ista sic loquitur, cap. 9. *In hac Pœnitentia maiorem in se quisq; seueritatem exercere debet, vt à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo.*

CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, & CYRILLVS lib. 12. in Ioannem, cap. 56. apertè distinguunt modum peccata remittendi per Baptismum, & per alia Sacramenta; quod certè non facerent, si Baptismo peccata omnia præterita, & futura dimitterentur.

THEODORETVS in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia, scribit, vulnera quæ post Baptismum accipiuntur, curabilia quidem esse, sed non, vt olim, facili negotio per lauacrū regenerationis, sed per multas lachrymas, & opera laboriosa.

Denique Ioannes DAMASCENVS, vt recentiores omittam, lib. 4. de Fide, cap. 10. repetit Nazianzeni sententiam de distinctione Baptismatis aquæ à Baptismate laborioso, & lachrymarum. Verè igitur Sacramentum Pœnitentiæ Baptismus quidam est, sed Baptismus, vt Patres omnes testantur, laboris, & lachrymarum.

ACCEDANT postremò etiam rationes. PRIMVM. Nulla ratio patitur, vt eadem facilitate Deus ignoscat iis, qui ignorantes, & qui scientes peccauerunt. Vera est enim Do-

mini sententia: *Ille seruus, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis; qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Luc. 12. cui sententiæ congruit, quod de se Apostolus ait: *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate.* 1. Timoth. 1. At si vera esset aduersariorum opinio, non eadem, sed, quod longè absurdius est, maiori facilitate ad veniam peruenirent, qui scienter post fidem, & Baptismum, quàm qui ignoranter in incredulitate peccâssent: facilius enim est Baptismum olim acceptum ad memoriam reuocare, quàm reipsa iterum baptizari. Hoc autem est, quod aduersarij volunt, peccata ante Baptismum admissa, per Baptismum reipsa susceptum; contracta autem post Baptismum, per Baptismum quidem, sed memoria & cogitatione repetitum deleri. Quòd si hæc absurda sunt, vt reuera esse nemo sanæ mentis inficiari potest, illud efficitur; diuersum esse pactum Baptismi à fœdere reconciliationis post Baptismum; proinde diuersum etiam Sacramentum.

Secvndo. Ritus Baptismi & Pœnitentiæ diuersam habent materiam, & formam: diuersa igitur Sacramenta existimanda sunt. Quod attinet ad materiam, infrà suo loco probandum erit, materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse ipsius pœnitentis actiones; cùm Baptismi materiam, aquæ aspersionem esse nemo neget. Baptismi formam admittunt omnes illis verbis Dominicis contineri: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Ad eam reconciliationem, quæ fit post Baptismum, nemo dicit: *Ego te baptizo*, sed, *Ego te absoluo*, quam Absolutionem etiam priuatam, agnoscunt, & ex verbo Dei rectè doceri fatentur, Kemnitius & Caluinus, vt suprà ostendimus.

Sed ad hoc argumentum respondet Caluinus lib. 4. Institut. cap. 15. §. 4. potestatem Clauium, quæ exercetur in Absolutione, non posse à Baptismate separari: non enim potestatem Clauium exerceri sine prædicatione Euangelij, qua annunciamus impios mundari Christi sanguine. Signum autem ac testimonium lauacri illius, non esse aliud, nisi Baptismum: ita signum vtriusque verbi, id est, tàm illius, *te baptizo*, quàm huius, *te absoluo*, vnum atque idem, non aliud & aliud esse.

At facilis est huius responsionis confutatio. Nam quidquid sit de signo materiali, certè verbum aliud esse in Baptismo, aliud in reconciliatione pœnitentium, Caluinus negare non potuit. Cùm autem verbum potissima Sacramenti pars sit, necessariò efficitur, vt Sacramenta diuersa sint, Baptismus, & pœnitentium reconciliatio; quæ verbis diuersis constant. Quid? quòd verba diuersa, diuersa etiam signa materialia exigunt. Nam signum materiale est quasi visibile verbum, & illud idem sensibus offerre debet, quod offert verbum: neque id aduersarij negant. Porrò verbum, Baptizo, quod lauacrum sonat, rectè adiunctum habet ritum Baptismi per aquam: idem enim oculis offert actio lauandi, quod auribus verbum baptizandi: At verbo Absolvo, quod à vinculis soluendis, non à sordibus abluendis ducitur, non congruit ritus ablutionis. Quare non potest esse signum externum reconciliationis pœnitentium Baptismus, cùm eandem similitudinem continere atque exprimere debeant, verbum & elementum. Et quamuis à virtute sanguinis Christi omnis nostra iustificatio pendeat; tamen idem Christi sanguis, & lauacrum, & precium, & poculum etiam dicitur: & propterea per varia signa effectus eius repræsentari, & virtus applicari potest, per Baptismum vt lauacrum, per Absolutionem vt precium; per Eucharistiam vt poculum. Et sicut Eucharistia non censetur ab aduersariis idem Sacramentum cum Baptismo, ita nec debet ritus Absolutionis cum Baptismi ritu confundi, licet omnia ista signa, ac testimonia sint sanguinis Christi pro nobis effusi, cuius virtute lauamur, soluimur, potamur. Ex quo argumentum Caluini planè euacuatur. Fatemur enim Christi sanguine nos iustificari, siue cùm baptizamur, siue cùm reconciliamur, siue cùm potamur, sed per diuersa externa signa, atque adeò Sacramenta, vim sanguinis illius ita nobis applicari, vt modò mundari, modò solui, modò potari dicamur.

Tertio. Ministri diuersitas diuersa Sacramenta esse testatur. Constat enim Baptismum ratum esse, etiamsi à non Sacerdote tribuatur: nam Actor. 8. Philippus Diaconus baptizauit. Actor. 9. Ananias, qui ne Diaconus quidem erat, sed merè laicus, Apostolum Paulum baptizauit. Id enim contigit primo anno à passione Domini, quo tempore solùm erant

septem Diaconi ab Apostolis ordinati, è quorum numero Ananias non erat. Et Ruffinus lib.10.hist.cap.14.scribit, Baptismum verum ac ratum habitum esse, quem Athanasius laicus, & puer, aliis quibusdam pueris aliquando contulerat. At reconciliationem Pœnitentium, ita propriam semper fuisse scimus Episcoporum & Presbyterorum, vt si laicus id facere quauis necessitate præsumeret, irritam esse reconciliationem nemo ambigeret. De qua re suo loco disseretur.

QVARTO. Si Baptismus Sacramentum Pœnitentiæ esset, ac per cogitationem & memoriam repetitus, obsignaret, vt aduersarij loquuntur, promissionem reconciliationis, quocunque tempore opus esset; illud efficeretur, non debere nisi adultos baptizari, vt ab Anabaptistis, quos Lutherani etiam & Caluiniani reprehendunt, fieri videmus. Nam alioqui incertissima erit iustificatio, quippè quæ ab hominum testimonio pendeat: neque enim qui infantes baptizantur, cùm postea adoleuerint, baptizatos se fuisse recordari possunt, sed coguntur alienis verbis, non suis oculis credere. Quo pacto igitur ista cohærent, vt Sacramenta percipi dicant, quo certi reddantur homines propriæ iustificationis: & tamen incertos eos esse cogant an Sacramentum perceperint, cùm infantes baptizent?

QVINTO. Si Baptismus valet ad peccata, non solùm præterita, sed etiam futura delenda; quæro, quo tempore futura peccata deleat: an tunc, cùm primùm suscipitur, an postea, cùm ad memoriam reuocatur. Si enim cùm primùm suscipitur, omnia peccata etiam futura vsque ad finem vitæ deleat; incredibilis consequetur absurditas, vt videlicet peccata prius deleantur quàm fiant, & homini baptizato nulla peccata etiam post Baptismum admissa, nocere queant, ac demum vt omnes baptizati, ac proinde omnes tum Catholici tum Hæretici, modò Baptismum susceperint, necessariò saluari debeant: verum enim esse Baptismum, & salutarem, quem infantes apud nos suscipiunt, Lutherani & Caluiniani non negant.

QVOD si fortè dixerint, peccata post Baptismum commissa non esse, antequam fiant, deleta, sed tunc demum purgari, cùm per fidem & Pœnitentiam ad signum, & fœdus Baptismi animo & cogitatione reditur: duplex absurditas conseque-

sequetur. Nam & incerta erit iustificatio, vt paulò antè dicebamus, cùm ab hominum testimonio pendeat: & eadem ratione tollitur Eucharistię frequentatio, cùm ita sufficere possit memoria spiritualis cibi aliquando gustati, quemadmodum memoria sufficit lauacri aliquando percepti. Vel si ridiculum est, ita memoriam cibi ad saturitatem prodesse, vt cibus ipse prodest: cur non sit etiam ridiculum, ita memoriam lauacri ad maculas eluendas conferre, vt lotio ipsa confert?

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones.

SED iam argumenta aduersariorum diluenda sunt. Et quoniam in lib. de Baptismo, cap. 18. soluimus argumenta Lutheri, Kemnitij & Caluini, quæ ipsi attulerant in disputationibus de Baptismo: nunc ea solùm argumenta dissoluenda restant, quæ Caluinus addidit lib. 4 Instit. cap. 19. §. 17. vbi de Sacramento Pœnitentiæ propriè disputat. Sic igitur ille argumentatur; Baptismus per peccatum non deletur; igitur tota vita vtilis esse poterit, si ad memoriam reuocetur, quoties peccator de remissione cogitat: *Quasi verò*, inquit, *per peccata deleatur Baptismus, & non potius in memoriam reuocandus sit peccatori, quoties de peccati remissione cogitat, vt illinc sese colligat, animumque recipiat, & fidem confirmet, &c.*

RESPONDEO; Multa sunt in Baptismo: PRIMVM, actio ipsa ablutionis, quæ propriè cum verbo Sacramentum facit: atque hæc non permanet, sed dum efficitur, transit, vt notum est. DEINDE, gratia regenerationis, & renouationis, quæ per Baptismum acquiritur: hæc verò manet in anima, donec per lethale peccatum eiiciatur. Qui enim post Baptismum peccant, desinunt esse filij Dei, & hæredes Regni, atque ad membra Diaboli, & Gehennam pertinere incipiunt: id quod in Scripturis apertissimum est. TERTIO, character quidam spiritualis, & hic quidem semper manet, neque per vllum peccatum aboleri potest, & ratione eius, Baptismus repeti nequit. Sed neque Caluinus characterem istum admittit, neque est character signum visibile atq; externũ, vt verbo adiunctum, propriè Sacramentum efficiat. Quare licet Baptismus in suo quodam

quodam effectu semper maneat: non tamen eam vim habet, vt per modum signi visibilis promissionem confirmare, atque, vt ipsi loquuntur, obsignare possit.

DICENT fortasse, ipsam Baptismi actionem visibilem atque externam semper manere, non quidem in se, sed in mente & cogitatione hominis baptizati. AT id non sufficit vt Sacramentum Baptismi manere dicatur: & si id sufficeret, certè etiam Eucharistiæ manducatio semel peracta, semper maneret; proinde frustrà repeteretur.

SECVNDO, Caluinus ibidem S. HIERONYMI testimonium adducit: *Quòd*, inquit, *Hieronymus durè, & impropriè dixit, Pœnitentia reparari Baptismum (à quo excidunt, qui excommunicari ab Ecclesia merentur) boni isti interpretes ad suam impietatem trahunt.*

RESPONDEO, ipsa similitudo tabulæ naufragij, qua tot in locis S. Hieronymus vtitur, satis apertè docet, toto cœlo, vel potiùs mari, aberrare Caluinum. Nam si Hieronymus significare vellet, Pœnitentia reparari Baptismum; non diceret, Pœnitentiam esse tabulã post naufragium, sed scapham, qua rediretur ad nauim. Neque enim eiusmodi tabulas, qui in discrimine vitæ versantur, arripere solent, vt per eas ad nauim redeant, quam fractam esse sciunt: sed vt quoquo modo, licet ægrè atque incommodè, ad littus enatare queant. Sic enim explicat S. HIERONYMVS similitudinem illam in epistol. ad Sabinianum: *Quòd si*, inquit, *nec sic Pœnitentiam vult agere, & fracto naufragio, tabulam per quam saluari poterat, non retentat; cogor dicere, &c.*

TERTIO, à testimonio Scripturæ & veteris Ecclesiæ, argumentum ducit his verbis: *Aptissimè dixeris, si Baptismum vocaueris Pœnitentiæ Sacramentum, cùm in confirmationem gratiæ, & fidei sigillum, iis datus sit, qui Pœnitentiam meditantur. Quod ne commentum esse nostrum putes, præterquam quod Scripturæ verbis conforme est, apparet in veteri Ecclesia fuisse peruulgatũ instar certissimi axiomatis. Nam in libello de fide ad Petrum, qui Augustino inscribitur, Sacramentum fidei, & Pœnitentiæ dicitur. Et quid ad incerta confugimus? quasi verò apertius quippiam requirendum sit, quàm quod recitat Euangelista, Ioannem prædicâsse Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum.*

RESPON-

RESPONDEO, Pœnitentiam quandam ante Baptismum necessariam esse, & rursus aliam ante reconciliationem, quæ post Baptismum datur; extra controuersiam est. Nam de priore legimus, Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm.* De posteriore Actor. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua:* alloquitur enim S. Petrus Simonem Magum iam baptizatum. Probandum itaque Caluino fuerat, Baptismum dari in sigillum fidei, iis qui Pœnitentiam meditantur post Baptismum; aut eius Pœnitentiæ, quæ post Baptismum agitur, Sacramentum appellari: quod cùm non fecerit, nihil omninò fecit. Nam in lib. de fide ad Petrum, cap. 30. Baptismus vocatur Sacramentum fidei, & Pœnitentiæ, non cuiuscunque, sed eius quæ ante Baptismum agi debet. Et in Euangelio Marci cap. 1. & Lucæ cap. 3. vocatur Baptismus Ioannis, non autem Baptismus Christi de quo agimus, Baptismus Pœnitentiæ: neque dicebatur Baptismus Pœnitentiæ in remissionem peccatorum, is quem Ioannes prædicabat; quia pœnitentibus peccata remitteret, sed quia ad Pœnitentiam prouocabat, quam Pœnitentiam qui agerent vt par erat, remissionem peccatorum obtinerent. Itaque Baptismus Ioannis Pœnitentiam pariebat, Pœnitentia remissionem; Christi verò Baptismus non Pœnitentiam gignit, sed per Pœnitentiam præparatos à peccatis purgat, eosque renouat, & regenerat: & ideò in Scripturis Baptismus Ioannis passim appellatur Baptismus Pœnitentiæ, quia ad Pœnitentiam inuitabat, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Actor. 13. & 19. Christi verò Baptismus, non Pœnitentiæ Baptismus, sed lauacrum regenerationis & renouationis dicitur, Tit. 3. Ephes. 5. Vide plura de hac re in lib. de Baptismo, cap. 23.

CAPVT XV.

De partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, Pœnitentiam Sacramentum esse verè propriéque dictum, atque etiam à Sacramento Baptismi distinctum: nunc de partibus eius disputare incipiemus.

Tribus

Tribus partitionibus diuidi solet Pœnitentiæ Sacramentum. PRIMA sumitur ab essentia, quæ duabus partibus constat, materia & forma, id est, actibus pœnitentis, & absolutione sacerdotis. SECVNDA à materia, quæ tres partes comprehendit, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem. TERTIA à ritu, quæ est etiam trimembris: alia enim est Pœnitentia priuata, alia publica, & hæc rursus aut solennis, aut non solennis. De his partitionibus nunc breuiter, & generatim dicemus: deinde in sequentibus libris seorsim de singulis partitionum membris, de quibus controuersiæ aliquę agitari solent, disseremus.

Igitur de partibus essentialibus huius Sacramenti, illud conuenit inter omnes, Verbum absolutionis ad huius Sacramenti essentiam pertinere: illud enim sine vllo dubio signum est, & caussa remissionis peccatorũ. Et quanquam Absolutio illis verbis, iuxta vsum Ecclesiæ, qui omninò seruandus est, continetur: *Absoluo te à peccatis tuis*; tamẽ si in eandem sententiam alia verba adhiberentur, vt: *Remitto tibi peccata tua*, vel, *Remittuntur tibi peccata tua*, nihil de Sacramenti essentiali perfectione decederet. Neque verò quæstio esse potest de materia, quam dicunt remotam: constat enim peccata, siue hominem peccatorem, materiam esse Sacramenti huius remotam, cùm ad peccata delenda, siue ad hominem peccatorem curandum Absolutio à sacerdotibus impendatur. Sed neque peccatum, neq; peccator, talis materia dici potest, ex qua tanquam ex altera parte, Sacramentum perficiatur: sed potiùs circa quam Sacramentum operetur; quemadmodum corporalis morbus, aut ægrotus, non est id ex quo medicamentum constet, sed in quod vim suam medicamentum exerat.

Quæstio igitur est, Vtrum præter Absolutionem, aliquid aliud sit, quod ad Sacramenti huius rationem, atq; essentiam pertinere videatur. Quatuor autem sententiæ inueniuntur. PRIMA est, solam Absolutionem Sacramenti huius essentiam constituere. Ita ex Catholicis Theologis Scotus docuit in 4. Senten. dist. 14. q. 4. & dist. 16. q. 1. & qui eum sequuti sunt: Gulielmus Okam, Ioannes Maior, Iacobus Almayn, & si qui sunt alij. Ad quam sententiam accedunt etiam aliqui ex Hæreticis nostri seculi, vt Illyricus in Applogia Confess. Antuerpien. cap. 18. & Kemnitius in 2. par. Examinis. pag. 903.

Se

Sed in duobus dissident Hæretici isti à Theologis suprà citatis. PRIMVM enim hæretici non agnoscunt Sacramentum Pœnitentiæ, nisi imperfectum, & impropriè dictum, cùm solo verbo, vt ipsi loquuntur, sine elemento constet: at Catholici illi integrum & perfectum, ac propriè dictum Sacramentum esse volunt, licet in sola Absolutione essentia eius consistat. DEINDE Scotus, & qui eum sequuntur, etsi negent Confessionem essentialem partem esse Sacramenti huius, tamen non negant eam esse necessariam, & à Christo institutam, quod Illyricus & Kemnitius, & ceteri Sectarij negant. ADDE, quòd Scotus, & ceteri Doctores Catholici, ante Concilia illa vixerunt, in quibus accuratius hæc omnia explicata sunt; quòd si hoc tempore supereſſent, sine dubio Ecclesiæ definitioni ac sententiæ acquiescerent.

ALTERA sententia eorum est, qui præter verbum Absolutionis, ritum etiam quendam visibilem à ministro adhiberi volunt, vt essentia Sacramenti huius integrè perficiatur, quanquam non satis explicant, quis sit ille ritus. Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanę art. 13. de vsu & numero Sacramentorum, huius sententiæ auctor est: scribit enim, Baptismum, Eucharistiam, & Absolutionem vera Sacramenta esse, quòd habeant ritum cum promissione. Et ibidem, distinguit ritum à verbo: *Corda*, inquit, *simul per Verbum & ritum mouet Deus: sicut autem Verbum incurrit in aures, vt feriat corda, ita ritus ipse incurrit in oculos, vt moueat corda.* Et infrà: *Ritus oculis accipitur, & est quasi pictura Verbi, idem significans quod Verbum, quare idem est vtriusque effectus.*

TERTIA est eorum sententia, qui ex Baptismo seu Baptismi recordatione, & verbo Absolutionis, Sacramentum Pœnitentiæ constituunt: de qua superiore capite disseruimus.

POSTREMA sententia, eaque verissima est, Sacramentum Pœnitentiæ duplici parte intrinseca atque essentiali constare, Absolutione sacerdotis tanquam forma, & actibus pœnitentis tanquam materia. Quæ sententia, & fuit olim multorum veterum Theologorum, S. Thomæ, Richardi, Durandi, & aliorum in 4. Sent. dist. 14. & nunc est fermè omnium, qui de Pœnitentiæ Sacramento scribunt.

Sed Durandus Sic l. 4. sent. dist. 16. q. 1. Contritionem & satisfactionem esse partes et quasi materiam?

Sit igitur propositio PRIMA: *Non nisi absurdè dici potest, Pœnitentiæ Sacramentum ex Baptismo & Absolutione constare*. Hæc propositio satis capite superiore probata est: & certè sufficere deberet, quòd nec Baptismus ante multos annos peractus, nec eius recordatio, signa sensibilia dici possunt; cùm ad Sacramenti essentiam id maximè requiratur, vt cùm Sacramentum percipitur, corporale signum corporalibus sensibus obiiciatur.

SECVNDA propositio: *Nullus est ritus à ministro adhibitus, præter verbum Absolutionis, qui Sacramenti huius materia rectè dici possit.* Optarem Philippus clarius explicuisset, quisnam sit ritus, qui in oculos pœnitentis incurrit, dum verbum Absolutionis, eiusdem pœnitentis aures ferit: minus enim in eius sententia refellenda laboraremus. Veruntamen, nisi fallor, tres sunt ministri actiones duntaxat, de quibus aliqua ratione ambigi potest: quæ si omnes euidenter excludantur, euidenter etiam Philippi sententia refutata erit.

Impositio manus. PRIMVM igitur Minister dum pœnitentes reconciliat, eisdem manum imponere consueuit. SED hic ritus etsi & in antiqua Ecclesia in vsu fuit, & nunc etiam in plerisque locis adhibetur; ad essentiam tamen Sacramenti huius non pertinet, vt S. Thomas docet in opusculo 22. de forma Absolutionis, vbi breuiter refellit obiectiones, quæ contrà fieri poterant. Erit autem hoc multò etiam certius, si aduersariorum doctrina locum habeat, siquidem ex verbo Dei non potest vllo modo demonstrari, manus impositionem in reconciliatione necessariò esse adhibendam: nec solum testimonium, sed neque exemplum vllum huius manus impositionis in sacris literis inuenitur. *Quorum remiseritis peccata*, Dominus ait, *remittuntur eis*. Ioan.20. non autem addidit: Et quibus imposueritis manus. Neque ex verbis iam citatis colligitur, imponendas esse manus, quemadmodum sanè colligitur, confitenda esse peccata, vt suo loco ostendemus: quid enim prohibet, quo minus peccata remittãtur, etiamsi manus non imponantur? Neque Dominus, cùm Paralytico Matth.9. & Magdalenæ Luc.7. dixit: *Remittuntur tibi peccata*, manus eis imposuisse legitur.

QVOD autem in Concilio IV. Carthaginensi, can.78. dicitur, vt pœnitentes, qui ob vitæ periculum, viaticum Eucha-

sti

ſtiæ accipiunt, non ſe exiſtiment abſolutos ſine manus impoſitione ſi ſuperuixerint : non repugnat iis, quæ diximus. Accipit enim Concilium manuſimpoſitionem pro ipſa Pœnitentiæ actione, in qua frequenter manus imponebantur : nam in eodem Concilio can. 80. præſcribitur, vt ſingulis diebus ieiuniorum, manus à ſacerdote pœnitentibus imponantur. Itaque hæc eſt Concilij illius ſententia; Qui ob vitæ periculum priuatim à ſacerdotibus abſoluuntur, nondum completa Pœnitentiæ publicæ actione, ij ſi ſuperuixerint, redeant ad ordinem pœnitentium, & cum illis manus impoſitionem ſuis temporibus percipiant; & niſi id fecerint, non ſe exiſtiment abſolutos à vinculo Excommunicationis; vel à pœna temporali, quæ illis præſcripta à Sacerdotibus fuerat. Nam quòd à culpa abſoluti fuerint, dubitari non poteſt, cùm viaticum Euchariſtiæ perceperint, quod Eccleſia nunquam tribuit, niſi iis, quos à culpa lethali liberos credit.

Alter ritus, quo in reconciliatione pœnitẽtium vti ſolent Catholici ſacerdotes, eſt ſignum crucis ſuper ipſum pœnitentem manu ſacerdotis expreſſum. Sed de hoc ritu nulla dubitatio eſſe poteſt; nam neque hoc ſignum aduerſarij vlla in re adhibere ſolent, & idem ſignum non eſſe de eſſentia Sacramenti Pœnitentiæ, vt neque etiam Euchariſtiæ, S. Thomas docet 3. part. quæſt. 84. art. 4. cui nullus Catholicorum in hac re contradicit. *Signum crucis.*

Tertius ritus fingi poſſet, motus ille viſibilis linguæ, & labiorum, qui in verborum pronũciatione exercetur: quam ſententiam Lutheranorum quorundam eſſe audio. Et ſanè nihil aliud fingi poſſe videtur, ſi quo modo explicanda eſt opinio illa Philippi, diſtinguentis in pronunciatione Abſolutionis ritum, qui obiicitur oculis, à verbo, quod incurrit in aures. Sed abſurda omnino, ac planè ridicula ſententia eſt. Nam Inprimis commune eſt omni verbo corporali, vt non fiat ſine motu linguæ & labiorum, & tamen nemo hactenus in verbo, quo Baptiſmum, vel Euchariſtiam conficimus, diſtinxit ritum à voce. Deinde motus linguæ & labiorum nihil per ſe ſignificat, ſed ſolùm eſt cauſſa vocis, quæ indicat animi conceptiones. Itaque ſi ſurdus quiſpiam videat hominem loquentem, non magis ex motu labiorum

coniiciet quid à loquente significetur, quam si eundem motum labiorum cerneret in pecude. Non igitur fingi potest ritus vllus ex parte Ministri.

TERTIA propositio: *Actio pœnitentis quasi materia, & Verbum Sacerdotis quasi forma, Sacramenti Pœnitentiæ rationem atque essentiam complent.* Non est hoc loco ex diuinis literis probandum, actionem pœnitentis, Confessionem videlicet, & reliqua, quæ ex parte eius requiruntur, vel omninò necessaria esse, vel à Christo instituta: id enim infra suo loco tractabitur, vt suprà diximus. Sed hoc posito, probandum est solùm, actionem pœnitentis ad Sacramenti essentiam pertinere vt materiam, ex qua, si forma accedat, Sacramentum constituitur. Et quoniam illa hypothesi facta quæstio solùm inter Catholicos est; probabitur sententia nostra ex testimoniis illis, quæ à Catholicis omnibus admittuntur.

PRIMVM igitur Tridentinum Concilium, sess. 14. cap. 3. docet, formam Sacramenti Pœnitentiæ esse verba illa: *Ego te absoluo, &c.* actus verò pœnitentis esse quasi materiam: paulò pòst addit, tàm Absolutionem, quàm actus pœnitentis, ad integritatem Sacramenti pertinere. Quo decreto satis apertè Concilium docuisse videtur, non solâ Absolutione integrum Sacramentum contineri: non enim distingui debuit forma à materia, si vnica simplex actio Sacerdotis totum Sacramentum constituit. Et quomodo, quæso, ad Sacramenti integritatem non minùs requiritur actio pœnitentis, quàm Absolutio sacerdotis, si sola Absolutio Sacramentum perficit?

DEINDE Concilium Florentinum in instructione Armenorum, ipsam Pœnitentiam vocat Sacramentum, & eius partes materiales esse dicit actus pœnitentis, formam autem verba Sacerdotis: *Ego te absoluo, &c.* ad quem modum loquitur etiam Lucius Papa III. cap. Ad abolendam, de hæret. vbi Sacramenta vocat, Baptismum, Confessionem peccatorum, & Matrimonium. At quomodo Confessio Sacramentum est, si ad essentiam Sacramenti nullo modo pertinet? NEQVE SCOTVS satis aptè loquutus videri debet, cùm ait in 4. dist. 14. q. 4. *Pœnitentia est absolutio pœnitentis facta certis verbis, &c.* Pœnitentia enim actio pœnitentis

est

est, non Sacerdotis; Absolutio autem Sacerdotis, non pœnitentis. Quis enim ita loquitur, vt dicat hominem agere Pœnitentiam, dum absoluitur, & non potiùs dum plorat, confitetur, ieiunat?

Idem PRAETEREA Concilium omnia Sacramenta tribus perfici dicit, materia, forma, & intentione Ministri: non igitur Sacramentum Pœnitentiæ sola forma Absolutionis & intentione constare potest.

DENIQVE actio pœnitentis signum est sensibile gratiæ iustificantis à Deo institutum, & ex eiusdem promissione concurrit ad remissionem peccatorum: cur igitur pars quædam Sacramenti non erit? Nam sensibile signum esse, in quæstionem verti non potest, cùm non debeat Sacerdos absoluere, nisi quem ex signis sensibilibus pœnitentem esse cognoscit: esse autem signum gratiæ iustificantis, manifestè colligitur ex eo, quòd qui peccatum confitetur, & veniam à Deo petit, indicat se peccatum odisse, & ab eo iam animo & voluntate recedere, ac proinde iustificari, quod apertiùs significatur, & completur per Absolutionem. Porrò hoc signum à Deo institutum esse, alibi, vt diximus, est probandum, neque à Scoto eiusque sectatoribus negatur. Denique ad remissionem peccatorum aliquo modo concurrere, testatur S. Ioannes, qui in epist. 1. cap. 1. scribit: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate.* Et quemadmodum verè dicimus aliquem iustificari, quia absoluitur, sic etiam rectè dicere possumus, aliquem iustificari, quia peccata humiliter confitetur. Sed de hac re in sequenti capite plura dicemus.

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones.

NVNC obiectiones diluendæ sunt, tùm Kemnitij, tùm etiam aliquorum Catholicorum. Kemnitius igitur in 2. parte Examinis pag. 935. refellere nititur Concilij Tridentini doctrinam de partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ, ac PRIMO obii-

cit, Antiquitati esse ignotam hanc disputationem, an in Pœnitentia sit materia & forma Sacramentalis.

Respondeo, nomina materiæ & formæ in Sacramentis, inuenta sunt à posterioribus Doctoribus ad rem facilius explicandam : ideo nihil est mirum, si apud veteres non legantur. Nam neque in Baptismo & Eucharistia, sancti Patres ita verbum ab elemento distinxerũt, vt vnum formam, alteram materiam appellarent: & tamen non negat Kemnitius, aquam in Baptismo rectè vocari materiam, & verbum formam. Satis igitur nobis esse debet, quòd quemadmodum antiqui Patres in Baptismo, aquam, & inuocationem Trinitatis adesse debere docuerunt: sic etiam in Pœnitẽtia, actionem pœnitentis & reconciliationem Sacerdotis necessariò adhibenda esse docuerint.

Secvndo obiicit, ne inter Scholasticos quidem de hac re quidquam cõstare, cùm alij peccata velint esse materiam, alij peccatorem confitentem, alij actiones pœnitentis, alij actionem sacerdotis proferẽtis certis ritibus Absolutionem: *Sic etiam formam quidam ponunt*, inquit, *verba Absolutionis; quidam ipsos actus absoluentis dicunt esse pro forma, etiamsi non fiant per limitata & determinata verba.*

Respondeo, Kemnitius semper est sui similis calumniator, & mendax. Nam inprimis nulli sunt Catholicorum, qui materiam huius Sacramenti fecerint actionem Sacerdotis, certo ritu pronunciantis Absolutionem, si vnum excipias Gropperum, aut quicunq; fuit auctor Enchiridij Colonienſis, qui non satis cautè interdum loquutus videtur. Theologi enim aut volunt in sola Absolutione Sacramentum consistere; & ij non distinguunt materiam à forma: aut (quæ est communis ferè omnium sententia) materiam ex parte pœnitentis, formam ex parte sacerdotis assignant. Porrò, qui materiam esse dicunt peccata, aut peccatorem confitentem, aut ipsam Confessionem; non dissentiunt inter se, vt Kemnitius cuperet, sed idem omnino sentientes, de re eadem diuersa ratione loquuntur, non secus ac si alij dicerent in Baptismo materiam esse aquam, alij ablutionem, alij hominem qui abluitur. Nam peccata dicuntur materia, cùm de materia remota agitur, ad quam tollendam Sacramentum institutum est. Qui peccata confitetur, mate-

ria

ria dicitur, cùm de materia circa quam, siue, de subiecto in quod agit virtus Sacramentalis, disputatio est. Actio denique pœnitentis materia vocatur, cùm de materia illa disseritur, ex qua Sacramentum adiuncta forma constituitur. Simile quid cernimus in corporum medicina (est enim Pœnitentia medicina animorum) nam & morbus, & ægrotus, & ægroti deambulatio, materia medicinæ rectè dici possunt: siquidem morbus per medicinam tollitur; ægrotus per eandem curatur; deambulatio pars est medicamenti salutaris, & vnà cum pharmaco à medico propinato sanitatem restituit.

Quod attinet ad formam, non dissentiunt inter se, qui certa verba Absolutionis formam esse dicunt, & qui contendunt nulla esse verba determinata, quibus Absolutio impendatur. Nam si de sono, & numero syllabarum agatur, nulla sunt verba determinata, quæ ad Sacramenti essentiam necessariò requirantur: siue enim quis dixerit: *Absoluo te*, siue, *Remitto tibi peccata*; & siue id Latinè, siue Græcè, siue barbara aliqua lingua pronunciauerit, semper efficitur Sacramentum. Si verò de sententia verborum sermo sit, nemo Catholicorum negat, verba esse determinata, atque ex diuinis literis deprompta. Quod idem cernimus in Baptismo: neque enim certus sonus aut numerus syllabarum in Scripturis determinatur, quo forma Baptismi pronunciari debeat, sed solùm sententia eius formæ ex Euangelio colligi potest. Quare quēadmodum ex eo quod Dominus ait Matt. vlt. *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, colligit Ecclesia formam illam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nec tamen censerentur non verè baptizare, qui dicerent; Ego te abluo, seu tingo, siue aspergo, &c. sic etiam ex eo quod idem Dominus ait Matth. 16. *Quodcunq; solueris, erit solutum*. Et Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, colligit Ecclesia formam illam: *Ego te absoluo à peccatis tuis*, nec tamen censerentur nō verè absoluere, qui aliis verbis eandem sententiam proferrent.

Tertio obiicit, Sacramenta esse actiones Dei: proinde si opera humana, quales sunt actus pœnitentis, sint pars

essentialis Sacramenti; humanis operibus diuinitatẽ quandam attribui, vt scilicet solium ipsorum iuxta astra DEI exaltetur, sicut de Rege Babylonico Isaias loquitur.

SED hoc iam solutum est suprà cap. 6. in tertio mendacio Kemnitij, vbi breuiter indicauimus, actiones Pœnitentis nõ habere vim Sacramentalem iustificandi, nisi vt instrumenta sunt Dei, quemadmodum etiam verbum Sacerdotis, etiamsi actio quædam sit, ab hominis lingua & arteria, spirituq; producta, tamen vt instrumentum Dei est, rem diuinam, id est, gratiam iustificationis efficit.

QVARTO obiicit, ante centum annos, tempore Gabrielis, nihil certi de materia Sacramenti Pœnitentię in Ecclesia fuisse.

RESPONDEO, more suo dicit Kemnitius, sed non probat, nam Gabriel in 4. distinct. 14. quæst. 2. artic. 1. docet ex communi sententia, actiones pœnitentis esse pro materia huius Sacramenti, & verba Sacerdotis pro forma, & citat Alexandrum, Thomam, & Richardum. NEQVE mouere debet, quòd non dicit, actionem pœnitentis esse materiam, sed pro materia, quia idem dicit de materia omnium Sacramentorum dist. 3. quæst. 1. artic. 1. In nullo enim Sacramento inuenitur materia propriè dicta, si exactè loquamur de materia ad modum loquendi Philosophorum: & tamen in Sacramento inuenitur res quædam, quæ instar materiæ dici possit. Et eodem modo loquitur Concilium Florentinum in instructione Armenorum, cùm dicit, Sacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & intentione Ministri. Ex quo etiam Concilio intelligimus, falsissimum esse quod scribit Kemnitius, ante centum annos, & Gabrielis ætate, adhuc fuisse dubium & incertum, quæ esset materia Sacramenti. Nam Concilium Florentinum, in quo disertis verbis explicantur materiæ & formæ omnium Sacramentorum, anno Domini M. CCCXXXIX. absolutum est: proinde ante annos centum & quadraginta, & ante Gabrielis ætatem, iam erat in Ecclesia non solùm indubitata & certa doctrina de materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed etiam diligentius quàm vnquam anteà, explicata.

QVINTO

QVINTO obiicit verba Concilij Tridentini, quod non videtur ausum fuisse apertè scribere, actionem pœnitentis esse materiam Sacramenti huius, sed scripsit esse materiam, vel quasi. Ex quo pulchrè sibi videtur Kemnitius colligere, Pœnitentiæ Sacramentum esse Sacramentum, vel quasi; & effectum eius esse remissionem peccatorum; vel quasi.

RESPONDEO, omitto quòd Kemnitius non satis fideliter retulit verba Concilij, vt locum faceret argutiæ suæ: nõ enim Concilium posuit, esse materiam, vel quasi; sed simpliciter, esse quasi materiam, sess. 14. cap. 3. Omitto etiam, quòd vox illa QVASI, non semper extenuat rem, de qua agitur: alioqui Ioan. 1. vbi dicitur Christus quasi vnigenitus à Patre; liceret argumentari cum Kemnitio, ac dicere, Christum esse vnigenitum, vel quasi. Sed his omissis, Concilium Tridentinum, vt etiam anteà Florentinum; actiones pœnitentis maluerunt dicere, quasi materiam, quàm absolutè, materiam, non quod non sint verè, & propriè talis materia, qualem Sacramenta requirunt: sed quod non sint res aliqua solida, permanẽs, ac tractabilis, qualis in multis aliis Sacramentis cernitur.

Quod vt planiùs explicetur, ANIMADVERTENDVM est, duobus modis Sacramentorum materiam posse cõsiderari. VNO modo, vt est pars quædam Sacramenti. ALIO modo, vt cum materia rerum naturalium, vnde nomen accepit, similitudinem habet. Et quidem priore modo nihil aliud requiritur ad Sacramenti materiam, nisi vt sit externũ ac sensibile signum, quod per verbum perficiatur, & quasi formetur; & hoc modo verè ac propriè actio pœnitentis est materia Sacramenti. Posteriore autem modo nullius quidem Sacramenti, vt rectè Gabriel affirmat, materia est propriè, ac simpliciter, sed metaphoricè tantùm materia: sed maximè tamen omnium, materia Sacramenti Pœnitentiæ distat à perfectione Physicæ materiæ, cùm, vt diximus, nõ sit aliquid solidum, & tractabile, sed actio quædam transiens. Quare quẽadmodum aqua Baptismi, si cum materia physica comparetur, quasi materia dici potest: sic etiam actio pœnitentis, si cum aqua Baptismi conferatur, quasi materia rectè dicitur, licet in ordine ad Sacramentum, vtraque verè & propriè, simpliciter & absolutè materia sit.

Atque hæc quidem præcipua sunt Kemnitij argumenta, nam ad reliquas eius calumnias suprà respondimus, cùm Hæreticorum mendacia refutaremus. Nunc addemus illa argumenta, quibus vtuntur, qui Scotum sequuti, in sola Absolutione totam Sacramenti Pœnitentiæ rationem ponunt: actionem verò pœnitentis, non partem Sacramenti, sed dispositionem quādam ad Sacramentum suscipiendum vocant.

Obiiciunt igitur PRIMO, Sacramentum esse debere signum eius rei, quæ per Sacramentum efficitur: effectum autem Sacramenti huius, id est, remissionem peccatorum, per Absolutionem pulchrè significari, nō autem per Confessionem, aut Contritionem, vel Satisfactionem.

RESPONDEO, remissionem peccatorum, vt suprà diximus, non solùm Absolutione, sed etiam Confessione significari. Nam vt Sacerdos absoluens significat se peccatum expellere, ita pœnitens confitens, significat se à peccato recedere.

SECVNDO obiiciunt, id Sacramentum esse quod à Ministro confertur: in Sacramento autē Pœnitentiæ solam Absolutionem à Ministro conferri, non autem Confessionem, vel Contritionem. Et prætereà esse inauditum in Ecclesia, vt qui Pœnitentiam agit, Minister Sacramenti Pœnitentię esse dicatur: proinde non esse actionem pœnitentis Sacramentum, aut partem Sacramenti.

RESPONDEO, Ministrum Sacramenti propriè dici, qui vel totum, vel potissimā Sacramenti partem conficit: si quis autem à Ministro illo iussus aliquid faciat, eum non propriè Ministrum, sed Ministri cooperatorem nominari. Atque hoc modo Sacerdos, qui formam Absolutionis pronunciat, & à quo pœnitens interrogatur, examinatur, & iniunctam satisfactionem accipit; propriè Minister Sacramenti dicitur: pœnitens autem, licet aliquid faciat ad Sacramentum illud pertinens, non tamen Minister, sed Ministri cooperator dici debet, quia ipsius actio non est pars Sacramenti, nisi quatenus potestati Sacerdotali subiicitur, & à Sacerdote dirigitur, vel iubetur. Simile est in curatione morbi corporalis, si fortè medicus iubeat ægrotum post sumptum pharmacum inambulare: tametsi enim ægrotus id facit, quod

quod ad partem medicamenti pertinet, tamen non propterea ipse sui medicus dicitur, sed is tantùm qui pharmacum præbuit, & inambulationem iussit.

Obiiciunt TERTIO, solam Absolutionem esse caussam gratiæ, cùm tota vis Sacramentalis in Clauibus resideat; Claues autem sacerdotis sint, non pœnitentis: proinde actionem pœnitentis partem Sacramenti esse non posse, non enim pars Sacramenti est, quæ ad Sacramenti effectum non concurrit.

RESPONDEO, PRIMVM negari posse consequentiam huius argumenti. Nam quemadmodum homo corpore & spiritu constat, & tamen solo spiritu intelligit: sic etiam facile fieri posset, vt Sacramentum aliquod duabus partibus constans, per alteram tantùm operaretur. Et hanc solutionem sequuntur, qui vim Sacramentalem in sola Absolutione constituunt; quæ sententia fuit olim S. Thomæ, & S. Bonauenturæ, & aliorum quorundam veterum in 4. Senten. dist. 18. & 22. & ex recentioribus Andreæ Vegæ in Concilium Trid. lib. 13. cap. 15. & Francisci Ferrariensis in commentario cap. 72. lib. 4. contrà Gentes.

DEINDE potest etiam responderi, Absolutionem quidem esse potissimam caussam iustificationis, sed non solam: proinde negari posset, vim Sacramentalem in solis Clauibus residere; sed partim, & quidem præcipuè in Clauibus, quarum vi Sacerdos absoluit, partim in actione pœnitentis, quatenus ea Deus vtitur vt instrumento, ad significandam & efficiendam iustificationem. Et hæc esse videtur sententia S. Thomæ 3. part. quæstio. 86. articulo 6. vbi reuocauit quod scripserat in 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 3. & dist. 22. quæst. 2. artic. 1. Nos in 2. lib. de Sacramentis in genere, cap. 11. priorem sententiam sequuti sumus; sed posteriorem non minùs probabilem existimamus, licet ea paulò difficiliùs defendi posse videatur.

CAPVT XVII.

De partibus materialibus Sacramenti Pœnitentiæ; Quæstio inter Catholicos.

SEQVITVR ALTERA partitio Pœnitētiæ, qua pars eius materialis rursum in partes tres, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem distribuitur. De qua partitione duæ sunt quæstiones: vna inter Catholicos, altera cum Hæreticis.

Quæstio PRIOR non est, An Contritio, Confessio, & Satisfactio sint necessariæ, & omninò adhibendæ: sed, An sint omnes veræ partes Sacramenti. Fuit enim opinio Durandi in 4. dist. 16. q. 1. solam Confessionem partem esse materialē Sacramenti Pœnitentiæ: Contritionem autem esse dispositionem, & Satisfactionem fructum Pœnitentiæ.

Argumenta eius præcipua duo sunt. PRIMVM, quia quælibet veri Sacramenti pars debet esse sensibilis; Contritio autem non est sensibilis. SECVNDVM, quia Sacramentum Pœnitentiæ non necessariò exigit Satisfactionem in re, sed in voto duntaxat: verum enim Sacramentum erit, si confitenti peccata sua, detur Absolutio, etiamsi is nunquam postea satisfaciat.

AT sententia Theologorum communis, in eadem dist. 16. & S. Thomæ 3. par. quæst. 90. art. 2. & 3. non solam Confessionem, sed etiam Contritionem, & Satisfactionem, veras Sacramenti Pœnitentiæ partes materiales esse docet. Quæ sententia certissima est, neque iam amplius in dubium reuocari potest, cùm in Conciliis Oecumenicis, Florentino & Tridentino, disertis verbis legamus, actus pœnitētis Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, esse quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ.

NEQVE iis repugnat, quòd in Scripturis sanctis satisfactionis opera dicuntur fructus Pœnitentiæ: nam aliud est loqui de virtute, aliud de Sacramento Pœnitentiæ. Virtus Pœnitentiæ non componitur ex partibus, cùm sit habitus quidam simplex: proinde non sunt partes, sed actus eius, Cōtritio, Confessio, & Satisfactio. Contritio quidem est actus eius internus, Confessio & Satisfactio, actus externi: & hoc

modo

modo Scripturæ loquuntur, cùm opera externa fructus Pœnitentiæ vocant. Sacramentum verò Pœnitentiæ duabus partibus constat, vt diximus, materiali atque formali. Et ad materialem quidem pertinent tres illi Pœnitentiæ virtutis actus, qui sunt etiam ipsius pœnitentis actiones: ad formalem autem Absolutio sacerdotis. Quia verò Contritio actio est interna; vt pars Sacramenti, quod est corporale ac sensibile, dici possit, signo aliquo externo prodi debet.

Et per hoc soluitur PRIMVM Durandi argumentum: non enim Contritionem, vt in corde sedem habet, sed vt per signa manifestatur, Sacramenti partem esse contendimus.

DICET fortassis aliquis, sæpe accidere, vt Contritio non alio signo, quàm ipsa peccatorum confessione prodatur: proinde tunc nõ distingui Contritionem, quatenus est pars Sacramenti sensibilis, à Confessione, ac per hoc duas tantùm Sacramenti partes esse, Confessionem, & Satisfactionem, non autem tres. RESPONDEO, fieri quidem posse, vt iisdem verbis Contritio detegatur, & Confessio explicetur, veruntamen illis verbis duo signa sensibilia contineri; & planè aliud esse, Contritionem verbo expressam, aliud, Confessionem verbo explicatam. Nam si quis fateatur se furtum, adulterium, homicidium, & alia id genus multa commisisse, sed iactando, & gloriando, vel simpliciter colloquendo illa narret; ille quidem cõfitebitur peccata, sed Contritionem non prodet. Quare aliud est, peccata confieri, vt alter intelligat quot, & qualia illa sint; aliud, cum dolore, ac detestatione confiteri, vt non solùm peccatorum numerus, sed etiam peccatoris Contritio illa confessione aperiatur.

Ad ALTERVM argumentum Durandi, facilè est respondere. Nam sine Satisfactione Sacramentum Pœnitentię esse potest, sed mancum ac mutilum; neque enim tres illæ partes, essentiales, sed integrales dicuntur: sine aliqua autem parte integrali res quidem esse potest, sed integra esse non potest. Illud admittimus, ex integralibus partibus quasdam esse principales, sine quibus essentia rei nullo modo consisteret, quales sunt in homine caput, & cor; & tales in Sacramento Pœnitentiæ sunt Contritio, & Confessio: nam

nisi

nisi signa doloris aliqua conspiciantur, & nisi manifestatio aliqua peccatorum præcedat, Absolutio à Sacerdote impendi non potest. Aliæ sunt partes integrales secundariæ, sine quibus rei essentia consistere, licet imperfecta & mutila, potest: quales sunt in homine, manus, & pedes, & eiusmodi. In Sacramento Pœnitentiæ videtur esse Satisfactio.

Sed obiiciunt aliqui; Aut Satisfactio pars est Sacramenti, vt est in voto & proposito pœnitentis, aut vt reipsa exercetur. Si priore modo, non est res sensibilis; si posteriore, non est præsens cùm perficitur Sacramentum. Siquidem accedente verbo Absolutionis ad Confessionis elementum, perficitur Sacramentum: Satisfactio verò post Absolutionem datam atque acceptam peragitur.

Respondeo, vtroque modo Satisfactio pars est Sacramenti; incipit enim quodammodo, dum iniungitur & acceptatur: & posteà tempore suo completur. Et quamuis, vt est in voto, & proposito, non videatur esse sensibilis, tamen signis externis sensibilis redditur, dum verbo Sacerdotis indicitur, & verbo aut nutu pœnitentis admittitur. Neque absurdum est, si post Absolutionem datam atque acceptam Satisfactio compleatur: nam accedente verbo Absolutionis ad elementum Confessionis, Sacramentum perficitur quidem, quod attinet ad essentiam, sed non omninò integrè, & perfectè, si partes integrales considerentur. Quemadmodum etiam dum in vtero matris corpus humanum formatur, & corde, aliisque nonnullis partibus perfectis, coniungitur anima corpori, homo inde existit, etiamsi fortè oculi, digiti, & aliæ quædam partes nondum perfectæ, atque distinctæ conspiciantur.

CAPVT XVIII.

De partibus Pœnitentiæ, sententiæ variæ Hæreticorum.

Altera quæstio iam cum Hæreticis tractanda est, quot sint partes Pœnitentiæ, siue quot sint actiones in homine pœnitente necessariæ, vt Absolutionem percipere, & cum Deo in gratiam redi-

redire possit. Neque enim cum Hæreticis disputare necesse erit, an istæ omnes actiones sint materiales Sacramenti partes, cùm illi (vt vidimus cap. 15.) nullam partem materialem agnoscant, nisi fortè Baptismum, aut ritum quo Sacerdos verbum Absolutionis pronunciat.

Igitur Catholici summo consensu tres assignant Pœnitentiæ partes, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem: neque de hac re vlla inter Catholicos controuersia est. Nam ipse etiam Scotus, qui Pœnitentiæ Sacramentum in sola Absolutione, & Durandus, qui in Absolutione, & Confessione constituit, disertis verbis docent, ad percipiendam in hoc Sacramento peccatorum remissionē, tria illa ex parte pœnitentis requiri.

Porrò Aduersarij à communi, frequentato, tutissimoque hoc doctrinæ Ecclesiasticæ tramite aberrantes, in varias errorum vias abierunt. Tres præcipuè sunt apud eos sententiæ.

PRIMA eorum, qui docent duas esse Pœnitentiæ partes, Contritionem, & Fidem. Ac per Contritionem quidem intelligunt terrores conscientiæ ex minis legis incussos: per Fidem autem, fiduciam quandam certam remissionis peccatorum ex Euangelij, vt ipsi dicunt, pollicitatione conceptam.

Huius sententiæ primus auctor Lutherus fuit. Is enim etiamsi anno M. D. XX. in libro contra execrabilem bullam Antichristi, in defensione artic. 5. & rursus anno M. D. XXI. in assertione articulorum suorum, eundem illum quintum articulum propugnans, scripserit, se non negare tres esse partes Pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem; sed tantùm de Satisfactione docere, eam quæ arbitrio Ecclesiæ imponitur, non esse iuris diuini, aut si iuris diuini est, non posse per Claues Ecclesiæ tolli: tamen posteà cùm non parum in schola Satanæ profecisset, anno M. D. XLV. in refutatione articulorum Louaniensium, propositione 37. his verbis priorem illam sententiam à se quoque admissam damnauit: *Pœnitentia à Louaniensium Synagoga tradita (scilicet quod sit Contritio, Confessio, & Satisfactio) est nulla nisi Iudæ proditoris, & similium; ideò vt hæretica est damnanda.* Et in articulis Smalchaldicis

dicis anno M. D. XXXVII. editis, in cap. de Pœnitentia, duas partes Pœnitentiæ esse docet, Legem & Euangelium, siue quod est idem, vt ipse ibidem explicat, Contritionem ex minis legis, & Fidem ex Euangelij promissis conceptam: porrò opera bona hoc loco, non partem, sed fructum Pœnitentiæ esse voluit. EADEM sententia fuit Philippi Melanchthonis, tum in Locis editis anno M. D. XXI. tum in Confessione Augustana edita anno M. D. XXX. Sed in Locis cap. de Pœnitentia, duas Pœnitentiæ partes vocat Mortificationem & Viuificationem: in Confessione autem, art. 12. vocat Contritionem, & Fidem; res tamen eadem per Mortificationem & Contritionem, per Viuificationem & Fidem significatur. IDEM quoque permulti alij Lutheranorum docent, vt Centuriatores Magdeburgenses, Centur. 1. libro 1. cap. 4. col. 148. & lib. 2. cap. 4. colum. 341. Ioannes VVigandus, in Corpore doctrinæ Magdeburgensis, cap. 18. Tilmannus Heshusius in libro de erroribus Pontificiorum, loco 9. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis ad cap. 3. de Pœnitentia, pag. 942. & 943.

ALTERA eorum sententia est, qui ad illas duas Pœnitentiæ partes adiungunt tertiam, videlicet opus bonum, siue nouam obedientiam.

Huius sententiæ videtur etiam auctor Lutherus fuisse. Nam in prima disputatione contra Antinomos, edita anno M. D. XXXVIII. propositione prima, dicit partes pœnitentiæ esse dolorem de peccato, & propositum melioris vitæ. In tertia autem disputatione contra eosdem, propositione 9. ad bonum propositum non solùm pertinere vult fidem, seu fiduciam erga Deum, sed etiam omnia opera bona. *Omnia*, inquit, *opera post iustificationem, sunt aliud nihil quàm bonum propositum contra peccatum.* IDEM docet Philippus Melanchthon, qui vt fidus Achates Lutheri, cum ipso in formas varias facilè mutabatur. Is igitur in Apologia Confessionis Augustanæ, articulo de Pœnitentia, & in Locis editis anno M. D. XXXVI. & sequentibus, tit. de Pœnitentia, duas quidem partes Pœnitentiæ assignat. Contritionem & Fidem: addit tamen, se non repugnaturum, si quis tertiam partem adiungat, nouam obedientiam. Sed in disputatione de Pœnitentia, quam anno M. D. XLVIII. [illegible]

buit, & cum Lutheri operibus circumfertur; disertis verbis dicit, reipsa nouam obedientiam, tertiam partem esse conuersionis, seu Pœnitentiæ: quod idem repetit in Examine ordinandorum, cap. de Pœnitentia. IDEM docent illi omnes, qui Lutherani molles appellantur, & contra rigidos Lutheranos, siue Illyricianos, de hac re magna contentione digladiantur, vt auctores Confessionis Saxonicæ, capit. de Pœnitentia, Nicolaus Selneccerus in sua Pædagogia ad finem 2. partis, vbi explicat articulum Symboli: *Remissionem peccatorum;* Dauid Chitræus in sua Catechesi, loco 8. & alij non pauci.

TERTIA sententia Caluini est, lib 3. Institut. cap. 3. §. 8. vbi duas Pœnitentiæ partes constituit, Mortificationem & Viuificationem; sed longè alio sensu, quàm Lutherani faciunt. Nam per Mortificationem non intelligit terrores incussos, vt Lutherani, sed mortificationem vitiorum, siue abnegationem sui, & spoliationem totius veteris hominis; proinde non paruo aliquo tempore, sed tota vita Pœnitentiam agendam esse dicit. Per Viuificationem, non intelligit fidem, vel fiduciam, aut consolationem ex Euangelio conceptam, vt Lutherani, sed pium benè viuendi studium, atque affectum ad opera bona; quæ opera non partem, sed fructus Pœnitentiæ esse docet.

Refellit ibidem Caluinus apertè sententiam Lutheranorum. Nam §. 1. contendit, fidem priorem esse Pœnitentia, quod est contra Lutheranos, qui fidem posteriorem partem Pœnitentiæ faciunt. §. 2. docet, incussos illos terrores, quos Lutherani priorem partem Pœnitentiæ esse volunt, non esse partem Pœnitentiæ, sed esse timorem quendam initialem, qui fidem præcedit, ex quo posteà Pœnitentia vt fructus, emanat. §. 3. agnoscit, alios ante se Pœnitentiam esse partitos in Mortificationem & Viuificationem (id enim sine dubio legerat apud Melanchthonem in Locis communibus editis anno M. D. XXI.) sed addit, vocibus istis, si recta subsit interpretatio, vim Pœnitentiæ satis commodè exprimi: sed non sibi placere eorum interpretationem. §. 5. refellit illos (Lutheranos videlicet omnes) qui fidem sub Pœnitentia complectuntur, ac dicit eos Paulo repugnare.

In

In Caluini sententiam Theodorus Beza discipulus eius descendit, eamque tuetur & explicat, in libro quem inscripsit, Absterſio calumniarum Tileman. Heshus. in responsione ad 4. calumniam.

CAPVT XIX.

Refelluntur sententiæ Hæreticorum, & Catholica confirmatur.

NVNC breuiter, & per partes nouorum Hæreticorum dogmata refellemus, ac veterem & cõmunem Ecclesiæ Catholicę, quæ sola vera est, sententiam comprobabimus.

Sit igitur propositio PRIMA: *Terror animo incussus à lege, quem Lutherani Contritionem, siue Mortificationem appellant, non rectè inter partes Pœnitentiæ numeratur.* Hæc propositio conformis est Trid. Concil. sess. 6. c. 6. vbi numerantur quidem terrores incussi inter ea, quæ hominem ad iustificationem iuuant, & præparant; tamen non ponuntur Pœnitentiæ partes, sed ab ea potiùs distinguuntur, cùm inter eos, & Pœnitentiam, actus quidam spei & dilectionis intercedere dicantur. Aliud enim est, aliquid ad conuersionem & iustificationem requiri, aliud, partem siue actum esse Pœnitentiæ, si de Pœnitentia, vt Theologos decet, propriè loquamur. Igitur vt illos terrores ad conuersionem vt plurimum requiri non negamus, ita partem esse Pœnitentiæ minimè concedimus.

Nam IN PRIMIS Scriptura distinguit terrorem à Pœnitentia. Vbi enim legimus in epist. poster. ad Corinth. cap. 7. *Quæ secundum Deum est tristitia, Pœnitentiam in salutem stabilem operatur*, per tristitiam intelligi debet molestia quędam, & timor, ac pudor natus ex obiurgatione illa vehementi, & minis, quibus Apostolus apud Corinthios vsus fuerat. Non enim vocat Apostolus eo loco tristitiam, dolorem de peccatis admissis, quę est ipsa Contritio, siue Pœnitentia, sed molestiam illam, & verecundiam, quę ęquo animo accepta & secundum Deum, Pœnitentiam saluberrimã gignit. Nam in eadē epist. cap. 2. Apostolus ait: *Ex multa tribulatione, &*

angu-

anguſtia cordis, ſcripſi vobis, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis, quam charitatem habeam abundantius in vos. Et cap. 7. *Gaudeo*, inquit, *non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad Pœnitentiam.* At certè Apoſtolus non hæc diceret, ſi per triſtitiam, dolorẽ illum acciperet, quo quis angitur, quòd Deum offenderit. Non diceret, inquam, *Scripſi vobis, non vt doleatis de peccato*, cùm hoc ipſum vehemẽtiſſimè cuperet; neque diceret: *Non gaudeo quia contriſtati eſtis*, cùm maximè gaudendum ſit, quòd peccatores peccâſſe ſe doleant, & gaudium ſit in cœlo ſuper vno peccatore Pœnitẽtiam agente. Itaque, vt Chryſoſtomus, & alij exponunt, ſententia Pauli eſt: Non gaudeo de triſtitia, gaudeo de fructu, qui eſt Pœnitentia. Et quemadmodum medicus non gaudet, quòd amaro pharmaco, vel ſectione, aut aduſtione ægrotum crucietz ſed gaudet de ſanitate, quæ ex pharmaco illo, vel ſectione, aut aduſtione conſequitur: ſic etiã Paulus non gaudet, quòd aſpera obiurgatione & minis, terrorem & moleſtiam Corinthiis attulerit; ſed quòd ea moleſtia ac terrores Pœnitẽtiam, eamq; ſtabilem & omninò ſalutarem pepererint. Vides igitur ex doctrina Apoſtoli Pœnitentiam non eſſe terrorem ex minis incuſſum, ſed effectum, ſeu fructum quẽdam eius terroris, vt Concil. Trident. rectè docet.

Deinde, ſi quis inſpiciat definitiones omnes Pœnitentiæ, quæ apud Theologos tum veteres, tum recentiores exſtant, & ſimul inueniuntur apud Magiſt. in 4. lib. ſentent. diſtinct. 14. & apud Gratianum de Pœnitentia, diſt. 3. in nullã earum terrores iſtos inueniet, quos Lutherani partem Pœnitentiæ faciunt.

Praeterea, cùm partes Pœnitentiæ quærimus, non quoſuis motus, qui quocunq; modo ad Pœnitentiam pertinent, quærimus, ſed eos motus ſiue actus dũtaxat, qui ex ipſa virtute Pœnitentiæ prodeunt. Porrò terreri, cùm intentantur minæ; non eſt vllius virtutis actus, ſed naturalis affectio, quam etiam in pueris, & in ipſis beſtiis cernimus.

Adhaec, ſæpe terrores in iis inueniuntur, qui Pœnitentiam nullam agunt, ac ne inchoant quidem, vt in dæmonibus, qui credunt, & contremiſcunt. Iacobi 2. ſæpe etiam nonnulli veram Pœnitentiam agũt, nullo pœnę terrore, ſed ſolo Dei & iuſtitiæ amore impulſi, qualem credibile eſt fuiſſe

beatam illam fœminam, de qua Dominus ait, Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quòd si terrores sine Pœnitentia, & Pœnitentia sine terroribus, aliquando esse potest, certè non debent terrores illi inter partes Pœnitentiæ numerari.

DENIQVE fides, vt mox probabimus, non est pars Pœnitentiæ, sed eam præcedit. Atqui terrores incussi a lege, ex sententia Aduersariorum, ipsa etiam fide priores sunt: non igitur terrores incussi à lege, partes Pœnitentiæ rectè dici possunt. Vide plura in secundo libro, cap. 1.

SECVNDA propositio: *Fides non est pars Pœnitentiæ, licet ad eam efficiendam necessariò requiratur.* Hæc etiã propositio conformis est Tridentino Concilio, sess. 6. cap. 6. vt fides primo loco ponitur inter ea, quę ad iustificationem disponunt; & à Pœnitẽtia, quę inter eas dispositiones quintum locum obtinet, apertè distinguitur.

Probatur autem PRIMO ex illis ipsis locis, vnde Aduersarij sententiam suam probant: proferunt enim Melanchthon, Illyricus, Heshusius, Kemnitius, & alij passim, duo loca, vt probent duas esse Pœnitentiæ partes, Terrores, & Fidem. PRIOR locus est Marc. 1. *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio.* ALTER Actor. 20. *Testificans Iudæis, atque Gentilibus in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM. AT hæc loca maximè faciunt contra eos: siquidem distinguitur in vtroque loco fides à Pœnitentia. Non enim Dominus apud Marcum ait: Pœnitentiam agite credentes Euangelio; sed: *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio:* duo sunt igitur, ac diuersa, Pœnitentiam agere, & credere Euangelio. Sic etiam beatus Paulus non ait: Testificans in Deum Pœnitentiam, quæ ex fide, & terroribus constat, sed: *Testificans in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM.

DEINDE fides Pœnitentiam præcedit, eamque gignit, vt exemplum Niniuitarum, & ratio manifesta docet: *Crediderunt*, inquit Scriptura Ion. 3. *Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & induti sunt saccis.* Et sanè intelligi non potest, quòd seriò aliquis Pœnitentiam agere incipiat, nisi prius credat vera esse, quæ Deus tum peccatoribus comminatur, tum pœnitentibus pollicetur. Quòd si fides Pœniten-

nitentiam præcedit, certa cauſſa eius eſſe poteſt, pars autem nullo modo.

Adhaec partes Pœnitentiæ, vt ſuprà diximus, illæ actiones cenſendæ ſunt, quæ à virtute Pœnitentiæ manant. Atqui credere, nõ Pœnitentiæ, quæ virtus eſt moralis, ſed fidei virtutis Theologicæ actio eſt.

Denique veteres Patres cùm Pœnitentiam definiunt, nuſquam fidei meminerunt: quod certè non facerent, ſi ea potiſſima Pœnitentiæ pars eſſet, vt Lutherani volunt. Gregorius homil. 34. Pœnitentiam definit: *Præterita peccata plangere, & plangenda non admittere*. Ambrosius in præfatione enarrationis in Pſalmum 37. *Plena*, inquit, *eſt definitio Pœnitentiæ, commemoratio delictorum, vt vnuſquiſque peccata ſua, velut quodam quotidiani ſermonis caſtiget flagello, & commiſſa ſibi flagitia condemnet.* Quibus verbis docet, Pœnitentiam in eo conſiſtere, vt quis peccata ſua confiteatur, & confitendo caſtiget, ac damnet: quod ſine detestatione, quam nos Contritionem vocamus, & ſine Satisfactione, vel eius propoſito, fieri non poteſt. Quomodo enim ſeriò peccata confiteatur, qui ea non deteſtatur? & quomodo ea caſtiget, & damnet, qui Satisfactione emendare non cupiat?

At certè credere ſibi remitti, vel remiſſa eſſe peccata; ad eam Confeſſionem minimè requiritur. Cur enim non, poſſit aliquis cum dolore animi peccata ſua fateri, & ea laboriosis operibus caſtigare, & proinde ex Ambroſij ſententia plenam agere Pœnitentiam, etiamſi nondum certò credat ea ſibi eſſe remiſſa, aut etiam tunc remitti? Certè Niniuitæ crediderunt in Deum, teſte Scriptura Ionæ 3. & tamen de remiſſione dubitabant, cùm dicerent: *Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?* eos autem Pœnitentiam egiſſe gratam Deo, eadem Scriptura teſtatur. Itaque fides iſta ſpecialis, non modò non eſt Pœnitentiæ pars, ſed neque ad eam vllo modo requiritur.

Quod verò nos in ſecunda propoſitione diximus, ſine fide Pœnitentiam haberi non poſſe; de fide vera, & Catholica intelleximus, non de iſto Lutheranorum figmento, quod tamen ipſis fides iuſtificans, & pars præcipua Pœnitentiæ eſt.

TERTIA propositio: *Non sunt omnia bona opera, quæ post iustificationem fiunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda.* Hoc est aduersus molles Lutheranos, qui omnia opera bona intra Pœnitentiam includunt. Non volumus autem negare, quin propositum benè viuendi ad Pœnitentiam pertineat, neque etiam quin opera quædam bona, quæ ad eum finem tendunt, vt vel Pœnitentia interior ostendatur, vel pro peccatis satisfiat, in partibus Pœnitentiæ numerentur: sed id solùm asserimus, non omne bonum opus post reconciliationem cum Deo factum, partem esse Pœnitentiæ. Id quod vix vllam probationem exigit: multa sunt enim opera bona, quæ à iustificatis fiunt, sine vlla relatione ad peccata præterita; ex charitate in Deum, ex misericordia in proximos, ex iustitia in eos quibus aliquid debẽt, ex temperantia, fortitudine, ceterisque virtutibus, qualia operati facerent, etiamsi nunquam peccâssent, aut Pœnitentiam egissent.

QVARTA propositio: *Non rectè ponuntur Pœnitentiæ partes, Mortificatio, & Viuificatio, ad eum sensum, quo à Caluino & Beza accipiuntur.* Ratio propositionis huius certissima est. Nam Caluinus & Beza, vel confundunt omnino Pœnitentiam cum iustificatione, vel posteriorem iustificatione esse volunt: dicunt enim, Pœnitentiam esse fructum fidei iustificantis, & per Mortificationem & Viuificationem intelligunt refrenationem vitiosarum affectionum, & pium studium benè operandi, quę in reconciliatione inchoantur, ac deinde tota vita perficiuntur.

AT Scripturæ diuinæ passim docent, Pœnitentiam viam esse ad iustificationem, & proinde priorem ipsa iustificatione. Hieremiæ 18. *Si Pœnitentiam egerit gens illa à malo agam & ego Pœnitentiam.* Ezechielis 18. & 33. sæpe repetit Dominus: *Si Pœnitentiam egerit impius, iniquitatum eius non recordabor.* Lucæ 3. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Lucæ 24. *Oportebat prædicari Pœnitentiam, & remissionem peccatorum.* Actorum 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine IESV CHRISTI in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Actor. 3. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Actor. 5. *Hunc principem & Saluato-*

re

vem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam Pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum. Actor. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hac cogitatio cordis tui.* Actor. 11. *Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.*

Quòd si pœnitentia via est ad remissionem peccatorum, & prior iustificatione, secundum Scripturas; multò maiori ratione Mortificationem illam & Viuificationem præcedet, quæ opinione Aduersariorum, fructus est fidei iustificantis, & iustificationem ipsam consequitur. Quare tam Lutherani, quàm Caluinistæ, extrema sectantur: & sicut Lutherani errant, quia Pœnitentiam in his motibus constituunt, qui veram Pœnitentiam antecedunt; ita quoque errant Caluinistæ, qui Pœnitentiam in his actionibus ponũt, quæ veram Pœnitentiam consequuntur.

Adde, quòd Pœnitentia in Scripturis non dicitur, nisi, à peccatis, siue, ab operibus mortuis, iuxta illud Hebr. 6. *Non rursus iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, ad perfectionem feramur.* Nec Pœnitentia est omnium hominum, secundum Scripturas, sed peccatorum tantùm: iustis enim Deus non posuit Pœnitẽtiam, vt legimus in oratione Manasse; & Dominus Luc. 15. dicit, iustos nõ egere Pœnitentia. Non igitur rectè Caluinus Pœnitentiã vocat mortificationem illam afflictionum, & renouationem spiritalẽ, quæ est omnium hominũ, etiam iustorum: ista enim ad profectum, non ad Pœnitentiam pertinent.

Quinta propositio: *Tres sunt partes Pœnitentiæ; Contritio, Confessio, & Satisfactio.* Hæc propositio, in qua conueniunt omnes Catholici, breuiter explicanda ac probanda est. Primo igitur Obseruandvm erit, hoc loco nomine Pœnitentriæ non significari habitum, seu virtutem Pœnitentiæ, quæ, vt suprà diximus, partes nõ habet, cùm simplex qualitas sit; neque etiam actualem Pœnitentiam absolutè, cùm Confessio & Satisfactio Contritionis signa & effectus sint, & proinde ad eam non vt partes ad partem, sed vt effectus ad causſam referantur: sed designari actualem Pœnitentiam, quatenus ea ex parte pœnitentis ad remissionem peccatorum in Sacramento reconciliationis necessaria est. Quia enim tres isti actus, qui ex virtute Pœnitentiæ

(licet non æquè immediatè, & principaliter) oriuntur, ex parte pœnitentis necessarij sunt, ideò tres partes Pœnitentiæ numerantur.

SECVNDO est OBSERVANDVM, tres istas Pœnitentiæ partes non solùm requiri in ordine ad Sacramentum, sed etiam extra Sacramentũ suo quodam modo esse, ac fuisse necessarias in omni lege. Dixi autem, Suo modo, propter duas causas. PRIMVM, quia extra Sacramentum non requiritur confessio omnium peccatorum, quæ Sacerdoti fiat, neque Satisfactio à Sacerdote iniuncta: sed satis est confessio quædam generalis facta Deo, & Satisfactio per opera laboriosa spontè assumpta. DEINDE, quia extra Sacramentum, si quis aut angustiis temporis, aut alia de causa legitimè impediatur, quo minus confiteri aut satisfacere queat, sola contritio interior ad salutem illi sufficiet.

TERTIO OBSERVANDVM est, non esse huius loci, de singulis his tribus partibus accuratè disserere, id enim ad librum sequentem propriè pertinet: nunc verò muneri nostro satisfeciisse videbimur, si ex diuinis literis, testimoniis veterum, & congruentia rationis ostendere potuerimus, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem saltem in genere, actus quosdam esse virtutis Pœnitentiæ, ac per hoc partes ac veluti membra Pœnitentiæ actualis.

PRIMVM igitur Contritionem ad Pœnitentiam pertinere, Scripturæ passim docẽt. Deut. 4. *Cùm quæsieris Dominum, inuenies, si tamen quæsieris in toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ.* Ioëlis 2. *Scindite corda vestra.* Psalm. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Confessionem quoque Pœnitentiæ partem esse, perspicuum est ex infinitis locis. Num. 5. *Vir siue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, confitebuntur peccatum suum, &c.* Psalm. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.* Matth. 3. *Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.* Actor. 19. *Multi credẽtes veniebant confitentes, & annunciantes actus suos.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra.* Denique Satisfactionem per opera laboriosa, frequentissimè Scriptura commemorat. 2. Esdræ capit. *Conuenerunt filij Israël in ieiunio, & in saccis, et humus sup-*

eos, & confitebantur peccata sua. Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu.* Matth. 11. *Olim in cinere, & cilicio Pœnitentiam egissent.*

PRAETEREA idem Scripturarum exemplis demonstrari potest. Illustre est exemplum Dauidis 2. Regum 24. vbi cùm Dauid iussisset populum numerari, & in ea re ex quadam animi elatione peccâsset, inquit Scriptura, describens Pœnitentiam eius: *Percussit autem cor Dauid eum,* ecce Cõtritionem, *& dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto,* ecce Confessionem, *sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.* Et paulò infra: *Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi; isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me.* Et paulò pòst obtulit sacrificium, & sic Dominus placatus est: in quo apparet Satisfactio, per orationem, & subiectionem ad flagella Domini, & tandem per sacrificij oblationem.

ALIVD exemplum est Niniuitarum, quorum Pœnitentiã Dominus in Euangelio laudauit Matth. 12. ita verò ea describitur Ionæ 3. *Conuertatur vir à via sua mala,* ecce Contritionem, *& clamẽt ad Dominum in fortitudine,* ecce Confessionem, *& homines & iumenta nõ gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccis homines, & iumenta,* ecce Satisfactionem.

TERTIVM exemplum habemus in Euangelio Lucæ 18. vbi describitur Publicanus pœnitens, qui in signum Contritionis non audebat oculos ad cœlum leuare: & peccatum confitebatur, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori.* ac denique pectus suum percutiebat, quod pertinet ad Satisfactionem. Huic simile est exemplum filij prodigi Lucæ 15. qui PRIMVM ad se reuertitur, ac statum detestatur suum. DEINDE confitetur, dicens: *Pater peccaui in cœlum, & coram te.* POSTREMO subiicit se pœnæ à patre inferendæ: *Iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenariis tuis.*

EADEM veritas ex Patrum testimoniis copiosè probari posset, sed quia testimonia illa suis locis infra adferenda erunt, vbi de his tribus partibus seorsim differetur: nunc so-

lùm illa breuiter annotabo, in quibus omnium trium pa
tium simul mentio fit.

TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia, posteaquam d
Contritione dixerat, oportere pœnitentem animum mo
roribus deiicere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies
noctes: & ibidem de Satisfactione; sacco & cineri incuban
corpus sordibus obscurare, ieiuniis preces alere, &c. subiun
git de Confessione: *Hæc omnia Exomologesis, vt Pœniten
commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt
peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatu*
Et paulò pòst: *Cùm igitur prouoluit hominem, magis releua
cùm squalidum facit, magis mundatum reddit; cùm accusa
excusat; cùm condemnat, absoluit.* S. CYPRIANVS in serm
de lapsis: *Denique*, inquit, *quanto & fide maiore, & timore
meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facino
constricti, quia tamen de hoc vel cogitauerũt, hoc ipsum ap
Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentur, Exomol
gesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salu
rem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirun*
Hæc ille: vbi vides primùm fidem & timorem, nõ inter pa
tes, sed inter caussas Pœnitentiæ numerari: Deinde tres Po
nitentiæ partes distinctè, & perspicuè ostendi, Cõtritione
in verbo illo: *Dolenter*, Confessionem in illo: *Confitentu*
Satisfactionem in illis, *Salutarem medelam vulneribus e
quirunt.* S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in serm. de Pœn
tentia, qui habetur in 5. tomo post homilias decem de Po
nitentia: *In corde*, inquit, *eius, contritio est, in ore confessio,
opere tota humilitas, hæc est perfecta, et fructifera Pœnitẽti*
S. AVGVSTINVS tractat. in Psal. 146. illa verba exponen
Qui sanat contritos corde. Sanat, inquit, *contritos corde, sanat
confitentes, sanat seipsos punientes:* vbi perspicuè audis tr
partes veræ Pœnitentiæ.

ACCEDAT postremò etiam ratio ex ipsa natura Pœn
tentiæ ducta. Pœnitentia enim de qua hîc agimus, non e
quælibet peccati detestatio, ac punitio, sed detestatio ac pu
nitio peccati, vt est offensio diuinæ Maiestatis, & vt ad pec
catum tollendum, & amicitiam cum Deo resarciendam o
dinatur. Hinc enim Act. 20. vocatur Pœnitentia in Deu
& Actor. 26. coniungitur cum conuersione ad Deum: & pa
si

sim in diuinis literis, ac præsertim Ezech. 18. & 33. Pœnitentiæ finis dicitur iustificatio, & reconciliatio. Hoc autem interest inter iustitiam vindicantem, & Pœnitentiam reconciliantem; quòd ad iustitiam vindicantem satis est, si reus pœnam luat à Iudice præscriptam, siue is libenter id faciat, siue inuitus, & siue is qui læsus est, id probet, siue improbet: at mulcta in Pœnitentia reconciliante subeunda est prompto animo ab eo, qui læsit, & ad arbitrium eius qui læsus est. Quare necessariò hîc exigitur PRIMVM, vt qui peccauit, doleat se peccâsse, & amicitiam violâsse: quando enim recuperare amicitiam cuperet, qui non doleret amissam? DEINDE, vt subiiciat se pœnæ ad arbitrium Dei, qui læsus est. ET, quia Deus per Ministros suos nobiscum agit: oportet, vt qui peccauit, illi homini se sponte subiiciat, qui Dei locum tenet. Id verò fieri nequit, nisi & culpas suas ei per Confessionem aperiat, & mulctam suscipiat, quam ille præscripserit. Sunt igitur tria illa necessaria: detestatio peccati cum proposito vitæ melioris, quæ Contritio dicitur; Confessio, & Satisfactio.

ADHAEC, tria ista, natura ipsa duce, quotidie adesse videmus, cùm aut liberi cum parentibus, aut serui cum dominis, aut vxores cum viris in gratiam redeunt: nam & signa doloris ostendunt, & peccatum fatentur, & se castigationi subiiciunt, aut certè indulgentiam petunt: *Ad iudices*, inquit pro Ligario M. TVLLIVS, *sic agi solet; Non fecit, non cogitauit, falsi testes, fictum crimen: Ad parentem autem, Erraui, temerè feci, pœnitet, ad clemẽtiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoscas oro.* Docent autem sacræ literæ non vno in loco, Deum erga homines, & patris, & Domini, & sponsi locum tenere: proinde non absimilem esse debere Pœnitentiam, & conuersionem hominum ad Deum, illi, quæ est filij ad parentem, serui ad dominum, vxoris ad virum. Isaiæ 63. *Tu pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu Domine pater noster, Redemptor noster, à seculo nomen tuum.* Psal. 122. *Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum: sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Hierem. 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus.*

POSTREMO, neque illa congruentia contemnenda videtur, quòd quemadmodum tria sunt instrumenta peccandi, cor, lingua, manus; peccamus enim corde, verbo, & opere: ita par est, vt tria sint veluti instrumenta Pœnitentiæ; & aduersus peccatum cordis, Contritione, oris, Confessione, & operis, Satisfactione pugnemus, vt hac ratione iuxta Apostolum ad Roman. 6. *sicut exhibuimus membra nostra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra nostra seruire iustitiæ in sanctificationem.*

CAPVT XX.

Respondetur ad argumenta Aduersariorum.

RESTAT nunc vt iis obiectionibus respondeamus, quas aduersarij contra doctrinam iam explicatam & confirmatam faciunt. PRIMVM igitur Ioannes Caluinus lib 3. Instit. cap. 3. §. 8. probat duas esse Pœnitentiæ partes, ex illis Scripturæ locis: *Quiescite agere peruersè, discite benè facere.* Isaiæ 1. item: *Declina à malo, & fac bonum.* Psal. 34.

RESPONDEO, locus Isaiæ, Caluini sententiæ manifestè repugnat. Nam Isaias post illa verba, subiungit: *Si fuerint peccata vestra vt coccinum, sicut lana alba erunt.* Proinde Pœnitentiam, quæ continet præteritorum peccatorum detestationem, & propositum vitæ melioris, non post iustificationem constituit, vt Caluinus facit, sed ante: neque fructum, sed caussam iustificationis esse docet. QVOD autem attinet ad alterum locum; quæ ibi numerantur, partes iustitiæ, non pœnitentiæ sunt. Nam Pœnitentia ad peccatores tantùm pertinet, iuxta illud: *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad Pœnitentiam.* Luc. 5. at declinare à malo, & facere bonum, iustorum est proprium. Itaque perperam Caluinus confundit Pœnitentiam, cum iustitia: neque vsquam in Scripturis inueniet Pœnitentiam appellari, declinare à malo, & facere bonum: sed, in fletu & planctu, in cinere & cilicio, eleemosynis & ieiunio, præterita malè facta purgare.

SECVNDO

SECVNDO, idem Caluinus eodem lib. 3. cap. 4 §. 1. Catholicis obiicit, quòd dum tres partes Pœnitentiæ assignant, definitionem Pœnitentiæ destruant, quam ipsi tamen ex Patribus hausisse videri volunt. Siquidem apud MAGISTRVM Sententiarum lib. 4. dist. 14. & in Decreto GRATIANI, dist. 3. de Pœnitentia, hæ leguntur Pœnitentiæ definitiones: *Anteacta peccata deflere, & flenda non committere.* Item: *Mala præterita plangere, & plangenda non committere.* Item: *Vindicta quædam, puniens in se, quod dolet cõmisisse*, quæ ex Gregorio, Ambrosio, Augustino decerptæ esse dicuntur. Porrò, cum his definitionibus non benè cohærere videtur partitio illa Pœnitentiæ in Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem: potest enim facilè aliquis peccata præterita plangere, & plangenda non committere; & punire etiam in se, quod dolet commisisse, etiamsi ore non confiteatur.

RESPONDEO, iam suprà exposuimus, quo sensu Theologi doceant tres esse Pœnitentiæ partes, nimirum, tres esse pœnitentis actiones, quæ in Sacramento reconciliationis ad remissionem peccati exigantur: nam alioqui satis apertè docuimus, extra Sacramentum facilè posse fieri, vt sine Confessione & Satisfactione, per internam cordis Pœnitentiam quis iustificetur. Quare nequaquam partitio Pœnitentiæ cum eius prima & secunda definitione pugnabit, si alio, & alio modo Pœnitentiæ vox accipiatur. In PRIMA enim & SECVNDA definitione, Pœnitentia accipitur pro Contritione, quia primarius actus est Pœnitentiæ virtutis: in partitione autem, vox Pœnitentiæ sumitur pro actione integra pœnitentis, quæ materialis pars dicitur Sacramenti Pœnitentiæ. Porrò, definitio TERTIA satis aptè cum partitione cohæret, siquidem in ea Contritio & Satisfactio apertissimè exprimuntur, cùm dolor ad Contritionem, vindicta ad Satisfactionem pertineat: Confessio autem non obscurè in Satisfactione includitur. Nam cùm Satisfactio fieri debeat ad arbitrium partis læsæ, necessariò intelligitur, oportere eum qui læsit, subiicere se per humilem confessionem ei, quem læsit, vel potiùs Ministro atque arbitro, quem is loco suo in terris cõstituit; qui quidem non potest iustam mulctam indicere, nisi per Confessionem cognoscat, qualis sit culpa.

TERTIA

TERTIA obiectio & sequentes, Kemnitij sunt, in 2. parte Examinis, pag. 942. & sequentibus. Kemnitius igitur (vt etiã ceteri Lutherani) ita probat duas esse partes Pœnitentiæ, Terrores, & Fidem. *Lex diuina minas intentat peccatoribus, qui Dei præcepta transgrediuntur: proinde terret peccatores. Euangelium deinde consolatur, proposita Christi iustitia, & satisfactione, quæ per fidem apprehẽditur: Ergo duæ sunt partes Pœnitentiæ, Terror, & Fides.* Confirmat hoc totum argumentum Scripturis illis: *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio.* Marc. 1. *Oportet prædicari Pœnitentiam, & remissionem peccatorum, in nomine meo.* Luc. vlt. *Testificans Iudæis atq; Gentibus, in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM, Actor. 20.

RESPONDEO, quòd lex minas intentet, & Euangelium consoletur, verissimum est, sed non inde sequitur, Terrores & Fidem partes esse Pœnitentiæ. Siquidem incussi illi terrores à minis legis, Pœnitentiam gignũt: proinde causſa sunt, non pars Pœnitentiæ. Aliud enim est, terreri, quod etiam dæmonibus conuenit; aliud, pœnitere, quod illis non conuenit. Consolatio quoque, quam Euangelium adfert, Pœnitentiam sequitur, aut etiam comitatur: sed non ideo Pœnitentiæ pars facienda est. Denique non est satis, ex Scripturis ostendere; terrores, & consolationem, siue fidem, in conuersione aut iustificatione peccatoris locum suum habere, quod nos minimè negamus; nisi etiam simul probetur, duas illas res, easque tantùm, partes Pœnitentiæ dici debere, quod hactenus probatum non est. AD Scripturas autem ex Marco, & Luca, & Paulo adductas, iam antè respondimus, eas omnes sententiæ nostræ mirificè fauere, cùm fidem à Pœnitentia distinguant. Hæc enim optima consequentia est; Prædicat Paulus Pœnitentiam, & fidem: non igitur fides pars Pœnitentiæ est, sicut nec Pœnitentia pars fidei est.

QVARTA obiectio eiusdem Kemnitij: *Partes Sacramenti Pœnitentiæ visibiles esse debent, est enim Sacramentum signum visibile: igitur per Contritionẽ, non internus animi dolor, sed signa externa doloris accipienda sunt: & per Confessionem, non ea quæ fit Deo, sed quæ fit homini, significatur. At signa externa doloris, & confessionẽ quæ fit homini, nulla Scriptura docet ad remissionem peccati necessariò exigi: Ergo duæ*

ista partes sine testimonio Scripturæ excogitatæ sunt. Rursus, per Satisfactionem intelligũt Pontificij opera indebita, id est, Verbo Dei non mandata: omnes igitur Pœnitentiæ partes sine Scriptura habent.

RESPONDEO, signa doloris tam euidenter in diuinis literis commendantur, atque ad Pœnitentiam exiguntur, vt mirum sit cur id Kemnitius negare voluerit. Quid enim est, quod ait Propheta: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu?* Ioël. 2. an fletus & planctus, non sunt apertissima signa doloris? Confessionem Sacerdoti faciendam singulorum peccatorum, iure diuino exigi, in sequenti libro probaturi sumus: Confessionem autem aliquam visibilem, saltem in genere, adhibendam esse, atque etiam adhibitam in Testamento veteri & nouo fuisse, probauimus ex diuinis literis capite superiore. Porrò, opera indebita, etiamsi præcepta non sint absolutè, tamen iis qui peccauerunt, & Pœnitentiam agere cupiunt, in diuinis literis imperantur, & ex indebitis debita fiunt. Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Ioël. 2. *Conuertimini ad me, &c. in ieiunio, &c.* Sed de his plura, & suprà diximus, & infrà suo loco dicemus: nunc satis est, breuiter ostendisse, partes visibilis Pœnitentiæ in verbo Dei esse fundatas.

QVINTA obiectio eiusdem: *Partes Pœnitentiæ quas enumerant Pontificij, hypocritæ quoque simulare, & præstare possunt: & tamen illis tribuunt remissionem peccatorum.*

RESPONDEO, si quid argumentum hoc valet, non solùm Pœnitentiæ partes, sed etiam Baptismum & Eucharistiam euertet. Nam hypocritæ Baptismum & Eucharistiam sumere possunt: & tamen his Sacramentis Kemnitius tribuit remissionem peccatorum. Si respondeat, Sacramenta Baptismi & Eucharistiæ, & ab hypocritis posse sumi, & peccata remittendi vim habere; sed tamen non ea remittere nisi iis, qui seriò, & vt oportet, illa sumunt. Idem omnino de Sacramento Pœnitentiæ sibi ipse respondeat. Etsi enim Contritio, Confessio, & Satisfactio ab hypocritis simulari possint; & simul tres illæ partes adiuncta forma Absolutionis, peccata remittant, non tamen ea remittunt simulantibus, sed verè ac seriò pœnitentiam agentibus, contritis, confessis, atque ad Satisfactionem subeundam paratis.

SEXTA

SEXTA obiectio eiusdem: *Iudas fide illa speciali destitutus, cùm partes Pœnitentiæ Pontificiæ haberet, Contritionem scilicet, Confessionem, & Satisfactionem, tamen laqueo suspendit.*

RESPONDEO, idem Iudas & baptizatus iam fuerat, & Eucharistiam de manu Domini sumpserat, & tamen laqueo se suspendit. An igitur neganda erit vis Baptismi & Eucharistiæ, quia Iudæ non profuit? DEINDE eam non esse caussam, cur Iudæ Pœnitentia inutilis fuerit, quia fide illa speciali caruerit; testimonium amplissimum nobis Scriptura præbet, cùm Ionæ 3. testatur Niniuitas vtiliter Pœnitentiam egisse, licet fide illa speciali carerent ac dicerent: *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?* DENIQVE falsum est, Iudam habuisse tres Pœnitentiæ partes, quas Catholici in Sacramento requirunt; immò nullam habuit omnino. Veram Contritionem certè non habuit, quæ sine spe remissionis esse non potest. Confessionem quoque non habuit, qualis exigitur, id est, singulorum criminum, atque ad veniam impetrandam Sacerdoti factam. Nec Satisfactionem habuit, præsertim Sacerdote iniunctam: neq; enim illi, vt se ipse suspenderet ab vllo fuerat imperatum; neq; se ipsum necare, opus est bonum, qualia esse debent opera satisfactoria.

SEPTIMA obiectio: *Trina illa enumeratio partium Pœnitentiæ, ex publica pœnitentiæ ritibus sumpta; postea ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indoctè ad generalem Pœnitentiæ doctrinam accommodata est.*

RESPONDEO, hæc omnia facilè possent contemni, cùm nulla ratione vel testimonio muniantur: tamen non grauabor vno verbo calumniam istam refellere. Quomodo, quæso, ad generalem doctrinam de Pœnitentia tres illæ partes ex ritibus publicæ Pœnitentiæ accommodatæ sunt, cùm etiam in veteri Testamento in vsu fuerint, vt suprà ostendimus exemplo Dauidis, & Niniuitarum: & ex ipsa ratione, ac natura Pœnitentiæ colligantur, vt paulò antè demonstratum est? ritum enim publicæ Pœnitentiæ, post Christi ascensionem in cœlum institutum esse, nemo, opinor, inficiabitur. Deinde cùm apertè veteres mentionem faciant Pœnitentiæ, & publicæ, & priuatæ, vt in sequenti capite demonstrabo: vnde probabit Kemnitius, enumerationem illam

ex ritibus publicæ Pœnitentiæ, & non ex priuatæ sumptam esse?

OCTAVA obiectio: *Veteres in multis locis loquuntur de Pœnitentia, non quatenus quærit & accipit remissionem peccatorum, sed quatenus est Vitæ mutatio, & emendatio. Hæc non attendentes Monachi, fecerunt inde tres partes Pœnitentiæ, quibus acquiratur remissio peccatorum.*

RESPONDEO, si Kemnitius veteres Patres diligenter legisset, non ita temerè pronunciaret. Nam vt omittam, quòd Confessio, de qua Patres passim loquuntur, nihil facit ad vitæ mutationem; vt etiam illud præteream, quòd ieiunia, lachrymæ, cineres, cilicia, & alia id genus opera, vel instrumẽta Pœnitentiæ, de quibus frequentissima apud Patres mentio est, nõ ad vitam mutandam, sed ad peccata præterita castiganda apertissimè referuntur: nihil sæpius apud Patres inuenies, quàm tribus illis Pœnitẽtiæ partibus remissionem peccatorum acquiri.

Pœnitentia, inquit TERTVLLIANVS in libro de Pœnitentia: *Dominus mitigatur.* CYPRIANVS in serm. de lapsis: *Quàm magna deliquimus, tàm grauiter defleamus: alto vulneri diligens, & longa medicina non desit, &c.* vbi perspicuè vides, Pœnitentiam medicinã esse peccati præteriti, non solam vitæ mutationem. AMBROSIVS præfatione in Psalm. 37. *Quis dubitet affligere animam suam, cùm Propheta tantus afflixerit, soluens precium lachrymarum pro redemptione peccati?* AVGVSTINVS in epistol. 54. ad Macedonium: *Quosdam*, inquit, *à societate remouemus altaris, vt pœnitẽdo placare possint, quem peccando contempserant, seq; ipsos puniendo.* Sed quid ego in Patribus moror? annon Scriptura ipsa passim hæc docet? quid est, quæso, quod ait Ezechiel cap. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam, &c. omnium iniquitatum eius non recordabor?* & quod ait Daniel cap. 4. *Peccata tua eleemosynis redime?*

Atque hactenus de obiectionibus: nam mendacia illa de fide, quam à Catholicis damnari mentitur, iam suprà capit. 6. exposita, & refutata sunt.

CAPVT

CAPVT XXI.

De tertia partitione Pœnitentiæ, in priuatam, publicam, & solennem.

SEQVITVR VLTIMA partitio Pœnitentiæ, quam esse diximus, in priuatam, & publicam; & rursus publicæ, in solennem, & non solennem: quæ partitio breuiter explicanda erit, quia nonnulli Aduersariorum vix aliam, quàm publicam Pœnitentiam agnoscere videntur.

Igitur publica, & priuata Pœnitentia in eo potissimùm distinguuntur, quòd publica ea dicitur, in qua peccatū commissum publicatur, & pro eo publicè coram Ecclesia peragitur Satisfactio: priuata verò illa, in qua peccatum soli detegitur Sacerdoti, & Satisfactio occultè, ac priuatim iniungitur peragenda. Ex quo sequitur, vt publica peccata ad Pœnitentiam publicam, occulta ad priuatam pertineant: neque enim licet peccatum occultum publicare, aut etiam pro occulto Pœnitentiam ita publicam imponere, vt ex ea peccatum ipsum detegatur. Id patet ex epist. 80. S. LEONIS ad Episcopos Campaniæ, in qua reprehendit abusum quorundam, qui peccata occulta priuatim in Confessione audita coram Ecclesia publicabant. Qui etiam S. Leo epist. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, c. 8. Monachum, qui relicta Professione, ad militiam vel coniugium transiit, quia id occultum esse non potest, publicæ Pœnitentiæ Satisfactione dicit esse purgandum: vbi cùm publicam Pœnitentiam nominat, significat aliam quandam esse pœnitentiam priuatam.

Inter publicam autem Pœnitentiam solennem, & publicam non solennem, multæ differentiæ sunt; quamuis hoc nomen SOLENNE, apud veteres fortè non inueniatur, sed solùm apud Gratianum, de Pœnitentia, dist. 3. can. Nihil prodest. & apud Magistrum lib. 4. Sent. d. 14. & inde apud interpretes, tùm Gratiani, tùm Magistri.

PRIMVM Pœnitentia solennis, quam Augustinus humillimam vocat, in epistol. 54. & Ambrosius, aliique Patres communiter publicam appellare solent; non nisi pro grauissimis

uissimis criminibus, quæ totam ciuitatem conturbâssent magnumúe scandalum attulissent, imponi consueuerat. Concilium III. CARTHAGINENSE can. 32. de solenni Pœnitentia loquens: *Cuiuscunq;*, inquit, *pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam Ecclesiam commouerit, ante absida manus ei imponatur.* Concilium etiam TOLETANVM I. can. 2. postquam docuit, pœnitentes non posse ad Clericatum ascendere, subiungit: *Eum verò pœnitentem dicimus, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus grauissimisque peccatis publicam Pœnitentiam gerens, sub Concilio, diuino fuerit reconciliatus altari.* Origenes quoq; hom. 15. in Leuit. & Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & ceteri scriptores consentiunt, non nisi pro criminibus grauioribus iniungi potuisse pœnitentiam illam, quæ repeti non poterat. Publica autem non solennis Pœnitentia, pro publicis quibuscunque peccatis, licet non ita grauia essent, neq; scandalum adferrent, imponi consueuerat.

SECVNDO, Pœnitentia solennis semel tantùm concedebatur, vt patet ex Origene homil. 15. in Leuit. Ambrosio lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. & Augustino epist. 54 cuius rei ratio præcipua duplex est. VNA, quam reddit Augustinus, ne medicina vilis, minus vtilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quantò minùs contemptibilis fuerit. ALTERA, quam insinuat Ambrosius, & clariùs explicat S. Thomas in 4. dist. 14. quæst. 1. art. 5. quia Pœnitentia solennis, est solennis quædam professio; non redeundi iterum ad publica illa scandala, sicut Baptismus est solennis professio non redeundi ad infidelitatem: & ideò sicut vnum Baptisma, ita & vna est Pœnitentia solennis: Atque hoc idem fortasse sibi voluit Tertullianus, cùm in lib. de Pœnitentia, secundam, non tertiam, aut quartam tabulam post naufragium, pœnitentiam appellauit Pœnitentia publica non solennis, sæpius agi poterat, vt ex iisdem auctoribus satis apertè colligitur.

Quid verò ageretur cum iis, qui post solennem pœnitentiam in eadem, vel grauiora crimina labebantur, explicat SIRICIVS Papa in epist. 1. cap. 5. his verbis: *Quia*, inquit, *iam suffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur; sacra mysteriorum celebritati, quamuis non mereantur, interfint; à*

Dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & alii exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus trahantur. Quos tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci per Communionis gratiam volumus subleuari.

TERTIO, Pœnitentia solennis Sacerdotibus imponi non poterat; & contrà, qui Pœnitentiam solennem egissent, ad Ordines promoueri nequibant. Exstat de hac re testimonium vel decretum SIRICII Papæ in epist. ad Himerium Tarraconæ Episcopum, cap.14. in hæc verba: *Illud quoque parfi nos prouidere, vt sicut Pœnitentiam agere cuiquam non concreditur Clericorum: ita post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli vnquam laicorum liceat honorem Clericatus adipisci.* Idem habemus in Concilio Carthag. IV. can. 68. & Concilio V. can. 11 & Toletan. I. can. 2. & apud Innocentium I. epist. 6. ad Agapitũ, & S. Leonem epist. 92. ad Rusticum Narbonę Episcopum, cap. 2. Pœnitentiam autem Sacerdotes suire potuisse, quę licet non ageretur coram populo, tamen quodam modo publica esset, & non solennis; in dubium uocari non potest. Nam & excommunicari poterant, & Monasteria ad agendam pœnitentiam amandari, quam, cessionem priuatam S. Leo loco notato appellat, quia in priuato loco agebatur, licet alioqui notum & publicum esset, eum Sacerdotem pro suis criminibus in Monasterio inclusum. Et Clemens III. cap. Quæsitum de pœnit. & rem. scribit, Sacerdoti non debere publicam imponi Pœnitentiam, nisi crimen eius publicum fuerit: ex quo intelligimus posse publicam imponi etiam Sacerdoti pro peccato publico pœnitentiam, modò sine solennitate id fiat.

NEC est improbabile quod quidam volunt, Sacerdotio posito potuisse Pœnitentiam solennem iniungi; quòd Sacerdos depositus, censeatur ad laicorum ordinem rediisse. Nam S. Cyprianus lib. 3. epist. 8. ad Fidum, reprehendit Episcopum Teraphium, qui Victori quondam Presbytero ante expletum Pœnitentiæ tempus, sine petitu & conscientia plebis, nec infirmitate aut necessitate vrgente, pacem dederat.

QVARTO, Pœnitentia solennis non poterat imponi coniugatis sine mutuo consensu, vt patet ex Concilio II. Arau-

tensi, can. 22. cuius rei ratio est, quia pœnitentibus interdicebatur officium coniugale, & si innupti erant, etiam nuptiæ, vt ex eodem Concilio Arelatensi, can. 21. & ex Concilio Toletano VI. can. 8. & ex epist. 92. Leonis, cap. 12. potest intelligi. Propter eandem caussam iuuenibus non facile solennis Pœnitentia concedebatur, vt ex cap. 15. Concilij Agathensis, & ex cap. 19. Concilij III. Aurelianensis intelligimus: Id autem locum non habebat in Pœnitentia non solenni.

QVINTO, Pœnitentia solennis à solo Episcopo indicebatur, & ab eodem reddebatur pax pœnitentibus; neque id Presbyteris licebat, nisi in absentia Episcopi, vrgente necessitate. Id patet ex Concilio II. Carthaginensi, can. 4. & Carthaginensi III. canon. 31. & 32. & ex aliis canonibus, qui passim in Conciliis leguntur: immò ne Chorepiscopis quidem hanc facultatem concessam fuisse, testatur S. Leo in epist. 86. At Pœnitentiam non solennem, Presbyteri quoque iniungere poterant, & pœnitentes reconciliare.

SEXTO denique variæ ac multiplices ritus erant, qui ad solennem Pœnitentiam adhibebantur, nec Pœnitentiæ priuatæ, aut etiam publicæ non solenni, communes erant: de quibus ritibus in sequenti capite breuiter disseremus.

CAPVT XXII.

De ritibus pœnitentiæ solennis.

DESCRIPTVRVS solita breuitate, solennis Pœnitentiæ ritus, dicam de nomine Pœnitentium, de habitu, de loco, de tempore, de pœnis.

NOMEN Pœnitentium ordinis erat, vt nomen Clericorum, vel Catechumenorum. Christiani enim PRIMVM in duos quasi ordines secabantur; in Fideles, & Catechumenos: *Catechumenis*, inquit AVGVSTINVS tract. 96. in Ioannem: *Sacramenta Fidelium non produntur*. DEINDE Catechumenorum duæ erant classes: alij enim audientes, alij competentes, siue electi dicebantur. Fidelium verò tres classes erant. PRIMA Clericorum, quo nomine omnes ordines Ecclesiastici intelligebantur. SECVNDA Fidelium, id est, laicorum, qui commune nomen retinuerunt, cùm aliud

excellentius non haberent. TERTIA Pœnitentium, qui etsi fideles essent, tamen ob culpam suam à ceteris fidelibus segregati, & quasi in sentinam Ecclesiæ reiecti, peculiari nomine censebantur.

Hinc PACIANVS in sua Paræneſi ad pœnitentiam, distinguens Pœnitentes à Fidelibus: *Catechumenis*, inquit, *ne in hoc transeant, & Fidelibus, ne in hoc redeant, prouidendum est: ipsis verò Pœnitentibus, vt celeriter ad huius operis fructum perueniant, laborandum.* Et S. AVGVSTINVS in lib. de homil. homil. 49. *Quod dico*, inquit, *Competentibus, & Fidelibus audiant Pœnitentes: quod dico, Fidelibus dico, & Competentibus, & Pœnitentibus.* Et in lib. de sancta Virginitate c. 48. *Omnes*, inquit, *Christianos, ab Apostolis vsque ad vltimos Pœnitentes, quasi à summis cœlorum vsq; ad terminos eorum docuit orare, &c.* Sanctus quoque HIERONYMVS in epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ, scribit eam stetisse in ordine Pœnitentium. Declarauit autem, vt suprà notauimus, Concilium Toletanum I. can. 2. non dici propriè Pœnitentes, omnes qui quoquo modo Pœnitentiam agunt, sed eos tantùm qui publicam, & vt nostri loquuntur, solennem Pœnitentiam agunt.

HABITVS Pœnitentium erat certus, quo distinguerentur à ceteris, videlicet pulla vestis, cilicium, caput detonsum, exceptis fœminis. Meminerunt huius habitus plurimi auctores: Tertullianus in lib. de Pœnitentia. Pacianus in Paræneſi ad Pœnitentiam. Optatus lib. 2. propè finem. Ambrosius lib. ad Virginem lapsam, cap. 8. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ. Concilium Agathense can. 15. iubet non admitti ad Pœnitentiam eos, qui comam non deposuerint, vel habitum non mutauerint. Concilium Toletanum III. can. 12. idem iubet, sed excipit mulieres, quæ non tondere, sed velare caput debent.

LOCVS Pœnitentium varius erat pro criminum varietate. S. Gregorius Neocæsariensis in epistola canonica, quę adiungi solet canonibus Photij; quinque loca Pœnitentium fuisse scribit. PRIMVM, id est, infimum, & ab altari remotissimum extra portas Ecclesiæ constituit, qui προσκλαυσις dicebatur, fletus: qui enim in hoc loco consistebant, non permittebantur ingredi Ecclesiam, sed pro foribus flebant, & orationem

fidelium postulabant. ALTER locus iam intra portas erat, vnde audire verbum Dei cum Catechumenis Audientibus Pœnitentes poterant, non tamen ad orationem cum Competentibus admittebantur: & hic locus ab audiendo ἀκρόασις nominabatur. TERTIVS locus eorum erat, qui admittebantur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum Competentibus, non tamen ad sacrificium Missæ cum Fidelibus; & hic locus dicebatur ὑποπτωσις quasi Contemplatio rerum supernarum. QVARTVS locus erat eorum, qui manebant cum Fidelibus dum sacrificium celebraretur; non tamen altari communicabant: & hic locus à stando σύστασις dicebatur. QVINTVS locus eorum erat, qui iam Pœnitentiam expleuerant, & solùm expectabant tempus reconciliationis; non enim reconciliabantur Pœnitentes solenni cæremonia, nisi feria V. in Cœna Domini, vt paulò pòst demonstrabimus: dicebatur locus horum pœnitentium μέσωσις, id est, expletio.

Ex his intelligimus, aliquos Pœnitentes postponi solitos omnibus Catechumenis, aliquos æquari, aliquos anteponi; proinde Pœnitentes aliquos omninò in fundum Ecclesię reiectos, vt rectè dixerit AVGVSTINVS de sancta Virginitate, cap. 48. *Ab Apostolis vsq; ad vltimos Pœnitentes, quasi à summis cœlorum, vsque ad terminos eorum.*

Iam verò quòd attinet ad TEMPVS, imponebatur Pœnitentia publica feria IV. ante primam Dominicam Quadragesimæ, quæ dicitur, In capite Ieiunij, vt testatur Concilium Agathense, cap. 15. teste Gratiano dist. 50. can. In capite: nam ea verba non inueniuntur in vulgatis canonibus eius Concilij. Habemus adhuc vestigium huius ritus, in consecratione & aspersione cineris, quæ eo die fieri solet. Et quamuis tempus pœnitendi aliis longius, aliis breuius præscriberetur, vt trium, septem, decem, aut plurium annorum: tamen singulis annis in V. feria maioris hebdomadæ, omnes reconciliabantur & communicabant, vt INNOCENTIVS I. in epistola ad Decennium Episcopum Eugubinum, cap. 7. his verbis testatur: *De Pœnitentibus verò, qui siue ex grauioribus, siue ex leuioribus Pœnitentiam gerunt, si nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paschæ eis remittendum, Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.* Idē habemus in Concilio Agathensi

apud Gratianum can.In capite,dist.50.& idem indicat S.Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ.

POENAE denique pœnitentium multiplices erant & variæ. PRIMA communis, & grauissima;abstinere à participatione diuinorum mysteriorum. Id patet ex Cypriano lib.3.epist.8.& in serm.de lapsis,& alibi passim,vbi eos reprehendit, qui ante expletam Pœnitentiam corpus Domini, vt ipse loquitur,inuadebant. SECVNDA,vt Pœnitentes non promouerentur ad Clerum, vt suprà ostendimus ex Siricio, epist.1. cap.14. TERTIA, vt abstinerent à nuptiis, de qua etiam suprà diximus: indulgebatur tamen interdum adolescentibus, vt patet ex Leone epist.92. cap.12. vt ad vitandam fornicationem vxorem ducerent. QVARTA,vt ad militiam seculare non accederent, sed soli Deo deinceps deseruire satagerent: vt ex eadem Leonis epist.cap.11.intelligi potest. QVINTA,vt non essent Susceptores in Baptismo aut Confirmatione,dum in ordine Pœnitentium starent: testatur id Concilium Parisiense, tempore Ludouici & Lotharij celebratum, lib.1.cap. vlt. tribus enim libris Concilium illud compræhensum est. SEXTA, vt Vnctione infirmorum carerent, teste Innocentio I.in epist.ad Decentium,cap.8.SEPTIMA,vt singulis diebus Ieiuniorum venirent ad Ecclesiam, & capita submitterent Sacerdotibus, qui eis manus imponerent,& pro eis orarent:vt monet Concilium IV.Carthaginense,can.80. OCTAVA,vt mortuos sepelirent;ex eodem Concilio can.81. NONA, vt diebus Dominicis, & tempore Paschali, cùm Fideles stantes orabant,ipsi genua flecterent ad orādum; ex eodem Concilio can.82. DECIMA,vt non irent ad balnea,neq; ad conuiuia, & inuitati recusarent; vt indicat Pacianus in sua Paraenesi ad Pœnitentiam: sed ieiuniis, & orationi, sacco & cinere incubantes,assiduè operam darent;vt Tertullianus in lib. de Pœnitentia, & Ambrosius ad Virginem corruptam,cap.8. & alij omnes passim testantur.

LIBER SECVNDVS DE POENITENTIA:

Qui est de Contritione.

PRÆFATIO.

DE POENITENTIAE partibus, Contritione, Confessione & Satisfactione disputaturi, à Contritione, vt rectus ordo postulat, initium faciemus: de qua Pœnitentiæ parte duabus de causis pauca dicenda essent. PRIMVM, *quòd multa quæ de Contritione hoc loco dici possent, commodius in disputatione de iustificatione disputari posse videntur.* DEINDE, *quòd Lutherani iam penè recesserint ab illis erroribus, quos initiò de Contritione Lutherus docuerat. Certè Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis Tridentini Concilij, cap. 4. de Pœnitentia, ferè admittit omnia, quæ in eodem Concilio de Contritione definita sunt: sed quoniam eas Concilij definitiones, aduersus antiquos Lutheri errores constitutas esse non ignorabat; ne Lutherum tam apertè damnare, & etiam ne nihil dicere videretur, variis calumniis & mendaciis doctrinam Concilij perperam interpretando, odiosam reddere conatus est. Eas calumnias & mendacia iam suprà notauimus, & quantum necesse videbatur, abstersimus, in primo lib. cap. 6.*

CAETERVM, *ne opus hoc nostrum imperfectum relinquamus, operæpretium esse duximus, doctrinam Ecclesiæ Catholicæ in medium adferre, & quæ vel Lutherus obiecit olim, vel nunc eius discipuli aduersus eam obiiciunt, breuiter refutare.*

CAPVT PRIMVM.

Proponitur doctrina Catholica.

EGITVR Tridentinum Concilium sess. 14. cap. 4. septem capita de Contritione proponit, quæ apud Catholicos omnes certissima esse debent. PRIMVM est, Contritionem esse dolorem animi, ac detestationem de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. ALTERVM, Contritionem lapsis semper fuisse necessariam ad veniam obtinendam. TERTIVM, post Baptismum debere esse coniunctam cum fiducia diuinæ misericordiæ, & cum voto præstandi cetera, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur. QVARTVM, Contritionem charitate formatam reconciliare hominem, etiam antequam Sacramentum actu percipiatur. QVINTVM, Contritionem imperfectam, quæ attritio dici solet, quæ ex metu Gehennæ concipitur; si voluntatem peccandi excludat, & cum spe veniæ sit coniuncta, non solùm non facere hominem magis peccatorem, sed esse donum Spiritus sancti, & vtilem ad iustificationem. SEXTVM, Attritionem sine Sacramento, quod reipsa percipiatur, non posse per se ad reconciliationem peccatorem perducere, eum tamen ad gratiam in Sacramento suscipiendam disponere. SEPTIMVM, Contritionem non esse coactam & extortam, sed liberam, & voluntariam.

Ex his capitibus habemus, quid sit Contritio, quæ eius necessitas, quæ species, quis effectus: sunt autem de his omnibus controuersiæ decem. PRIMA, An Contritio sit actus bonus, & liber, & num ad Legem, an ad Euangelium pertineat. SECVNDA, An sit actus solius liberi arbitrij. TERTIA, An includat odium, ac detestationem peccati præteriti.

QVAR-

QVARTA, An includat propositum benè viuendi. QVINTA, An sit necessaria ad iustificationem. SEXTA, An summum dolorem exigat. SEPTIMA, An vim habeat peccatorem Deo reconciliandi. OCTAVA, An ante Absolutionem Sacerdotis. NONA, An peccata omnia delere queat. DECIMA, An attritio sit donum Dei.

CAPVT II.

Contritionem esse actionem bonam, & liberam, atq; ad Euangelium pertinentem.

VT à PRIMA quæstione principium faciamus: Sciendum est, magnam partem Lutheranorum in ea sententia esse, vt Contritio nihil sit aliud, nisi terror quidam cõceptus ex consideratione peccatorum, & suppliciis, quæ diuina lex peccatoribus comminatur. Cui dogmati tria veluti paradoxa adiungunt. PRIMVM, Contritionem non esse liberam, sed coactam, & extortam; immò non esse actionem, sed meram passionem: non enim homo se ipse conterit, vt ipsi dicunt, sed Deus est qui eum conterit malleo legis, & minarum. SECVNDVM, Contritionem ad Legem, non ad Euangelium pertinere; Lex enim est, quæ supplicia comminãdo terret, Euangelium autem Christum offerendo consolatur: proinde Pœnitentia, quæ Contritione & Fide (vt ipsi loquuntur) constat, partim à Lege, partim ab Euangelio pendet. TERTIVM, Contritionem nõ modò non esse opus bonum, sed etiam hominem omni bono opere spoliare; & peccatis ac maledictionibus replere, & eo modo mortificare, atque occidere, vt deinde per Fidem viuificetur, & resurgat, ac bonis omnibus repleatur.

Lutherus in prima disputatione contra Antinomos, proposit. 2. scribit, Contritionem esse tactum, & sensum legis in conscientia: & proposit. 30. scribit, esse afflictionem, ac passionem, quam conscientia pati cogitur, etiamsi nolit. In articulis quoque Smalchaldicis, tit. de Pœnitentia, dicit Contritionem non esse actiuam, sed passiuam; & comparat Legem fulmini prosternenti, & citat verba illa Hierem. 23. *Verba mea sunt quasi malleus conterens petram.*

Eandem sententiam acriter tuentur Ioannes Wigandus & alij rigidi Lutherani, vt intelligi potest ex Colloquio Altemburgensi: nam in collatione 4. vbi respondent rigidi Lutherani ad 3. scriptum Wittembergensium, siue mollium, & (vt in eo Colloquio nominantur) Electoralium Lutheranorum, in argumento 21. hæc verba habentur: *Tam Lex, quàm Euangelium, ad conuersionis doctrinam pertinent; quæ tamen confundenda non sunt. Lex quidem ad Contritionem pertinet, Rom. 3. sed Euangelium ad secundam partem conuersionis, nempè ad Fidem, referendum est.* Et infrà: *Contritio non est opus nostrum, est potius passio nostra, qua conterimur, & concutimur.* Et infrà: *Nos passiui tantùm sumus, nos nihil agimus, sed patimur: ipse Deus nos conterit, non ipsi nos.* Et infrà: *Proprietates Contritionis sunt, hominem vel pertinacem vel hypocritam, exuere & expoliare ab omnibus suis bonis operibus; eumq; replere innumerabilibus peccatis, hoc est, cognitione peccatorum, concutere eum timore, tremore, horrore.* Et infrà: *Manifestum igitur est, Legem ad Contritionem pertinere, Contritionem autem nos priuare omnibus operibus bonis coram Deo in negotio salutis; & peccatis, atq; maledictione nos replere.*

Ad eandem sententiam accedere videtur Kemnitius, qui in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, cap. 3. de Pœnitentia pag. 942. & 943. docet, Contritionem ad Legem pertinere, Fidem ad Euangelium. Et cap. 4. pag. 955. scribit, Contritionem nõ esse opus liberi arbitrij, cùm Spiritus sanctus per verbum prædicatum, auditum, & cogitatum, illam in nobis excitet, inchoet, operetur, & efficiat. Idem scribit, Contritionem, nisi accedat Fides, quæ statuat nobis remitti peccata propter Filium Dei; esse fugam Dei, & fremitum aduersus Deum, quibus tandem ruitur in æternum exitium. Hæc ille.

Contrà autem sentiunt, Contritionem esse opus bonum & nostram actionem, & ad Euangelium pertinere; Lutherani molles, vt perspicuum est ex Colloquio Altemburgensi citato, vbi ponitur responsio Electoralium Theologorum ad quartum scriptum Saxonicorum: cum quibus etiam Calvinus sentit lib. 3. Instit. cap. 3. §. 20. Et hæc est verior sententia omnium Catholicorum: vt autem facilius, & clarius veritas comprobetur, subiiciam aliquot propositiones.

Prim

PRIMA propositio: *Contritio non est terror ex minis legis conceptus.* Hæc propositio probata est in libro superiore, cap. 19. & sanè præter argumenta eo loco adducta, nomina ipsa, & metaphoræ vnde sumpta sunt ea nomina, satis apertè docent, aliud esse, terreri & contremiscere; aliud verò, conteri, molliri, & scindi. Potest enim res integra & dura commoueri, & tremere: at non potest dura simul & mollis, integra & scissa seu contrita permanere. Quemadmodum autem cùm lapidea moles ita conteritur, vt in puluerem redigatur; duritiem & tumorem deponit, vt iam flecti & formari se facile sinat ad artificis arbitrium: sic etiam cor peccatoris durum ac tumidum, Dei legibus & imperio resistēs, per Contritionem mollitur, humiliatur, legi Dei se subdit, pristinam suam duritiem & tumorem deponit. Et ideò in Scripturis idem est, cor contritum, & cor carneum: Deus enim quasi malleo conterit petras, vt dicitur Hierem. 23. quando aufert cor lapideum, & donat cor carneum, iuxta Ezechielem cap. 11. vt exponit Hieronymus in commentario Hieremiæ ad cap. 23.

RVRSVS ferè semper humilitas cum Contritione coniungitur, vt Psal. 33. *Propè est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabuntur.* in quem locum Basilius & Augustinus pro *tribulato*, CONTRITO, legunt; & cor contritum, cor humile esse dicunt, quia sequitur in Psalmo: *Et humiles spiritu saluabuntur.* Sic etiam in Psalmo 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* quem locum tractās Chrysostomus homil. 9. in epist. ad Hebr. docet Contritionem sine humilitate esse non posse. Cùm igitur Contritio duritiem & tumorem, ac proinde peccati affectum, secum non patiatur, dubitari non potest, quin aliud sit Contritio, aliud simplex terror. Siquidem terrores in corde duro, & superbo esse possunt, vt perspicuum est inprimis de Satana & Angelis eius, qui credunt, & contremiscunt, Iac. 2. & tamen nec peccatum suum oderunt, nec tumorem aut obstinationem vnquam deponunt. Planum est etiam de Felice illo Syriæ Præside, qui audiens Paulum de futuro Iudicio disputantem, non leuem terrorem concepit, vt scribit S. Lucas Actor. 24. nec tamen Contritionem habuisse dici potest, cùm retinuerit cor lapideum, & nec infidelitatem, nec cetera sua peccata dimiserit.

DEINDE,

DEINDE, Scriptura Contritioni tantam vim tribuit, vt Dauid dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Psalm. 50. & Dominus apud Isaiam: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Isaiæ 66. & quod supra citauimus: *Propè est Dominus iis, qui tribulato,* id est, contrito, *sunt corde,* Psalm. 33. Quis autem credat, terrores illos, qui in hominibus impiis, & in ipsis Dæmonibus esse queunt, a Deo non posse despici, & super eos, qui ita terrentur, semper Dominum clementer aspicere, ac propè esse Deum his, qui supplicia & tormenta sic timent, vt interim peccata non deserant?

DENIQVE Scripturæ diuinæ, & S. etiam Patres, cùm describunt veram animi contritionem; nõ solos pauores & terrores, sed gemitus, lachrymas, suspiria, dolentis animi, & peccata detestantis, nobis proponunt.

SECVNDA propositio: *Contritio non est passio, sed actio, & ea libera, nõ coacta.* Hæc propositio aduersus eosdem Lutheranos nullo negotio confirmari potest. Nam IN PRIMIS exstant apertissima præcepta diuina de Contritione. Ioëlis 2. *Scindite corda vestra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Actor. 17. *Nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiq; Pœnitentiam agant.* At ridiculum est, ad passionem coactam, & non potius ad liberam actionem, eiusmodi præcepta referre. Quorsum enim imperentur ea, quæ nõ sunt in nostra potestate, & quæ, velimus nolimus, tolerare cogimur? quis nisi amens hortaretur aliquem, vt fulmine de cœlo cadente, aut leone sibi occurrente, paueret?

DEINDE Contritio gratissimum Deo sacrificium est, vt ex Psal. 50. suprà ostendimus; & oculos Domini ad se trahit, vt ex cap. 66. Isaiæ intelligi potest: & promissionem habet misericordiæ, & gratiæ, vt Scripturæ passim testantur. At passio coacta nihil habet, vnde placeat Deo, vt notum est: Contritio igitur non mera passio, sed actio, eaque voluntaria ac libera esse debet.

DENIQVE non alia de caussa Contritionem Aduersarij passionem esse volunt, & extortam, atque coactam, nisi quia sibi persuaserunt, Contritionem nihil esse aliud, nisi terrores illos ex minis præceptorum conceptos: neque enim fieri posse videtur, vt menti obiiciatur peccatum proprium, & simul

ira

ira Dei in peccatores, & supplicia æterna peccatoribus præparata, quin terror, & pauor ingens hominem ista cogitantem inuadat. Atqui iam satis ostendimus, longè aliud esse Contritionem, quàm istos terrores. Et licet etiam terrores isti Contritio dici possent, adhuc tamen non coacti, sed liberi dici deberent: nam supplicia ista, quæ Deus peccatoribus comminatur, non vt præsentia, & visibilia, obiiciuntur oculis, sed vt futura, absentia, inuisibilia, obiiciuntur menti. Proinde nisi quis seriò animum applicet ad ea cogitanda; nõ facilè commouetur: applicare autem animum ad ea, vel ab eis eundem animum auocare, in nostra potestate est. Quocirca plurimi conciones audiunt, & libros sacros legunt, qui tamen non extimescunt: & Dominus ipse, cùm per Prophetas, tùm per se ipse, ad hunc timorem hortatur, quod sanè non faceret, si timere, vel non timere, in potestate nostra nõ esset. Eccles. 12. *Time Deum, & mandata eius obserua.* Eccles. 7. *In tota anima tua time Dominum.* Psal. 33. *Timete Dominum omnes sancti eius.* Lucæ 12. *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in Gehennam; ita dico vobis, hunc timete.*

Sed vnum est argumentum, quod & Lutherus, & Lutherani passim obiiciunt. Hierem. 23. *Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petras?* certè ignis violenter comburit, quidquid illi obiicitur: & malleus petras conterit, sine vlla ipsarum cooperatione.

At facilis responsio est. Nam, vt S. Hieronymus in commentario loci huius admonet, comparat Dominus verba sua cum verbis falsorum Prophetarum, atq; in eo discrimen ponit, quòd illi prædicarent ea, quæ auditoribus placebãt, quæque eis nihil prodesse poterant cùm essent vana, & falsa; vnde etiam paleas nominat, quæ medullam non habent, neque alere & satiare possunt: ipse verò per Prophetas suos flagella, & supplicia imminentia nuntiarer, & non dulcia, sed vtilia concionaretur, quæ vim habebant ad Pœnitentiam commouendi. Itaque Dominus verba sua, triticum, ignem, & malleum appellauit: triticum, quòd vtilia, & solida essent, ignem, quòd acriter pungerent, ac pudore afficerent auditores; malleum, quod ad conterenda & humilianda corda non parum valerent. Proinde metaphora ignis & mallei, non ad tollendam homi-

hominum cooperationem, sed ad efficaciam prædicationis Propheticæ indicandam, atq; ad eam, à somniis & falsis pollicitationibus Pseudoprophetarum distinguendam, referenda est. Alioqui, sicut ipse Dominus dicitur verbo suo quasi malleo petras conterere, quia Contritionem in nobis, partim interna gratiæ aspiratione, partim externa prædicatione operatur: sic etiam dicuntur homines corda sua conterere, quia diuinæ operationi per liberum cooperantur arbitrium. Sic enim legit Augustinus in Psal. 33. *Iuxta est Dominus iis, qui obtriuerunt cor*, pro eo quod nostra editio habet: *Prope est Dominus his, qui tribulato sunt corde.* Et perspicuè Ioël. 2. Dominus clamat: *Scindite corda vestra.* Et sicut Ezechiel. 36. Dominus ait: *Dabo vobis cor nouum, & Spiritum nouum.* sic etiam ait Eezech. 18. *Facite vobis cor nouum, & Spiritum nouum.* Et sicut Micheæ 7. legimus: *Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* sic etiam legimus Ezech. 18. *Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras.* Et quemadmodum nos Deum oramus: *Conuerte nos Deus salutaris noster.* Psal. 84. sic ille vicissim postulat à nobis: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam,* Ezech. 18.

Quare cùm & Deus conterat corda nostra, & nobis imperet vt ea scindamus, & conteramus; cùm det nobis cor nouum, & velit vt nos ipsi nobis faciamus cor nouum; cùm proiiciat peccata nostra, & nobis, vt ea proiiciamus, mandet; cùm nos ipse conuertat, & pœnitẽtiam nobis inspiret, & simul, vt conuertamur & pœnitentiam agamus, iubeat; nulla remanet dubitatio, quin ad Contritionem nostram verè cooperemur, & sit Contritio non mera passio, sed etiam actio, eaque voluntaria, ac libera.

TERTIA propositio: *Contritio ad Euangelium maximè pertinet.* Hæc est aduersus eosdem Lutheranos, & probatur PRIMO ex vaticinio Ezechielis, cap. 11. & 36. vbi Dominus pollicetur filiis Testamenti noui, spiritum nouum, & cor carneum pro corde lapideo: idem enim est, cor lapideum & cor durum, idem etiam, cor carneum & cor contritum, vt S. Hieronymus docet in illud Hierem. 23. *Quasi malleus conterens petras.*

SECVNDO id probatur. Nam Christus auctor Euangelij Contritionem prædicauit, cùm diceret: *Pœnitentiam agite, appro-*

appropinquabit enim regum cælorum. Matth. 4. & rursus: *Non veni*, inquit, *vocare iustos, sed peccatores ad Pœnitentiam*, Lucæ 9. Apostoli quoq; à Christo missi ad euangelizandum, exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent, Marci 6. Et rursus post resurrectionem suam explicans Christus Lucę vlt. quod Euangelium prædicandum esset in nomine suo: *Oportet*, inquit, *prædicari Pœnitentiam, & remissionem peccatorum, in omnes Gentes.* Actor. 5. Petrus dicit Christum exaltatum à Patre, ad dandam pœnitentiam Israëli. Actor. 11. *Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Actor. 17. *Et tempora quidem huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiq; Pœnitentiam agant.* Act. 20. Paulus se prædicâsse dicit Iudæis atque Gentilibus, Pœnitentiam in Deum, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM: & cap. 26. iterum affirmat se prædicâsse, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes. Ac ne omnia persequamur, plena sunt volumina Euangelica & Apostolica, testimoniis. Quare nisi à Pœnitentia Contritionem excludere velint, aut Christum & Apostolos non Euangelij, sed legis veteris prædicatores faciant, non possunt vllo modo negare, quin Contritio ad Euangelium propriè pertineat.

PRAETEREA lex vetus, vt à noua distinguitur, non habet promissionem gratiæ, neq; eius opera Deo sunt grata. Nam si ex lege esset iustitia: *Christus gratis mortuus esset*, ait Apost. Gal. 2. &, *Qui operatur*, nimirum sine gratia, quæ propria est Testamenti noui, *habet gloriam, sed non apud Deum.* Rom. 4. &, *Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non litera, sed spiritu: litera enim occidit, spiritus vinificat.* 2. Cor. 3. vbi litera Legis sine spiritu Euangelij, tantum abest, vt vitam adferre dicatur, vt etiam dicatur occidere. At Contritio Deo gratissima est, & gratiæ, ac vitæ promissionem habet. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Psal. 50. Sacrificium autem ideò nominatur, quia instar sacrificij Deo grata & accepta Contritio est. Item in eodem Psal. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Et Isai. 66. *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritũ spiritu?* Et Deut. 4. *Inuenies eum, si quæsieris in toto corde tuo, & in tota tribulatione animæ tuæ.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam, &c. vita vivet.*

Cùm

Cùm igitur habeat Contritio, siue Pœnitentia, quæ potiss
mùm in Contritione consistit, promissionem gratiæ, & vitæ
sine dubitatione ad Euãgelium potiùs, quàm ad Legem per
tinere dicenda est.

DENIQVE si vlla ratio esset, cur Contritio ad Legem re
iicienda videretur, ea potissimùm esset, quia proprium Legis
est terrere, vt Euangelij proprium est consolari. At iam osten
dimus, Contritionem non esse terrorem à Lege incussum. E
præterea neque illud est verum, Euangelij propriam esse con
solationem, non autem minas: siquidem Euangelium, vt m
rificè consolatur obedientes, & fideles, ita vehementer ino
bedientes & infideles exterret. Sic enim de Christo Ioanne
concionatur: *Cuius ventilabrum in manu eius, & permun
dabit aream suam, & congregabit triticum in horreum su
paleas autem comburet igni inextinguibili.* Matth. 3. Et ipse
Dominus nónne passim Matth. 5. 13. 24. & 25. Marci 9. Luc. 12.
& alibi, minatur Gehennam, ignem inextinguibilem, ver
mem qui non moritur, tenebras exteriores, stridorem den
tium, supplicium sempiternum? Et quid est, quod Apostolus
ait in ipso principio epistolæ ad Romanos: *Non erubesco E
uangelium, virtus enim Dei est, in salutem omni credenti
Iudæo primùm, & Græco. Iustitia enim Dei in eo reuelatur
ex fide in fidem: sicut scriptum est; Iustus autem ex fide viuit.
Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem, &
iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iustitia
detinent?* certè hoc loco perspicuè Paulus docet, Euãgelium
continere non solùm credentium salutem, sed etiam minas
iræ Dei erga peccatores. Quare nulla omninò remanet du
bitatio, quin Contritio ad Euangelium pertinere dicenda sit.

QVARTA propositio: *Contritio non spoliat hominem bo
nis operibus; & peccatis, ac maledictionibus replet, sed contra
potiùs, & ipsa est opus bonum, & à peccatis liberat, & bona
opera, ac benedictiones adducit.* Hæc propositio satis proba
bitur, si fundamenta Aduersariorum cognoscantur, & euer
tantur.

Duo sunt igitur fundamenta ipsorum. VNVM, quia experi
entia testatur, eos, qui veram Contritionem peccatorum
habent; se ipsos contemnere, ac detestari, nihilque in se boni
sed multa mala agnoscere, atque idcirco se indignos gratia
digno

dignos odio, & suppliciis iudicare. ALTERVM, quia terrores illos quos ipsi Contritionem vocant, antequam fides certa remissionis peccatorum accedat, nihil aliud esse volunt, nisi fugam Dei, fremitum aduersus Deum, viam ad desperationem, atque exitium sempiternum.

SED in vtroque multum errant. Nam quòd homo se bonis operibus vacuum, & peccatis onustũ cernat; non est Contritionis effectus, sed partim humilitatis, partim discussionis, & cognitionis sui ipsius: Cõtritio verò, eius cognitionis non causa est, sed effectus. Non enim quia conteritur quis, ideò se peccatis plenum agnoscit, sed è contrariò, quia se videt peccatis plurimis coopertum, ideò conteritur, angitur, dolet. Quemadmodum in rebus corporalibus, non ideò vulneribus ac morbis replemur, quia dolemus: sed quia vulneribus ac morbis nos plenos cernimus, ideò dolemus. Et faciinoroſi homines, non quia supplicium timent, & viso patibulo ac iudice, terrentur, ideò furtis, rapinis, homicidiis replentur; sed contrà, ideò timent ac terrentur, quia furta, rapinas, homicidia sua nouerunt. Perperam igitur loquuntur Aduersarij, cùm nos per Contritionem omnibus bonis operibus spoliari, & peccatis ac maledictionibus repleri affirmant.

Deinde, quòd attinet ad ALTERVM fundamentum: nihil absurdius dici potest, quàm, Contritionem ante certam illam fidem remissionis peccatorũ, esse fugam Dei, fremitum contra Deum, viam ad desperationem, & exitium sempiternum; præsertim apud Aduersarios, qui Contritionem, etiam vt fidem præcedit, à solo Deo esse contendunt. Nam & Kemnitius loco notato dicit, Contritionẽ esse opus Spiritus sancti in nobis, non autem liberi arbitrij: & Lutherani illi Saxonici, siue rigidi, in Colloquio Altemburgensi, loco anteà citato, dicunt Contritionem esse opus bonum, sed Dei, non hominis; hominem enim pati, non agere, dum conteritur. At si Contritio ista opus Dei est, quo pacto tam mala est, vt sit fuga Dei, fremitus contra Deum, & via ad desperationem, & exitium sempiternum? num Deus in nobis id efficit, vt eum fugiamus, vt contra eum fremamus, vt in desperationem, & exitium sempiternum ruamus? Hæc sanè opera non Deo, sed Diabolo auctore digna sunt: nisi cum Manichæis etiam Diabolum Deum faciatis.

DEINDE Niniuitæ, teste Iona cap. 3. nónne de remissione peccatorum dubitabant, cùm dicerent: *Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus?* tamen territi & compuncti ad prædicationem Ionæ, non fugiebant à Deo, neque aduersus eum fremebant, sed eum potiùs Pœnitentiæ operibus placare satagebant, & ea ratione tandem misericordiam impetrârunt. Vera igitur Contritio etiam sine certa fide remissionis peccatorum, non est fuga Dei, neque replet hominem peccatis, neque bonis operibus priuat, sed est potiùs sacrificium Deo gratissimum, & antidotus peccatorum, & via ad gratiam, & salutem.

Compunctio, inquit S. EPHREM in libro de iudicio extremo, cap. 5. *sanitas animæ est, illuminatio mentis est: compunctio remissionem delictorum nobis acquirit: compunctio* IESVM *Vnigenitum facit in nobis habitare.* Et infrà: *Grandis*, inquit, *virtus est lachrymarum, multumq; prævalent lachrymæ, quæ secundum Deum sunt.* Et S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 5. de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *est medicamentum, peccatum extinguens, donum cœlitùs datum, virtus admirabilis, gratia vim legum superans.* Atque ad eundem modum loquuntur ceteri Patres, quos non est opus hoc loco adducere, cùm eorum testimonia in laudem Pœnitentiæ siue Contritionis, passim occurrant.

NEQVE tamen Contritionem sine omni spe veniæ esse posse concedimus, sed solùm sine certa illa fide remissionis peccatorum, quam Lutherani requirunt: sequimur enim sanctum CYPRIANVM in sermone de lapsis, ita loquentem: *Nec desperantes misericordiam Domini, nec tamen iam veniam vindicantes.* A qua sententia Concilium Tridentinum nequaquam recessit, cùm & sess. 6. cap. 9. detestetur inanem fiduciam hæreticorum, qui certa fide credendum esse docent remissa esse peccata: & sess. 14. cap. 4. cum vera Contritione, spem misericordiæ consequendæ coniunctam esse debere affirmet.

CAPVT

CAPVT III.

Contritionem sine speciali Dei auxilio haberi non posse.

ALTERA quæstio erat, Vtrum Contritio, quam liberam actionem esse iam demonstrauimus, ita procedat ex libero arbitrio, vt sine speciali Dei auxilio cor humanum præueniente & adiuuante, possit haberi. Quæ sanè controuersia hoc tempore nulla esset, si Aduersarij nostri finem aliquem facerent calumniandi. Fuit quidem olim cum Pelagianis grauissima concertatio, cùm illi (Augustino teste in libro de hæresibus, cap. 88. & in epist. 106.) dicerent, gratiam qua liberamur ab impietate, secundum merita nostra dari: Catholici contrà, Conuersionem ac Pœnitentiam diuina gratia præueniri, atque inspirari contenderent. Sed hoc tempore satis cum Lutheranis conuenimus, Pœnitentiam, ac per hoc Contritionem, donum esse Dei, nec posse sine diuina inspiratione, solis naturæ viribus obtineri.

Quia tamen Martinus Kemnitius, in 2. parte Examinis, cap. 4. de Pœnitentia, pag. 963. scribere ausus est, Concilium Tridentinũ stabilire voluisse dogma illud, quod tribuit humanis viribus sine speciali auxilio Dei eam Pœnitẽtiam, quæ sit sufficiens dispositio ad remissionem peccatorum: idcirco necessarium esse duximus, PRIMVM adferre testimonia eiusdem Concilij, & recentium Theologorum. DEINDE sententiam Concilij, & Theologorum, atque adeò totius Ecclesiæ; testimoniis Scripturæ & veterum confirmare.

Igitur TRIDENTINVM Concilium sess. 6. cap. 5. hæc habet verba: *Declarat præterea* (sancta Synodus) *ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per* CHRISTVM IESVM *præueniente gratia sumendum esse.* Deinde cap. 6. *Disponuntur*, inquit, *ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia, atq; adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, &c.* Tum cap. 14. *Qui verò*, inquit, *ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint.*

Et infrà can. 3. *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atq; eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Denique sess. 14. cap. 4. non modò non habetur, quod Kemnitius fingit, Contritionem ex solis viribus liberi arbitrij concipi posse; sed etiam diserte verbis ipsa etiam Contritio imperfecta, quam Attritionem dicimus, Concilium esse docet donum Dei, & Spiritus sancti impulsum.

Nec solum Concilium OEcumenicum, in cuius definitionibus omnes Catholici acquiescunt, sed etiam celeberrimæ Academiæ in articulis publicè editis eam fidem apertissimè profitentur. Extant articuli PARISIENSES aduersus Lutheranos editi anno M. D. XLII. eorum articulorum secundus ita habet: *Eadem fidei constantia est tenendum, hominem inesse liberum arbitrium, quo potest benè, vel malè agere, & per quod, si etiam in peccato mortali fuerit, Deo adiuuante, ad gratiam resurgere valet.* Extant etiam articuli LOVANIENSES paulò posterius aduersus eosdem Ecclesiæ hostes promulgati, quorum septimus ita habet: *Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest malè, & cum gratia Dei, benè agere; & post mortale peccatum admissum, Deo adiuuante, pœnitere, & peccatorum remissionem consequi.*

In eandem sententiam scripserunt Theologi Scholastici antiquiores; nam de his qui hoc seculo vixerunt, aut viuunt, nulla dubitatio esse potest. Nec solùm sanctus Thomas in 1. 2. quæst. 109. art. 6. & 7. & S. Bonauentura in 2. librum Sentent. dist. 28. artic. 2. quæst. 1. & dist. 30. quæst. 1. & Gregorius Ariminensis in 2. Sentent. dist. 26. quæst. 1. & Marsilius in eundem librum quæst. 17. & alij plurimi, eidem sententiæ apertissimè subscripserunt: sed etiam Scotus, quem accusat Kemnitius nominatim, nõ vno in loco auxilij diuini in Pœnitentia concipienda necessitatem agnoscit. Nam in 1. Sentent. distin. 44. quæst. vnica, scribit, ideò posse quemlibet peccatorem saluari, quia potest eum Deus sua gratia præuenire: & in 4. dist. 14. quæst. 3. negat ab homine solis naturæ viribus posse cognosci, peccatum esse detestandum, vt offensiuum Dei, atque aduersiuum (vt ipse loquitur) ab eo: & in eundem librũ, dist. 22.

art.

art. 2. extremo, Pœnitentiam à Deo inspirari fatetur. Quemadmodum autẽ intelligenda sint loca quædam eiusdem Scoti, quæ cum his pugnare videntur, explicat Vega in opusculo de iustificatione, quæst. 11.

IAM verò sententiæ huius Catholicæ veritatem aduersus hæreticos Pelagianos ex diuinis literis nullo negotio comprobabimus. PRIMVM Psalmi Dauidis pleni sunt illis vocibus: *Conuerte nos Deus salutaris noster.* Psal. 84. *Deus virtutum conuerte nos.* Psal. 79. *Erraui sicut ouis quæ periit, quære seruum tuum.* Psalm. 118. Deinde Hieremias cap. 31. *Conuerte,* inquit, *me Domine, & conuertar.* Et paulò infrà: *Postquam conuertisti me, egi Pœnitentiam,* in quem locum S. HIERONYMVS scribens: *Vide,* inquit, *quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, vt hoc ipsum, quòd Pœnitentiam agimus, nisi nos Dominus antè conuerterit, & nisi Dei nitamur auxilio, nequaquam implere valeamus.*

TVM Ezechielis cap. 36. disertis verbis Dominus dicit: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis carneum.* quod certè nihil aliud, quàm donum Contritionis veræque Pœnitentiæ significare potest.

AD HAEC Lucæ 22. Conuersus Dominus respexit Petrum, & talem in eo contritionem excitauit, vt continuò amarissimè fleuerit: in quem locum scribens AMBROSIVS lib. 10. in Lucam: *Quos,* inquit, IESVS *respicit, plorant delictum. Negauit Petrus, & non fleuit, quia non respexerat Dominus: negauit secundò & non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus: negauit tertiò, & respexit* IESVS, *& ille amarissimè fleuit.*

DENIQVE, vt alia prætermittã, quid apertius illo B. Pauli testimonio, qui in epistola posteriore ad Timotheum cap. 2. monet, cum modestia corripiendos esse eos, qui resistunt veritati: *ne quando det illis Deus Pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur?* quem locum adducens AVGVSTINVS lib. 5. in Iulianum, cap. 3. *Quantumlibet,* inquit, *præbeat patientiam, nisi ipse dederit, quis agit Pœnitentiam?* Et libro de fide ad Petrum, cap. 31. ex eodem Pauli testimonio dogma Ecclesiasticum his verbis proponit, siue Augustinus, siue Fulgentius eius libri auctor fuerit: *Firmissimè tene, & nullatenus du-*

bita, neminem hic posse Pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuerterit.

His accedunt veteris Ecclesiæ apertissimæ definitiones. Nam INPRIMIS in Synodo Palæstina, in qua ipse etiam Pelagius errores suos anathematizare compulsus est, illud inter cetera declaratum fuisse scribit Augustinus in epist. 106. Pœnitentiam donum esse Dei. DEINDE in Concilio Arausicano II. can. 4. iterum explicatum est, per sancti Spiritus infusionem & operationem in nobis fieri, non tantùm vt à peccatis purgemur, sed etiam vt purgari velimus.

IDEM quoq; docuerunt doctissimi Apostolicæ sedis Præsules, Innocentius, Cœlestinus, & Leo. INNOCENTIVS in epistola ad Cõcilium Carthaginense, vt ad rectam redeamus viam diuino adiutorio nos egere confirmat. COELESTINVS in epist. ad Episcopos Galliarum, can. 11. idipsum probat orationibus Ecclesiæ, quibus à Deo petimus, vt infidelibus detur fides, & vt lapsis Pœnitentiæ remedium conferatur; & ex gratiarum actione, quam Deo pro illuminatione infidelium, & lapsorum correctione deferimus. LEO in epist. 91. ad Theodorum Episcopum: *Ipsam*, inquit, *Pœnitentiam ex Deo credimus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne forte det illis Deus Pœnitentiam.* Sed de his satis.

CAPVT IV.

In contritione includi odium, ac detestationem peccati præteriti.

QVARTA controuersia erat, vtrum contritio includat odium ac detestationem peccati præteriti. Lutherus enim initio defectionis suæ à Catholica Ecclesia, inter alia multa hæretica paradoxa, hoc etiam excogitauit ac docuit, non esse veram Contritionem siue Pœnitentiam, odium vitæ præteritæ, sed amorem iustitiæ, & nouam vitam.

In sermone de Pœnitentia, loquens de Contritione, quæ paratur per discussionẽ, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, sic ait: *Hæc tristitia facit hypocritam, immò magis pec-*

cato-

catorem. Et quamuis paulò pòst, dum hoc probare nititur, non videatur damnare peccati detestationem absolutè, sed solùm eam quæ oritur ex timore seruili: tamẽ in consequentibus verbis apertè damnat absolutè peccati detestationem, cùm ita loquitur: *Plus tibi discutiendum est confessuro, quãtum diligas iustitiam, quàm quantum odias peccatum: multóq; maiore, immò solo hoc labore tibi cogitandum est, quomodo futuram vitam agas bonam, quàm quomodo odias, aut deseras præterita mala. Verissimum est enim prouerbium, & omni doctrina de contritionibus huc vsq; data præstantius, Optima Pœnitentia, noua vita.* Hæc ille, qui, vt vides, solùm in eo laborandum iubet, quomodo vitam agas bonã, non quomodo præterita oderis mala. IDEM etiam Lutherus in epistola ad Ioannem Staupitium Vicarium ordinis S. Augustini, quæ exstat in primo tomo operum eius, non obscurè scripsit, nomen Pœnitentiæ non significare odium, vel dolorem de vita præterita, sed amorem, dilectionemque iustitiæ; neque enim aliquid habere amarum vel acerbum, sed omnia grata, & dulcissima. DENIQVE circa primam conclusionem resolutionum suarum: *Non ergo,* inquit Lutherus, *in vsu Scripturæ sacræ Pœnitentia dolor dicitur, sed mutatio mentis, & consilij.* Hæc ille.

SED ab hoc Lutheri paradoxo, iam omnes Lutherani recessisse videntur: ac, vt alios omittam, Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 954. sic loquitur: *Hinc sequitur dolor conscientiæ grauiter dolentis se peccâsse, & peccatis offendisse Deum: incipit igitur peccatum odisse, & detestari, &c.* Sic etiam Ioannes Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 2. *Equidem,* inquit, *sedulò & acriter instandum esse fateor, vt quisq; amarè deflendo sua peccata, se ad eorum displicẽtiam & odium magis acuat.* Ipse etiam Lutherus, cùm in articulis Smalchaldicis, tùm alibi, vt capite superiore citauimus, dolorem de peccatis præteritis concipiendum esse confirmat.

Hæc igitur veritas, quam aduersarij vel inuiti coguntur agnoscere; ex diuinis literis, ex veterum testimoniis, & ex ipsa naturalis iudicij ratione breuiter confirmanda est.

PRIMVM igitur in Scripturis, tùm per se, tùm per Apostolos & Prophetas, Deus peccata frequentissimè in memoriam peccatoribus reuocabat, cuius nulla alia ratio reddi potest,

nisi vt ipsi quoque ea recogitarent, & detestarentur. Genes.3. dixit Deus mulieri: *Quare hoc feciſti?* Genes.4. dixit idem Dominus Cain: *Quid feciſti?* Iudic.2. Deus per Angelum populum increpat: *Noluiſtis audire vocẽ meam: quare hoc feciſtis?* Isaiæ 58. *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Hier. 7. *Et miſi ad vos omnes ſeruos meos Prophetas per diem, conſurgens diluculo, & mittens, & non audierunt me.* Et cap.8. explicans quid sit, de quo queritur Deus: *Nullus eſt,* inquit, *qui agat Pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens; Quid feci?* vbi perspicuè vides, Pœnitentiam referri ad peccata præterita detestanda. Ezech.16. *Notas fac Hieruſalem abominationes ſuas.* Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra.* Sanè fletus, & planctus, & ipsa sciſſio cordis, non ad vitam nouam, sed ad peccata vetera pertinent. Denique Prophetæ omnes in hoc maximè laborabant, vt cohortationibus suis ad peccata agnoscenda, ac detestanda populum prouocarent.

Nec minus in Testamento nouo Christus ipse assiduè peccata Scribarum, & Phariſæorum arguebat, ac præsertim Matth.23. vt etiam Petrus Actor. 2. & 3. Stephanus Actor.7 Paulus Actor.13. reuocant in memoriam Iudæis peccata ipsorum, atque illud maximè, quòd Christum interfecerint.

Deinde idem ostendunt Scripturarum exempla. Nam Iob de seipso dicit, cap.39. *Vnum verbum loquutus ſum, quod vtinam non dixiſſem.* Et cap. 42. *Inſipienter loquutus ſum.* Et paulò pòst: *Idcirco me reprehendo, & ago Pœnitentiam in fauilla, & cinere.* Videmus certè exemplo Iob, ad præterita mala Pœnitentiam pertinere. Dauid Psal.50. *Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Ezechias apud Isaiam cap.38. *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quare cùm Lutherus in sermone suo de Pœnitentia, reprehendit eos, qui recogitant omnes annos suos in amaritudine animæ suæ, Ezechiam reprehendit: eius enim sunt verba illa. Mulier illa peccatrix Lucæ 7. lachrymis rigans pedes Domini; non vitam nouam, sed vetera peccata deflebat. Sanctus etiam Petrus Lucæ 22. fleuit amarè, non ob aliud certè, nisi quia Dominum suum negando, graue scelus admiserat.

Acci

ACCEDANT nunc testimonia aliqua Patrum. CYPRIANVS in serm. de lapsis, non procul à fine: *Vos verò fratres*, inquit, *quorum timor in Deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali sui memor est; pœnitentes ac dolentes, peccata vestra perspicite, grauissimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, &c.* Gregorius NAZIANZENVS orat. in sancta lumina, scribit, se pœnitentes recipere, si lachrymis confectos videat. AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. *Dum dolemus*, inquit, *admissa, admittenda excludimus; & fit quædam de condemnatione culpæ, disciplina innocentiæ.* CHRYSOSTOMVS in 1. lib. de compunctione cordis, propè extremo: *Quid corporis*, inquit, *viribus opus est, cùm cor conterere debeamus? hoc solùm est, quod à nobis exposcitur, vt semper recordemur mala nostra, & ad animum reuocemus, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, vt per hæc supplicemus Domino, & Gehennam ponamus in conspectibus, etc.* HIERONYMVS in comment. ad cap. 31. Hieremiæ, explicans illud: *Postquam cognoui, percussi femur meum. Dolentis*, inquit, *& plangentis, & super errore pristino plorantis indicium est, vt femur manu percutiat.* Et infrà: *Quod tempus*, inquit, *non est confusionis nostræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus, capiamus memoriam?* AVGVSTINVS in Enchir. cap. 65. *In actione*, inquit, *Pœnitentiæ, non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris: cor enim contritum, & humiliatum Deus non spernit.* Item serm. 7. de tempore: *Pœnitentiam*, inquit, *certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei, quando sic pœnites, vt tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita; & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente: iam tunc bene ingemiscis apud Deum, & dicis; Tibi soli peccaui, &c.*

DENIQVE huc pertinet definitio illa communis: *Pœnitentia est, perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare*, ex GREGORIO homil. 34. in Euangelia: qui etiam 3. par. Pastoralis, cap. 31. ita de hac re loquutus est: *Admonendi sunt, qui admissa deserunt, neque tamen plangunt, ne iam relaxatas æstiment culpas; quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant.*

QVOD si etiam rationis iudicium consulatur, dubium
se non poterit, quin Pœnitentia siue Contritio, includa
dium culpæ præteritæ. Nam & naturalis est illa Syndere
quę malè facta in corde flagellat, etiamsi exterius non mo
non puniantur, sed ne cognoscantur quidem: & apud Eth
cos dicuntur furiis agitari, qui grauibus se sceleribus inq
nârunt.

AD HAEC, non videtur intelligi posse, quo pacto quis p
cata deserat, & ad vitam meliorem se transferat; nisi pecca
& vita pristina, atq; adeò ipse sibi displicere incipiat: cur en
deserit, quod hactenus placuit, nisi quia placere iam des
Nemo, inquit AVGVSTINVS homil.27. in lib.50. homil
rum, *elegit vitam nouam, nisi quem veteris pœnitet.*

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones.

NEQVE Lutheri argumenta vllius sunt ponder
Obiiciebat ille INPRIMIS nomen Græcum Pœ
nitentię μετάνοια, quod Lactantij testimonio
sipiscentiam significat.

SED vanum est, etymologiam potiùs nominis, quàm vsu
eius considerare. Nam idem Lactantius lib.6. diuinarum in
stitutionum, cap.24. vbi nomẽ illud μετάνοια Resipiscentiam
significare dicit; addit, eos verè resipiscere, quos errati pœni
tet, & qui se ipsi castigant dementię. ET Tertullianus, qui li
in Marcionem scriptũ reliquit, nomen Græcum Pœnitentiæ
non à delicti confessione, sed à mentis demutatione dictum
esse; in libro de Pœnitentia fusissimè docet, veram Pœniten
tiam exigere odium, ac detestationem vitę præteritę, confes
sionem peccatorum, opera laboriosa, & alia id genus multa.
ET Ausonius, vt in primo lib. citauimus, Metanæam esse do
cuit Deam, quæ facti, non factique pœnas exigit. DENIQVE
Aristoteles lib.3. de moribus, cap.1. apertissimè docet, Pœni
tentiam ad præteritum factum referri: nam cùm vellet ostẽ
dere, non esse inuoluntarium, quidquid fit per ignorantiam,
eo argumento vsus est, quia non semper homines pœniteat fa
cti, neque dolent cùm rescisc unt quid fecerint.

SECVN

SECVNDO, Lutherus obiicit Prouerbium illud: *Optima Pœnitentia, noua vita.* & valde miratur, quid in mentem venerit Leoni Pontifici, vt prouerbium illud damnare voluerit, cùm prouerbia consensu omnium verissima esse soleant.

AT non damnauit summus Pontifex prouerbium, sed praua Lutheri expositionem. Neque enim prouerbio illo significare volunt homines, ad Pœnitentiam nihil aliud exigi præter vitæ nouitatem: sed, vitæ nouitatem esse certissimum veræ Pœnitentię argumentum. Qui enim sic peccata deflent, vt mox ad eadem reuertantur, aut etiam nunquam deserant; nihil omninò proficiunt: id quod pulchrè docuit Spiritus sanctus per ECCLESIASTICVM, cap. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se?* Et S. GREGORIVS homil. 34. in Euangelia: *Qui sic*, inquit, *alia peccata deplorat, vt tamen alia committat; Pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.* & in libro de cura pastorali, par. 3. cap. 31. dicit, eos flendo inaniter se lauare, qui culpas post lachrymas repetunt: & in epist. ad Theotistam patritiam, lib. 9. epist. 39. copiosè refellit errorem quorundam, qui dicebant, de quolibet peccato Pœnitentiam triennio agendam, ac pòst in voluptatibus viuendum. Denique prouerbium illud rectissimè AMBROSIVS, seu quicunque est auctor eorum commentariorum; exponit, in cap. 2. posterioris ad Corinth. vbi sic loquitur: *Hæc vera Pœnitentia est, iam cessare à peccato: sic enim probat dolere se sibi, si de cetero desinat.*

TERTIO, obiiciebat verba illa B. Pauli: *In Christo enim Iesu, neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed noua creatura.* Galat. 6.

AT B. Paulus non opponit nouæ creaturæ, Pœnitentiam, quę est via ad nouam creaturam, sicut nec Baptismum, qui est instrumentum, quo efficitur noua creatura; sed circumcisionem, quæ post Christi aduentum nullam vim habet ad iustificandum, vt nec præputium. Itaque nunquam Paulus diceret: Neque Pœnitentia, neque Baptismus aliquid valent, sed noua creatura: neque enim Paulus cum Petro committendus est, qui Actor. 2. concionabatur: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrùm.* Et Act. 8. ad Simonem Magum:

Pœni-

Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. Multò etiam min
B.Paulus Ioanni Baptistę,& Christo ipsi repugnaret,qui p
dicationem ab illis verbis exorti sunt: *Pœnitentiam agite.*

ADDE, quòd Apostolus in epistola ad Galatas, non vid
tur loqui de iustificatione à peccato, sed de operibus iusti
catorum:est enim sensus verborum eius; Iis qui sunt in Chr
sto iam per Baptismum renati, & iustificati, noua vita nec
saria est,siue (vt ibidem ipse loquitur) Fides,quæ per dilecti
nem operatur, vt nimirum iustè, sobriè, & piè viuant in h
seculo: neq; periculum vllum imminet si præputium gera
neque vtilitatem vllam adferre poterit circumcisio. Quoc
ca locus iste nihil facit pro errore Lutheri; neq; ad Pœniten
tiam pertinet,quæ iustificandorum est,non iustificatorum.

QVARTO, posset obiici pro Luthero locus ille Apost
2.Cor.7. *Qua secundum Deum tristitia est, Pœnitentiam i
salutem stabilem operatur.* hîc enim videtur Paulus ita tris
tiam à Pœnitentia separare, vt Pœnitentia tristitiam non in
cludat,licet ab ea oriatur. Quod etiam confirmant verba se
quentia, vbi Paulus explicans quid sit Pœnitentia, quam tr
stitia illa peperit; nihil aliud ponit,nisi opera quædam bon
quæ noua vita dici possunt:*Ecce,* inquit,*hoc ipsum,secundu
Deum contristari vos,quantam in vobis operatur sollicitud
nem,sed defensionem,sed indignationem,sed timorem,sed d
sidertum,sed æmulationem,sed vindictam.*

SED non est vsque adeò difficilis responsio. Nam per tri
stitiam non intelligi ab Apostolo dolorem de peccatis, q
pars Pœnitentiæ est, sed mœrorem quendam ex obiurgatio
ne natum, qui ad Pœnitentiam, id est, ad peccati detestatio
nem inducit, ostendimus in libro superiore, cap.19. neque i
illis verbis: *Ecce enim hoc ipsum contristari vos,&c.* explica
Paulus quid sit Pœnitentia,sed effectus potiùs, ac fructus Pœ
nitentiæ. ADDE etiam, quòd si B.Paulus eo loco Pœniten
tiam ipsam explicaret; nihil inde pro Lutheri errore colli
posset,siquidem inter alios actus numerantur etiam indigna
tio,& vindicta, quæ non nisi ad præteritum peccatum com
modè possunt referri.

QVINTO posset obiici, quod stultum esse videatur,no
id esse factum,quod non potest non esse factum. Qui auter
de peccato præterito dolent, quid aliud cupiunt ac volun

quàm

quàm senon peccâsse? vt verò non peccauerit qui iam peccauit, nullo modo fieri potest. Satius igitur videtur esse, cogitare de bona vita instituenda, quàm anxium esse de mala transacta.

Ad hoc Respondemvs, stultum planè videri, absoluta voluntate id optare, quod nulla ratione fieri potest. Proinde qui de peccato dolent, non dicunt (si sani sunt) Nolo me peccâsse: sed cum conditione, Si fieri posset, nollem peccâsse; & quia fieri potuit aliquando, & mea culpa non est factum vt non peccarem, ideò iustè doleo, meque ipse accuso ac reprehendo, quòd peccauerim.

Neque enim probandum est quod Hadrianus, quæst.1. de Pœnitentia, docet, ne conditionalem quidem voluntatem haberi posse impossibilium. Nam si desiderium haberi potest, vt ipse fatetur, rei amissæ; cur non etiam voluntas conditionalis, vt (si fieri posset) res illa non esset amissa? siquidem desiderium illud naturaliter hanc voluntatem conditionalem parit. Certè qui mortuum defient amicum, non ideò lugent, quia diligunt amicum: sed quia nollent periisse quem diligunt. Et Dauid cùm diceret: *Absolon, fili mi, quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te?* 2.Reg.18. quid aliud significabat, quàm optare se, si fieri posset, filij mortem propria morte redimere? Et Apostolus Paulus cùm diceret: *Nolumus expoliari, sed superuestiri.* 2.Corinth.5. non id volebat, absolutè non mori, cùm in eodem loco subiungat: *Bonam voluntatem habemus, peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.* Et Philipp.1. *Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo:* sed volebat, si fieri posset, nõ incidisse hominem in hanc moriendi necessitatem. Christus quoque satis apertè volebat, si fieri posset, vt calix transiret, tametsi non ignorabat, id iam esse à Patre statutum ac definitum, vt biberet illum. Denique ipse etiam Aristoteles in 3.lib.de moribus, cap.2. negat impossibilium esse electionem, sed voluntatem tamen esse concedit, nimirum conditionalem: nemo enim eligit semper viuere, cùm id fieri nequeat, sed vellet tamen vnusquisque, si posset, nunquam mori.

CAPVT

CAPVT VI.

In Contritione includi propositum rectè viuendi.

QVARTA sequitur quæstio; Includat ne contritio propositum rectè viuendi, an solam peccati detestationem. Et quidem Hæretici huius temporis variè de quęstione ista loquuntur. Qui enim contritionem fide posteriorem faciunt, vt Lutherus in illis omnibus locis, quos capite superiore citauimus, & Caluinus libro 3. Institut.cap.3. ij facilè admittunt, propositum benè viuendi ad contritionem maximè pertinere. Qui autem contritionem fide priorem esse volunt, & Pœnitentiam diuidunt in contritionem & fidem: ij contritionem solis terroribus conscientiæ, & peccati detestatione ex terroribus illis concepta definiunt; propositum autem rectè viuendi, fructum fidei, non contritionis partem esse docent. Atque in hac sententia Lutheranorum pars maxima versari mihi videtur: loca allata sunt, tum in primo capite huius libri, tum cap.18. libri superioris.

Porrò, Catholici Scriptores in eo quidem consentiunt, ad veram contritionem, & peccati detestatio, & vitæ melioris propositum requiratur: sed in eo non conueniunt, vtrum hoc propositum expressè, & formaliter necessarium sit, an sufficiat virtuale, atque implicitum. Neque enim dubitari potest, quin is, qui seriò peccata sua odit, ac detestatur, & de ea perpetrata dolet: cupiat simul, ac velit saltem implicitè & virtualiter, vt sic loquamur, deinceps in melius vitam mutare.

Et quidem veteres Theologi, vt Petrus Lombardus lib.4. dist.14.& 15. Alexander Alensis in summa Theologica part.4. quæst.69. m.9.art.2. S.Thomas in 4.Sentent.dist.17. quæst.3. art.1.& 3.parte, quæst.86.art.2.& lib.3.contra Gentes, cap.159. & lib.4.cap.72. Scotus, Durandus, Albertus, & alij in 4.Sentent.dist.14. vel 17. simpliciter docent de ratione contritionis esse, cùm detestationem peccati, tum propositum benè viuendi: & quamuis non distinguant inter formale, & virtuale propositum, tamen satis apertè indicant de formali se eos loqui

loquutos. Id quod apertius posteà docuerunt Hadrianus Pontifex VI. in quinto quodlibeto, articulo 3. Thomas Caietanus in additionibus ad tertiam partem S. Thomæ, quæst. 1. artic. 1. Dominicus à Soto in 4. Sentent. distinct. 17. quæst. 2. artic. 1. & Melchior Canus in relectione de Pœnitentia, parte prima.

Non defuerunt tamen pauci quidam, qui contrà disputauerint, ac virtuali proposito, quod in peccatorum detestatione includitur, contenti; formale propositum necessarium esse, & in ratione contritionis includi negauerint. In iis fuerunt Ioannes Maior, & Iacobus Almaynus in 4. Sentent. dist. 14. quæst. 1. & qui eos sequutus est, Andreas Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum, cap. 21.

Sed nobis communis, ac trita à veteribus via semper visa est tutior, & commodior. Probatur igitur, ad contritionem requiri explicitum, ac formale propositum vitæ melioris. Primo, ex diuinis literis. Amos 5. *Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudicium, si forte misereatur Dominus Deus exercituum.* Isaiæ 1. *Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum, quiescite agere peruersè, discite benefacere.* Et mox: *Si fuerint peccata vestra vt coccinnum, quasi nix dealbabuntur.* Hîc vides promissionem remissionis peccatorum post bona opera, saltem desiderio & proposito inchoata. Rursus Ezech. 18. *Si autem impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam; vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Hoc loco verba illa: *Et custodierit omnia præcepta, &c.* ad votum, & propositum custodiendi mandata, referenda esse videntur, non ad ipsam mandatorum obseruationem: neque enim vno die, aut vna hora, seruari possunt omnia mandata. Neque tamen exspectanda est remissio peccatorum ad longum tempus, cùm idem Propheta cap. 33. dicat: *Quacunque die peccator conuersus fuerit,* indulgentiam habiturum.

Ad hunc locum respondere conatur Vega loco citato, ac tria dicit. Primvm, obiicit verba illa eiusdem capitis: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* vbi nulla fit

mentio

mentio propositi seruandæ legis: & tamen promittitur re-
missio peccatorum. SED hic locus nobis apertissimè fauet
Nam cùm dixisset Propheta: *Conuertimini, & agite Pœni-
tentiam*; continuò explicuit quid sit conuerti, & agere Pœ-
nitentiam, dicens: *Proiicite à vobis omnes præuaricationes ve-
stras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum
& spiritum nouum.* vbi vides quam distinctè duo illa ponan-
tur, quæ nos ad veram Pœnitentiam, siue contritionem re-
quiri diximus.

SECVNDO Vega addit, illa verba: *Et custodierit omnia
præcepta, &c.* à Propheta adiecta fuisse, vt intelligeremus
præter Pœnitentiam de admissis, necessarium esse, non ad-
cere alia noua peccata, iuxta illud GREGORII, homil.34.
Euangel. *Quid prodest, si peccata quis luxuriæ desleat, & ta-
men adhuc auaritiæ æstibus anhelet? quid prodest stiracem
pas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat?*
SED hæc responsio excluditur per vniuersalem particulam
quam Ezechiel ponit, cùm ait: *Si impius egerit Pœnitentia-
am ab omnibus peccatis suis.* Qui enim agit Pœnitentiam ab
omnibus peccatis, frustrà admonetur, ne dum vnum lugeat
aliud committat: neque enim fieri potest, vt quis eo tempo-
auaritiæ æstibus anhelet, aut inuidiæ facibus tabescat, &
non solùm luxuriæ, atque iræ, sed omnium vitiorum culpa
luget.

TERTIO idem Vega respondet, illa verba; *Et custodierit
omnia præcepta, &c.* posita esse contra illorum errorem, qui
post Pœnitentiam peractam, licitum esse putant, ad sordes
pristinas reuerti; vt Ezechiel nihil aliud voluerit, quàm post
iustificationem per Pœnitentiam adeptam, in iustitia perma-
nendum esse. SED repugnat huic expositioni, quòd Propheta
satis apertè demonstrat, duo illa, Pœnitentiam videlicet a
peccatis, & mandatorum obseruationem, in voto scilicet &
proposito, viam quandam esse ad iustificationem; & proin-
priora esse debere ipsa remissione peccatorum. Sic enim ait:
*Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & cu-
stodierit omnia præcepta, &c. Vita viuet, & non morietur
omnium iniquitatum eius non recordabor.* ex quo etiam re-
fellitur error eorum Lutheranorum, qui nouæ obedientiæ
propositum, post iustificationem constituunt.

A

Adhaec, illæ omnes Scripturæ, quæ Pœnitentiam per cõuersionem describunt, qualis est illa inprimis, Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu*, sententiam nostram apertè confirmant: siquidem conuersio ad Deum, idem est, ac voluntas placendi Deo per obseruationem mandatorum, sicut auersio à Deo, voluntas est præuaricandi. Quemadmodum igitur sine conuersione contritio esse nõ potest, ita nec sine proposito placendi Deo per mandatorum obseruationem.

Huc etiam facit, quod Apostolus ait ad Ephes. 4. *Deponite vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem.* & quod S. Gregorius scripsit hom. 34. in Euang. veram pœnitentiam esse admissa peccata plangere, & plangenda non committere: quam definitionem Theologi omnes magno consensu receperunt.

Huc pertinent quoq; exempla rerum humanarum: nam & domini à seruis, & parentes à filiis, quos post offensionem in gratiam recipiunt, non magis peccati cõfessionem, quàm propositum vitæ melioris exquirunt.

Sed quod me maximè ad hanc sentẽtiam amplectendam ac defendendam mouet, est sacrosancta Florentinæ ac Tridentinæ Synodi auctoritas. In Concilio Florentino, in instructione Armenorum; & in Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 4. ita contritio explicatur, vt sit *Dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.* Neque verò responderi potest, Concilia ista loqui de proposito implicito. Nam cùm propositum implicitum à peccati detestatione nullo modo separari possit: sine causla Concilia addidissent illa verba: *Cum proposito non peccandi de cetero.* quorsum enim ista expressio, si propositum non expressè requiritur? Si Concilia ita posuissent, Cõtritio est detestatio peccati commissi cum proposito implicito non peccandi de cetero; nemo esset qui non iudicaret superuacaneam partem illam posteriorem definitionis, cùm detestatio peccati sine proposito illo implicito nunquam reperiatur. Igitur aut verba illa de formali proposito intelligenda sunt, aut certè, quod absurdissimum est, superuacanea sunt. Quid, quod in eodem cap. 4. Concilium Tridentinum paulò pòst adiungit, propo-

situm nouæ vitæ principaliter in contritione contineri, cùm sic ait: *Declarat igitur sancta Synodus, Contritionem non solum cessationẽ à peccatis, & vitæ nouæ propositum, sed etiam veteris odium continere.*

DENIQVE sicut peccati detestatio, propositum non peccandi implicitum & virtuale includit: sic etiam contrà propositum non peccandi, detestationem peccati implicitam & virtualem includit. Quare si detestatio peccati commissi sine proposito formali non peccandi de cetero, ad iustificationem aliquando sufficit, sufficiet etiam aliquando propositum non peccandi de cetero, sine formali detestatione peccati commissi: nulla enim ratio reddi potest, cur hæc partes non sint. Atqui ipse etiam Vega, loco citato, rectè negat sine detestatione formali peccati commissi per solum propositum non peccandi de cetero, impium posse iustificari: negandum igitur etiam est, sine proposito formali non peccandi de cetero, per solam detestationem peccati commissi impium posse iustificari. SED respondendum est argumentis, quæ contrà obiiciuntur à Vega.

CAPVT VII.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio continet exempla multorum, qui testimonio Scripturæ & Patrum, iustificationem adepti esse videntur sine formali proposito vitæ melioris. Nam 2. Reg. 12. Dauid mox iustificatus est, vt corde & ore dixit: *Peccaui Domino.* de quo re loquens AVGVSTINVS homil. 41. *Tres*, inquit, *syllaba sunt*, PECCAVI, *sed de his tribus syllabis flamma sacrificij coram Domino ascendit in cœlum*, & CHRYSOSTOMVS homil. 9. de Pœnitentia: *Dic*, inquit, *Peccaui; & statim audisti peccatum.* De Manasse 2. Paral. 33. nihil aliud legimus, nisi eum Pœnitentiam egisse, & orâsse Dominum. De Niniuitis Ionæ 3. habemus conuersionem à peccatis, ieiunium, saccum, & orationem: propositi melioris vitæ nullam mentio. Idem dici potest de filio prodigo, Luc. 15. & Publicano, Luc. 18.

RESPON-

RESPONDEO, ex allatis exemplis non potest rectè colligi, Dauidem, Manassem, & ceteros, sine formali proposito vitæ melioris iustificatos esse. Nam etiamsi Dauid non dixerit, nisi, *Peccaui*: tamen credendum est, eo modo verbum illud ab eo pronunciatum, quo pronunciari oportebat, vt tam subita sequeretur iustificatio. Neque enim quicunq; dicit, *Peccaui*; iustificatur: cùm sciamus Iudam dixisse Matt. 27. *Peccaui, tradens sanguinem iustum*, & tamen iustificatum minimè fuisse. Dauid igitur perfecta conuersione à Deo intus mutatus est, & dolorem de peccato, & propositum non peccandi, sine dubio habuit, quod & corã Nathan vno verbo, & multis verbis in Psalmis suis postmodũ expressit. PORRO de Manasse cùm Scripiura dicat, eum egisse pœnitentiam valdè; quis prohibet, nomine Pœnitentiæ non solum dolorem de peccato, sed etiam propositum vitæ melioris, & opera pœnitentiæ eo loco accipere? Conuersionem QVOQVE Niniuitarum à Iona expressam, non video cur ad solam peccati detestationem restringere cogamur, cùm etiam opera pœnitentiæ in eis legamus, quæ sine proposito benè viuendi effici non poterant. DENIQVE Publicanus, & filius prodigus, qua fronte veniam peccatorum postulâssent, nisi decreuissent non amplius eum offendere, à quo veniam postulabant? Ac vt intelligas, non posse ex solis verbis iudicium fieri de animo pœnitentis; expende quid Apostolus dixerit, cùm à Christo vocatus, & ea vocatione conuersus, & iustificatus fuit: nam neque peccâsse se dixit, neque peccata detestari, sed solùm: *Domine, quid me vis facere?* Actor. 9. Quemadmodum igitur nõ licet argumentari, Paulum non habuisse de peccatis suis dolorem, etiamsi verbis nihil aliud expresserit, nisi propositum Domino seruiendi: sic etiam nõ oporteret colligere, Dauidem, Manassem, & ceteros in exẽplum adductos, non habuisse propositum rectè viuendi, etiamsi verbis nihil aliud expressissent, nisi dolorem atque odium peccatorum.

SECVNDA obiectiõ: *Contritio seu Pœnitentia, suppositâ fide & spe, per legem & gratiam Dei, sufficit Christiano ad veniam obtinendam. At contritio non includit propriè, nisi actum, quo nolumus Deum offendisse: igitur sine proposito formali vitandi deinceps peccata, per solam peccati præteriti*

detestationem iustificari possumus. Assumptionem proba duobus argumentis. PRIMO, quia nomen Pœnitentiæ, tùm Græcum tùm Latinum, ad præteritum, non ad futurum respicit. SECVNDO, quia propositum vitandi peccata, propri actus est charitatis, siue obedientiæ, non Pœnitentiæ.

RESPONDEO, assumptio argumenti falsa est. Nam Concilia, Florentinum & Tridentinum suprà citata, apertissim ponunt in definitione cõtritionis, propositum non peccandi de cetero; & idem docent ex B. GREGORIO Theologi omnes, qui Pœnitentiam definiunt: *Admissa peccata plangere, & plangenda non admittere.* Et S. THOMAS, quem hac parte sequimur, in 3. p. Summæ quæst. 87. art. 1. *Pertinet,* inquit, *ad rationem veræ Pœnitentiæ, quòd non solùm homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro.* & idem confirmat in responsione ad primum, & alibi multis in locis.

QVOD autem contrà obiicitur de nomine Pœnitentiæ, vanum est: nam, vt sæpè diximus, non tàm sequenda est etymologia, quàm vsus Scripturæ & Patrum, in vera significatione vocabulorum assequenda. NEQVE verum est, quod obiicitur, Græcam vocem μετάνοιαν, ad præteritum, non ad futurum respicere: nam TERTVLLIANVS Græcæ linguæ peritissimus, libr. 2. in Marcionem, disertis verbis contrarium asserit, cùm sic loquitur: *In Græco sono, Pœnitentiæ nomen non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est.* Et sanè, μετανοεῖν, si etymologiam inspicias, nihil est aliud, nisi pòst sapere: proinde ad futurum potiùs, quàm ad præteritum pertinet. Sed hæc, vt dixi, inania sunt.

QVOD verò addebatur in probatione assumptionis, propositum cauendi peccata esse actum charitatis vel obedientiæ, non Pœnitentiæ; facilè retorqueri potest in auctorem. Nam etiam actus ille, quo nolumus Deum offendisse, charitatis est, si absolutè consideretur. Quemadmodum igitur actus, quo nollemus Deum offendisse, absolutè charitatis est, & tamen vt refertur ad peccatum delendum, & amicitiam cum Deo reconciliandam; Pœnitentiæ est: sic etiam propositum vitandi peccata, absolutè charitatis, vel obedi-

entiæ

entiæ est, cùm etiam iustis conueniat, qui non indigent Pœnitentia; tamen vt assumitur ab eo qui peccauit, ad compensandam iniuriam Deo factam, & amicitiam redintegrãdam, pœnitentiæ est. Siquidem pœnitentia, vt S. Thomas docet 3. part. quæst. 85. art. 3. pars quædam est potentialis iustitiæ, cuius proprium officium est, compensare iniuriam Deo factam, vt inde reconciliatio consequatur: compensatur verò iniuria per detestationem peccati, & propositum seruandi mandata, & cetera omnia adhibendi, quæ Deus requirit.

TERTIA obiectio: *Dolor de peccatis propter offensam Dei, virtute includit propositum non peccandi de cetero: igitur ad reconciliationem sufficiet, etiamsi nõ distinctè feratur in futura. Qui enim sic dolet, non minùs perfectè vniri poterit Deo, quàm ille, qui actu haberet eiusmodi propositum.*

RESPONDEO, si quid hoc argumentum concludit, efficiet etiam, vt propositum peccata vitandi, in quo virtualis dolor de præteritis continetur, sufficiat ad recõciliationem, sine formali ad distincto dolore de peccatis admissis; quod tamen disertis verbis negat is, cuius nunc argumenta refellimus. Dico igitur non posse fieri, vt verus sit in animo dolor de peccatis admissis, quin continuò oriatur etiam propositum vitandi peccata futura: sicut neq; è contrario fieri potest, vt quis ex vera charitate propositum animo concipiat non peccandi, quin continuò exsurgat dolor de peccato admisso, & nondum per indulgentiam Dei admisso; neque erit vera contritio, quæ dolorem adferat de peccato præterito, sine proposito non peccandi de cetero; neque erit vera charitas, quæ amorẽ iustitiæ sine peccati odio gignat in eo, qui sibi peccati lethalis conscius sit.

QVARTA obiectio: *Apud homines benignos sola vehemens patratæ culpæ detestatio, nonnunquam impetrat illius veniam: Deus autem longè magis benignus est, quàm vlli homines sint. Neq; credibile est, Christum exspectare voluisse, vt Petrus decerneret nunquã amplius peccare; sed continuò peccatum ei remisisse, cùm eum amarè plorantem vidit.*

RESPONDEO, benigni homines ad solam culpæ confessionem ac detestationem ignoscunt, quia nõ dubitant, quin ij, quos ita culpas detestari vident, iam animo propositum

conceperint non peccandi de cetero: nam alioqui etiam pe tormenta promissionem illam extorquent. Porrò S. Petrum dum amarè flebat, simul & peccatũ detestatum esse, & pro positum non peccandi concepisse, & veniam etiam à Deo non ore, certè corde postulâsse, omnino credibile est: id nim experimur in nobis, & in aliis, qui spiritu compunctio nis accepto, seriò peccata sua detestantur ac deflent.

QVINTA obiectio. Petitio veniæ cum displicentia pec cati, licet sit absque formali proposito deuitandi peccata, is tis est ad obtinendam remissionem peccatorum. Isai. 55. *De relinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes su as, reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius.* Quis non videt, sola hîc duo requiri ab impio, vt obtineat apud Deum misericordiam, & ea illum præstare, si detestetur peccata sua & misericordiam ab ipso humiliter flagitet? *Facilè*, inquit AMBROSIVS de Deo, li. 7. in Lucam, cap. 66. *reconciliatur quando impensè rogatur.*

RESPONDEO, sæpenumero Scriptura diuina tribuit vim iustificandi, aut etiam saluandi, diuersis rebus; non quòd so læ illæ iustificare, aut saluare possint, sed quòd illæ vim suam habeãt ad iustificationem, aut salutem, & ad eum finem pro ducant, si tamen cetera non desint. Sic legimus Rom. 3. *Ar bitramur iustificari hominem per fidem.* Eccles. 1. *Timor Do mini expellit peccatum.* Rom. 8. *Spe salui facti sumus.* Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ.* Tob. 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat pecca ta.* Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Iacob. 1. *Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas ve stras.* Hæc & alia id genus in sacris literis passim leguntur neque tamen vllus est, qui inde colligat, solùm timorem, aut solam spem, aut solam eleemosynam, aut solum verbum, si ne fide, & dilectione, aliisque ad eundem finem requisitis sufficere posse ad salutem. Sic igitur etiamsi detestationi pec catorum & orationi alicubi Scriptura iustificationem tri bueret; non tamen colligere oporteret, sola illa sufficere, sed illa quidem vim suam habere, & planè iustificare, si cetera non desint.

ADDE, quòd in verbis Isaiæ citatis, non intelligo cur non potiùs propositum vitæ melioris, quàm peccatorum dete stati

statio commendetur. Nam illa verba: *Derelinquat impius viam suam*, non tàm significare videntur, oportere vt impius peccata sua defleat, quàm, vt cesset à peccato, & nouã vitam instituat: hoc enim est derelinquere viam suam; non incedere antiquo & vsitato itinere, sed nouam arripere atque ingredi viam. Pari ratione verba illa sequentia: *Et reuertatur ad Dominum*, quid aliud, quæso, significant, quàm vt impius Deum diligere, eique placere studeat? id verò sine proposito seruandi mandata, fieri non potest; nam, *Si diligitis me*, Dominus ait Ioan. 14. *mandata mea seruate*.

SEXTA obiectio: *Potest contingere, subita morte aliquos ita præueniri, vt meminisse quidem possint peccatorum, quæ admiserunt, & de eis dolentes, & clamantes, Domine miserere; de vita discedant, antequam quidquam de futuris cogitare, vel decernere quiuerint. Nunquid ij venia carebunt? quid rigidius? quid durius? quid inclementius dici potest?* ACCEDIT, *quòd felix ille Latro, qui cum Christo pendebat in cruce, non legitur propositum vitæ melioris habuisse, sed tantùm peccata sua detestatum, ad Christi misericordiam confugisse. Luc. 23. Et in Sacramento Pœnitentiæ absoluendus censetur, qui signa doloris de peccatis ostendit, etiamsi nullo signo declaret quid in futurum proponat.*

RESPONDEO, non facilè concedo id posse contingere, vt quis ex vera dilectione Dei peccata defleat, & eorundem indulgentiam postulet, quin saltem animo proponat, Deum non ampliùs offendere: neque periculum est, vt huius propositi obliuiscatur; cùm non solùm charitas, sed etiam natura ipsa suggerat, non posse pacem cum Deo componi, nisi propositum adsit non peccandi de cetero. QVOD ad Latronem attinet, is neque peccata detestatus, neque vitam meliorem proposuisse apertè legitur; sed solùm iustum supplicium suum agnouisse, Christoq; dixisse: *Memento mei dum veneris in regnum tuum.* veruntamen ex impetrata venia manifestè colligimus, eum vera fide, atque ardenti charitate ad Deum fuisse conuersum, & ea omnia, licet breuissimo temporis spatio, præstitisse, quæ ad veram & legitimam pœnitentiam internam requiruntur. PORRO, qui signa doloris ostendunt, etiamsi fortè loqui nequeant; rectè in Ecclesia absoluuntur, quia veram peccatorum detestationem,

cum proposito peccata deinceps vitãdi, in corde gerere, non temerè iudicantur.

SEPTIMA obiectio: *Patres veteres, & ipsum Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 14. cùm Pœnitentiam, secundam post Baptismum tabulam appellárunt, ad peccatorum detestationem sine dubio respexerunt: fieri potest igitur, vt aliquis interdum sine proposito non peccandi de cetero, per solam detestationem peccatorum iustificetur.*

RESPONDEO, nec Patres nec Synodus, ad solam peccati detestationem, tabulæ similitudinem retulerunt, sed totam atque integram pœnitentiam; immò Concilium non tam pœnitentiam, quàm Pœnitentiæ Sacramentum, secundam tabulam appellauit.

CAPVT VIII.

Contritionem ad iustificationem omninò necessariam esse.

QVINTA controuersia erat de necessitate contritionis. Loquimur autem hoc loco de contritione in genere, vt tàm perfectam, quæ proprie contritio, quàm imperfectam, quæ attritio dicitur, comprehendamus: & quæstionem non solùm de necessitate, quam vocant, medij, sed etiam præcepti, intelligi volumus.

Ac Lutherus quidem & Caluinus, contritionem quæ iustificationem præcedat, nullam agnoscunt. Nam Caluinus cùm totam pœnitentiam, fructum fidei iustificantis esse docet, vt suprà ostendimus ex lib. 3. Institut. cap. 3. §. 1. sine dubio nullam pœnitentiæ partẽ, proinde neque ipsam contritionem, ad iustificationem obtinendam necessariam esse censet.

Lutherus in assertione articulorum suorum, nonnullis visus est contritionis necessitatem pernegâsse, propter hæc verba artic. 11. *Si sacerdotis absolutionem obtinueris, credas fortiter te absolutum, & absolutus eris, quidquid sit de contritione.* Sed tamen in artic. 12. affirmat impossibile esse quis sine cõtritione verè absolutus sit: *Si per impossibile, qui*

quit; *confessus non esset contritus, aut sacerdos non seriò, sed ioco absoluisset, si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus*; & paulò infrà, declarat, ideò esse id impossibile, quia fides sine contritione esse non potest: *Dixi*, inquit, *per impossibile; quia satis suprà dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cùm gratia non infundatur, nisi cum magna cõcussione animæ*. Quare non negauit Lutherus contritionem absolutè, sed eam negauit ad remissionẽ peccatorum necessariam, cùm eam postponat fidei, quæ (ipsius opinione) sola iustificat, vt in iisdem articulis sæpissimè repetit.

Non desunt tamen ex Lutheri discipulis, qui contritionem ante confessionem necessariam esse doceant. Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 901. *Est*, inquit, *& hoc, extra controuersiam apud nos, neminem posse Deo reconciliari, & remissionem peccatorum consequi, nisi agat Pœnitentiam*. Et paulò infrà dicit, contritionem esse medium ad acquirendam iustificationem; & addit hæc verba: *Sic territ is, & contritis, Deus gratiam et remissionem peccatorum per ministerium Euangelij offert & proponit*. Idem etiam repetit, pag. 956. & 957. *Necessaria*, inquit, *est contritio, non autem meritum est, &c*. Et infrà: *Ordo diuinus est, quòd vult quidem euangelizare, sed pauperibus; vult sanare, sed contritos, &c*. Idem habet etiam Philippus in Locis vltimò editis, titulo de contritione: & omnes illi ex Lutheranis, qui priorem partem Pœnitentiæ, contritionem; posteriorem, fidem esse volunt. Sed his dimissis, nos iuxta cõmunem Theologorum Catholicorum sententiã; duas propositiones constituemus.

PRIMA propositio: *Contritio saltem imperfecta, omninò necessaria est in adultis, necessitate medij, ad remissionẽ peccatorum & iustificationem obtinendam*. Hæc propositio ex Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 14. & sess. 14. cap. 4. satis apertè colligitur. Cùm enim Concilium dicit, contritionem omni tempore ad iustificationem necessariam fuisse, de necessitate medij sine dubio loquitur; quæ enim sola præcepti necessitate necessaria sunt, non ita vniuersè omnia tempora complecti solent.

Probatur autem hæc propositio ex verbis illis Domini Luc. 13. *Nisi Pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis*.

hæc enim verba tam sunt perspicua, vt nullam omninò dubitationem relinquant. PRAETEREA, idem apertè probant verba illa S. Petri, Act. 3. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleãtur peccata vestra.* Et illa B. Pauli ad Rom. 2. *Ignoras quia benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.* Et illa Christi ipsius in 2. cap. Apoc. *Memor esto vnde excideris, & age Pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, veniam tibi citò, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi Pœnitentiam egeris.* Denique Ezechiel. cap. 18. nihil aliud peccatoribus concionatur, nisi vt pœnitentiam agant, si salui esse velint. Hoc IDEM illi omnes Patres docent, qui pœnitẽtiam, secundam post naufragium tabulam appellârunt, quorum testimonia in primo libro retulimus: quibus addi potest S. AVGVSTINI testimonium, qui in epist. 48. ad Vincentium, ita loquitur in extrema epistola: *Nec quenquam putes ab errore ad veritatem, vel à quocunq; seu magno seu paruo peccato, ad correctionem sine Pœnitentia posse transire.*

SECVNDA propositio: *De contritione præceptum diuinum exstat.* Hæc PRIMVM ex superiore probari potest. Siquidem omnia, quæ necessaria sunt necessitate medij, censentur necessaria necessitate præcepti, licet non quæcunque necessaria sunt necessitate præcepti, sint etiam necessaria necessitate medij: tenentur enim homines ea necessariò adhibere, sine quibus salui esse non possunt.

DEINDE exstant in diuinis literis manifesta verba, quibus Pœnitentiæ præceptum indicatur, Ioël. 2. *Conuertimini ad me, & scindite corda vestra.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* Ezech. 18. *Proiicite à vobis prauitates, & facite vobis cor nouum.* Apoc. 2. *Age Pœnitentiam.*

ADHAEC obseruatio mandatorum, sufficiẽs est medium ad salutem. Dominus enim interroganti cuidam, Lucæ 18. *Quid faciens, vitam æternam possidebo?* respondit: *Mandata nosti.* Et apertius apud Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quòd si quid aliud præter mandatorum obseruationem requireretur ad vitam æternam obtinendã, Dominus illum adolescentem non tam docuisse, quàm decepisse videretur. Oportet igitur, vt vel de contritione mandatum

datum aliquod habeamus, quod nos asserimus; aut certè non sit contritio ad salutē necessaria, quod falsum esse iam suprà docuimus. NEQVE verò responderi potest, Christum ea verba ad iustos, non ad peccatores direxisse, quasi iustis obseruatio mandatorum sufficiat ad salutem, peccatoribus non sufficiat: nam Dominus generatim, & sine vlla exceptione respondit. Et præterea licet iuuenis ille, cui Dominus loquebatur, Luc. 18. bonus ac iustus fuerit, vt ex cap 10. Marci colligi potest: tamen Legisperitus, qui de eadem re Dominum interrogauit, & eandem responsionem accepit, Luc. 10. peccator videtur fuisse, cùm Dominum tentare, non ab eo aliquid discere voluerit.

PRAETEREA dubium esse non potest, quin diuino præcepto teneamur ea media non negligere, quę ad vitam, & salutem corporis necessaria sunt: neque peccatum homicidij ille euaderet, qui cibum capere nollet, quo tempore sine cibo viuere non posset. Quanto igitur maiore ratione, diuino præcepto tenebimur ea media assumere, sine quibus animæ vita repatari nequit?

DENIQVE impœnitentiam non solùm peccatum, sed etiam grauissimum peccatum esse constat, vsq; adeò, vt nonnulli peccatum in Spiritum sanctum nihil aliud esse voluerint, nisi finalem impœnitentiam: & Scripturæ passim accusant impœnitentes, & pœnas eis grauissimas comminantur. Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Psalm. 4. *Vsq; quo graui corde?* Prouerb. 1. *Quia vocaui, & renuistis, &c. ego quoq; in interitu vestro ridebo.* Zach. 1. *Nolitis sicut Patres vestri, ad quos clamabāt Prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus, Conuertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris peßimis: & non audierunt, neq; attenderunt ad me.* Matth. 23. *Quoties volui cōgregare filios tuos, &c. noluisti.* Roman. 2. *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram.* Quòd si nouum peccatum est, nolle conuerti, nolle pœnitere, nolle per contritionem veniam peccatorum suorum procurare; certè sequitur vt nouum etiam præceptum sit, quo tenemur conuerti ad Deum, & contritionem in nobis excitare. Quocirca rectè TERTVLLIANVS in libro de Pœnitentia, ex eo probat bonum esse pœnitere, quia Deus id præci-

præcipit: *Bonum est*, inquit, *pœnitere, annón? quid reuoluis? Deus præcipit.*

Sed obiectiones aliquæ soluendæ sunt, quas non Hæretici, sed Catholici, explicandæ rei gratia, proponere solent.

CAPVT IX.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA obiectio. Baptismus, vt etiam Sacramenta cetera, non ponenti obicem, gratiam confert: sed obicem non ponit, qui vitam nouã proponit, & nullius peccati complacentiam habet, etiamsi fortè non detestetur reipsa peccatum.

RESPONDEO, non potest rectè dici, nõ ponere obicem, qui sine dispositione necessaria ad Sacramentum accedit: alioqui non solùm sine detestatione peccati, sed etiam sine fide posset aliquis per Baptismum iustificari. Esse autem pœnitentiam, quę sine peccati detestatione nulla est, dispositionem ad Baptismum; docet Apostolus Petrus Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrũm.* quæ idem nuper Trident. Concil. declarauit sess. 6. cap. 6. & ante S. Thomas 3. part. quæst. 86. art. 2. ad primum, & alij Theologi communiter tradere consueuerunt. Qui enim propria voluntatis actione à Deo auersus per peccatum fuerat; non potest ad gratiam Dei censeri dispositus, nisi per contrariam actionem conuertatur ad Deum. Neque tamen necesse erit, vt Pœnitentia, quæ per Baptismum præcedit, contritionem illam perfectam contineat, quæ etiam sine Sacramento reipsa suscepto, peccata omnia delet: nam cùm Baptismus Sacramentum sit regenerationis & renouationis, vim habet verè iustificandi & renouandi, proinde non necessariò exigit hominem iam per contritionem illam perfectam iustificatum. Et hoc fortasse sibi voluit auctor COMMENTARIORVM in Paulum, quæ Ambrosio adscribuntur; cùm in illa verba cap. 11. ad Rom. *Sine Pœnitentia sunt dona Dei*, scriptum reliquit, gratiam Dei in Baptismo neque gemitum, neque planctum requirere, sed solam ex corde professionem. Non enim auctor ille peccati detestationem ac Pœnitentiam omnino reiecit;

reiecit ab eo, qui baptizandus est, sed perfectam illam contritionem, quæ sine exteriore actione vix reperitur.

SECVNDA obiectio. Charitas videtur omninò sufficere ad iustificationem, & salutem, etiamsi absque Pœnitentia & contritione in aliquo reperiatur; nam *Vniuersa delicta operit charitas.* Prouerb. 10.

RESPONDEO, charitas vera sine dubio sufficit ad salutem, & iustificationem: nam vbicunque adest charitas, ibi adest iustitia, & inde necessariò abest peccatum lethale; nam *Qui diligit, legem impleuit.* Roman. 13. qui autem legem implet, iustus est, neque ei deest aliquid ad salutem, iuxta illud Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Quare rectè S. AVGVSTINVS tractatu quinto in epistolam Ioannis: *Dilectio,* inquit, *sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli.* Et infrà: *Hæc est preciosa margarita, sine qua nihil tibi prodest, quodcunq; habueris; quam si solam habes, sufficit tibi.* Et ipse etiam S. IOANNES, teste S. Hieronymo in comment. cap. 6. epistolæ ad Galatas, de præcepto charitatis sententiam illam pronunciauit: *Præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit.* Veruntamen charitas vera, sine vera cõtritione in eo, qui peccati mortalis conscientiam habet, nullo modo existere potest: & ideò, licet charitas etiam sola, sufficiat; rectè dicunt Theologi, contritionem in eo, qui crimen lethale commisit, esse medium necessarium ad iustificationem & salutem. Quemadmodum & fides, ac spes necessariæ sunt, tametsi sola charitas (Augustino teste) sufficiat: nam charitas sine fide & spe nulla est. Itaque sola charitas sufficere dicitur, quia nunquam est sola, sed chorum aliarum virtutum partim sequitur, partim præcedit. Et hoc est, quod S. Thomas docet 3. part. quæst. 84. art. 5. ad 2. cùm negat, charitatem sine pœnitentia ad iustificationem posse sufficere: rationem enim reddit, quia charitas Pœnitentiam requirit, & efficit. Quomodo enim potest aliquis verè Deum diligere, nisi peccatum detestetur, per quod à gratia Dei excidit?

SED obiiciunt quidam; interdum mentem hominis ita repentè ad amorem Dei conuerti, vt ocium non habeat in peccata respiciendi: interdum etiam peccatores ad martyrium ita rapi, vt possint quidem dilectionis actum elicere,

quo

quo se ad mortem propter Christum offerant, sed metuillo præsenti turbatos, de peccatis præteritis cogitare non posse: interdum quoque ita esse oblitos peccatorum suorum, vt sine miraculo nequeant ea peccata ad memoriam reuocare.

SED primum & secundum membrum huius dubitationis, non difficulter explicari possunt. Nam qui conscientiam peccati mortalis gerunt, nihil prius cogitant, cùm conuertuntur ad Deum, quàm peccata sua: tunc enim maximè conscientiæ stimulus sentitur, cùm is placere incipit, quem peccando offendimus, & cuius gratiam desideramus. Quod etiam experimur in rebus humanis. Qui enim non magnifaciunt amicitiam alicuius, facilè obliuiscuntur iniurias, quas illi fecerunt; sed cùm reconciliati cupiunt, tunc ad memoriam redeunt omnes iniuriæ: sic etiam mors imminens, seu per martyrium, seu alia ratione; non modò non impedit, sed etiam excitat recordationem peccatorum. Quod CHRYSOSTOMVS pulchrè probat, in homil. 4. de Lazaro, exemplo fratrum Ioseph, qui cùm penè iam obliti essent iniuriam, quam in illum contulerant, redacti posteà ad angustias, dixerunt: *Meritò hæc patimur, quia peccauimus fratrem nostrum.* Genes. 42. Et S. CYPRIANVS idem oliit in serm. de lapsis, exemplo trium puerorum: *Ananias*, inquit, *Azarias, Misaël, illustres ac nobiles pueri, quo minus Exomologesin Deo facerent, nec inter flammas, & caminis exæstuantis incendia quieuerunt.*

DE tertio verò membro dubitationis, equidem arbitror in eo locum habere, quod quidam docent de contritione virtuali. Nam etiamsi contritionem planè formalem ordinariè requiri censeam; tamen in duobus casibus sufficere existimo virtualem. PRIMVM, quando aliquis post accuratam discussionem conscientiæ suæ, non potest ad memoriam peccatum, vel peccata sua lethalia reuocare. DEINDE cùm aliquis neque peccati lethalis conscientiam habet, neque ocium vitam suam excutiendi, vt si fortè rapiatur subitò ad martyrium: tunc enim credibile est, posse hominem per actum dilectionis, in qua contritio virtute cõtinetur, à peccatis occultis iustificari.

Ratio

Ratio est INPRIMIS, quoniam alioqui frustrà cum Dauide diceremus Deo: *Ab occultis meis munda me Domine.* Psalm. 18. Nam si absque formali contritione nulla peccata deleri possunt, & contritio formalis de occultis haberi nequit: certè sequitur, vt ab occultis nulla ratione liberari possimus; quorsum igitur oramus, si quod petimus, impetrari non potest? DEINDE, sicut legimus Lucæ 13. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis:* sic etiam legimus Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Atqui omnes concedunt, Baptismum & Eucharistiam, cùm re ipsa haberi nequeunt, per votum posse suppleri. ADHAEC sanctus Augustinus in epist. 48. ad Vincentium, scribit, Cyprianum aut correxisse errorem illum suum, aut texisse vbere charitatis, & à Patre cœlesti purgatum in eo falce passionis. Et S. Thomas 3. part. quæst. 87. artic. 1. disertis verbis scribit, virtualem displicentiam non sufficere ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem: quo loco admittit displicentiam virtualem, pro iis diluendis criminibus, quæ ad memoriam reuocari non possunt. DENIQVE mirum est, si non absurdum videatur, posse contingere, vt homines aliqui in media Ecclesia, sine miraculo iustificari nequeant: quales nimirum illi essent, qui aut morbo, aut senectute, aut alia de caussa omninò peccatorum suorum memoriam perdidissent.

TERTIA obiectio aduersus alteram propositionem, quæ erat de præcepto contritionis. Impœnitentia non est speciale aliquod peccatum, sed circumstantia omnium peccatorum, vt sanctus Thomas docet in 2. 2. quæst. 14. articulo 2. non igitur speciale aliquod præceptum de Pœnitentia exstabit.

RESPONDEO, Impœnitentia interdum speciale peccatum est, interdum circumstantia alterius peccati. Speciale peccatum est, quando occurrit tempus, quo tenemur pœnitentiam agere, & eam tamen non agimus. Neque enim præceptum de Pœnitentia agenda, quouis tempore obligat, cùm sit affirmatiuum; sed solùm certis temporibus, vt cùm versamur in periculo vitæ, cùm ad cõfessionem est accedendum,

dum, cùm Deus peculiari inspiratione ad pœnitentiam nos inuitat, iuxta illud Psalm. 94. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* At extra eiusmodi tempora, impœnitentia non tam peccatum nouum, quàm peccati patrati circumstantia est: quamdiu enim quisque in peccato hæret, tamdiu impœnitens dici potest, & semper magis, ac magis difficilem sibi reditum ad gratiam Dei facit. Porrò S. Thomas in 2. 2. quæst. 14. art. 2. de impœnitentia ista posteriore loquutus est: idem verò auctor in 3. part. quæst. 84. art. 7. ad 1. agnoscit præceptum naturale de pœnitētia agenda; & quæst. 85. art. 2. speciale præceptum de Pœnitentia exstare confirmat. Sed de his ista sufficiant, de quibus integræ disputationes in libris nostrorum exstant.

CAPVT X.

De quantitate contritionis.

SEXTA controuersia erat; Quantánam esse debeat ea tristitia, quam de peccatis suscipimus, ut ad iustificationem peccatorum sufficiat. Hic merè triumphant, atq; exultant Aduersarij: existimant enim se locum reperisse, ex quo doctrinam Catholicam de Pœnitentia cum plausu vulgi reprehendant, vt quæ ad desperationem sternat viam, vel certè planè dubios, atque incertos de sua iustificatione homines reddat.

Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, pag. 963. scribit Concilium Tridentinum exigere ad iustificationem, contritionem charitate perfectam; eam autem contritionem, vt perfecta sit, probat ex Scoto, habere debere certum gradum intensionis, & certo spatio temporis continuari; cùm tamen neque possit vlla ratione constitui, quotus ille gradus sit, neque quantum spatium temporis exigatur. Ita nimirum redduntur perplexa, & implicata omnia. Addit etiam ex testimonio Scholasticorum aliorum, contritionem oportere ex charitate procedere; charitate autem Deum super omnia diligi debere: ad quam perfectionem nullus Sanctorum in hac vita peruenire potest. Ex his ita colligit pag. sequenti: *Impossibilis igitur est sufficientia, & perfectio contritionis, ex*

eius persuasio vel facit Pharisæos, vel desperabundos. Conscientia enim, quæ nunquã potest certa esse de sufficientia & perfectione contritionis, semper dubia & incerta manebit de remissione peccatorum, & reconciliatione cum Deo. Hæc ille.

Adeundem modum Ioannes Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 2. *Contritionem*, inquit, *debitam exigunt, hoc est, iustam & plenam: sed interim non constituunt, quando securus aliquis esse possit, se hac contritione ad iustum modum defunctũ esse.* Et infrà: *Sed vbi exigitur doloris acerbitas, quæ culpæ magnitudini respondeat, & quæ in trutina appendatur cum fiducia veniæ; hic verò miseræ conscientiæ miris modis torquentur, & exagitantur, dum sibi debitam peccatorum contritionem imponi vident, nec assequuntur debiti mensuram, vt secum decernere possint, se persoluisse quod debebant.* Et §. 3. *Quòd si me*, inquit, *calumniari aiunt; prodeant sanè, & vnum aliquẽ ostendant, qui huiusmodi contritionis doctrina, vel non sit ad desperationem adactus: vel simulationem doloris, iudicio Dei, pro vero dolore non opposuerit.* Hæc ille. Nec dissimilia scripta reliquit Heshusius in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum, tit. 9. num. 25. & 28.

Nos igitur duo præstabimus in præsenti disputatione. Demonstrabimus PRIMVM, quod nobis obiiciunt aduersarij, in ipsos verissimè conuenire, vt videlicet ad desperationem adigant pœnitẽtes. DEINDE doctrinam cõmunem Theologorum veram, & consolationis plenam de quãtitate contritionis breuiter explanabimus.

Vt incipiamus à PRIMO, concedunt aduersarij, Kemnitius & Caluinus, contritionem, eamque seriam & vehementem, esse necessariam. Kemnitius in 2. part. Examinis pag. 942. *Ardua*, inquit, *quæstio est, quomodo Pœnitentia ita agi possit, vt certi simus nos consequi reconciliationem, & remissionem peccatorum: si enim Pœnitentia non rectè agitur, peccator licet quærat, non tamen assequitur remissionem peccatorum.* Deinde pag. 953. explicans quomodo agatur vera Pœnitentia: *Omninò*, inquit, *in iis, qui veram & seriam Pœnitentiam agunt, necessaria est contritio.* Et pag. 954. docet, contritionem acrem ac vehementem esse debere: *Hinc sequitur*, inquit, *dolor conscientiæ, grauiter dolentis se peccásse,*

vâsse, & peccatis offendisse Deum. Caluinus lib. 3. Institut. ca
pit. 4. §. 2. *Equidem,* inquit, *sedulò & acriter instandum est*
fateor, vt quisque amarè deflendo sua peccata, sed ad eorum
displicentiam & odium magis acuat. Et §. 3. *Diximus & ne*
inquit, *quodam loco, nunquam sine Pœnitentia obuenire pec*
catorum remissionem; quòd nulli nisi afflicti, & peccatorum
conscientia vulnerati, Dei misericordiam implorare sincere
possunt. Hæc ille.

Quamuis autem iisdem in locis dicant, ac protestentur
se non facere contritionem causſam, aut meritum remissio-
nis peccatorum, & Caluinus iactet se sustuliſſe illa anima-
rum tormenta; Quòd contritio debita præstanda sit: tamen
ex iis, quæ ipsi docent, apertissimè sequitur, neminem e
sententia ipsorum sine vera, seria, grauique contritione iu
stificari, siue ea contritio iustificationis causſa sit, siue con
ditio tantùm, siue quid aliud; id enim ad rem nostram hoc
loco non pertinet.

Quæ sit autem vera, seriaque contritio, sine qua peccata
non remittuntur; non possumus aliunde melius, ac tutius
discere, quàm ex literis sacris. Porrò, literæ sacræ vbique re
quirunt contritionem ex toto corde; qualis est etiã vera ad
dilectio, ex qua contritio vera procedit. Deut. 4. *Cùm quæ*
sieris Dominum, inuenies eum, si toto corde quæsieris eum, &
tota tribulatione animæ tuæ. Deut. 30. *Si ductus pœnitudine*
cordis, reuersus fueris ad Dominum in toto corde tuo, & to
anima tua, miserebitur tui. 3. Reg. 8. *Si peccauerint tibi, &*
reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima su
propitiaberis populo tuo. 2. Paralip. 30. *Dominus bonus pro*
pitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt eum. Hierem. 2
Quæretis, & inuenietis me, cùm quæsieritis me in toto corde
vestro. Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in*
iunio, fletu, & planctu, & scindite corda vestra.

Debent igitur Aduersarij, velint nolint, admittere, sit
cõtritione perfecta, & quæ ex toto corde sit, nõ remitti pec
cata. Atqui eiusmodi contritionem, vt etiam dilectionem
Dei, ex toto corde, impossibilem in hac vita esse contendunt
& quam nullus vnquam Sanctorum habuerit, vt ex locis
prà citatis, & ex aliis multis omnes norunt qui eorum scr
pta l

pta legerunt. Quare sequitur, vt remissio peccatorum planè sit impossibilis, & pœnitentibus nihil supersit aliud, nisi desperatio, si vera est doctrina Kemnitij & Caluini. Quam enim, quæso, spem salutis ille concipiet, qui contritionem ex toto corde impossibilem esse censet; & eam solam veram ac seriam Contritionem esse, negare non potest; & sine vera seriaque Contritione peccata non remitti sibi certissimè persuasit?

CAPVT XI.

De quantitate Contritionis, ex sententia Catholicorum.

SED iam dimissis Aduersariis, veram de Contritionis quantitate sententiam aliquot propositionibus complectamur.

PRIMA propositio: *Non requiritur ad eam contritionem, quæ sit futura sufficiens ad remissionem peccati, vt æqualis sit magnitudini iræ diuinæ.* Hæc est contra calumniam & mendacium Caluini, qui lib. 3. Institut. cap. 4. §. 2. vt etiam in primo libro notauimus, scribere ausus est, eam perfectam contritionem à Catholicis exigi, vt in trutina appendatur cum fiducia veniæ: non potest autem in trutina appendi cum fiducia veniæ, nisi sit iustum precium peccatorum, & ex rigore iustitiæ satisfaciat Deo, atq; iræ ipsius magnitudinem æquet.

ET quidem non exigi à Catholicis tantam cõtritionem, perspicuum est ex eo, quòd omnes Catholici negant, Contritione mereri nos ex condigno iustificationem, aliqui etiam negant ex congruo. Rectè autem non exigi, probari potest, tùm quia scriptum est: *Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?* Psalm. 89. tum quia peccatum lethale, Deum qui infinitæ dignitatis est, offendens, infinitam indignationem & pœnam meretur: non potest autem homo infinitum precium offerre Deo, quantumuis doleat ac seipse excruciet.

SED argumentum euidens habemus ex diuinarum Scripturarum testimoniis, atque exemplis. Nam Scriptura nihil

aliud à nobis exigit, nisi vt conuertamur ad Deum in toto corde: conuerti autem ad Deum in toto corde, non est, dolorem illum concipere, qui æqualis sit offensioni vel iræ diuinæ, nam dolor iste sine dubio impossibilis est. Si verò impossibile esset conuerti ad Deum in toto corde, cur Deus ipse id postularet? cur diceret Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro?* an Deus ignorabat id fieri non posse, aut fieri volebat quod sciebat non posse fieri? DEINDE, Scriptura testatur aliquos in toto corde reuersos ad Deum, & alios pronunciat reuersuros: quæ sunt argumenta certissima, id fieri posse; & proinde conuerti in toto corde, non significare contritionem æqualem iræ diuinæ. 3. Regum 23. *Similis illi non fuit Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo.* Hierem. 24. *Ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde suo.*

Quare quod S. CYPRIANVS ait in serm. de lapsis: *Quàm magna deliquimus, tam grauiter defleamus;* non significat, dolorem absolutè offensioni æquandum esse, quod fieri non potest: sed proportionem illam inter peccata & dolorem de peccatis, esse debere, vt de maiore peccato magis, de minore minus doleamus. QVOD verò scribit S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. cùm ait: *Sed quanta putas, & qualis necessaria Pœnitentia, quæ aut æquet crimina, aut certè excedat?* non ita accipiendum est, quasi Pœnitentia æquare, aut excedere debeat peccatum, vt offensam Dei, sed vt dolor Pœnitentiæ æquet, aut excedat voluptatem, quam peccando accepimus: quod aliis verbis ita scripsit HVGO de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 14. cap. 2. *Si in correctione minor est afflictio, quàm in culpa fuit delectatio, non est dignus Pœnitentiæ tuæ fructus.*

SECVNDA propositio: *Dolor de peccatis esse debet summus, saltem (vt Theologi loquuntur) appreciatiuè.* Rectè enim Doctores tradũt dolorem summum posse duobus modis intelligi, intensiuè, & appreciatiuè. Summus dolor intensiuè dicitur, quando voluntas (nam de dolore spiritus, non sensus siue corporis, hîc loquimur, licet vnus ex altero nasci soleat) quando, inquam, voluntas summo conatu detestatur aliquid: summus autem appreciatiuè, quando voluntas pluris æstimat detestationem alicuius mali, quàm cuius-

cuiuscunque boni consequutionem, aut alterius mali euitationem. Itaque magnitudo doloris intensiuè, attenditur ex parte subiecti, magnitudo appreciatiuè, ex parte obiecti: & sæpe accidit, vt de re aliqua magis doleamus intensiuè, de qua minùs doleamus appreciatiuè, & contrà. Nam viri etiã boni grauius tristantur interdum & dolent, ob mortes filiorum, quàm ob peccata; qui tamen, si daretur optio, mallent filios amisisse, quàm Deum offendisse. De sancta Paula Romana scribit S. Hieronymus in eius vita, in mortibus filiorum sic illam grauiter affici solitam, vt semper de vita periclitaretur: qualem dolorem ob crimina in Deum admissa, nunquam sensisse legitur: nec tamen dubitari potest, quin fœmina illa sanctissima & optima, maluerit filios omnes perire, quàm vel leuiter Deum offendere.

SI quis obiiciat, fieri non posse, vt voluntas non intensiùs doleat de eius rei amissione, quam pluris æstimat, cùm ideò doleat, quia rem charam, & quam magnifaciebat, amisit. RESPONDEBIMVS, id fieri non posse, si omnia sint paria: tamen non semper esse omnia paria. Sæpe enim fit, vt id quod minoris faciendum esse recta ratio iudicat, sit propinquius, notius, naturæ conuenientius, longa familiaritate coniunctum, quod proinde magis afficiat, & moueat, licet illi aliud quippiam absolutè ac simpliciter præferatur. Id quod in rebus etiã corporalibus experimur, quippè qui magis tristamur & angimur ob acrem dolorem dentium, aut vstionem aliquam digiti, quamuis non lethalem, quàm ob febrim lentam, sed pestiferam: & tamen quis non libenter febrim illam lentam & pestiferam, cum acerbissimo dẽtium aut digitorum dolore mutaret?

HIS explicatis, propositio nostra probatur ex omnibus illis Scripturæ locis, quæ paulò antè adduximus, vt ostenderemus, contritionem ex toto corde, atque adeò summam, & maximam esse debere DEINDE, addi possent illa omnia loca, quæ iubent vt Deum ex toto corde diligamus, quæ exstant Deut. 6. Matth. 22 Luc. 10 & alibi. Qui enim iubemur Deum ex toto corde diligere, iubemur pariter peccatum, quo Dei amicitiam violamus, toto pectore detestari. DENIQVE ratio id ipsum apertissimè docet. Nam cùm peccatum sit malorum omnium maximum; super omnia detestandũ,

fugiendumque est. Et quia teste Apostolo Rom. 3. *Non sunt facienda mala vt veniant bona*, ideò non licet peccatum eligere quacunque conditione proposita: proinde magis dolendum est appreciatiuè, de commisso peccato, quàm lætandum de quouis opere bono.

TERTIA propositio: *Non est necesse, vt contritio sit dolor summus intensiuè.* Probatur PRIMVM; quia si id esset necesse; maximè ob ea loca Scripturæ, quę iubent vt conuertamur ad Deum in toto corde, & tota tribulatione animæ nostræ, Ioëlis 2. & Deuter. 4. sed ista loca exigunt quidem dolorem summum appreciatiuè, vt suprà diximus, non tamen intensiuè. Conuerti enim ex corde, nihil est aliud, nisi seriò ac sincerè conuerti: ex toto autem corde conuerti, est integrè & perfectè conuerti, ita vt non partim peccata detestemur, partim illis afficiamur, siue, non vnum peccatum odio habeamus, & alteri adhuc adhæreamus, sed omnia detestemur, ab omnibus simpliciter auertamur; idque tam perfectè, vt nullum sit malum quod vitatum malimus, quàm peccatum. Neque aliter intelligenda sunt loca ista, quæ conuersionem ex toto corde requirunt, quàm illa, quæ dilectionem ex toto corde præcipiunt: illa autem loca non exigere summam dilectionem intensiuè, sed solùm appreciatiuè, vt videlicet nihil Deo anteponatur, vel æquetur; ostendimus in 1. lib. de membris Ecclesiæ, qui erat de Monachis, cap. 13. vbi ista omnia diligenter excussimus.

DEINDE, probatur eadem propositio experimento hominum piorum, qui (vt paulò antè de sancta Paula referebamus) intensiùs aliquando dolent ob mortem charorum, quàm ob peccata, licet paratissimi sint omnia perpeti potiùs, quàm vt peccatum in Deum committerent. Neque reprehendi potest vehemens ille dolor, qui ex amissione filiorum in parentibus cernitur, tum quia naturalis est, tum etiam quia in sanctissimis hominibus locum inuenit. Certè Patriarcha Iacob ita doluit mortem filij sui Ioseph, vt Scriptura dicat Gen. 37. *Congregatis cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere; sed ait, Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Et S. Dauid 2. Reg. 19. ita vehementer Absalonem filium suum defleuit, vt licet multa legantur de insigni contritione eius ob peccatum

catum adulterij, atque homicidij; maiora tamen signa doloris ob filij mortem ostendisse videatur.

Accedit TERTIO, quòd ex iis, qui seriò & vt oportet, de peccatis suis dolent, alij magis, alij minus dolent. Non enim tantoperè celebraretur Mariæ Magdalenæ contritio, si omnes, qui rectè Pœnitentiam agunt, parem contritionem haberent, quoad intensionem, sicut reuera parem habent, quoad appreciationem.

PRAETEREA, si dolor summus pro quolibet lethali crimine exigeretur, nemo posset magis de vno, quàm de alio peccato dolere; quod est & contra experientiam, & contra rationem. Experimur enim, grauiora crimina acriùs conscientiam pungere, & maiorem tum verecundiam, tum displicentiam parere, quàm leuiora: & iudicium rectæ rationis id postulat, vt maiora delicta maior Pœnitentia, & contritio intensior consequatur.

DENIQVE, si summus dolor intensiuè ad veram contritionem necessarius esset, vix vnquam possemus, non dico certò scire, sed ne probabiliter quidem cognoscere, nos id feciisse quod debemus, in sceleribus detestandis. Quis enim est, qui non possit, si studium adhibere velit, ad contritionem paulò maiorem se excitare? At profectò absurdum, & alienum à diuina benignitate videtur, vt eam medicinam instituerit, in qua pacem animi, ac tranquillitatem nullam inueniamus.

QVARTA propositio: *Non requiritur certus gradus intensionis, neque mora vlla temporis, ad veram contritionem.* Hæc est aduersus nonnullos, qui veram contritionem esse negant, nisi & ad certum quendam intensionis gradum perueniat, & certo spacio temporis duret. Sed facilis est huius sententiæ confutatio. Nam Scripturæ conuersionem & Pœnitentiam exigunt; sed certi gradus aut temporis mentionem nullam faciunt: quare si certus gradus, certúmue tempus requireretur, id esset omninò incognitum, & proinde nō ex electione, sed casu fieret, vt aliqui ad iustam mensuram doloris peruenirent, & in eo dolore iusto tempore versarentur. DEINDE, quis vnquam in præceptis fidei, spei, dilectionis, aliarumque virtutum istas mensuras excogitauit, vt non sit fides, aut spes, aut charitas, nisi certum gradum in-

tensionis, & certam moram temporis habeat? quod si in vi
tutibus ceteris ista non requiruntur, cur requirentur in Pœ
nitentiæ virtute?

QVID, quod Scriptura & Patres satis apertè tradunt
quouis momento posse hominem per veram Pœnitentiam
iustificari? Isaiæ 30. iuxta editionem LXX. Interpretum:
Cùm reuersus ingemueris, saluus eris. & Ezechiel. cap. 18.
non semel Deus indulgentiam promittit iis, qui à peccatis
auersi, atque ad vitam meliorem conuersi fuerint: & Eccle-
siast. cap. 11. *Facilè est*, inquit, *in oculis Dei, subitò honestare*
pauperem.

S. CYPRIANVS tract. 1. qui est ad Demetrianum, extre-
mo: *In isto*, inquit, *mundo manenti, Pœnitentia nulla sera*
est. Et infrà: *Tu sub ipso licet exitu, & vitæ temporalis occa-*
so pro delictis roges, & Deum, qui vnus & verus est, confessione
& fide agnitionis eius implores; venia confitenti datur, &c.
Et in serm. de cœna Domini: *Sed*, inquit, *& in eodem articu-*
lo temporis, cùm iam anima festinet ad exitum, & egredien-
ad labia expirantis conuerserit, Pœnitentiam, clementissimi
Dei benignitas non aspernatur. Et infra: *Nec quantitas cri-*
minis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ
normitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mu-
tio, excludit à venia. Et infrà, de bono latrone: *In momento*
inquit, *impietas religionem, crudelitas induit pietatẽ, & sta-*
tim consummatus ciuis Sanctorum, & domesticus Dei promis-
sus est in regnum. S. BASILIVS homil. de Pœnitentia: *Tan-*
tummodò voles, inquit, *& ipse Deus vltrò occurret.* Et proba
ibidem Basilius exemplo filij prodigi, incredibilẽ esse Dei be-
nignitatẽ erga pœnitentes. S. Ioannes CHRYSOSTOMVS
in epistola priore ad Theodorum lapsum: *Non*, inquit, *ad*
temporis rationem, sed iuxta affectum animæ solet diiudica-
ri Pœnitentia. Et infrà de bono latrone: *In eo momento*, in-
quit, *totius vitæ peccata simul abstersit, atque ante Apostolos,*
officij grati præmium suscepit. S. LEO in epist. 91. ad Theo.
Episcopum: *Apud Deum*, inquit, *nullas patitur venia mo-*
vera conuersio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm con-
uersus ingemueris, saluus eris. Sanctus etiã COELESTINVS I.
Papa in epist. ad Gallos: *Desperat*, inqt, *de misericordia Dei,*
qui ei ad subueniendum morienti sufficere, vel in momento

nen

non credit posse. Et infrà: *Vera ergo ad Deum conuersio in lachrymis positorum, mente potiùs æstimanda est, quàm tempore; Propheta hoc taliter asserente; Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

QVINTA propositio: *Neque illud exigitur, vt tot sint actus contritionis, quot sunt peccata; modò de omnibus, quæ post examen menti occurrunt, ex animo doleamus.* Nam vt negandum non est, singula peccata detestanda esse, cùm scriptum sit Isai. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos, &c.* Et Ezech. 18. *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, &c.* sic est etiam concedendum, posse hominem vnica actione peccata omnia, quæ memoriæ fortè occurrũt, detestari, atq; ob ea cõmissa dolere: alioqui enim falsum esset, quod paulò antè demonstrauimus, in momento posse hominem conuerti, & iustificari.

SEXTA propositio: *Vtilissimum tamen est, peccata singula amarissimè, & longo tempore ita deflere, vt contritio non solùm appreciatiuè, sed etiam intensiuè, & extensiuè vt sic loquamur, summa dici possit.*

Hanc propositionem satis nobis persuadent exempla, & cohortationes Sanctorum. Nam & Dauid lauabat per singulas noctes lectum suum, Psalm. 6. & S. Petrus fleuit amarè, Luc. 22. & Magdalena lachrymis suis pedes Domini irrigauit, Luc. 7. & S. AVGVSTINVS de se loquens lib. 8. Confess. cap. 12. *Vbi*, inquit, *à fundo arcano alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum.* Et infrà: *Ego sub quadam fici arbore strauì me, nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum meorum, acceptabile sacrificium tuum.* Et infrà: *Dicebam hæc, & flebam amarissima contritione cordis mei.* S. CYPRIANVS in serm. de lapsis, extremo: *Orare*, inquit, *oportet impensiùs, & rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, &c.* S. AMBROSIVS in libro ad Virginem corruptam, cap. 8. *Defluant*, inquit, *oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt: pallescat facies, quæ quondam viruit impudicè: cor verò sit liquescens, sicut cera, &c.*

Hæc & similia passim apud sanctos Patres inueniuntur quæ quidem non eo solùm toto animo amplectenda sunt quod (vt diximus) contritio eo sit vtilior, quo est maior: sed etiam quia periculum est, ne homo se ipse fallat; & dum seu acrem & intensam contritionem excitare non satagit, securus ne appreciatiuè quidem toto corde crimina detestetur.

CAPVT XII.

Contritionem caussam esse remissionis peccatorum.

SEPTIMA controuersia ordine sequitur, Vtrum contritio peccata remittat. Lutherani etiamsi contritionem requirant ad remissionem peccatorum, tamen non ferunt, vt contritio dicatur caussa iustificationis; quod ideo faciunt, ne vlla ratione fidei derogetur, cui soli iustificationem tribuunt.

Lutherus in assert. artic. 12. posteaquam docuerat fidem iustificare, etiamsi per impossibile homo non esset contritus; subiungit: *Dixi autem, per impossibile, quia satis supra dictum est, fidem sine contritione esse non posse, cùm gratia non infundatur sine magna concussione animæ: Volui enim fidei virtutem declarare, & commendare, quàm sola facit ad remissionem peccatorum, & iustificationem pacis. Quod dico, ne quis me putet contritionem, seu perturbationem illam cordis in cognitione peccatorum suscitatam, negare. Volo eam, sed dico eam non operari iustificationem, aut remissionem peccatorum: fides enim in Verbum Dei, iustificat & purgat.* Ioannes Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 3. *Diximus*, inquit, *& nos quodam loco, nunquam sine Pœnitentia obuenire peccatorum remissionem; sed simul adiecimus, Pœnitentiam non esse caussam remissionis peccatorum.* Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. pag. 960. *Impetrationem*, inquit, *Veniæ & reconciliationem cum Deo, manifestè tribuunt* (Catholici) *actus seu operi contritionis nostræ: & quidem ante Absolutionem, quæ est Vox Euangelij, gratis propter meritũ Christi annunciantis, & impertiens fidei recõciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum. Quid verò aliud est hoc, quàm reconciliationem cum Deo, & remissionem peccatorum adimere Euangelio, & fidei*

fidei, immò gratuitæ misericordiæ Dei, & merito Christi: & transferre illam in merita nostrorum operum?

AT Catholici communi consensu docent, contritionem causſam esse remissionis peccatorum: quod idem Tridentinũ Concilium docet, tùm sess. 6. cap. 6. tùm sess. 14. ca. 4. Ex quibus etiam locis intelligere licet, duobus modis cõtritionem causſam esse iustificationis: quia videlicet disponit ad iustificationem, & impetrat remissionem peccatorum. Sess. 6. cap. 6. numerat Concilium actum pœnitentiæ inter dispositiones iustificationis: & quia dispositio non solùm se tenet ex parte materiæ, sed etiam ex parte agentis; ideo actus Pœnitentiæ quatenus ab auxilio gratiæ, & libero arbitrio procedit, & hominem disponit ad iustificationem, ipsius iustificationis causſa dici potest aliquo modo etiam efficiens. Sess. 14 cap. 4. idem Concilium scribit, contritionem omni tempore necessariam fuisse ad veniam impetrandam: porrò impetrare, est esse etiam aliquo modo causſam.

Theologi Scholastici in eo solùm dissentire vidẽtur, quod nonnulli volunt actum Pœnitentiæ, vt etiam actum fidei & dilectionis, esse dispositionem ad remissionem peccatorum, sed non meritum neque de condigno, neque de congruo remissionis peccatorum: & huius sententiæ sunt Ioannes Capreolus in secundo Sentent. dist. 40. quæst. vnica, & Dominicus à Soto lib. 2. de natura & gratia, ca. 4. At alij, iiq; plurimi, non solùm dispositionem, sed etiam meritum de congruo iustificationis esse volunt eiusmodi actus: quæ sententia est Magistri Sententiarum in 2. lib. Sentent. dist. 27. & S. Thomæ in 2. dist. 27. quæst. 4. ad 4. Alberti in primum, dist. 41. art. 2. ad quintum. S. Bonauenturæ in 2. dist. 28. art. 2. quæst. 3. & in 4. dist. 15. art. 1. quæst. 5. Præterea Scoti, Durandi, Gabrielis, & aliorum, in 2. dist. 28. & ex recentioribus Andreæ Vegæ lib. 8. in Concilium Tridentinum, decem vltimis capitibus, & in opusculo de iustificatione quæst. 7. Et quamuis posterior hæc sententia nobis verior, & Scripturis ac Patribus conformior videatur, tamen in eo potissimùm laborabimus, vt probemus, Pœnitentiam siue cõtritionem causſam esse remissionis peccatorum, quidquid sit de vocabulo meriti.

Habemus PRIMVM diuinas literas, ad quarum apertissima testimonia nullam adhuc legi Aduersariorum responsionem.

sionem. Ezech. cap. 18. *Cùm auerterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam viuificabit.* Quid clarius? an viuificare animam suam, non est aliquid facere ad propriam iustificationem? In eodem capite: *Facite*, inquit, *vobis cor nouum & spiritum nouum.* quomodo autem faciat homo sibi cor nouum, & spiritum nouum, paulò antè Propheta explicauerat dicens: *Conuertimini, & agite Pœnitentiam: proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras.* Quod si dum conuertimur, & Pœnitentiam agimus, facimus nobis cor nouum & spiritum nouum; quis inficiari potest, conuersionem, & Pœnitentiam causam esse iustificationis?

Ionæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitia, quam locutus est vt faceret eis, & non fecit.* Hoc certè loco causa redditur cur misertus sit Dominus Niniuitarum, quia conuersi sunt de via sua mala, & Pœnitentiæ opera fecerunt.

Psalm. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* At sacrificium Deum placare, & gratiam impetrare solet: & ideo subiungitur: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Danielis 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Tobiæ 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata.* Hæc loca non videntur intelligenda de eleemosyna quocunque animo facta: nam qui in peccato perseuerare volunt, nunquam per eleemosynas saluabuntur. Neque intelligi possunt de eleemosynis iustorum, qui pœnas temporarias post culpæ remissionem, iuxta Catholicorum sententiam, redimunt: siquidem Nabuchodonosor, quem Daniel alloquitur, impius erat; & Angelus apud Tobiam non tribueret eleemosynæ vim liberandi à morte, si de iustorum tantùm eleemosynis loqueretur. Quare loca illa de eleemosynis pœnitentium intelligenda sunt, qui saltem ex congruo per cõtritionem & opera Pœnitentiæ, Dominum placant.

Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hoc loco dilectio, siue contritio ex dilectione, quam lachrymæ testabantur, apertissimè dicitur esse causa remissionis peccatorum: siquidem particula illa QVONIAM causalis est.

Sc

Sed accedant testimonia Patrum; qui passim per contritionem peccata deleri, ablui, purgari dicunt: item cõtritione Deum placari, eique satisfieri affirmant: denique contritionem meritum, ac pretium appellare non verentur.

TERTVLLIANVS libr. 4. in Marcionem, ante medium: *Video*, inquit, *& Achab Regem maritum Iezabel, reum idolatriæ, & sanguinis Nabuthæ, veniam meruisse Pœnitentiæ nomine.* Et in libro de Pœnitentia: *Pœnitentia*, inquit, *Dominus mitigatur.* ORIGENES hom. 11. in cap. 20. Leuitici: *Purgatio*, inquit, *peccati per Pœnitentiam constat: quam vtrũ quis dignè gerat, ita vt mereri pro ea veniam possit, videto.* CYPRIANVS in serm. 5. de lapsis, extremo, posteaquam dixerat, Pœnitentiam esse medicinam peccati, & per eam Dominum placari; & ad veram contritionem fuerat cohortatus, ita sermonem clausit: *Qui sic Deo satisfecerit, qui Pœnitentiæ facti sui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat, latam faciet Ecclesiam; nec iam solùm Dei veniam merebitur, sed coronam.* Quibus verbis docet, vera contritione satisfieri Deo, & veniam impetrari, vt inde iustificatus homo, etiam ipsam gloriæ coronam per martyrium, vel alia sancta opera mereatur. ATHANASIVS in libro de Virginitate, vltra medium: *Vide*, inquit, *quale remedium in lachrymis: specta, quaso, quam iniquitatem deleuerint. Quid enim tetrius hoc vitio? quippè qui ter iurando Dominum abnegauerat, tantum tamen scelus per lachrymas deleuit.* BASILIVS in sermone de Pœnitentia: *Statim*, inquit, *Dauid ad pharmacum properauit.* vbi contritionem pharmacum peccati appellat. Et infrà: *Tertiò Dominum Petrus negauit; lachrymatus est; flexerunt lachrymæ eum, qui nostri miseretus est.* Et in epistola ad Virginẽ lapsam, in fine, dicit per Pœnitentiam purgari animam: & in libro de vera virginitate, vltra medium: *Pœnitentia*, inquit, *certum est relaxari peccata.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. loquens de filio prodigo: *Tam citò*, inquit, *veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè posito occurrat Pater, & osculum tribuat, quod insigne est sacræ pacis.* Et lib. 10. in Lucam, in illud Luc. 22. *Respexit Dominus Petrum, &c. Lachrymæ*, inquit, *veniam non postulant, sed merentur.* Et infrà: *Et tu si veniam*

veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuam. Et Prædictione in Psalm. 37. *Quis dubitet affligere animam suam, cui Propheta tantus afflixerit, soluens pretium lachrymarum pro redemptione peccati?* Ephrem in lib. de die Iudicij, cap. *Compunctio*, inquit, *sanitas animæ est, illuminatio mentis, compunctio remissionem delictorum nobis acquirit.* Hieronymvs in Epitaphio Fabiolæ, explicans contritionem et pœnitentiam eius: *Quæ peccata*, inquit, *fletus iste non purget? quas inueteratas maculas hæc lamenta nō abluant?* Et infra: *O, felix Pœnitentia, quæ ad se Dei trahit oculos.* Et in libro contra Pelagianos: *Qui peccata*, inquit, *simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris.* Ioannes Chrysostomvs in 2. lib. de compunctione cordis: *Sola est*, inquit, *cordis compunctio, quæ sicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit: & quantacunq; in ea reperit mala, abstergit vniuersa, & penitus delet.* Avgvstinvs in epist. 54. ad Macedonium: *Quosdam*, inquit, *à societate remouemus Altaris, vt pœnitendo placare possint, quem peccando contempserant.* Et in Psal. 50. *Niniuitæ*, inquit, *Pœnitentiam egerūt, & certam misericordiam meruerunt.* cui sententiæ Gregorivs subscribit lib. 3. ca. 4. in primum librum Regum, in his verba: *Niniuitæ dum veluti pro difficili reconciliatione, gratiæ Pœnitentia se detulerunt, omnipotentis Dei misericordiam facilè meruerunt.*

Habemus igitur ex testimoniis veterum, contritionē siue Pœnitentiam verè causſam esse iustificationis, cùm peccata deleat, abluat, abstergat, sanet, cùm Deum placet, illi satisfaciat, eius misericordiam impetret, ac suo modo mereatur.

Denique adferri potest etiam duplex ratio. Prima, oratio peccatoris pœnitentis non est inanis apud Deum, sed eum placat, & veniam impetrat, vt patet exemplo Publicani Luc. 18. multò igitur magis cōuersio, ac Pœnitentia, quę orationis est causſa, non erit inanis, sed aliquid faciet ad remissionem impetrandam. Secvnda, actus Pœnitentiæ à Spiritu sancto est, vt aduersarij concedunt, & ad iustificationem disponit; ergo suo modo causſa est iustificationis: neq; enim Spiritus sanctus per eiusmodi actum nos disponens, nihil facit, aut nullius pretij siue meriti est, quod facit in ordine ad iustificationem.

Sti

Sed obiiciunt Aduersarij. Si contritione nostra iustificamur, quomodo gratis iustificari nos dicit Apostolus? si contritio iustificationē meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur?

Respondeo, quod ad similem obiectionē olim respondit Avgvstinvs: ideo gratis nos iustificari, licet contritionis merito iustificemur, quia ipsa contritio donū Dei est: ille enim nō gratis iustificaretur, qui ex opere proprio, id est, solius liberi arbitrij viribus acquisito, iustificaretur: *Non dicat*, inquit Avgvstinvs in epist. 106. *sibi; Si ex fide, quomodo gratis? quod enim fides meretur, cur non potiùs redditur, quàm donatur? Non dicat ista homo fidelis, quia cùm dixerit; Vt merear iustificationem, habeo fidem: respondetur ei; Quid enim habes, quod non accepisti? Cùm ergò fides impetrat iustificationem, non gratiam aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Hęc ille, vbi meritum humanū, vocat opus ex solo libero arbitrio factum, sine speciali videlicet gratia Dei excitāte & adiuuante: qua significatione accipiendo meritum, passim affirmat contra Pelagianos, gratiam non secundū merita nostra dari; vt videre licet in hac ipsa epist. 106. & in præcedente, & sequēte; & præfatione in Psalm. 31. & libro de gratia & libero arbitrio, cap. 6. 7. & 8. vbi ante iustificationem nulla agnoscit merita, nisi mala. Sed nusquam negat, ex operibus cum auxilio Dei speciali factis, vt ex actibus fidei, orationis, pœnitentiæ, & similibus, nō posse nos mereri aliquo modo ipsam remissionem peccatorum, & gratiam benè operandi: quin potiùs id apertissimè confitetur, epist. 105. *Nec ipsa*, inquit, *remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neq; enim nullum est meritū fidei, qua fide ille dicebat: Deus, propitius esto mihi peccatori; & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniā qui sē humiliat, exaltabitur. Restat igitur vt ipsam fidem, vnde omnis iustitia sumit initium, non humano, quo isti extollūtur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita: sed gratuitum Dei donum esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus.* Et epist. 106. *Si quis dixerit, quòd gratiam bene operandi fides mereatur; negare non possumus, immò gratissimè confitemur.*

Neqve

NEQVE verum est, quod quidam dicunt ab AVGVSTINO retractatam fuisse istam propositionem, Fides meretur iustificationem; quãdo retractauit illam: *Initium fidei est ex nobis*; lib. 1. Retract. cap. 23. Nam in epist. 105. & 106. vbi maxime contendit, initium fidei non esse ex nobis, disertis verbis docet, fidem mereri iustificationẽ, vt iam ostendimus: & in illo ipso lib. 1. Retract. cap. 23. vbi retractat quod olim dixerat initium fidei esse ex nobis; affirmat verissimè dictũ esse, quod fides inchoat meritum. Porrò S. THOMAS in in 1. 2. quæst. 114. art. 5. dicit hanc propositionẽ: *Fides meretur iustificationem*; esse retractatam, si fides accipiatur pro fide solis viribus liberi arbitrij acquisita: in quo sensu neq; S. Augustinus accipit fidem, neque nos accipimus, cùm dicimus, fidem mereri de congruo iustificationem.

RESPONDEO secundò ad eandem obiectionẽ Aduersariorum, non solùm gratis nos iustificari, licet Pœnitentia iustificationis gratiam mereatur, quia pœnitentia donum Dei est, vt iam diximus: sed etiam quia meritum istud, quod Patres agnoscunt ante remissionem peccatorum, non est meritum ex condigno, sed ex congruo, neq; illi merces ex iustitia, sed ex benignitate respondet, ac breuiter non est meritum simpliciter, sed aliquo modo, vt semper loquuti sumus. Meritum enim ex condigno & simpliciter, non præcedit iustificandum, sed sequitur iustificatũ, vt Augustinus scribit in Psal. 110. lib. de fide & operibus, cap. 14. lib. 1. ad Bonifacium, contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 2. lib. de spiritu & litera, cap. 29. & 30. & lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2.

De hoc merito ex condigno, siue ex iustitia, loquens Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 8. dicit, iustificari homines gratis, quia neq; fides, neq; opera, quæ iustificationem præcedunt, ipsam merentur: meritum enim ex iustitia, opponitur gratiæ, non autem meritum ex congruo, quod non in iustitia, sed in liberalitate fundatur. ET hoc modo de merito nimirum ex condigno, nos in primo libro dum mendacia Hæreticorum refutaremus, sæpè diximus, Contritionem non esse meritum, sed dispositionem iustificationis. DENIQVE omnia loca Patrum à nobis adducta, vbi Contritio siue Pœnitentia dicitur meritum, precium, satisfactio pro peccato; de merito, precio, & satisfactione ex congruo accipi-

cnda

enda sunt, vt etiam loca Scripturæ: *Peccata tua eleemosynis redime*, Daniel. 4. & similia.

CAPVT XIII.

Contritione perfecta cum voto Sacramenti suscipiendi, remitti peccata ante Sacerdotis absolutionem.

OCTAVA quæstio est; Vtrum Contritio ante Absolutionem Sacerdotalem peccata remittat: siquidem Catholici Doctores communi consensu docere solebant, Contritionem si perfecta sit, & votum Sacramenti Baptismi, aut Absolutionis adiunctum habeat, omninò reconciliare hominem Deo, & peccata remittere, etiam antequam Sacramentum reipsa perciperetur.

Ceterùm, nostro tempore Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 960. apertè reprehendit eos, qui Contritioni remissionem peccatorum tribuunt ante Absolutionem. Fuit etiam Doctor quidam ante paucos annos, qui in libro, quem de charitate conscripsit, aduersus communem sententiam docuit; Catechumenis & pœnitentibus, quamuis perfectè conuersis, & charitate flagrantibus, non remitti peccata siue reatum mortis æternæ, nisi cùm vel baptizantur, vel reconciliantur ministerio Sacerdotum, nisi fortè in mortis articulo.

Et quidem cum Kemnitio, facili negocio controuersia finiri potest. Nam cùm ipse, & omnes Lutherani contendant, sola fide hominem iustificari, & Absolutionem ea tantùm de causa requirant, vt per eam annuncietur verbum Dei, ex quo fides à pœnitente concipiatur: si quis ante Absolutionem, vel ex lectione Scripturæ, vel ex memoria Baptismi, vel aliunde fidem concipiat, quomodo negare possunt eum iustificari etiam ante Sacerdotalem Absolutionem? Nónne Lutherus ipse in lib. de captiuitate Babylonica cap. de Baptismo, scripsit, hominem iustificari, modò credat, etiamsi Baptismum non in nomine Domini, & proinde non verum & legitimum accipiat? & in assertione art. 12. nónne scripsit, vndecunque verbum audiatur, fidem concipi posse, & inde hominem iustificari, etiamsi non per modum Absolutionis, sed per iocum, vel

ad illud oppugnandum, verbum Dei pronuncietur? DENIQVE nisi Kemnitius probet, quod nunquam faciet, fidem concipi non posse, nisi per Absolutionem; nunquam obtinebit non posse homines antè iustificari, Deoq; reconciliari, quàm Sacerdotum ministerio absoluantur. PORRO Catholici non cuicunque Pœnitentiæ, sed illi soli remissionem peccatorum tribuunt ante Absolutionem, quæ perfecta est; quæque ex fide, spe, & charitate procedit.

Iam verò scriptori illi Catholico, qui veram perfectamque Contritionem, cum reatu lethalis peccati, vsque ad Sacramenti perceptionem manere contendit, opponimus PRIMVM Concilij Oecumenici auctoritatem. Nam Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 4. declarat, post Euangelium promulgatum neminem iustificari sine Baptismo, aut eius voto, quo loco admittit Concilium, posse hominem per veram Pœnitentiam cum voto Baptismi, Deo reconciliari, antequam Baptismum reipsa percipiat. Et sess. 14. cap. 4. diserte verbis docet, Contritionem charitate perfectam, reconciliare hominem Deo, priusquam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Et sess. 13. cap. 7. idem Concilium declarat, ad præparationem Eucharistiæ, Confessionem Sacramentalem necessariam esse iis, qui conscientiam habent peccati lethalis: & simul excipit eos, qui fortè Missam celebrare tenentur, neque habent sacerdotem, cui peccata sua confiteantur; iis enim Contritionem cum proposito Confessionis, ad Eucharistiam non indignè percipiendam sufficere iudicauit. Itaque Concilium illud credidit, per veram contritionem, etiam ante sacerdotis Absolutionem, & extra mortis articulum, peccata remitti; neq; enim suspicari fas est, in vllo casu Concilium Catholicum permissurum fuisse, vt cum conscientia reatus peccati mortalis, ad Sacramentum Eucharistiæ accederetur.

SECVNDO, opponimus testimonia Scripturarum, & sanctorum Patrum explicationes. Scriptura enim passim docet, eos, qui toto corde ad Dominum conuertuntur, sine mora veniam peccatorum accipere.

Lib. 2. Reg. cap. 12. cùm audisset Dauid à Nathan Prophetam peccatum suum, pœnitentia ductus ait: *Peccaui Domino*, & continuò subiecit Nathan: *Dominus quoque transtulit peccatum*

earum tuum; de qua re loqui videtur idem Dauid, cùm ait in Psal. 31. *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam: & tu remisisti impietatem peccati mei.* S. AMBROSIVS in Apol. Dauid, cap. 7. *Si dixit*, inquit, *Pronunciabo; & veniam meruit antequam pronunciaret: quanto magis vbi de se pronunciauit dicens: Iniquitatem meam ego cognosco; remissum est ei omne peccatum? ergo remissionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata sua.* S. AVGVSTINVS con. 2. in Psal. 31. *Non pronunciat*, inquit, *sed promittit se pronunciaturum, & ille iam dimittit.* S. GREGORIVS in comment. eiusdem Psalm. 31. *Attende*, inquit, *quanta sit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, vt confitentis desiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perueniat Pœnitentia: antè remissio ad cor perueniat, quàm confessio in vocem erumpat.*

Isaiæ 30. secundum versionem LXX. Interpretum: *Si reuersus ingemueris, tunc saluus eris*, ex quo loco ita colligit quod volumus, S. LEO epist. 91. ad Theodorum Foroiulij Episcopum: *Misericordiæ Dei nec mẽsuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia moras vera conuersio, dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris.* Hæc ille, qui certè satis apertè docet, veram conuersionem nullas pati veniæ moras, proinde continuò remitti contritis peccata, etiam antequam Absolutio Sacerdotalis accedat.

Similia legimus apud Ezech. cap. 18. *Si impius auerterit se ab iniustitia sua, iniquitatum eius non recordabor amplius.* & cap. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua.* At profectò multum nocet impietas, quamdiu reum facit æternæ damnationis: nec potest Deus dici oblitus iniquitatum, quamdiu pœnas æternas iniquitati debitas non relaxat.

Huc etiam pertinet parabola filij prodigi, Luc. 15. videmus enim in ea parabola, patrem occurrisse filio reuertenti, & antequam ille confessionem suam absoluisset, dedisse osculum pacis. Quam parabolam ad pœnitentium consolationem adducens AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 3. *Tam citò*, inquit, *veniam meretur, vt venienti, & adhuc longè posito occurrat Pater, & osculum tribuat, quod insigne est sacræ pacis.*

TERTIO, opponimus ea omnia loca Scripturę & Patrum quæ charitatem cum peccato, siue reatu mortis æternæ, simul habitare non posse testantur. Si enim charitas sine remissione peccatorum esse nequit, & Contritio nascitur ex charitate, eamque comitem indiuiduam habet, necessariò efficitur, vt etiam Contritio sine remissione peccatorum esse nequeat.

Prouerb.8. *Ego diligentes me diligo.* Prouerb.10.& 1.Pet.4. *Vniuersa delicta operit charitas.* 1. Ioan. 3. *Nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte.* Luc.7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

S.Ioannes CHRYSOSTOMVS hom.7.in posteriorem ad Timotheum: *Sicut,* inquit, *ignis vbi syluam occupauerit, omnia purgare consueuit; ita & charitatis feruor quocunque inciderit, omnia perimit, atque perrumpit: vbi charitas est, omnia sublata sunt mala.* S.GREGORIVS hom.33.in Euangelia: *Quid,* inquit, *esse dilectionem credimus nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: ac si apertè diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet vehementèr per ignem amoris.* S.AVGVSTINVS lib.15.de Trin.cap.8. de charitate loquens: *Nullum est,* inquit, *isto dono Dei excellentius: solum est, quod diuidit inter filios regni aterni, & filios damnationis aternæ.* Hæc ille, qui reatum mortis æternæ cum charitate esse non posse, apertissimè confitetur. Quomodo enim charitas diuideret inter filios regni æterni, & filios damnationis æternæ, si possent qui charitate flagrant, esse rei damnationis æternæ? Idem AVGVSTINVS tract.5.in epist.Ioan. *Dilectio,* inquit, *sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli.* Et infrà: *Si solam habes, sufficit tibi.* at quomodo sola sufficit, si hominem non liberat à reatu mortis æternæ? Et infrà: *Si quis in corde suo inuenerit charitatem, securus sit, quia transiit à morte ad vitam, iam in dextera est.* at num in dextera esse dici potest, qui adhuc reus est Gehennæ, & filius iræ, ac perditionis? Vide similia loca, lib.de vnitate Ecclesiæ, cap.19. & hom.50.de verbis Domini.

QVARTO, opponimus rationem ex effectis, & proprietate charitatis ductam. Charitas & consequenter Contritio, effici-

efficit filios Dei, vt S. Augustinus demonstrat libro de gratia Christi, cap. 21. ex illis verbis Scripturæ: *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.* 1. Ioan. 3. At qui filij Dei sunt, hoc ipso hæredes regni sunt, iuxta illud Apostoli Galat. 4. *Itaque iam non est seruus, sed filius: quòd si filius, & hæres per Deum.* non igitur potest qui charitatem habet, reus esse mortis æternæ, quæ exhæredationem à regno cœlorum includit.

RVRSVS, qui charitatem habet, implet legem, & rectè viuit, vt idem Augustinus ostendit in libro de fide & operibus, cap. 14. ex illis Apostoli verbis Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio.* At nemo rectè viuere, neque legem implere potest, nisi regeneratus, & iustificatus, & filius Dei effectus. Lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 2. inquit AVGVSTINVS: *Cùm non viuant benè homines nisi effecti filij Dei, quid est, quod iste libero arbitrio tribuit bene viuendi potestatem?* Et præfatione in expositionem Psal. 31. *Nihil,* inquit, *boni feci sti, & datur tibi remissio peccatorum.* & concione secunda in eundem Psalmum, explicans illud: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus,* scribit neminem esse sanctum, nisi post remissionem peccatorum. Et in Psal. 110. *Iustitiam,* inquit, *non operatur, nisi iustificatus,* & lib. de spiritu & litera, cap. 26. *Factores legis iustificatio præcedit.* Sequitur igitur, vt qui charitatem habent, liberi sint à peccato, quandoquidem sancti sunt, & legem implent, quod nemo potest nisi à peccato iustificatus.

PRAETEREA charitas facit amicos Dei, vel potiùs ipsa est amicitia hominis cum Deo. Prouerb. 8. *Diligentes me diligo.* Ioan. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* quid autem ipse præcipiat, explicat in eodem loco, dicens: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* S. AMBROSIVS in epist. 7. ad Simplicianum: *Libertas,* inquit, *liberum facit hominibus, charitas amicum Deo.* At qui amicus Dei est, quomodo potest reus esse apud Deum mortis æternę? potéstne aliquis amicum putare, à quo sciat sibi sempiternum exitium præparatum?

QVINTO, opponimus Ecclesiæ totius consensum. Nam in Ecclesia sæpe conceduntur à Pontificibus Indulgentiæ habentibus contritionem peccatorum suorum, cum proposito Confessionis Sacramentalis suo tempore faciendæ: & eædem

Indulgentię a fidelibus toto orbe Christiano libenter,& cu gratiarum actione susçipiuntur. At certum est, Indulgentia hoc requirere,vt qui eas sumit,iam sit in statu gratiæ, & libe à reatu mortis æternæ, & solùm pro temporalibus pœnis sa tisfacere teneatur: Indulgentiæ enim à temporalibus pœn homines liberant, si tamen priùs ab æternarum reatu libera ti fuerint. Quare vniuersa Ecclesia credit,per Contritionem cum voto Confessionis, à reatu peccati mortalis homines liberari, atque in gratiam cum Deo redire.

POSTREMO, opponimus id quod etiam Aduersarius ad mittit; in articulo mortis, si non adsit qui reconciliet pœni tentem, vel baptizet Catechumenum, posse eos per veram Contritionem cum desiderio Sacramenti percipiendi, non solùm iustificari, sed etiam continuò ad æternam gloriam peruenire. Id enim docet Ambrosius in orat.de obitu Valen tiniani Iunioris,Augustinus lib.4.de Baptismo contra Dona tistas,ca.22.Bernardus in epist.77.ad Hugonem,& Innocen tius III. cap. Ad Apostolicam, de presbytero non baptizato. At certè non est articulus mortis,qui homines illos iustificat sed vera conuersio, & cordis contritio cum desiderio Sacra menti susçipiendi. Articulus enim mortis solùm excusat prævaricatione præcepti, ac facit vt non sit reus Sacramenti non percepti, qui non ideò Sacramentum non habuit quia noluit,sed quia non potuit. Ergo vbicunque eadem causa re perietur,id est,vera Contritio cum proposito Sacramenti su scipiendi, idem etiam continuò sequetur effectus.

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones.

MVLTAE sunt obiectiones, & graues aduersus ea quæ superiore cap.disputata sunt. PRIMA obiectio: *Remittuntur ei peccata multa,quoniam dilexit multum.* Lucæ 7.Dominus peccata dimittit cùm ait: *Remittuntur ei peccata multa.* vt verba ipsa sonant quæ præsentis temporis sunt, & vt sentire videtur S.Thomas in 3.part. quæst.64. art.3. necesse est, vt aliquo tempore fuerit mulier in peccatis suis, licet charitate flagraret. Non enim tunc primùm cœpit diligere, cùm audiuit Absolutionem suam

ſuam, ſed multò antè cœperat: Dominus enim non ait: Quia diligit multum, ſed: *Quia dilexit multum.* NEQVE reſponderi poteſt, remiſſam fuiſſe pœnam temporalem, non autem æternam, cùm Dominus ait: *Dimittuntur ei peccata multa.* Nam in parabola duorum debitorum explicuit Dominus ſe loqui de condonatione debiti, pro qua debitores ſatisfacere nunquam potuiſſent: *Non habentibus*, inquit, *vnde redderent, donauit vtriſque*. at ſatisfacere pro temporali pœna, poſſunt ij, quibus Deus donauit æternam, & quos gratia ſua diuites fecit.

RESPONDEO, verba illa: *Dimittuntur ei peccata multa*, non cogunt vt dicamus, illo ipſo tempore peccata fuiſſe fœminæ illi dimiſſa, quo verba illa Dominus pronunciauit: nam etiam poſteà interiecto aliquanto ſpatio temporis, iterum Dominus ait: *Remittuntur tibi peccata tua.* nec tamen dicere debemus, bis eadem peccata fuiſſe dimiſſa. Verba igitur Domini: *Remittuntur ei peccata multa, &c.* nihil aliud ſignificant, niſi, magnam dilectionem cauſſam fuiſſe magnæ indulgentiæ: & vt ſanctus Gregorius explicat in homil. 33. magnam rubiginem peccati, magno charitatis igne purgatam. Illa autem verba: *Remittuntur tibi peccata tua*, quę magis præ ſe ferunt formam præſentis Abſolutionis; partim abſoluunt exteriùs, & coram hominibus, eam quæ iam intùs à Deo abſoluta erat; partim etiam confirmant Abſolutionem inuiſibiliter datam. Nam ſimile quid legimus Marci 5. vbi Dominus mulieri, quam iam ſanauerat à fluxu ſanguinis, ait: *Eſto ſana à plaga tua.* quo verbo non eam curauit, ſed curationem iam factam confirmauit. PORRO ſancti Thomæ teſtimonium nihil concludit, quoniam in argumentis contrariis rem illam breuiter attigit, ſed non clarè expoſuit, quid inde ſentiret.

DICET aliquis, Si dilectio Dei cauſſa fuit remiſſionis peccatorum, priùs certè debuit eſſe dilectio, quàm peccati remiſſio: ergo dabitur tempus aliquod, quo dilectio Dei ſine remiſſione peccatorum fuerit.

RESPONDEO, dilectionem Dei ſuper omnia, de qua hîc loquimur, vltimam eſſe diſpoſitionem ad gratiam, & peccati remiſsionem, & propterea eſſe quidem natura priorem, quàm ſit remiſsio peccatorum, ſed nullo puncto temporis

eam præcedere; quod idem in naturalibus formis & dispositionibus vsu venire Philosophi docent.

SECVNDA obiectio: *Qui non diligit me, sermones meos non seruat.* Ioan.14. At Catechumeni ante remissionem peccatorum, sermones Domini diligenter obseruant: igitur Catechumeni ante remissionem peccatorum Deum diligunt.

RESPONDEO, si de integra obseruatione mandatorum Dei agatur, falsa est assumptio: neque enim Catechumeni ante remissionem peccatorum omnia mandata seruant; vel si ea seruant, non carent remissione peccatorum, vt suprà ex Augustino demonstrauimus.

TERTIA obiectio: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, etc.* hic igitur est ordo iustificationis, vt primùm quis diligat Deum, deinde mandata seruet, postremò illi per aduentum Patris, & Filij, & Spiritus sancti peccata omnia remittantur.

RESPONDEO, illud: *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c.* ad gloriam æternam, non ad iustificationem à peccatis referendum est, vt S. Augustinus tract. 75. in Ioan. & S. Cyrillus lib. 10. in Ioan. cap. 1. referunt. Itaque hic est ordo quem Dominus hoc loco statuit graduum ad vitam æternam, vt quis primùm diligat Deum, deinde mandata omniàm seruet, postremò diligatur à Deo dilectione illa perfecta, quæ beatitudinem confert. Quod idem apertiùs paulò antè his verbis Dominus explicauerat: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* quod certè tunc fiet, cùm similes illi erimus: *Quia videbimus eum sicuti est.* 1. Ioan. 3.

QVARTA obiectio. Act. 22. Ananias Paulo, quem perfectè conuersum esse, & vas electionis factum, ab ipso Domino audierat, sic ait: *Et nunc quid moraris? exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine illius.*

RESPONDEO, rectissimè dicuntur hæc Paulo ab Ananiâ, quia debuit Paulus omnia facere, quæ ad peccata remittenda Dominus instituerat. Non enim certò sciebat Ananias adeò perfectam Pauli conuersionem fuisse, vt sola sufficeret ad peccata eius delenda; licet eum à Domino singulariter præordinatum, & vas electionis futurum esse non dubitaret. Potuit etiam Ananias hortari Paulum, licet perfectissimè con-

conuersum & per hoc iustificatum, vt amplius peccata sua abluerent: iuxta illud Psalm. 50. *Amplius lauame ab iniquitate mea.* fortè enim non totius pœnæ reatus per conuersionem ei remissus fuerat; & si totius pœnæ reatus fuerat remissus, certè non deerant vulnera ex peccato relicta, vt propensiones malæ, & alia id genus multa, quæ per gratiam Dei curari poterant. DENIQVE & illud dici posset, debuisse Paulum iam intùs lotum inuisibiliter, lauari etiam exteriùs visibiliter, vt non solùm gratiam, sed etiam gratiæ signum haberet; vt sensus sit eorum verborum: *Ablue peccata tua*, id est, Ablutionis Sacramentum accipe: quo modo de Cornelio loquitur S. AVGVSTINVS quæst. 33. in librum Numeri: *Cornelius*, inquit, *audiens, & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus est, vt ante visibilem Baptismum, cum suis qui aderant, acciperet donum Spiritus sancti: veruntamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, vt ablutus etiam extrinsecus, lauaret quodammodo vestimenta sua.* Hæc ille.

QVINTA obiectio: *Si quis non amat Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM, *anathema sit.* 1. Corint. 16. At impium est, execrari Catechumenos & pœnitentes, anhelantes ad remissionem peccatorum: igitur in illis est charitas Christi ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, si Christum super omnia diligunt, ac vera Dei charitate flagrant, iam apud Deum remissionem consequuti sunt, ad cuius remissionis Sacramentum piè, religioseque anhelant. Si autem per inchoatam dilectionem Dei (vt loquitur Concilium Trident. sess. 6. cap. 6.) paulatim disponuntur ad gratiam, non habent illi quidem remissionem peccatorum, sed neq; ex eorum numero habendi sunt, quos Apostolus execratur: ille siquidem eis tantùm anathema dicit, qui Christum neque perfectè, neque imperfectè diligunt, vel etiam oderunt ac persequuntur, aut certè contemnunt, & agnoscere dedignantur.

SEXTA obiectio: *Qui nõ diligit, manet in morte.* 1. Ioan. 3. Sed Catechumeni & pœnitentes ante remissionem peccatorum, viuunt, cùm peccata sua confiteantur, quod mortui facere nequeunt, dicente Scriptura: *A mortuo, tanquam qui nõ est, perit confessio.* Eccles. 17. Igitur Catechumeni & pœnitentes ante remissionem peccatorum Deum diligunt.

RESPONDEO, Catechumeni & pœnitentes, dum diligere incipiunt (vt Concilium paulò antè citatum loquitur) simul viuere incipiunt, perfectè victuri, quando perfectè diligent. Quare pulchrè Augustinus, lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. comparat Catechumenos embrionibus, qui in vteris matrū concepti, viuere incipiunt, sed nascuntur posteà per Baptismum, vt ad vitam perueniant sempiternam. Porrò Confessio non est propriè opus vitæ, sed dispositio ad vitam: opera enim quæ propriè dicuntur vitæ, sunt opera iustitiæ bona, ac vitæ æternæ meritoria. AVGVSTINVS in Psalm. 110. *Iustitiam*, inquit, *homo non operatur, nisi iustificatus*. Et infrà: *Vnde ergo illa confessio? nondum quidem opus est iustitiæ, sed delicti improbatio.*

SEPTIMA obiectio. Apostolus 1. Corinth. 13. scribit, neque fidem, neque eleemosynas aliquid prodesse sine charitate. Sed impium est existimare vel dicere, nihil prodesse Catechumenis, & pœnitentibus fidem quam habēt, & eleemosynas quas faciunt, ante remissionem peccatorum: habent igitur illi charitatem, etiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, quod Apostolus ait, fidem, & eleemosynas non prodesse sine charitate, non ita accipiendum est, quasi absolutè non prosint, hoc est, nullam adferant vtilitatem, sed quòd nequeant hominem ad vitam æternam perducere, nisi cum charitate iungantur: alioqui enim fides, quamuis informis, donum Dei est, & multum prodest, cùm sit iustificationis initium, & iustitiæ fundamentum. Si quis ædificij materialis fundamentum iecisset, ac deinde neq; parietes, neq; tectum superædificaret, nihil ei prodesset quod fecit, cùm solo fundamento neque à sole, neque ab imbribus defendi posset: at si vellet in ædificatione pergere, multum ei prodesset, quòd fundamentum iam haberet. Sic etiam fides informis, si semper maneat informis, non prodest, quia non saluat, multum tamen prodest, si ei spes & charitas adiungantur.

OCTAVA obiectio: *In* CHRISTO IESV *neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur*. Galat. 5. Sed fides, qua Catechumeni & pœnitentes impetrāt remissionem peccatorum, multum valet; igitur per dilectionem operatur.

RESPON-

RESPONDEO, fides quæ per dilectionem operatur, dicitur sola valere, quia sola perfectè iustificat, & saluat: sed non ideò fides, quæ petit remissionem peccatorum, & inchoat iustificationem, nihil valet. Neque oportet Christianum hominem idem iudicium facere de fide, quæ magnum donũ Dei est, & sine qua impossibile est placere Deo; & de circumcisione ac præputio, quæ nullam omninò vim habent ad iustificandum.

NONA obiectio: *Scientia inflat, charitas ædificat.* 1. Corinth. 8. Sed scientia Catechumenorum & pœnitentium non inflat, sed ædificat, cùm ad remissionem peccatorum hominem perducat; igitur cum charitate coniuncta est etiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, non habet Apostolus, scientiam sine charitate semper inflare; sed sciẽtiam occasionem superbiæ præbere solitam, & ideò magis charitati, quàm scientiæ incumbendum esse. His autem non repugnat, vt scientia sine charitate, sed cum timore, qui charitatem præcedit, non inflet, sed deprimat; quod sæpe in pœnitentibus videmus, qui ex contemplatione Iudicij futuri, aut infernalium suppliciorum non modò non inflantur, sed etiam terrentur, & humiliantur.

DECIMA obiectio. Concilium Mileuitanum cap. 4. dicit anathema iis, qui dicunt gratiam dilectionis non esse necessariam ad non peccandum: sed non peccare, conuenit etiam Catechumenis ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO, loquitur Concilium de gratia dilectionis, per quam homo vitare potest omnia peccata mortalia, siue omnia mandata seruare, quæ gratia non præcedit, sed simul infunditur cum remissione peccatorum: vt patet ex cap. 3. vbi dicitur, gratiam Dei per Iesum Christum, non solùm remittere peccata, sed etiam iuuare ad non peccandum; & statim cap. 4. dicitur, hanc eandem gratiam non esse scientiam tantùm, sed etiam charitatem. Quòd verò dicitur in argumento: *Catechumenis ante remissionem peccatorum conuenit non peccare*; in eo sensu verum est, quia non licet eis peccare, & auxilium Dei habent, quo possint vitare singula peccata; nõ tamen omnia simul vitabunt nisi posteaquam gratiam iustificationis fuerint adepti.

VNDE-

VNDECIMA obiectio. Concilium ARAVSICANVM can. vlt. *Deus*, inquit, *nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem sui priùs inspirat, vt Baptismi Sacramentum fideliter requiramus.* Item Concil. TRIDENT. sess. 6. cap. 6. dicit quod peccatores se ad iustitiam præparantes, Deum tãquam fontem iustitiæ diligere incipiunt.

RESPONDEO, ista argumenta ferunt secum solutionem. Nam Concilium Arausicanum apertè distinguit amorem illum imperfectum, quem habent homines ante remissionem peccatorum, à vera charitate, per quam seruantur omnia mandata, quæ cum reatu mortalium peccatorum esse nõ potest: siquidem postquam dixerat: *Fidem & amorem sui prius inspirat;* subdit, *Vt Baptismi Sacramentum fideliter requiramus, & post Baptismum, quæ ipsi sunt placita implere possimus.* Concilium verò Tridentinum, clarissimè distinguit imperfectum illum amorem à charitate, quam cap. 7. dicit, cum remissione peccatorum simul infundi.

DVODECIMA obiectio. S. Augustinus lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 9. & lib. 14. cap. 7. & libro de gratia Christi, cap. 21. & alibi, docet bonam voluntatem esse id, quod in Scripturis frequentiùs charitas nominatur: sed bonam voluntatem habet homo etiam ante remissionem peccatorum, cùm Lucæ 2. promittatur pax hominibus bonæ voluntatis.

RESPONDEO bona voluntas, quam B. Augustinus vocat charitatem, non est quæcunque bona voluntas, sed illa quæ datur nobis per Spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba Pater, quæque diffunditur in cordibus nostris per Spiritum inhabitantem, & quæ sola perducit ad vitam æternam. NAM S. Augustinus eodem lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 9. postquam dixit Angelos creatos cum bona voluntate, id est, cum charitate; statim rationem subdit, quia de Angelis quoque dici potest: *Charitas Dei diffusa est in cordibus eorum, per Spiritum sanctum qui datus est eis.* PRAETEREA libro de gratia Christi, cap. 21. iam citato, postquam dixit bonam voluntatem dici charitatem, statim addit, ipsam esse per quam efficimur filij Dei. ITEM lib. 4. in Iulianum, cap. 3. dicit se bonam voluntatem appellare bonum illud, per quod solum homo potest ad externam vitam, regnumque perduci. DENIQVE lib. 1. de libero arbitrio, c. 12. definit Augustinus bonam

volun-

voluntatem, appetitum rectè viuendi, & ad summam sapientiam perueniendi: rectè autem viuere neminem posse, nisi prius Filius Dei per regenerationem effectus sit, docet idem Augustinus lib. 1. cap. 2. contra duas epistolas Pelagianorum.

Quod verò in argumento additur, promitti pacem hominibus bonæ voluntatis; nihil efficit contra nos. Nam in primis codices Græci non habent: *Pax hominibus bonæ voluntatis*; sed; *In terra pax hominibus bona voluntas*: nomen quoque *Bonæ voluntatis*, non est θέλημα ἀγαθὸν, sed εὐδοκία, quod nomen non solet significare amorem hominis erga Deum, sed amorem Dei erga homines. Itaque cùm dicitur: *In terra pax in hominibus bona voluntas*, sensus est, Annunciatur hominibus pax, quæ est ipsa Dei bona voluntas erga ipsos. Secundum verò Latinos codices, in quibus habetur: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis*, sensus est, Annunciatur in terra pax hominibus, pax (inquam) bonæ voluntatis Dei erga eos.

DECIMA TERTIA obiectio. Augustinus epist. 143. ad Iulianum dicit, per charitatem adimpleri in nobis, si quid diuinæ legis & admonitionis implemus: Sed Catechumeni ante remissionem peccatorum, multũ implent diuinæ legis, cùm ad Baptismum accedunt. Item libro de gratia Christi, cap. 26. dicit nullum bonum opus sine charitate imputari, nec esse verè bonum opus. At Catechumenorum opera non sunt omnia peccata: igitur Catechumeni charitate prædíti sunt, etiam ante remissionem peccatorum.

RESPONDEO per charitatem impletur, si quid diuinæ legis impletur, quia sine charitate nullum mandatum seruare possumus: nisi secundùm substantiam operis: sine charitate etiam nullum bonum opus imputatur, nec est verè bonum, secundùm Augustinum, quia ipse id vocat bonum, quod est meritorium vitæ æternæ. Catechumeni autem ante remissionem peccatorum seruant aliquid legis, secundùm substantiam operis, & faciunt opera bona, sed non meritoria vitæ æternæ.

DECIMA QVARTA obiectio. AVGVSTINVS lib. 2. contra duas epistolas, cap. 9. *Quid est*, inquit, *boni cupiditas, nisi charitas? de qua Ioannes sine ambiguitate loquitur, dicens; Charitas ex Deo est: nec initium eius ex nobis, & perfectio ex*

Deo,

Deo, sed si charitas ex Deo est, tota nobis ex Deo est. Sed initium bonæ cupiditatis habetur ante remissionem peccatorum; ergo & charitas.

RESPONDEO, Augustinus non dicit, quodlibet initium cupiditatis boni esse charitatem, sed ipsam perfectam bonam cupiditatem: distinguit enim initium charitatis ab ipsa charitate, & vtrumque dicit esse ex Deo, qua qui infundit charitatem, ipse idem antea inspirat bona desideria, quibus homo disponitur ad charitatem. Id quod clariùs docet lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. *Sine suo fructu*, inquit, *admoneret liberum arbitrium, quærere Dei donum, de quo Ioannes ait: Dilectio ex Deo est: nisi prius acciperet aliquid dilectionis.* Hîc vides, dari homini aliquid dilectionis, quod nondum charitas dici potest, & per illud disponi ad veram charitatem, de qua Ioannes ait: *Charitas ex Deo est.*

DECIMA QVINTA obiectio sumitur ex Leone, qui serm. 9. de passione Domini; & Bernardo, qui in lib. de diligendo Deo, dicunt, in Petro, cùm Christum negauit, non fuisse extinctam charitatem.

RESPONDEO, S. Thomas in quæstionibus disputatis quæst. de charitate, art. vlt. & in 2.2 quæst. 24. art. vlt. recitat, charitatem Petri à Bernardo dici sopitam fuisse, non extinctam, quia statim rediit, ac si sopita tantùm fuisset: à Leone autem dici non euersam dilectionem, sed constantiam fuisse turbatam. Quia non peccauit Petrus ex odio Christi, sed ex timore mortis, & ideò mansit dilectio, sed non super omnia: dilexit enim Petrus semper Christum, sed in illo timore magis se, quàm Christum dilexit.

DECIMA SEXTA obiectio. Multi catechumeni vera charitate flagrant, & tamen nondum habent peccatorum remissionem, cùm non sint in Christo regenerati: vera igitur charitas cum reatu peccati mortalis haberi potest. AVGVSTINVS tract. 13. in Ioan. *Quantumcunque*, inquit, *Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam suæ iniquitatis portat, nec dimittitur, nisi cùm venerit ad Baptismum.* Et li. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 21. *Non dubito*, inquit, *Catechumenum Catholicum diuina charitate flagrantem, hæretico baptizato anteponere, &c.* Et infrà: *Sicut autem bono Catechumeno Baptismus deest ad capessendum regnum cælorum*

sic malo baptizato vera conuersio. Prætereà idem Augustinus epist. 57. ad Dardanum, lib. 1. de prædestinat. Sanctorum, cap. 7. & lib. 1. quæst. 2. ad Simplicia. & lib. 1. de Baptismo, cap. 8. & lib. 4. cap. 21. dicit Cornelium Centurionem, licet laudatum in Scripturis, nondum talem fuisse, vt saluus esse posset, nisi per Sacramentum Baptismi incorporaretur Ecclesiæ. Et de se scribit lib. 9. Confess. cap. 4. *Et insinuati sunt mihi in profundo nutus tui, & gaudens in fide laudaui nomen tuum: & ea fides me securum esse non sinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant.* PRAETEREA S. LEO epist. 91. ad Theodorum Episcopum Foro-iulij: *Diuinæ*, inquit, *bonitatis præsidiis ordinatum est, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri.* ITEM Richardus de sancto Victore, in lib. de potestate ligandi & soluendi, cap. 91. dicit apertè, posse hominem esse in charitate, & simul in reatu æternæ damnationis: quod etiam affirmat Thomas Waldensis tomo 2. de Sacramentis, cap. 97.

RESPONDEO, ad PRIMVM locum Augustini, dico eum loqui de iis Catechumenis, qui negligunt ad Baptismum accedere: tales enim quantumuis proficiant, nunquam sunt verè iustificati, cùm nec in re, nec in voto Sacramentum Baptismi habeant, nec vera charitate flagrent; vera enim charitas, & verum Baptismi votum, non permittunt hominem esse negligentem, vel contemptorem Baptismi. Quare ibidem AVGVSTINVS: *Ad hoc*, inquit, *viam præbuit Dominus noster, ne quis arrogans, eo quòd habeat abundantiam alicuius gratiæ, dedignaretur baptizari Baptismo Domini. Quantumcunque enim Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, nec illi dimittitur, nisi cùm venerit ad Baptismum*, quod intellige, in re, aut in vero ardenti desiderio: nam apud Deum animus pro facto reputatur. Quare idē Augustinus lib. 4. de Baptismo, cap. 23. scribit, latronem, qui cum Christo crucifixus fuit, non caruisse Baptismo; quia non eius accipiendi voluntas defuit, sed non accipiendi necessitas adfuit.

Ad SECVNDVM dico, Catechumenum diuina charitate flagrantem, non carere remissione peccatorum. Quòd autem desit illi Baptismi susceptio ad capessendum regnum cœlorum,

lorum, non ideò est, quia non habeat remissionem peccatorum, sed quia tenetur Baptismum suscipere, nisi necessitate aliqua excludatur, & si contempserit aut neglexerit accipere, reus erit, & damnabitur; non quia nunquam habuerit remissionem peccatorum, sed quia Sacramentum contempsit, in cuius virtute & voto iustificatus erat. Ita AVGVSTINVS ibidem: *Veruntamen*, inquit, *Cornelius, si etiam Spiritu sancto accepto baptizari noluisset, contempti tanti Sacramenti reus fieret.*

Ad TERTIVM dico, Cornelium ante Baptismum procul dubio accepisse remissionem peccatorum, saltem posteaquam fidem à B. Petro audiuit, & votum Baptismi habuit: nam ut dicitur Actor. 10. etiam Spiritum sanctum inhabitantem habuit. Augustinus autem locis notatis, loquitur de eo tempore, quo Cornelius nihil adhuc de Christo audierat, & neque votum quidem Baptismi habebat: nam de alio tempore ita loquitur ipse idem AVGVSTINVS quæst. 33. in Num. *Cornelius*, inquit, *audiens, & credens quod prædicauerat Petrus, sua mundatus est, & ante visibilem Baptismum, cum suis, quos aderant, acciperet donum Spiritus sancti; veruntamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, & ablutus etiam intrinsecus, lauaret quodammodo vestimenta sua.* Idem dicit CHRYSOSTOMVS homil. 24. in Acta Apostol. *Vide*, inquit, *dispensationem Dei: non permittit absolui sermonem, neque præcepto Petri fieri Baptismum, sed vbi exhibuerunt se mente admirabili, & crediderũt omninò Baptisma esse remissionem peccatorum; tunc aduenit Spiritus.* Et infrà explicans illud *Nunquid aquam quis prohibere potest? &c.* introducit Petrum loquentem: *Totum*, inquit, *factum est, quod magis necessarium fuit Baptisma; iam factum est, quo & nos baptizati sumus, &c.* HIERONYMVS lib. 2. in Iouinianum: *Cornelius Centurio, & Spiritum sanctum acciperet antequam Baptisma, eleemosynis meruit, crebrisq; ieiuniis.*

Ad locum ex Confessionibus, dico, meritò Augustinus ante Baptismum nunquam fuisse securum: quia non certò sciebat, se veram charitatem & contritionem habere, necessecerat totum quod poterat, ad remissionem peccatorum accipiendam. Cùm autem dicit: *Peccata mea nondum remiserat*, loquitur secundum conscientiam suam, ipse enim ita exist-

mabat

mabat, nec poterat homo pius & humilis aliter existimare; non tamen propterea sequitur id verum fuisse. Nam & plerique Sanctorum, dicũt, se maximos esse peccatores, & dignos Gehenna; & licet mendaces non sint, quia dicunt quod sentiunt: falsum tamen sine dubio dicunt.

Ad locum Leonis, qui ait non posse hominem Deo reconciliari sine Sacerdotali Absolutione; Respondeo, id esse intelligendum, in re, vel in voto: nam ibidem scribit Leo, veram conuersionem nullam veniæ moram pati, & citat illud Propheticum: *Cùm reuersus ingemueris, tunc saluus eris.*

Ad locum Richardi dico, eundem Richardum in eodem libro semet explicare. Nam cap. 4. docet, statim atque aliquis perfectè ad Deum conuertitur, remitti ei reatum pœnæ æternæ, siue mutari reatum pœnæ æternæ in reatum pœnæ temporalis, etiam ante Sacramenti susceptionem. Et cap. 8. scribit, licet per contritionem pœna æterna sit remissa, tamen verè etiam remitti per Absolutionem Sacerdotis, quia in voto & pacto huius Absolutionis remissa fuerat. Quod igitur posteà dicit, cap. 19. charitatem consistere cum reatu pœnæ æternæ; non est intelligendum, vt verba sonare videntur, sed sensus eius est, habere hominem cum vera charitate adhuc debitum mortis æternæ, quãdo non suscepit actu Sacramentum, quia nondum impleuit pactum & votum, in quo remissa sunt ei peccata; & si ex negligentia pactum illud non impleat, proculdubio damnandum, non quia non habuerit antè remissionem peccatorum, sed quia pactum non seruauit. Id verò ex ea similitudine, quã ibidem adducit, apertissimè colligitur. Nam probare volens, charitatem consistere cum debito mortis æternæ, dicit, Patriarchas & Prophetas cum magna charitate de hac vita migrâsse, & tamen mansisse apud inferos cum debito mortis æternæ, donec Christus sua morte eos liberauit. Certum est autem, Patres illos non habuisse debitum mortis æternæ, nisi ea ratione, quia remissa erant eis peccata in virtute mortis Christi futuræ, & si ea nunquam fuisset, ipsi quoque nunquam de inferno exissent. Atq; ad hunc modum exponenda videtur sententia Hugonis de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, part. 14. cap. 8.

Ad Vltimvm ex Thoma Waldensi, dicimus, Thomam Waldensem docere velle, solam charitatem sine Sacramento,

vel in re vel in voto, hominē à peccato non liberare. Et quam quam vera charitas esse non potest sine Sacramento, vel in re, vel in voto: nec enim fieri potest, vt aliquis diligat Deum super omnia, & non desideret ea remedia, quæ Deus instituit pro reconciliatione peccatoris; tamen si per impossibile aliquis diligeret super omnia Deum, & tamen nollet Sacramenta suscipere, non iustificaretur. WALDENSIS autem illud scripsit contra Wiclefum, qui sentiebat, Baptismum aquæ non esse nisi signum internæ renouationis; quæ est etiam hæresis Caluinistarum. Verba eius hæc sunt: *Quamuis bonus fuerit, plena fide; dico tamen sine visibili Sacramento, vel re ipsa, vel affectu grauido consequuto, sine aqua saluus esse non poterat, &c.* quæ sunt omninò consentanea doctrinæ, quam tradit Concilium TRIDENTINVM sess. 14. cap. 4. vbi docet contritionem quidem reconciliare hominem Deo ante susceptionem Sacramenti: tamen eam reconciliationem non esse tribuendam soli contritioni, sed contritioni cum voto Sacramenti suscipiendi, quod votum semper in ea includitur.

DECIMASEPTIMA obiectio. Si per contritionem peccata remittuntur, quorsum homines contriti baptizantur, vel reconciliantur? & nónne falsa est forma Sacramenti: Ego te baptizo, vel absoluo; si is iam lotus & absolutus est, cui loquimur?

RESPONDEO, Sacramentum non frustrà suscipitur ab eo, qui per veram contritionem iustificatus est. PRIMVM, quia Sacramentum auget gratiam, & pœnam temporalem remittit, vel totam, vt in Baptismo, vel ex parte, vt in Absolutione: Contritio enim cum solo Sacramenti voto, culpam quidem purgat, sed reatum totius pœnæ temporalis rarò admodum tollit. SECVNDO, quia nemo certò scire potest, se veram contritionē habuisse; & attritio cum solo Sacramenti voto non iustificat. Itaque vt quis de adepta indulgentia securior sit, debet omnia illa remedia adhibere, quæ Deus ad peccata purganda instituit. TERTIO, quia pactum implere debet, quod cum Deo quodammodo pepigit, qui per votum Sacramenti suo tempore suscipiendi, gratiam reconciliationis accepit.

NEQVE forma Sacramenti redditur falsa. Nam qui dicit: Ego te baptizo vel absoluo; non affirmat se absolutè bapti-

zare

rare vel absoluere, cùm non ignoret multis modis fieri posse, vt neque baptizet neque absoluat, licet ea verba pronunciet, nimirum si is, qui Sacramentum suscipere videtur, fortè non habeat suscipiendi intentionem, vel non sit ritè dispositus, aut obicem ponat. Igitur Minister illis verbis nihil aliud significat, nisi se, quod in se est, Sacramentum reconciliationis vel absolutionis impendere; quod vim habet in homine dispositio peccata omnia dimittēdi. Quare S. Thomas in 3. part. quæst. 84. art. 3. ad vltimum, ita exponit verba illa: *Ego te absoluo*, id est, Sacramentum Absolutionis impendo.

PRAETEREA, quemadmodum (vt in responsione ad 4. obiectionem diximus) S. Dauid orabat: *Amplius lauame ab iniquitate mea.* ita potest etiam idem peccatum sæpiùs ad Confessionem adduci, sæpiusque ministerio Sacerdotis absolui: quia dum in hac vita sumus, semper aliquid ex peccato inductū, purgari potest, vt pœnæ temporalis reatus, aut vulnus aliquod ex peccato relictum. Sed de his satis.

CAPVT XV.

Nullum esse peccatum, quod per veram Pœnitentiam non deleatur.

SEQVITVR quæstio NONA; Vtrum omnia peccata per veram Contritionem siue Pœnitentiam deleantur: est autem duplex sensus huius quæstionis. ALTER, an omnis peccator possit agere Pœnitentiam: sunt enim qui existiment, interdum aliquos, vel ob multitudinem, vel ob magnitudinem peccatorum ita deseri à Deo, vt nūquam sint auxilium diuinum ad rectè pœnitendum habituri. ALTER sensus est, an si quis egerit Pœnitentiam, nulla sit tanta peccatorum multitudo, vel grauitas, quæ pœnitendo nō possit expiari. Nam & Nouatiani videntur in ea sentētia fuisse, vt ob grauissima quædam scelera nulla ratione Deus placari posset, vt ex Paciano in epist. 3. ad Simpronianum, & ex Ambrosio lib. 1. de Pœnitentia, cap. 9. & lib. 2. cap. 2. & 4. intelligimus: & Richardus Armachanus, lib. 9. quæstionum Armenorum, cap. 27. probabile esse docuit; ob quædam ingentia crimina nō posse veniam impetrari etiamsi

ageret peccator quidquid posset pro venia impetranda. Sed quoniam de sensu priore tractandum erit in disputatione de gratia, & libero arbitrio: nunc solùm de posteriore breuiter differemus.

Illud igitur affirmamus, nõ vt probabile, quemadmodum loquitur Armachanus, sed planè vt certum, & apud Catholicos exploratum; nullam esse peccatorum multitudinem, vel grauitatem, quę per veram Pœnitentiam non expietur. Nam IN PRIMIS Ezech. 18. & 33. Deus sæpiùs clamat: *Nolo mortem peccatoris;* & sine vlla exceptione veniam pollicetur omnium iniquitatum, si impium seriò pœnituerit vitæ præteritæ, cum emendationis proposito: quod idem in Isaia cap. 1. & 55. & in Ieremia cap. 18. & aliis Prophetis legimus. Porrò Ioël cap. 2. addit particulam vniuersalem: *Omnis quicunq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Nemo autem seriò Pœnitentiam agit, qui non inuocet nomen Domini: nam in eodem capit. describens idem Propheta Pœnitentiam, ait: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Et infra: *Inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.* Et Ionæ 3. *Operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine.*

IN Testamento nouo Matth. 11. Dominus sine exceptione omnes inuitat ad se: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Matth. 16. omnium peccatorum soluendorum sine exceptione, Petro potestatem tribuit: *Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlo.* Matth. 18. rursus generatim dicit Apostolis: *Quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis.* Et ibidem de numero, ne fortè quis peccata alicuius ob frequentes lapsus irremissibilia esse crederet, non solùm vsque septies, sed etiam vsque septuagies septies peccata dimittenda esse admonuit, numerum certum ac finitum, pro incerto & infinito ponens, vt Origenes, Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, & alij Patres in commentario huius sententiæ annotârũt. Et Ioan. 20. sine exceptione personarum: *Quorum,* inquit, *remiseritis peccata, remittuntur eis.* Cùm igitur Dominus omnes ad se peccatores inuitet ac vocet, quis audebit aliquos

exclu-

excludere? cùm ille, quæcunq; soluuntur à suis in terra, soluta esse dicat in cœlis, quis obstrepere audebit, ac dicere quædam esse peccata, quæ per veram Pœnitentiam, & Sacerdotum ministerium solui nequeant? cùm ille, quorum peccata Apostoli remiserint, iisdem remissa esse testetur, quis erit tam temerarius, qui aliquorum peccata irremissibilia esse disputet? cùm ille denique toties remittenda esse peccata iudicauerit, quoties ad Pœnitentiam is qui peccauit redierit; quis indulgentiam Dei ad certam mensuram ac numerum peccatorum restringet?

ACCEDIT Ecclesiæ Catholicæ definitio. Nam in primo capite Concilij LATERANENSIS OEcumenici, & frequentissimi, quod sub Innocentio III. celebratum est, habetur ea sententia: *Si post susceptionem Baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper Pœnitentiam reparari.* cui sententiæ consentiunt omnium ferè Patrum testimonia. HILARIVS can. 18. in Matth. *Neq; fas est*, inquit, *nos exprescripto legis, danda venia numero concludi, cùm per Euangelij gratiam sine modo nobis à Deo fuerit indulta.* AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. *Omnibus*, inquit, *conuersis pollicetur veniam, quia scriptum est: Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* HIERONYMVS in epistola ad Oceanum, de digamia: *Frustrà*, inquit, *mortuus est Christus, si aliquos viuificare non potest: mentitur Ioannes Baptista, & digito Christũ, & voce demonstrans: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; si sunt adhuc in seculo, quorum Christus peccata non tulerit, &c.* AVGVSTINVS lib. 1. Retract. cap. 19. reuocat, quod in lib. 1. de serm. Domini, dixisse videbatur, esse ingens aliquod peccatum quod nulla ratione remitti possit: *Addendum*, inquit, *fuit; Si in hac tam scelerata mentis peruersitate finierit hãc vitam: quoniam de quocunq; pessimo in hac vita constituto, non est vtiq; desperandũ, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.* Eandem sententiam apud Basilium, in epistola ad Virginem lapsam, Chrysostomum, in epistolis duabus ad Theodorum de reparatione lapsi, atque apud alios passim inuenies.

HIS addi possunt exempla Scripturæ diuinæ. Nam in Regibus Israël peiorẽ Achabo, & in Regibus Iuda peiorem Manasse non facilè reperies: vterque tamen per Pœnitentiam ve-

niam impetrauit. Vide de Pœnitentia Achab, lib. 3. Regum, cap. 21. de Pœnitentia Manasse, lib. 2. Paral. cap. 33.

In Testamento nouo orat Stephanus, Actor. 7. pro lapidatoribus suis, qui tamen Spiritui sancto resistebant, vti ipse illis dixerat: &, vt ab Augustino paulò antè audiuimus, pro iis non imprudenter oratur, de quibus non desperatur. Actor. 8. hortatur Petrus Simonem Magum ad Pœnitentiam, eumque corripit, qui tamen grauissimè peccauerat: &, vt loquitur Avgvstinvs serm. 11. de verbis Domini: *Quis est fructus correptionis, sine vlla spe remissionis?* 2. Corinth. 2. Paulus Corinthium illum ad indulgentiam recipit, quem iusserat 1. Corinth. 5. tradi Satanæ, & de quo dixerat: *Auditur inter vos fornicatio, quales nec inter Gentes, vt exorem patris sui aliquis habeat.*

CAPVT XVI.

Soluuntur obiectiones; ac de peccato in Spiritum sanctum breuiter disputatur.

Sed obiectiones soluendæ sunt. Ac primvm obiiciebant olim Nouatiani illud Heli sacerdotis 1. Reg. 2. *Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus, si autem in Deum peccauerit vir, quis pro eo orabit?*

Respondet Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia, cap. 8. illud: *Quis orabit;* non significare: Nullus orabit, sed: Quærendus erit insignis aliquis Dei amicus, qui oret, qualis fuit Moses, qui pro populo idololatra orauit, & exauditus est. Exod. 32. Videtur Heli more humano esse loquutus. Nam inter homines rari inueniuntur, qui apud Principem intercedere audeant, quando reus Principem ipsum immediatè læsit: alioqui facilis est intercessio, quando inter priuatos iniuria consistit. Summa est; Heli nihil aliud significare voluisse, nisi peccata in Deum difficiliùs expiari, quàm in homines.

Secvnda obiectio sumitur ex lib. Prouerb. cap. 1. vbi Sapientia Dei sic loquitur: *Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, &c. tunc inuocabitis me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me.* Et Psalm. 17. *Clamauerunt nec erat qui saluos faceret, ad Dominum,*

minum, nec exaudiuit eos. Et Hierem. 14. *Cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum.*

RESPONDEO. Verba sapientiæ in Prouerbiis, de iis potissimùm accipienda sunt, qui post hanc vitam in die Iudicij siue vniuersalis, siue particularis, inutilem Pœnitẽtiam agent, & refrigerium aliquod petent, nec impetrabunt, quia tempus Pœnitentiæ non est, nisi in vita præsenti: de quibus etiam loquitur liber Sapientiæ cap. 5. cùm ait: *Tunc dicent intra se, Pœnitentiam agentes, & pra angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, &c.* Et Dominus Matth. 25. introducit fatuas virgines post clausum ostium dicentes: *Domine, Domine aperi nobis.* Et Lucæ 13. clarioribus verbis: *Cùm intrauerit*, inquit, *paterfamilias, & clauserit ostium; & incipietis foris stare, & pulsare ostium dicentes; Domine, aperi nobis; & respondens dicet vobis: Nescio vos vnde sitis: tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis: Nescio vos vnde sitis; discedite à me omnes operarij iniquitatis; ibi erit fletus, & stridor dentium, &c.* Et Lucæ 16. introducit diuitem in inferno implorantem Abrahamum, & nihil impetrantem. Loqui autem librum Prouerbiorum de vita futura, perspicuum est ex illis verbis: *Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis quod timebatis aduenerit.*

QVOD si ea verba ad hãc etiam vitam referre placeat, sine dubio accipienda erunt de inuocatione Dei ad pœnas arcendas, non de vera Pœnitentia, neque de seria cupiditate liberationis à culpa: ad quem modum intelliguntur alia duo loca, ex Dauide & Hieremia. Nam de inuocatione Dei ex vera Pœnitentia, non potest falsum esse quod scribit Ioël cap. 2. *Omnis quicunq; inuocauerit nomen Domini, salus erit.*

TERTIA obiectio continet exempla duo eorum, qui Pœnitentiam in hac vita egerunt, nec indulgentiam meruerunt. Lib. 2. Machab. cap. 9. de Antiocho inquit Scriptura: *Orabat hic sceleſtus Deum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Et in epist. ad Hebr. cap. 12. de Esau inquit Apostolus: *Scitote quoniam postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim inuenit Pœnitentiæ locum, quanquã cum lachrymis inquisisset eum.*

RESPONDEO, dubitari non potest, quin Antiochus solam corporis mortem, & cruciatum illum viscerum quo vexabatur, auertere oratione sua desiderauerit; & ideo cùm vera non fuerit eius Pœnitentia atque conuersio, mirum esse non debet, si nihil etiam à Domino impetrauerit. Porrò, Esau neque apud patrem locum benedictionis inuenit, quia iam in alterum collata benedictio illa, irrecuperabilis erat: neque apud Deum Pœnitentia eius vim vllam habuit, quia non ex corde conuersus est ad Deum, neq; fleuit ob culpas in Deum admissas, sed solùm ob hæreditatem amissam. Nam illo ipso tempore, quo Pœnitentiam agere videbatur, necem fratris sui animo voluebat: sic enim ait Genes. 27. *Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.* Itaq; Apostolus exemplo Esau admonere voluit fideles, ne facilè se in peccata pertrahi sinerent; tum quia damnum irrecuperabile per peccatum incurrit, qui innocentiam, aut virginitatem, aut aliquid eiusmodi peccando amittit: tùm etiam quia nonnulli gemunt ac plorant, nec tamen veram Pœnitentiam habent; atque ita valdè dubius, atque incertus est peccantium exitus.

QVARTA obiectio, eaque præcipua, quam & Pacianus epist. 3. ad Sympronianum, & Ambrosius in vtroque libro de Pœnitentia, ex Nouatianis referunt, sumitur ex quatuor locis Scripturæ diuinæ, in quibus peccatum in Spiritum sanctum, dicitur esse irremissibile. Ac vt perspicuè res tota, & breuiter explicetur, duo tractanda erunt, PRIMVM, quid sit propriè peccatum in Spiritum sanctum. DEINDE, qua ratione dicatur irremissibile.

Quod ad PRIMVM attinet, quatuor sententiæ sunt, quarum tres posteriores in 2. 2. quæst. 14. B. Thomas recitat, & etiam Magister in 2. dist. 43.

PRIMA est ORIGENIS in Matth. cap. 12. peccata in Spiritum sanctum esse omnia illa, quæ contra Dei legem admittunt homines post Baptismum. Et ratio est, quia, vt ipse ibi docet, Pater est in omnibus rebus, etiam ratione carentibus, Filius in solis rationalibus, etiamsi Ethnici sint, Spiritus sanctus in solis regeneratis. Cùm igitur peccent homines in eam personam diuinam, quam in se habent; sequitur peccata Ethnicorum esse in Patrem, aut Filium: peccata Christianorum in

in Spiritum sanctũ. Eadem sententia fuit etiam Nouatiani: nam vt B.Hieronymus scribit in epist.ad Marcellam,de blasphemia in Spiritum sanctum ; ideò Nouatianus negabat Christianis lapsis remissionem peccatorum, quia existimabat, omnes Christianorum lapsus esse peccata in Spiritum sanctum.

Hanc sententiam meritò refellit B.ATHANASIVS in libello quem edidit super eum locum Euangelij : *Qui dixerit verbum in Filium hominis,remittetur ei,&c.* PRIMO, quia sequeretur omnia peccata Christianorum esse talia, vt non remittantur,neque in hoc seculo,neque in futuro;quod constat esse falsum ex B.Paulo, qui 2.Corint.2. remisit peccatum fornicario Christiano. SECVNDO, quia Dominus accusat peccati in Spiritum sanctum Pharisæos, qui tamen Christiani non erant. TERTIO,quia falsum est quod Origenes assumit,Patrem esse in pluribus rebus,quàm Filium,& Filium in pluribus,quàm Spiritum sanctum.Nam cùm sint vna numero essentia, necessariò vna persona diuina est in alia, iuxta illud Ioan.14. *Ego in Patre, & Pater in me est.* & multò magis vbi est vna persona, ibi sunt reliquæ. Hæ sunt rationes Athanasij.

ALTERA sententia est B.AVGVSTINI,qui nullum aliud voluit esse peccatum in Spiritum sanctum,quàm finalem impœnitentiam. Is enim asserit in Enchiridio, cap.83. enucleatissimè de hac re à se disputatum esse in serm.11.de verbis Domini: in illo autem sermone tandem hoc constituit. Idem etiam docet in epist.50.ad Bonifacium,& lib.de corrept.& gratia,cap.12.& lib.4.contra Cresconium,cap.8.Quòd autem in hac sententia vsque ad obitum perseuerauerit, patet tum ex Enchiridio, cap.83. nam eum librum ex postremis scripsit, tum ex lib.1.Retract.cap.19.vbi corrigit id,quod dixerat lib.1. de serm. Domini in monte, cap.43. Dixerat enim, peccatum ad mortem esse inuidentiam fraternæ gratiæ,& hoc esse peccatum in Spiritum sanctum : ceterum correxit in Retractationibus,dicens,addendum fuisse: *Si in scelerata mentis peruersitate finiret hanc vitam.*

Hæc sententia B.Augustini vera quidem est, quatenus docet finalem impœnitentiam esse peccatum aliquod in Spiritum sanctum: tamen non videtur posse defendi, si velit pro-

priè peccatum illud in Spiritum sanctum, de quo Dominus in Euangelio loquitur, esse finalem impœnitentiam. PRIMO, quia peccatum in Spiritum sanctum propriè blasphemia quædam est, vt patet Matt.12. Luc.12. & Marc.3. finalis autem impœnitentia non est blasphemia, sed circumstantia quædam, quæ in omni peccato reperiri potest.

SECVNDO, quia finalis impœnitentia non committitur nisi in morte: peccatum autem in Spiritum sanctum, etiam in hac vita reperitur; alioqui non diceret Dominus, non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro.

TERTIO, quia Dominus notauit Pharisæos huius criminis, vt patet Marci 3. *Qui blasphemauerit*, inquit, *in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant; Spiritum immundum habet.* At Pharisæi tunc non agebant animam, & multos annos fortasse superuixerunt.

QVARTO, quia Apostolus Hebr.6. & 10. de hoc peccato loqui videtur: ait enim cap.6. *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, &c. & prolapsi sunt; iterum renouari ad Pœnitentiam:* & cap.10. *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato, &c.* & infrà dicit, eos qui ita peccant, ideò grauissimè peccare, quia Spiritui gratiæ contumeliam faciunt. Certum autem est, Apostolum loqui de peccatis viuorum, non de finali impœnitentia: alioqui idem esset ac si diceret, non posse mortuos reuocari ad Pœnitentiam; quod indignum est tanto Apostolo.

POSTREMO, quia 1.Ioan.5. vbi dicitur: *Est peccatum ad mortem; non pro eo dico, vt roget quis, &c.* sermo est de peccato in Spiritum sanctum, vt ipse Augustinus confitetur, lib.1. de serm.Domini in monte, cap.43. & tamen Ioannes de peccatis viuorum loquitur. Sunt quidem aliqui, qui existimant Ioannem loqui de peccatis mortuorum, ac dicere, non esse orandum pro illis, qui vsque ad mortem in peccatis suis permanserunt: tamen textus Apostoli apertè reclamat; ait enim: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem; petat, & dabitur ei vita, &c.* quibus verbis præsupponit, posse sciri cum aliquis peccat, an illud peccatum sit ad mortem, vel non: ac proinde non loquitur de finali impœnitentia, quæ non

non potest cognosci, nisi post mortem. Præterea, si loqueretur de peccatis mortuorum, non diceret: *Si quis scit fratrem suum peccare;* sed, Si quis scit fratrem suum peccâsse.

TERTIA sententia est, peccatum in Spiritum sanctum, esse peccatum ex malitia, sicut peccatum ex infirmitate, dicitur peccatum in Patrem, & peccatum ex ignorantia, dicitur peccatum in Filium. Hæc sententia, præ ceteris videtur placuisse Magistro sententiarum in 2. dist. 43. & B. Thomę in 2.2. quæst. 14. tametsi etiam alias sententias non repudiant.

Possumus autem idem de hac sententia dicere, quod diximus de sententia B. Augustini, nimirum veram esse, sed non satisfacere nostræ quæstioni. Nam etsi quodlibet peccatum ex malitia, dici potest peccatum in Spiritum sanctum: tamen non quodlibet peccatum ex malitia est illud, de quo Scripturæ loquuntur, quod propriè & singulariter dicitur peccatum in Spiritum sanctum, & quod non remittitur neque in hoc seculo, neq; in futuro. Id quod facilè probari potest, quia peccatum in Spiritum sanctum est certa quædam blasphemia, vt patet ex Matth. 12. Marc. 3. & Lucę 12. peccatum autem ex malitia, neque est speciale peccatum, sed generale; neque semper est blasphemia: diuidunt enim auctores huius sententiæ peccatum in Spiritum sanctum in sex species, ex quibus tantùm vna ad blasphemiam pertinet.

Est igitur QVARTA sententia, quam veram esse non dubitamus, peccatum in Spiritum sanctum propriè nihil esse aliud, quàm veritatem cognitam & manifestam, ex malitia improbare, & tanquam demoniacam, & detestabilem calumniari. Dicitur autem peccatum in Spiritum sanctũ, non quia non sit etiam contra Patrem & Filium, sed quia Spiritui sancto tribuitur operatio miraculorum, & illustratio animorum ad cognoscendam veritatem: ipse enim est qui docet omnem veritatem, Ioan. 16. & qui diuidit singulis, pro vt vult, vni gratiam sanitatum, alteri donum linguarum, &c. & operatur omnia in omnibus 1. Corin. 12. Itaque ille peccat in Spiritum sanctum, qui cognita veritate Spiritu sancto illustrante, improbat, & signa ac prodigia, virtute Spiritus sancti facta, tribuit Sathanæ.

Hanc sententiam veram esse. PRIMO probatur ex communi consensu veterum: ita enim docent Athanasius in libello

bello de hac re scripto, & etiam orat.2.in Arianos. Chrysostomus homil.42. in Matth. Basilius in Moralibus, summa cap.1.& in quæst.compendio explicatis, quęst.273. Hilarius cap.5. & 12.Matth. Ambrosius lib.1. de Spiritu sancto, cap. Hieronymus in cap.12.Matthæi, & in epist.ad Marcellam, blasphemia in Spiritum sanctum, Anselmus in cap.12.Matth. Richardus de S.Victore, in lib.de spiritu blasphemiæ, Theophylactus & Beda, in cap.12.Matt. & cap.3.Marci: & ante hos Pacianus in epist.3.ad Sympronianum.

Verum OBSERVANDVM est, cùm B.Hieronymus in epistola citata dicit, peccatum in Spiritum sanctum futurum si quis ante tribunal Iudicis constitutus, non solùm negat Christum, sed etiam dicat eum esse Beelzebub; non esse hæc verba simpliciter intelligenda. Tunc enim solùm vult B.Hieronymus futurum peccatum in Spiritum sanctum, si is, qui dicit Christum esse Beelzebub, non dicat coactus tormentis, sed vltrò ex malitia cognitam veritatem oppugnans, vt ex tota illa epistola perspicuum est: & tales aliquos fuisse suo tempore B.Cyprianus testatur in serm.de lapsis.

SECVNDO, probatur ex eo, quòd Dominus peccatum in Spiritum sanctum vocat peccatum Pharisæorum, quo dicebant Christum in Beelzebub eiicere dęmonia, vt Marcus scribit: peccatum autem hoc Pharisæorum, nihil erat aliud quàm oppugnatio cognitæ veritatis.

TERTIO, probatur ex eo, quòd Dominus Matth.12. distinguit blasphemiam in Filium hominis, à blasphemia in Spiritum sanctum. Blasphemia autem in Filium hominis, secundum expositionem Athanasij, & Hieronymi, & aliorum erat eorum, qui existimantes Christum non esse nisi hominem, opera eius calumniabantur, & dicebant: *Ecce homo vorax, & potator vini*, ergo peccatum in Spiritum sanctum est eorum, qui scientes Christum in virtute Dei miracula operatum, tamen ex malitia & inuidia, diuina illa opera non Spiritui sancto, sed Spiritui immundo adscribunt.

Ex his deduci potest, peccata Apostolorum Petri & Pauli, quorum prior Christum negauit, posterior apertè persequutus est, non fuisse peccata in Spiritum sanctum. Nam Petrus ex infirmitate negauit, timore videlicet pœnæ: Paulus autem ex ignorantia.1.Timot.1. *Misericordiam*, inquit, *consequutus sum*,

sum, quia ignorans feci, in incredulitate. At peccata Iudæorum lapidantium Stephanũ; in Spiritum sanctum erant: nam cùm resistere non possent Spiritui sancto, qui loquebatur in eo, vt dicitur Act. 6. tamen resistere conabantur. Et idem peccatum à multis Hæreticis committi credibile est, qui cùm in Scripturis & Patribus assiduè versentur, vix fieri potest, quin intelligant se vehementer errare: & tamen ne videantur sine caussa de Ecclesia recessisse, doctrinam cognitam satis & exploratam obstinatè reprehendunt.

Iam verò, qua ratione hoc peccatum dicatur irremissibile, dubium est propter quatuor loca Scripturæ. Primvs est, Matth. 12. Luc. 12. & Marci 3. vbi dicitur blasphemia in Spiritum sanctum non remitti, neque in hoc seculo, neque in futuro. Secvndvs est Hebr. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, &c.* Tertivs Hebr. 10. *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccato.* Qvartvs 1. Ioan. 5. *Est peccatum ad mortem, pro eo non dico vt roget quis.*

Ad Primvm locum multiplex responsio dari solet. Prima est Theophylacti in hunc locum Matthæi, & Abulensis ibidem, peccatum in Spiritum sanctum dici irremissibile, quia nunquam remittitur sine Pœnitentia, peccatum autem in Filium hominis dici remissibile, quia remittitur sine Pœnitentia, quia enim ex ignorantia procedit, non reputatur verum peccatum. At si hæc sententia vera esset, sequeretur, omne verum peccatum, quod non est ex ignorantia inuincibili, esse peccatum in Spiritum sanctum; quod certè absurdissimum est.

Secvnda est Richardi in libello de spiritu blasphemiæ, peccatum in Spiritum sanctum dici irremissibile non ratione culpæ, sed ratione pœnæ; quia si homo Pœnitentiam non agit de hoc peccato, nihil ei remittitur de pœna damnationis, si verò Pœnitẽtiam agit, nihil ei remittitur de pœna temporali, quę ad satisfactionem requiritur: alia verò peccata dicuntur remissibilia, quia semper remittitur aliquid de pœna illis debita, ratione ignorantiæ, vel infirmitatis, quæ peccata illa diminuunt.

Contra hanc solutionem est, Primo, quòd omnes alij Patres intelligunt, Dominum esse loquutum de remissio-

ne

ne culpæ. SECVNDO, quia Dominus non dixit: Nihil de hoc peccato remittetur, sed absolutè: Hoc peccatum non remittetur: ergo non loquitur de diminutione pœnæ, sed de absoluta remissione totius peccati. TERTIO, quia sine ratione asseritur, nihil pœnæ relaxari peccantibus in Spiritum sanctum, si Pœnitentiam egerint: nam si reuera magno feruore aliquis talis conuertatur, cur non poterit Deus & Ecclesia vel partem aliquam pœnæ temporalis relaxare?

ALIA igitur solutio est aliorum, peccatum in Spiritum sanctum irremissibile dici, quia etiamsi remitti possit, si Pœnitentia adsit, tamen qui ita peccant, ad veram Pœnitentiam non perueniunt, quod iusto iudicio Deus eos deseruerit, & in reprobum sensum traditi sint.

Hæc sententia videtur esse Athanasij, Hilarij, Hieronymi & Anselmi in caput Matth. 12. videtur tamen temperanda, vt eam temperant Chrysostomus in cap. 12. Matth. Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 4. Nam si simpliciter intelligamus peccatum in Spiritum sanctum nunquam remitti, sequetur eos omnes qui sciunt se impugnare cognitam veritatem, meritò desperare debere de salute, quod absurdissimum esse videtur: sequetur etiam, nos non debere pro talibus orare, sicut pro damnatis non oramus; cùm tamen sanctus Stephanus orauerit pro lapidatoribus suis, quos in Spiritum sanctum peccare sciebat, vt habemus Actor. 7. Et B. AVGVSTINVS lib. 1. Retractationum, cap. 19. *De nullo*, inquit, *quamuis pessimo in hac vita constituto, desperandum est; & pro non imprudenter oratur, de quo non desperatur.* S. AMBROSIVS quoque loco citato probat, peccatum in Spiritum sanctum per Pœnitentiam posse remitti, quia populus Iudæorum, qui dixerat de Christo: *In Beelzebub principe Dæmoniorum eiicit dæmonia*; posteà ad prædicationem B. Petri conuersus legitur, Actor. 2.

Dicendum igitur, Scripturas & Patres dicere, peccatum in Spiritum sanctum non remitti, quia ordinariè & vt plurimùm, non curatur: sicut de aliis peccatis Dominus ait: *Omnia peccata & blasphemiæ remittuntur.* non quia semper, & omnibus remittantur, sed quia vt plurimùm & ordinariè remittuntur. Sunt autem duæ causæ cur ordinariè incurabile sit peccatum in Spiritum sanctum. VNA, quia directè resistit, repudi-

repudiat gratiam Dei: quemadmodum si ægrotus vnico medicamento curari posset, & illud admittere non vellet, rectè diceretur morbus eius incurabilis. ALTERA, quia cùm sit peccatum ex malitia, non ex ignorantia vel infirmitate, nihil in se habet, vnde vel modicum excusari possit, ac proinde nihil misericordiæ meretur: hinc enim Apostolus 1. Timoth. 1. *Misericordiam*, inquit, *consequutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate*.

Ac ne mirum videatur, si peccatum irremissibile, dicamus irremissibile ordinariè, sed non absolutè; considerentur alia similia loca. Matth. 19. Dominus ait facilius esse, vt camelus intret per foramen acus, quàm vt diues ingrediatur in regnum cœlorum. Quo loco videtur planè diuitibus aditum ad salutem intercluisse: & tamen in eodem loco subiungit: *Quod impossibile est apud homines, apud Deum possibile est.* Et Hierem. 13. dicit Dominus: *Si mutare potest Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malè.* & tamen in toto eo libro hortatur eos Deus vt reuertantur, & veniam pollicetur.

Ad SECVNDVM locum ex epist. ad Hebræos cap. 6. posset PRIMO eodem modo responderi, impossibile esse vt qui semel sunt illuminati, & voluntariè postea peccant, ad Pœnitentiam renouentur; non absolutè, sed vt in plurimum. SED melior solutio est, quòd Apostolus hîc solùm loquatur de pœnitentia, quæ Baptismum præcedit: sic enim exponunt Chrysostomus, Ambrosius, & alij Patres. Et ipse Apostolus hoc insinuat illis verbis: *Qui semel sunt illuminati*, id est, baptizati: nam apud veteres, illuminari est baptizari. Et illis: *Iterum renouari*. renouamur enim propriè in Baptismo. Et illis: *Iterum crucifigentes Filium Dei*. nam cùm baptizamur, conformamur similitudini mortis Domini, vt dicitur ad Rom. 6. & sicut Christus tantùm semel crucifixus est, ita & nos tantùm semel baptizamur, & qui vellet iterum baptizari, iterum sibi Christum crucifigeret.

Ad TERTIVM ex cap. 10. ad Hebræos dico cum Chrysostomo, Ambrosio, & aliis; cùm Apostolus dicit, non relinqui hostiam pro peccato, sensum esse, non esse exspectandũ alium Christum, qui pro nobis moriatur, vel vt ille, qui semel mortuus est, iterum veniat moriturus: & consequenter non esse secun-

secundum Baptismum exspectandum. Eadem enim est sententia huius loci, & superioris.

Ad QVARTVM ex epistola Ioannis, Augustinus de correptione & gratia, cap.12. & Gregorius lib.6. moral. cap.31. fine vltimo, dicunt, peccatum ad mortem, esse peccatum in quo homo perseuerat vsque ad mortem. Sed tunc non dixisset: *& quis scit fratrem peccare*, sed, Si quis scit peccasse non ad mortem: non enim cognosci posset peccatum ad mortem, nisi post mortem eius, qui illud commisit. Ambrosius lib.1. de Pœnitentia, cap.9. dicit, Ioannem non dixisse vt nemo oret pro iis, qui peccant peccata ad mortem, id est, grauissima peccata; sed solùm vt non orent homines vulgares, & imperfecti, ad quos epistolam illam scribebat: grauissima enim peccata, perfectis oratoribus indigent. Hieronymus lib.1. in Iouinianum vltra medium, versus finem, tractans hunc locum, dicit nihil hîc significari aliud, nisi pro peccato ad mortem difficulter orationem exaudiri. Et hic videtur verissimus esse huius loci sensus: nam immediatè anteà dixerat Ioannes: *Scimus quoniam audit nos, quidquid petierimus ab eo.* idcirco ne putaremus hoc habere locum etiam in petitionibus quibuslibet, quas pro aliis offerimus, subdit: *Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem, petat, & dabitur ei, &c.* idest, cum fiducia petat, nam impetrabit. Si verò peccatum esset ad mortem, id est, grauissimum ex genere illorum, quæ ordinariè non remittuntur, sed puniuntur æterna morte: *Non dico, vt roget quis*, id est, non prohibeo quidem orare, sed non audeo polliceri; quod facilè impetrabitis; ideò non dico vt roget quis, nimirũ cum illa certa fiducia impetrandi: sæpe enim Deus in tali negocio preces Sanctorum non audit, iuxta illud Hierem.7. *Noli orare pro populo, quia non exaudiam te.*

CAPVT XVII.

Contritionem imperfectam, siue attritionem ex timore pœnæ ortam, bonam atque vtilem esse.

DECIMA sequitur quæstio; Vtrum Contritio, siue Attritio quæ oritur ex timore seruili, sit bona: siquidem Martinus Lutherus (vt ostendimus ex multis eius testimoniis in lib.1. cap.6.) initio defectionis

ctionis suæ apertè dicebat, Contritionem ex timore seruili ortam, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem. Et quamuis Lutherani posteà ab ea sententia recesserint, & iam communiter doceant, timorem pœnæ vtilem esse, atq; inde Pœnitentiam inchoari, vt perspicuum est ex Kemnitio in 2. part. Examinis, pag. 954. & ex Caluino lib. 3. Instit. cap. 3. §. 7. tamen operæpretium esse duximus, Lutheri sententiam à Leone X. primùm in Bulla contra articulos Lutheranos, deinde à Concilio Oecumenico Tridentino, sess. 14. can. 5. damnatam; testimoniis Scripturarum, veterum traditione, & rationibus confutare.

Sed antequam ad argumenta veniamus, exponendum erit paucis, de quo timore pœnæ potissimùm controuersia sit: possumus enim doctrinæ caussa quatuor timores distinguere, qui omnes pœnam, non culpam respiciant.

Primvs est timor naturalis, qui passio quædam est partis inferioris: & de hoc timore nulla controuersia est, tum quod hic timor non se extendat ad pœnas æternas, quæ sola fide comprehenduntur, tùm etiam quod neque sit bonus, neque malus, nec solùm in hominibus, sed etiam in pecudibus reperiatur. Errat enim Rupertus Abbas lib. 9. de operibus Spiritus sancti, cap. 5. vbi duos timores malos à duobus bonis distinguens, priorem malum esse dicit eum, qui in quatuor præcipuis animæ passionibus numeratur, quæ sunt, timor, cupiditas, dolor, & gaudium: posteriorem esse vult eum, qui nascitur ex fide, sed hominem non corrigit, qualis fuit in Felice Præside Iudææ, qui disputante Paulo Act. 24. de Iudicio futuro, valde perterritus est, sed inde non euasit melior. At passiones illæ animæ non rectè dicuntur malæ, cùm moraliter nec bonæ, nec malæ vocari possint, quippe quas non habemus in potestate; naturaliter autem bonæ sint, & à Deo ad multa commoda nobis ingenita, vt sanctus Basilius demonstrat in orat. contra irascentes. Timor autem ille qui ex fide oritur, non ideo malus dici debet, quia hominem non corrigit, alioqui ipsa etiam fides dici posset mala, quando hominem non corrigit; sed vitium illud non fidei, vel timoris, sed hominis est, qui fidei ac timoris ductum non sequitur.

ALTER timor est is, quem Theologi mũdanum appellare solent; cùm videlicet quis ita pœnas à rebus creatis infligendas metuit, vt propterea in creatorem peccare non metuat; qualis timor in Petro fuit, cùm Christum negauit. Neque de hoc timore vlla quæstio esse potest: is enim timor cõsensu omnium malus est, & ab ipso Christo damnatus, Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* & ab Apostolo Petro, 1. Pet 3. *Timorem eorum ne timueritis, Dominum autem* CHRISTVM *sanctificate in cordibus vestris.* & ab Isaia, cap. 51. *Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum, ita arescet?* Hunc eundem timorem S. Basilius in explicatione Psalmi 33. hostilem appellat, ac sobolem incredulitatis esse dicit; & de eodem disputat S. Augustinus sermon. 18. de verbis Apostoli.

TERTIVS est timor pœnæ, quem Deus ipse peccatoribus comminatur, sed cum timore offensionis diuinę ita coniunctus, vt licet homo vehementer pœnam timeat, magis tamẽ offensionem Dei, quàm pœnam illam timeat. Atque hic timor seruilis dici solet secundum substãtiam, sed absque seruilitate, & ordinatus, ac bonus est; neque de eo quæstionem posse videtur, ac ne ipse quidem Luthetus, vt existimo, timorem istum reprehendisset. Nam & Dominus hortatur sanctos Martyres Matth. 10. vt timeant eum, qui potest animam & corpus perdere in Gehennam: & sancti Patres hunc timorem passim laudant, & in ipsis etiam iustis hominibus locum habere dicunt. S. Basilius oratione in Psalm. 33. docet peccatorum tentationes repellendas à viris iustis timore futuri Iudicij. Et oratione in principium Prouerbiorum, dicit homines iustos hoc timore impediri ne peccent, non secus ac impediuntur clauis, qui cruci affixi sunt, ne se commoueant, iuxta illud Psal. 118. *Confige timore tuo carnes meas à iudiciis enim tuis timui.* S. Ioannes Chrysostomus hom. 15. ad populum Antiochenum, scribit, metum Gehennæ esse in anima hominis iusti quasi militem fortem & armatum, qui fures & latrones, & omnes hostes procul arcet à domo. S. Ambros. in Psalm. 118. serm. 21. scribit, sanctos Martyres in agone martyrij constitutos, timore Gehennæ ante oculos meritis propositæ, vincere solitos earum pœnarum timorem, qui à persequutoribus & carnificibus ingerebatur. S. Hie-

ron.

ronymus in epistola ad Eustochium de seruanda virginitate, scribit se metu Gehennæ solitudinem, & genus vitæ durissimum elegisse. S. Augustinus in libr. de gratia & libero arbitrio; cap. 18. scribit, sanctis viris timorem illum à Deo donari, de quo Dominus ait: *Timete eum, qui potest animã & corpus perdere in Gehennam*, & lib. de sancta virginitate, cap. 38. apertè docet, hunc timorem à charitate nequaquam excludi. Denique sanctus Gregorius homil. 26. in Euangelia, omnes hortatur, vt futurum Iudicium timeãt antequam veniat, ne posteà cùm appropinquare cœperit, timere debeant.

QVARTVS timor est propriè seruilis, quo videlicet ita peccator Deum punientem timet, vt solius pœnæ fugiendæ caussa à peccatis perpetrandis caueat, & de perpetratis doleat: quem timorem ita explicat sanctus AVGVSTINVS conc. 25. in Psalm. 118. *Timor quo non amatur iustitia, sed timetur pœna, seruilis est, quia carnalis est, & ideo non crucifigit carnem. Viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc appareret in opere, quando speratur impunitas; cùm verò pœna creditur sequutura, latenter viuit, viuit tamen: mallet enim licere, & dolet non licere, quod lex vetat, quia non spiritaliter delectatur eius bono, sed carnaliter malum metuit, quod minatur.*

De hoc igitur timore tota cõtrouersia est, hunc enim Lutherus damnabat, vt qui faceret homines hypocritas, magisque peccatores; & hunc eundem Tridentina Synodus sess. 14. cap. 4. bonum atq; vtilem esse, & à Deo excitari docet. Quæ sententia probatur PRIMO ex verbis illis Dauidis, Psal. 110. & Salomonis, Prouerb. 1. *Initium sapientiæ timor Domini.* & Ecclesiast. cap. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est, non poterit iustificari.* & cap. 25. *Timor Domini initium dilectionis eius.* Hæc dicuntur de timore qui est in peccatoribus, & qui dilectionem præcedit: in peccatoribus autem & ante dilectionem, timor filialis esse non potest, sed tantùm seruilis.

ITEM Isaiæ 26. secundum versionem LXX. *A timore tuo concepimus, & peperimus Spiritum salutis.* Hiere. 5. *Me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis, dicit Dominus?* Mala. 1. *Filius honorat patrem, & seruus dominum: Si ego pa-*

ter, vbi est honor meus? si dominus, vbi timor meus? Quo loco Dominus exigit timorem à seruis, qui eum vt patrem amare non nouerant.

Illud ETIAM Domini, Matth. 10. *Timete eum, qui potest corpus & animam perdere in Gehennam:* etiamsi ad iustos pertineat, qui timore isto iuuantur ne peccent; tamen dubitari non potest, quin etiam ad iniustos referri debeat, qui timore eodem iuuantur, vt ad pœnitentiam veniant.

PRAETEREA Scripturæ passim terrorem incutiunt peccatoribus, nec sanè ad alium finem, nisi vt timorem concipiant, & ex eo timore pœnitentiam meditentur. Deuter. 32. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima.* Psalm. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Isai. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Ionas cap. 3. illa comminatione Niniuitas conuertit, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Matth. 3. Ioannes Baptista ad timore pœnæ ad pœnitentiam homines adducere satagebat: *Genimina viperarum, quis vobis demonstrauit fugere ventura ira?* & rursus: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.* Et Christus ipse Matth. 5. 13. 24. & 25. Marc. 9. Luc. 12. & alibi sæpissimè, ignem Gehennæ, stridorem dentium, tenebras exteriores, vermem non morientem, & flammas inextinguibiles minabatur.

DENIQVE eædem Scripturæ timorem istum à Deo inspirari tam apertè docent, vt nimis magna temeritas videri debeat, si quis eum adhuc damnare voluerit. Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, &c.* quo loco beatus Paulus docet, in Testamento veteri datum à Deo spiritum seruitutis, quo timeretur; quemadmodum in Testamento nouo dedit spiritum adoptionis, quo diligeretur. Isai. 63. *Quare nos errare fecisti de via tua? indurâsti cor nostrum ne timeremus te?* vbi lamentatur Propheta, quòd Hebræi caruerint dono timoris, quo conuerti ad Dominum potuissent. Nam (vt recte docet S. Augustinus in epist. 105. ad Sixtum) non indu-

ra-

rat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam.

ACCEDAT nunc traditio veteris Ecclesiæ. TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia: *Si de Exomologesi*, inquit, *retractas, Gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesis extinguit: & pœnæ magnitudinem priùs imaginare, vt de remedij adeptione non dubites.* Idem libr. 2. in Marcionem, timorem Iudicij bonum, & salutarem esse demonstrat.

CLEMENS Alexandrinus lib. 2. Stromatum, ante mediũ: *Fides*, inquit, *est prima ad salutem inclinatio, post quam timor, & spes, & Pœnitentia.* Et infrà: *Qui timorem damnant, ij legem etiam insectantur: quòd si legem, clarum est, quod & eum qui legem tulit.*

S. CYPRIANVS in sermone de lapsis, cùm ad timorem lapsos hortaretur: *Deus*, inquit, *quantum pietate patris indulgens semper & bonus est: tantum iudicis maiestate timendus est.*

S. BASILIVS oratione in Psalm. 33. *Timor*, inquit, *salutaris, qui ad sanctitatẽ deducit, & animæ diuinitùs insitus est, qualis existat, si cupis audire, attende: quando fortè te ad aliquod peccatum videris paratum, illud horribile mandatũ, & Christi iudicium cogita, &c.* vide eundem oratione in principium Prouerbiorum.

S. PACIANVS in Paræneſi ad Pœnitentiam, ferè extrema: *Timete*, inquit, *dilectissimi iusta iudicia, omittite errorem, damnate delicias: properat iam tempus extremum: Tartarus & Gehenna laxatos impijs sinus pandunt: post animarum tempestiua supplicia, redituis quoq; corporis pœna seruatur, &c.*

S. AMBROSIVS in libello ad virginem corruptam, cap. 8. *Pœnitentia*, inquit, *non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quãta gloria ueneris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te iam credas propè ipsas positam tenebras exteriores.*

S. HIERONYMVS in commentario ad cap. 1. Malachiæ: *Vult*, inquit, *Deus, vt primùm eius filij simus, & bonũ voluntate faciamus: si hoc consequi nolumus; vt saltem nos seruos habeat, à malis per supplicitorum formidinem recedamus, vt*

de timore seruorum ad gratiam filiorum transeamus. Et in ca-
put secundum Micheæ: *Vt qui pudore*, inquit, *vel verecundia*
non tenentur, agant Pœnitentiam saltem commination
pœnarum.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in primo libro de com-
punctione cordis, extremo: *Hoc solùm est, quod exposcitur à*
nobis, vt semper recordemur mala nostra, & ad animũ rev-
cemus, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ant
oculos, vt pro his supplicemus Deo, vt Gehennam ponamus a
conspectibus nostris, & Angelos, qui in die Iudicij vbiq; discur-
runt, & congregant de omni orbe terrarum eos, qui trudend
sunt in Gehẽnam ignis, ac supplicijs tradendi, &c. vide etiam
homil. 15. ad populum Antiochenum.

S. AVGVSTINVS in Psalm. 127. in illud: *Beati omnes*
qui timent Dominum. Ille, inquit, *timor nondum castus, pre-*
sentiam Domini & pœnas timet, timore facit quidquid bon
facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patien-
di illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrim
sponsi, sed timet ne mittatur in Gehennam. Bonus est & iste
timor, vtilis est. Et tractat. 9. in epistolam Ioannis: *Stimu-*
lat, inquit, *timor, sed noli timere, intrat charitas, qua sa*
quod vulnerat timor; timor Dei sic vulnerat, quomodo medi-
ci ferramentum putredinem tollit, opus est ergo vt intret ti-
mor primò, per quem veniat charitas: timor medicamentum,
charitas sanitas.

Ioannes CASSIANVS lib. 4. de institutis renunciantium,
cap. 39. *Principium*, inquit, *nostræ salutis, eiusdemq; custodiæ,*
sicut dixi, timor Domini est: per hunc enim, & initium con-
uersionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia his qui
imbuuntur ad viam perfectionis, acquiritur. Vide etiam eun-
dem collat. 3. cap. 4. & collat. 11. cap. 6.

S. GREGORIVS hom. 34. in Euangel. *Praua mens*, inquit,
si non priùs per timorẽ euertitur, ab assuetis vitiis non emun-
datur.

S. BERNARDVS in serm. de S. Maria Magdalena, quasi
præuidisset Lutherum soli fidei omnia tribuentem: *Fallitur*,
inquit, *qui sic osculatur misericordiæ pedẽ, vt pedem Iudicij*
non attendat; qui totum de misericordiæ pede præsumit, hoc
solum ad salutem sufficere credens, quòd credit. Et in libro de

præce-

præcepto & dispensatione: *Bonus quidem*, inquit, *obedientiæ gradus est, iuxta Magistri nostri sententiam, siue propter metum Gehennæ, siue propter professionem sanctam quam professus est, quisquis obediat: melior tamen, cùm ex Dei amore obeditur.*

ACCEDAT denique etiam ratio; nam consentaneum est naturæ, ac rationi, timere malum quod accidere potest, ac præsertim malum summum, & sempiternum, qualis est cruciatus Gehennæ. DEINDE, timoris huius effectus optimus est; aut enim coërcet voluntatem à peccando, aut saltem impedit opus: non potest autem arbor mala bonos fructus facere. POSTREMO, non solùm Deus causa est huius timoris, sed etiam probabile est, hunc eundem timorem inter illa præclara septem dona sancti Spiritus numerari, vt ex Scholasticis docuerunt Alexander in 3. part. summæ Theologicæ. quæst. 76 m. 2. & sanctus Bonauentura in 3. Sentent. distinct. 34. parte 2. artic. 1. quæst. 1. & ex antiquis Doctoribus sanctus Augustinus, & sanctus Gregorius, duæ columnæ Ecclesiæ.

S. Augustinus tractat. 9. in epist. Ioannis, docet timorem seruilem esse, de quo loquitur Salomon cùm ait Prouerb. 1. *Initium sapientiæ timor Domini*; quod etiam docent, S. Basilius oratione in principium Prouerbiorum, Beda in 1. cap. Prouerb. Bernardus homil. 23. in Cantica, & epistol. 9. ad Episcopum Colonienſem, & Magister cum Theologis Scholasticis in 3. Sentent. dist. 34. RVRSVS idem Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 9. & Gregorius homil. 19. in Ezechielem, scribunt de eodem timore loquutum esse Salomonem, qui ait: *Initium sapientiæ timor Domini*; & Isaiam cap. 11. qui vltimo loco inter dona sancti Spiritus posuit Spiritum timoris Domini. Igitur ex sententia Gregorij, & Augustini, inter septem dona Spiritus sancti timor seruilis locum suum habet. ADDE, quòd Gregorius loco citato disertis verbis tradit, Spiritum timoris Domini, de quo loquitur Isaias, esse timorem pœnæ, qui minuitur crescente charitate. Et Augustinus in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. docet Spiritum timoris Domini, quem inter dona Spiritus sancti posuit Isaias, non esse timorem illum, quo Petrus Christum negauit, sed illum, de quo Dominus ait:

Timete eum, qui potest corpus & animam perdere in Gehennam. qui quidem timor seruilis est, saltem secundum substantiam.

NEQVE his repugnat, quòd in Christo fuerint omnia dona Spiritus sancti, in quo tamen timor seruilis non fuit. Nam neq; timor ille castus fuit in Christo, quo timemus, ne fortè Deum offendamus: sciebat enim ille se impeccabilem esse, & tamen quis affirmare auderet, timorem illum castum inter dona Spiritus sancti non esse numerandum? Igitur Propheta Isaias, per Spiritum timoris Domini, intellexit timorem Domini in vniuersum, vt comprehendit seruilem & filialem: Christus autē repletus fuit Spiritu timoris Domini, nō secundum omnes species timoris, sed solùm secundum speciem timoris filialis, quatenus respicit reuerentiam patris, qui solus in ipso esse potuit.

CAPVT XVIII.

Soluuntur obiectiones.

MARTINVS Lutherus in sermone de Pœnitentia, & in assertione articuli sexti, aduersus ea quæ iam explicata & constituta sunt, pauca quædam obiicit argumēta, quæ licet iam olim à viris doctissimis Ioanne Roffensi, & Ruardo Tappero dissoluta fuerint, nihil tamen oberit, si etiam à nobis breuissimè dissoluantur.

PRIMO igitur obiicit, Contritionem ex timore præcepti & minarum, extortam, ac violentam esse, & augere peccatum non minuere. Nam remoto præcepto & minis, qui antea ex timore dicebant sibi displicere peccatum, iam dicerent placere, & eo magis peccāt, & peccatis suis afficiuntur, quo magis coguntur: non autem volunt illa odisse; siquidem lex & cognitio peccati, magis abundare facit peccatum, vt ait Apostolus ad Rom. 5.

RESPONDEO, dubitari non potest, quin dolor de peccato ex solo timore legis & pœnarum profectus, non sit ita liber ac voluntarius, vt est ille, qui oritur ex amore iustitiæ, & Dei: simpliciter tamen liber, & voluntarius est etiam ipse; cùm

cùm ex deliberato consilio, & electione nascatur, & possit homo, vt etiam reipsa multi faciunt, malle peccãdo præsentiiucunditate frui, quàm non peccando futuras pœnas euadere. Sed etiãsi polor iste aliquo modo extortus dici queat, non ideò tamen est malus, neq; peccatum auget, sed bonus est, & à peccato retrahit: alioqui lex ipsa quæ timorem incutit, esset mala, & Deus, qui timorem illum inspirat, mali auctor esset. Quod autem nitamur in vetitum, & inde peccatũ abundet ex cognitione legis, & timore pœnarum; non oritur ex lege, vel timore, sed ex corrupta hominis voluntate, quæ ex bono accipit occasionem mali. Quocirca B. Paulus apertè scribit, nõ à lege occasionem dari, sed ex lege occasionem accipi: *Quid ergo,* inquit ad Rom. 7. *dicemus? lex peccatum est? absit: sed peccatum non cognoui nisi per legem, nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Et infrà: *Peccatum occasione accepta, per mandatum seduxit me, & per illud occidit: itaq; lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Quod idem de timore dici potest, esse videlicèt eum sanctum, & bonum, cùm ex se retrahat à peccando, licet interdum corrupta hominis voluntas eo magis concupiscat, quo magis ab opere coërcetur.

Sed sciendum est præterea, duos quasi gradus distingui posse in timore seruili. PRIMVS est, quando impedit opus peccati externum, sed non voluntatẽ: & hic timor est bonus, & bonæ rei caussa, quia bonum est impediri opus externum, sed quia coniunctus est cum mala voluntate, nõ gignit Contritionem neq; Attritionem. SECVNDVS est, quando non solùm opus externum peccati, sed etiam voluntatem peccãdi coërcet: sæpe enim homines etiamsi nondum toto corde Deum diligant, tamen consideratis malis effectibus peccati, & suppliciis æternis, ad quæ ipsos perducit; simpliciter odiũ contra peccatum concipiunt, & seriò abiiciunt peccãdi voluntatem. Et hic timor est melior, neque ex eo vllo modo crescit peccandi voluntas; & de eo loquuntur Theologi, cùm dicunt, Attritionem ex timore conceptam, dispositionem esse ad iustificationem, & Sacramento accedente, reuera iustificare, vt perspicuum est ex Concilio Tridentino, sess. 14.

cap. 4. vbi legimus, attritionē disponere ad iustificationem, si voluntatem peccandi excludat.

SECVNDO obiicit idem Lutherus in eodem sermone de Pœnitentia, neminem posse perfectè odisse aliquid, cuius contrarium non priùs dilexerit, cùm amor sit prior odio, & odium ex amore naturaliter fluat; proinde non esse verum odium peccatorum, quod ex timore pœnarum oritur, sed illud solùm, quod nascitur ex amore iustitiæ: atque ideò peccatores hortatur, vt si veram pœnitentiam cōcipere volunt, non attendant ad peccati fœditatem, sed ad speciem, & pulchritudinem virtutis.

RESPONDEO, si admitteremus quod Lutherus assumit, nihil aliud inde efficeretur, nisi dolorē de peccatis ob timorem pœnæ non esse perfectū odium peccatorum, quod quidem nos minimè negamus: fatemur enim perfectum odium peccati esse illud, quod ex amore Dei iustitiæq; procedit, & ideò dolorem, siue odium ex timore pœnæ conceptum, non Contritionem, sed Attritionem nominamus. Veruntamen principiū illud Lutheri, non posse videlicet aliquid verè perfecteque odio haberi, cuius contrarium priùs non diligamus, non habet locum nisi in iis rebus, quæ propter se odio habentur: nam si quid alterius rei gratia odio habeatur, verè ac perfectè odio haberi poterit, si res illa diligatur, cuius causa istud odio habetur. Hoc modo sæpe cibum suauem detestamur, non quòd eius cōtrarium, id est, cibum insuauem diligamus, sed quia diligimus sanitatē, cui cibus ille suauis creditur obfuturus: Sic igitur peccata verissimo, vehementissimoq; odio prosequi possumus, etiamsi contrarias illi virtutes minimè diligamus, quia diligamus felicitatē, à qua peccando nos excludi, atque excidere persuasi sumus.

PORRO, cohortatio illa Lutheri, vt pœnitentiam acturus, non in ea damna quæ gignit peccatum, sed in speciem virtutis oculos mentis intendat; prorsus intempestiua est. Quienim sordibus peccatorum assuetus est, non mouetur ad speciem virtutis; neq; fieri potest vt auaro liberalitas, luxurioso castitas, superbo humilitas repētè placere incipiat, nisi Deus singulari miraculo in momento hominem aliquem diuinitùs illustrare, & immutare voluerit. At supplicia, quæ Deus peccatoribus comminatur, facilè possunt cuiuslibet homi-

nis,

nis,quamuis impij & nefarij animum permouere: & idcircò ordinatiè diuina prouidentia à timore pœnarum incipere solet,cùm peccatorem ad pœnitentiam ducit. Verè enim à Dauide,& Salomone scriptum est: *Initium sapientiæ timor Domini.* & AVGVSTINVS tract.9.in epist.Ioannis,verè dixit: *Si nullus est timor, non est, quà intret charitas. Sicut videmus per setam introduci linum,quando aliquid suitur, seta priùs intrat, sed nisi seta exeat non succedit linum:sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceretur charitas.*

TERTIO,idem Lutherus in assertione art.6. multa dicit vt probet, Contritionem ex timore pœnarum conceptam, esse hypocrisim quandam,& homines hypocritas facere:sed summa ratiocinationis hæc est. Quod non fit ex corde ac sincerè,simulatum & hypocriticum est,iuxta illud Matth.15. *Cor eorum longè est à me:* rursus quod non fit ex charitate, non fit ex corde,& nihil,vanum,& falsum est,1.Cor.13.igitur quod non fit ex charitate,simulatum & hypocritum est. At Contritio ex timore concepta,non oritur ex charitate;ergo simulata,& hypocritica est.

RESPONDEO, prima propositio verissima est,at secunda falsissima. Quod enim non fit ex charitate, non est quidem meritorium vitæ æternæ,quam Deus promisit diligentibus se, Iacob.1. tamen verum, sincerum, & vtile esse potest. Qui enim orat pro remissione peccatorum, & charitate accipienda,nõ frustrà laborat,etiamsi ex charitate, quam nondum habet, id facere nequeat: & qui peccatum odit, quia ad interitum sempiternum ducit, verè, ac seriò peccatum odit,sicut verè,ac seriò interitum sempiternum timet: & qui peccata sua eleemosynis redimebat iuxta consilium Danielis,vel ad Ionæ prædicationem vrbis euersionem metuentes,ieiunio ac cilicio se affligebant, nequaquam hypocritæ erant. Neque Apostolus Paulus 1.Corinth.13.scripsit, id quod fit sine charitate, nihil, vanum, & falsum esse; aut fidem,linguas,prophetiam, scientiam, miracula, sine charitate nihil esse, aut vana & falsa esse: sed hominem, qui illa omnia sine charitate habet,nihil esse, quia non est amicus Dei,neq; illa omnia si charitas absit, beatum illum vnquam facient.

QVARTO

QVARTO obiicit idem Lutherus in epist. ad Vicarium ordinis sui, Pœnitentiam nihil amarum, aut asperum, sed rem dulcem, & suauem sonare, timor autem pœnam habet vt scribit S. Ioannes.

RESPONDEO. Id nimirum Lutherani audire cupiunt pœnitentiam agi suauiter dormiendo, ac potando: quibus aptissimè conuenit quod scribit TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia, cùm ait: *Num ergo in coccino, & Tyrio prodictus supplicare nos deceret? cedò acum crinibus distinguendis, & puluerem dentibus elimandis, et bisulcum aliquid ferri vel aris, vnguibus repastinandis: si quid ficti nitoris, si quid coacti ruboris, in labia aut genas vrgeat: præterea exquirat balneas lætiores, hortulani maritimiuè recessus; aducito ad sumptum, conquirito altilium enormem saginam, defecato senectutem vini. Cùm quis interrogârit, cur animæ largiaris? Deliqui (dicito) in Deum, & periclitor in æternum perire.* Hæc ille. Non sic Petrus, qui fleuit amarè; non sic Publicanus, qui præ cõfusione non audebat oculos ad cœlum leuare, & cum dolore pectus suũ percutiebat: non sic mulier illa peccatrix, quæ, vt sanctus loquitur Gregorius homil. 33. tanto dolore ardebat, vt etiam inter epulas flere nõ erubesceret. Denique longissimè abest pœnitentia ista Lutheri, tota suauis & blanda, ab illius præceptis, qui iubet affligere animos, scindere corda, luctum facere quasi vnigeniti.

QVINTO posset obiici, quòd timor seruilis inordinatus videatur, ac per hoc etiam malus, cùm magis pœnam, quàm culpam timeat.

RESPONDEO, argumentum rectè probat eos, qui timorem seruilem habent, inordinatos ac malos esse, non tamen ipsum timorem inordinatum esse, vel malum. Nam timor seruilis non dicitur seruilis ab aliqua forma seruilitatis sibi intrinseca, & essentiali, sed à forma seruilitatis extrinseca sibi, intrinseca autem subiecto suo. Dicitur enim timor seruilis, quia reperitur in seruis, quasi diceretur timor seruorum: quomodo fides informis est fides hominum peccatorum, sed ipsa non est peccatum, quia informitas est coniuncta cum fide, sed non est illi intrinseca. Itaque qui seruiliter timet, malus est, quia pluris facit pœnam quàm culpam, sed timor ipse non est malus, sed bonus: quia non ideò ille est malus,

quia

quia vehementer timet pœnam, sed quia non vehementius timet culpam; quòd autem nõ vehementius culpam timeat, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu charitatis. GREGORIVS in primum cap. Cant. *Recti*, inquit, *diligunt te, non recti adhuc timent te.*

DICES, si hæc ita se habent, cur non potest etiam timor mundanus bonus & sanctus nominari, licet mali sint, qui illum habent? quòd enim peccet qui timore mortis Christum negat, non videtur adscribendum timori, mors enim iure timetur, sed defectui charitatis. RESPONDEO, maximum est discrimen inter timorẽ seruilem, & timorem mundanum: timor enim seruilis, timor Dei est; timor mundanus, timor creaturarum.

Ex hoc autem discrimine duo alia oriuntur. ALTERVM est, quòd timor seruilis, licet cum peccato coniunctus sit, tamen non est peccati caussa: neque enim fieri potest, vt quis ideò Deum offendat, quia Deum timet, sed contrà potiùs à peccando se abstinet, quia Deum timet; & huius boni effectus non nisi bona caussa esse potest. Timor autem mundanus non solùm cum peccato coniunctus est, sed est etiam peccati ipsius caussa, propterea enim timidus Deum offendit, quia nimis timet creaturam, & ex eo timore peccatum eligit, tanquam medium ad fugiendum malum temporale quod timet: & huius mali fructus non nisi mala arbor caussa esse potest.

ALTERVM est discrimen, quòd timor seruilis non potest esse nimius intensiuè: nemo enim Deum iratum, aut sempiternum exitium nimis timere potest; quin etiam nemo tantum in hoc mundo timet Gehennam, quantum timeret si eam benè perspectam haberet. Potest quidem Gehenna nimis timeri appreciatiuè, vt si quis, data optione, mallet Gehennam fugere, quàm peccatum: sed iste excessus non oritur ex vitio timoris, quasi ille in se sit nimius, & proinde sit caussa malæ æstimationis, sed ex defectu charitatis. Itaque qui plus timet pœnam Gehennæ, quàm culpam, non ideò peccat, quia nimium timet pœnam Gehennæ, sed quia defectu charitatis non tantum culpam timet, quantum deberet. At mundanus timor, quia timor est mali creati, finiti, ac tẽporalis, facilè potest esse nimius non solùm appreciatiuè,

sed

sed etiam intensiuè: & plerumque ideò nimius est appreciatiuè, quia nimius est intensiuè; & tunc propriè dicitur timor mundanus. Quare mundanus timor in se, atque intrinsecè inordinatus & malus est.

VLTIMO posset obiici, peccare eos, qui Deum diligunt propter aliud: proinde peccare etiam eos, qui Deum timent propter aliud, id est, ad fugiendas pœnas.

SED facilis responsio est. Nam quia obiectum amoris est bonum, & timoris malum: & Deus in se bonus est, vel potius summum atq; infinitum bonum; non autem est in se malus, sed solùm in effectis, quibus iustè peccatores affligit: idcirco propter se diligendus est, timendus autem propter aliud. Atque hæc de tota hac disputatione sint satis.

VNA quidem adhuc quæstio tractari potuisset: An videlicet Attritio, siue imperfecta Contritio, quam certum est sine Sacramento non sufficere ad iustificationem; sufficiat cum Sacramento, ita vt pœnitens ex attrito virtute Absolutionis fiat contritus, & iustificetur. Lutherus enim id aliquando negauit, vt perspicuum est ex eius responsione ad dialogum Syluestri Prieratis, vbi de cõclusione sexta loquens: *Error est*, inquit, *quod attritus fiat contritus virtute Clauium.* Cui rùm discipuli eius, qui Contritionem in terroribus constituunt, & soli fidei ex verbo Absolutionis conceptæ, quæ terrores illos consequitur, iustificationem adscribunt; nullo modo negare possunt, quin attritio, & sola non sufficiat, & cum Absolutione sufficiat: vt in Concil. Trident. sess. 14. ca. 4. declaratum est.

LIBER

LIBER TERTIVS DE POENITENTIA:

In quo de Confessione disseritur.

DE CONTRITIONE, QVAE *prima pars est Sacramenti Pœnitentiæ, disseruimus libro superiore: sequitur vt de secũda parte, quæ Confessio dicitur, disseramus. In qua controuersia explicanda hic ordo seruabitur, vt* PRIMO *loco referantur errores, qui de hac re versantur inter Aduersarios.* DEINDE, *sententia Catholicæ Ecclesiæ ex diuinis literis confirmetur.* TERTIO, *proferantur sanctiones & decreta Conciliorũ.* QVARTO, *testimonia veterum Patrum.* QVINTO, *rationes variæ.* POSTREMO, *argumenta Aduersariorum proponãtur, & dissoluantur.*

CAPVT PRIMVM.

De erroribus circa Confessionis necessitatem.

PRIMI, qui Confessionem sustulerunt, veteres illi Hæretici censendi sunt, qui potestatem absoluendi sustulerunt, Montanistæ videlicet, & Nouatiani, de quibus in primo libro diximus: neque enim vlla necessitas Confessionis est, si nulla sequitur Absolutio.

Fuit

Fuit alia hæresis Audianorum, temporibus Valentiniani senioris, quæ (vt ex Theodoreto lib. 4. de fabulis Hæreticorum, intelligi potest) Confessionem quidem peccatorum iubebat, & Absolutionem largiebatur, sed nullam iniungebat pœnitentibus mulctam; & ideò pœnitentes, quia per iocum ac ludum Confessionem à se exigi intelligebant, grauia peccata cælabant, & solùm pauca quædam ac leuia fatebantur, planè ad eum modum, quo nunc Lutherani confiteri peccata coram suis Ministris solent.

Messaliani quoq; iisdem temporibus exorti (Damascen teste, in lib. de centum hæresibus) peccata dimittebant, nulla habita ratione Pœnitentiæ, & canonum Ecclesiæ.

Postmodum Ioannes VVielefus (teste Thoma VValden tomo 2. de Sacram. cap. 135.) Confessionem Sacramentalem apertè oppugnare cœpit, asserens eam neque in Scriptura fundari, & ex sola institutione Papali introductam esse.

Exstitit etiam ante annos circiter centum, quidam Petrus Oxomensis, qui Confessionē peccatorum in specie, affirmabat non esse de Iure diuino, sed ex aliquo statuto vniuersalis Ecclesiæ: de quo vide Summam Conciliorum, in decreto Sixti Papæ IV.

Nostro seculo in eodem errore versati sunt Erasmus Roterodamus, & Beatus Rhenanus. Ille, in Annotat. ad epist. S. Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & in annotatione ad cap. 19. Act. & in Methodo Theologiæ; hic, in annotationibus ad librum Tertulliani de Pœnitentia: vterque enim docet, Confessionem secretam singulorum peccatorum non modò non esse Iure diuino institutam, aut imperatam, sed neque in vsu antiquæ Ecclesiæ fuisse.

Porrò Lutherani, & quotquot ab illis sectæ Hæreticorum exortæ sunt, licet variè sentiant de Confessione, omnes tamen in eo conueniunt, vt non sit necessarium omnia peccata Sacerdotibus confiteri: ex quo illud etiam sequitur, vt Confessio integra peccatorum, qualis in Ecclesia Catholica exigi solet, non sit diuinitùs instituta.

Martinus Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. de Pœnitentia, scribit quidem Confessionem secretam, quæ modò celebratur, sibi valdè placere, & esse vtilem, vel potiùs necessariam: tamen addit tres errores. PRIMO, non posse eam pro-

probari ex Scripturis. SECVNDO, non esse necessarium cõfiteri omnia sacerdotibus. Si quis enim correptus à fratre, quem fortè læsit, agnoscat coram illo peccatum suum, & veniam petat, docet Lutherus, eum non teneri peccatum illud sacerdotibus aperire. TERTIO, damnat omninò eos, qui docent circumstantias peccatorum in Confessione esse detegendas: *Ego*, inquit, *quicquid est circumstantiarum, consuluerim penitus contemnere*.

Item in sermone de Pœnitentia, docet non esse confitenda venialia, nec omnia mortalia, sed ea tantùm quæ sunt manifestè mortalia. Ex quo loco deprompti sunt articuli, quos Leo X. damnauit. Nam articulo 8. negat omnia peccata mortalia esse confitenda, & addit, in antiqua Ecclesia, sola peccata manifestè mortalia ad Confessionem adduci consueuisse: & artic. 9. scribit, dum volumus purè omnia confiteri, nos nihil aliud facere, nisi vt misericordiæ Domini nihil ignoscendum relinquamus: & in assertione eiusdem articuli, carnificinam cruentissimam appellat, si quis à pœnitentibus omnium, & singulorum peccatorum confessionem exigat.

Dubitari solet, quid per manifesta peccata, quæ sola ad Confessionem pertinere voluit Lutherus, intellexerit: non enim defuerunt olim, qui eum excusare vellent. Aut igitur manifesta peccata occultis opposuit, aut dubiis, aut omninò incognitis etiam ipsi peccatori. De omninò incognitis non potest esse loquutus, ea siquidem ne Catholici quidem volunt esse confitenda: neq; carnificinam Lutherus appellâsset sententiam Catholicorum, si in eadem sententia etiam ipse fuisset. De occultis non se etiam locutum, testatur ipse in assert. artic. 8. quare id solùm restat, vt de dubiis intellexerit: qui certè non paruus est error.

Idem in serm. de Confess. & Eucharistia, edito anno M. D. XIX. dicit, Confessionem quæ fit coram Sacerdote, nõ esse præceptam à Deo, sed à Papa. Item in libro de ratione confitendi, cap. 6. valdè dubitat, an peccata cordis sint confitenda. Item in lib. contra Latomum, anno M. D. XXI. *Nego*, inquit, *in totum Confessionem esse exigendam*, & in sermone de Eucharistia, anno M. D. XXVI. neminem vult cogi ad Confessionem faciendam. In visitatione Saxonica,

anno M. D. XXVIII. iterum repetit, Confessionem non esse præceptam, licet sit vtilis. Denique in articulis Smalchaldicis, anno M. D. XXXVII. in art. de Confess. dicit, enumerationem peccatorum debere esse liberam, vt quisque enumeret illa, quæ voluerit.

Ioannes Oecolampadius librum scripsit, quòd Confessio non sit onerosa Christiano: sed non agnoscit Confessionem à Deo præceptam, immò ne ab Ecclesia quidem, nisi manifestorum criminum.

Philip. Melanch. in ipsa Confess. August. art. de Confess. *De confessione peccatorum*, inquit, *docent nostri, quòd Absolutio priuata in Ecclesiis retinenda sit, quanquam non sit necessaria delictorum enumeratio: est enim impossibilis enumeratio omnium delictorum, iuxta illud: Delicta quis intelligit?* Hæc ille, qui quamuis ex ratione quam adfert, eam solùm enumerationem non necessariam esse significare videatur, quæ est omnium peccatorum, siue ea cognoscantur à nobis, siue ignorentur: tamen sine dubio reprehendere voluit enumerationem illam, quæ est in vsu Catholicæ Ecclesiæ, videlicet omnium peccatorum, quæ post examen animo occurrunt. Nam in Apologia articuli de Confessione & Satisfactione, sæpius repetit, enumerationem quæ modò sit, & quæ erat apud veteres, non esse necessariam Iure diuino: *Porrò*, inquit, *Aduersarij nostri multos Doctores receptissimos damnabunt, si contendent, enumerationem delictorum in Confessione necessariam esse Iure diuino. Quanquam enim Confessionem probamus, & quandam examinationem prodesse iudicamus, vt instituti homines melius possint: tamen ita moderanda res est, ne conscientiis iniiciantur laquei, qui nunquam erunt tranquilla, si existimabunt, se non posse consequi remissionem peccatorum, nisi facta illa scrupulosa enumeratione.* Idem in Examine ordinandorum, vbi de Confessione agit: *Nulla*, inquit, *enumeratio delictorum necessaria est, quia manifestum est, nusquam exstare præceptum diuinum de enumeratione singulorum.* Similia habet in Locis communibus, tit. de Confessione, vbi tamen vtilem esse iudicat aliquam enumerationem, & idcircò satis prolixè instituit methodum discutiendi conscientiam per omnia præcepta Decalogi.

Ioan

Ioan. Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 7. *Miror*, inquit, *qua fronte ausint contendere, Confessionem, de qua loquuntur, Iuris esse diuini: cuius equidem vetustissimum esse vsum fatemur; sed quem facilè euincere possumus olim fuisse liberũ.* Deinde §. 11. admittit Confessionem generalem, quam Minister pro se & populo in Ecclesia faciat. Et §. 12. admittit etiam Confessionem priuatam corã Pastore, quando quis ita angitur & afflictatur peccatorum sensu, vt se explicare nisi alieno adiutorio nequeat; sed addit hanc moderationẽ: *Hinc sequitur*, inquit, *eiusmodi Confessionem liberam esse oportere, vt non ab omnibus exigatur, sed iis tantùm commẽdetur, qui ea se opus habere intelligent. Deinde ne ij ipsi, qui illa vtuntur pro sua necessitate, & enumeranda omnia peccata vel precepto aliquo cogantur, vel arte inducantur: sed quo ad interesse suâ putabunt, vt solidum consolationis fructum referant.* Denique §. 19. de Confessione, qualis sit apud Catholicos: *Nihil*, inquit, *mirum, si auricularem istam confessionem, rem adeò pestilentem, totq; nominibus Ecclesiæ noxiam, damnamus, ac sublatam è medio cupimus.*

Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. cap. 5. de Pœnit. pag. 976. & sequentibus, de Confessione disputat; sed pag. 1021. ita explicat vsum Confessionis, quem apud suos obseruari dicit: *Priuatæ*, inquit, *Confessionis vsus apud nos seruatur, vt generali professione peccati, & significatione Pœnitentiæ petatur Absolutio. Cumq; non sine iudicio vsurpãda sit Clauis, vel soluens vel ligans, in priuato illo colloquio Pastores explorant auditorum iudicia, an rectè intelligant doctrinam de peccatis exterioribus & interioribus, de gradibus peccatorũ, de stipendio peccati, de fide in Christum: deducuntur ad consideratione peccatorum: explorantur an seriò doleant de peccatis, an iram Dei timeant, & cupiant illam effugere, an habeant propositum emendationis: interrogantur etiam si in certis quibusdam peccatis hærere existimantur: traditur illis doctrina, & exhortatio de emendatione: quæritur vel consilium, vel consolatio in grauaminibus conscientiæ: & tali Confessioni impertitur Absolutio.* Hæc ille, qui non solùm à Catholico ritu, sed etiam à Lutheri, & Melanchthonis, quos magistros habere se gloriatur, doctrina longè abesse videtur. Illi enim confessionem peccatorum in specie faciendam

esse docent, licet non omnium, neque ex legis diuinæ pra-scripto: at Kemnitius generali confessione, & pœnitentis in-structione contentus est. Eadem generali cõfessione, ac pœ-nitentis instructione contentus est Ioan. Brentius in Con-fessione VVirtembergensi, art. 11 de Confessione; & alij, quos longum esset, & minimè necessarium enumerare.

CAPVT II.

Probatur Confessionis necessitas ex Euangelio.

ADVERSVS omnes iam notatos errores, Concilium Tridentinum, sess. 14 cap. 5. & can. 6. 7. & 8. non solùm declarat, Confessionem omnium peccatorum mortalium Iure diuino necessariam esse iis, qui post Baptismum in peccata labuntur; sed etiam anathema dicit iis, qui contrà ausi fuerint disputare.

Quam veritatem ex verbis Domini comprobaturus, ad hanc ratiocinationem, totam vim diuinorũ testimoniorum reuocandam esse censui: Qui mortali peccato se obstrinxerunt, tenentur Iure diuino Pœnitentiam agere, & reconciliationem cum Deo quærere: Sed medium necessarium ad reconciliationem post Baptismum, est cõfessio peccatorum omnium Sacerdoti facta, Ergo tenẽtur Iure diuino, qui post Baptismum mortali peccato se obstrinxerũt, Sacerdoti peccata omnia confiteri.

Propositio in libro superiore probata est, ex illis verbis Matth. 3. *Pœnitentiam agite.* & ex illis Luc. 13. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* neque Aduersarij eam negant. Quare tota difficultas in assumptione posita est, quæ rursus hac ratiocinatione cõcluditur: Christus instituit Sacerdotes iudices super terram cum ea potestate, vt sine ipsorum sententia nemo post Baptismum lapsus reconciliari possit: Sed nequeunt Sacerdotes rectè iudicare nisi peccata cognoscant: Ergo Iure diuino tenentur qui post Baptismũ lapsi sunt, peccata sua Sacerdotibus aperire; ac per hoc est confessio peccatorum medium necessarium ad reconciliationem iis, qui post Baptismum lapsi sunt.

Huius

Huius argumenti sola propositio confirmanda est, nam assumptio ita per se est euidens, vt nullo modo negari possit: iudicium enim sine cognitione caussæ, ne cogitatione quidem fingi potest. Quocirca Aduersarij communiter ad nostrum argumentum respondere solent, Ministrum in hac re non iudicem, sed præconem esse Dei, neque pro potestate absoluere, sed tantùm annunciare pœnitentibus indulgentiam.

Philippus in Apologia Confess. Augustanæ, art. de Confess. *Quod obiciunt*, inquit, *iudicem debere cognoscere caussam priusquam pronunciet, hoc nihil ad hanc rem pertinet, quia Absolutio est executio alieni beneficij, non est iudicium.* Idem in locis anni M. D. XLIII. tit. de Confessione, ad idē argumentum his verbis respondet: *Respondeo ad maiorem: differunt, iudicium, & ministerium Euangelij. In iudicio necesse est fieri cognitionem: at ministerium Euangelij est mandatum certum impertiendi beneficij, scilicet annunciandæ remissionis peccatorum, siue nota sint, siue ignota.* Et infrà: *Ministerium*, inquit, *est testimonium diuinæ absolutionis.* & infrà: *Quòd Euangelium publicè multis, & priuatim singulis applicari possit, testatur hæc sententia: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Ioannes Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 18. *Nam*, inquit, *quòd contendunt, non posse fieri iudicium, nisi caussa cognita; in promptu est solutio, temerè hoc sibi arrogare, qui sunt à seipsis iudices creati.* & infrà: *Iactant sibi ligandi & soluendi munus esse mandatum, ac si quædam esset iurisdictio quæstioni adiuncta: porrò hoc ius Apostolis fuisse incognitum, tota eorum doctrina clamat.* & §. 21. declarat, remittere ac retinere peccata, nihil esse aliud, nisi polliceri ex verbo Dei remissionem peccatorum credentibus, & edicere damnationem non amplectentibus Christum: quod idem copiosiùs docet lib. 4. cap. 11. §. 1. *Hoc*, inquit, *de remittendis & retinendis peccatis mandatum, & illa de ligando & soluendo, Petro facta promissio, non aliò debent referri, quàm ad verbi ministerium; quod dum Apostolis cōmittebat Dominus, simul hoc ligandi soluendiq; munere ipsos instruebat. Quæ enim est summa Euāgelij, nisi quòd omnes serui peccati & mortis, soluimur ac liberamur per redemptionem, quæ est in Christo Iesu? qui*

Verò Christum liberatorem ac redemptorem non suscipiunt, nec agnoscunt, eos æternis vinculis damnatos, additosq; esse

Martinus Kemnitius in 2. part. Examinis, cap. 5. de Pœnitentia, pag. 1029. proponit his verbis potissimum Catholicorum argumentum: *Christus*, inquit, *Sacerdotes iudices constituit, vt pro potestate Clauium pronuncient sententiam vel remissionis, vel retentionis peccatorum: Sed nullum iudicium rectè exerceri potest incognita caussa: Ideò omnia peccata Sacerdoti vt iudici, in Confessione quando petitur Absolutio, sigillatim enumeranda, exponenda, & detegenda sunt.* & infrà ponit responsionem, pag. 1030, *Sed rectè*, inquit, *respondetur discrimen esse inter Iudicium, & functionem ministerij Euangelici. In iudicio enim iuxta caussæ cognitionē pronunciatur, prout bona, vel mala est, vel prout reus adfert compensationem pro delicto: ministerium verò Euangelij mandatum habet annunciandi & impertiendi alienum beneficium Christi scilicet.* Et pag. 1033. *Ministri*, inquit, *tantùm legatione funguntur, & sunt dispensatores alieni beneficij, quibus nō mandatum est, vt corda scrutentur, sed vt iis, qui significant se Pœnitentiam agere, & Euangelio credere, annuncient remissionem peccatorum.* Hæc ille.

Quare si ex Euangelio probauero, Apostolos & eorum successores iudices esse à Domino in Ecclesia constitutos in caussis pœnitentium, simul etiam probauero, Iure diuino confessionem peccatorum in specie coram Sacerdote esse faciendam.

Tria sunt loca præcipua, ex quibus iudiciaria ista potestas demonstrari potest. PRIMVS locus est Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis.* ALTER Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis super terrā, erunt ligata & in cælo; & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.* TERTIVS est Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

PRIMVS locus continet promissionem soli Petro factam: sed neq; Catholici, neq; Hęretici dubitant, quin Petrus acceperit Claues, non tantùm vt ipse eis vteretur, sed etiam vt eas cum ceteris Sacerdotibus communicaret. ALTER locus

cus habet promissionem, factam Apostolis omnibus, siue prædictionem quandam eius potestatis, quam Apostoli & eorum successores accepturi erant. Et quia veritas mentiri non potest, etiamsi nihil aliud legeremus, non posset ambigi, quin eam potestatem alicubi accepissent. TERTIVS locus continet ipsam concessionem eius potestatis, & Sacramenti totius constitutionem.

Et quoniam Aduersarij non negant, in his locis promitti vel dari Ecclesiæ potestatem soluendi, & ligandi, siue peccata remittendi aut retinendi; sed hanc potestatem interpretantur ministerium prædicandi, & annunciandi pœnitentibus remissionem peccatorum, & impœnitentibus iram & damnationem, siue publicè multis, siue priuatim vni: idcircò probandum nobis est, ex his locis apertissimè colligi, datam esse veram potestatem ex auctoritate absoluendi, ac per hoc, Sacerdotes iudices esse in causis peccatorum vice Christi.

PRIMVM igitur id colligitur ex metaphora clauium, de quibus dicitur: *Tibi dabo Claues.* Nam INPRIMIS claues non solent fieri vel dari ad significandum, ostium esse clausum vel apertum, sed ad aperiendum & claudendum reipsa. DEINDE, apud homines claues dari solēt Magistratibus in signum potestatis: & in ordinatione Ostiariorum dātur claues Ecclesiæ materialis, non vt Ostiarij declarent, sintné forestempli clausæ vel apertæ, sed vt eas verè claudant atque aperiāt. DENIQVE, cùm in APOCALYPSI, cap. 3. de Christo dicitur: *Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit,* omnes intelligunt per clauem, veram & propriè dictam potestatem, qua possit Christus ex auctoritate iudiciaria absoluere & ligare, non autem significare aut declarare, quis sit ligatus, quis solutus.

Quare cùm suas claues Christus cum Apostolis, eorumque successoribus communicauerit, veram potestatem ex auctoritate iudiciaria soluendi & ligandi cum illis communicauit. Et quemadmodum nemo in clausam domum ingredi potest, nisi qui habet eius domus clauem, ostium aperuerit: sic etiam nemo cui cœlum ob culpam sit clausum, in illud ingredi poterit, nisi Sacerdotum ministerio aperiatur. Nam si aliundè pateret aditus, frustrà claues Apostoli acce-

pissent: quid enim prodesset habere claues domus, si absq; clauibus, inuito etiam ostiario, aditus pateret? *Nemo*, inquit S. AVGVSTINVS hom. 49. *sibi dicat; Occultè ago, apud Deum ago. Ergo sine caussa dictum est; Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cœlo? ergo sine caussa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei? frustramus Euangelium, frustramus verba Christi.*

NEQVE his repugnat, quod per Baptismum illi etiam qui claues non habent, intromittere possunt homines in regnum cœlorum. Nam potestas Clauium, est potestas iudiciaria, & ideò propriè erga eos tantùm exercetur, qui sunt in Ecclesia. *Quid enim ad me de his qui foris sunt, iudicare?* inquit Apostolus 1. Cor. 6. Itaque per Baptismum admittuntur homines ad Ecclesiam, & Sacerdotum iudicio ac potestati subiiciuntur: sed si deinde peccauerint, sine Clauium beneficio nullo modo reconciliari queunt.

SECVNDO, idem colligitur ex metaphora ligandi & soluendi: Ligare enim, & soluere, non significant denunciare, vel declarare, sed reipsa vincula iniicere, aut demere: & præsertim Matth. 16. & 18. alioqui non dixisset Dominus: *Quodcunq; solueris, erit solutum*, siue; *Quæcunq; solueritis, erunt soluta*: Sed; Quodcunque solueris, erat solutum: &; Quæcunq; solueritis, erant soluta.

DICES; Esto, possint Sacerdotes soluere & ligare, nontamen idcircò necesse erit ad eorum tribunal accedere: nonnim Dominus ait; Et quæcunque non solueritis, non erunt soluta. Itaque poterunt illi quidem soluere, si quis eorum ministerio vti voluerit, sed poterit etiam peccator alia ratione sine ipsorum ministerio recõciliari. Quemadmodum cùm Regum auctoritate Iudices publici constituuntur, possunt illi quidem iudicare omnes, qui ipsorum opera vti volunt; non tamen coguntur qui lites habent, ad publicos illos Iudices accedere, sed possunt arbitros eligere, aut etiam ipsi per se caussam suam componere.

SED hæc obiectio facilè soluitur. Nam etiamsi possint priuati homines, lites, quas inter se habent, sine publicorum Iudicum sententia componere: non possunt tamen eas lites componere, quas cum Rege ipso habent, nisi illum adeant, quem loco suo Rex Iudicẽ esse voluit. Porrò peccata omnia, caussæ sunt, quas cum Deo ipso habemus, & ideò cùm Deus iudi-

iudicium de peccatis, Sacerdotibus permiserit in Ecclesia sua, non possunt qui in Ecclesia sunt, si eiusmodi causas habeant, sine Sacerdotum iudicio cum Deo reconciliari. Quare illa negatio, Quæcunque non solueritis, non erunt soluta, quamuis expressa non fuerit in eo loco Euangelij: tamen apertè colligitur, tum ex illa affirmatione: *Quæcunque solueritis, erunt soluta*, qua Sacerdotes iudices futuri dicuntur in causis contra Deum; tùm etiam ex illa: *Quæcunque ligaueritis, erunt ligata*, ligare enim non solùm est, nouum vinculum addere, vt Excommunicationis: sed etiam vinculum peccati confirmare, ac retinere, vt in alio Euangelista explicatur, & denique nolle soluere. Quòd si possent rei sine Sacerdotum sententia à peccatis absolui, non esset vera Christi promissio: *Quæcunque ligaueritis, erunt ligata.*

TERTIO, colligitur idem ex illis verbis Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hoc enim loco expressè datur potestas non solùm remittendi peccata, sed etiam retinendi: retinere autem quid est, nisi nolle remittere? proinde negatur remissio illis, quibus noluerint Sacerdotes remittere. ADDE, quod non ait Dominus, Quorum remiseritis peccata, remissa erant; quod certè dixisset, si per remissionem, declarationem significare voluisset: sed ait; *Remittuntur eis*, quia nimirum ratam habet Christus sententiam à Sacerdote, nomine suo, latam.

QVARTO, colligitur ex illa voce, QVORVM, nec enim vult Dominus omnibus indefinitè peccata remitti, sed certis hominibus, iis videlicet, quos Sacerdotes absoluendos iudicauerint. At Euangelium omnibus indefinitè prædicandum est, iuxta illud Marc. vlt. *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* & omnibus omnino dari potest conditionalis illa absolutio Caluini: *Remittuntur tibi peccata, si credis.* Non igitur Dominus de prædicatione Euangelij, sed de vera potestate peccata remittendi loquitur.

QVINTO, colligitur ex ceremonia insufflationis, qua Dominus vsus est, cùm potestatem remittẽdorum peccatorum Apostolis tribuit. Quemadmodum enim idem Christus Act. 2. Spiritum sanctum dedit in specie linguarum, quia dedit eo

tempore donum concionandi: sic etiam Ioan. 20. dedit Spiritum sanctum insufflãdo, quia dedit donum peccata remittendi, non concionando, vt Aduersarij somniant, sed planè extinguẽdo, ac dissoluendo. Vt enim flatus extinguit ignem, & dissipat nebulas; sic etiam Absolutio Sacerdotis peccata dispergit, & euanescere facit: iuxta quam metaphoram legimus Isa. 44. *Deleui, vt nubem, peccata tua.*

SEXTO, idem probatur ex Patribus, qui loca notata ita exponunt, vt apertè significent, Sacerdotes à Christo Iudices factos, & peccata ex potestate dimittere, nõ autem concionando annunciare esse remissa.

AC PRIMVM S. Ioannes CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, multis modis sententiam nostram confirmat: *Etenim*, inquit, *qui terram incolunt, atq; in ea versantur, iis commissum est, vt ea quæ in cælis sunt, dispẽsent: iis datum est, vt potestatem habeant, quam Deus neq; Angelis, neq; Archangelis datam esse voluit; neq; enim ad illos dictum est: Quæcunque alligaueritis in terra, &c.* At certè possunt Angeli annunciare hominibus, remitti peccata si credant, non remitti, si non credant: non igitur potestas annunciandi sed verè absoluendi ac ligandi data est Sacerdotibus ex sententia Chrysostomi.

Pergit ibidem CHRYSOSTOMVS: *Habent quidem & terrestres Principes vinculi potestatem, verùm corporum solùm: id autem quod dico, Sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad cælos vsque peruadit, vsque adeò, vt quæcunque infernè Sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet.* At Principes terræ non solent annunciare quis vinctus sit, quis solutus, sed planè pro imperio corpora subditorum ligant & soluunt. Igitur & Sacerdotes cùm animas ligant, vel soluunt, non annunciant quis ligatus sit, quisue solutus: sed planè pro imperio, Christi vice, vincula iniiciunt, vel tollunt, si comparatio Chrysostomi aliquid valet.

Pergit CHRYSOSTOMVS: *Quorumcunq; (ait) peccata retinueritis, retenta sunt. Quænam, quæso, potestas hac vna maior esse queat?* At annũciare peccata fidelibus remitti, infidelibus detineri; non magna res est, id enim quilibet facere

potest,

potest, qui modò Euangelium legere nouerit : non solùm Sacerdotes, sed etiam laici, nec tantùm Catholici, sed etiam Hæretici, quin etiam ipsi Dæmones.

Pergit: *Pater omnifariam Filio potestatem dedit, ceterùm video ipsam eandem omnifariam potestatem à Filio illis traditam: nam quasi iam in cœlum trãslati, ac supra humanam naturam positi, atq; nostris ab affectibus exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt.* At Pater Filio non nudam Euangelij annunciandi facultatem dedit: sed planè ex auctoritate peccata dimittendi. Alioqui Dominus Matt. 9. cùm dixisset Paralytico: *Dimittuntur tibi peccata tua:* & quidam Pharisæi adiecissent: *Hic blasphemat:* potuisset vno verbo calumniam repellere, ac dicere, non se peccata propriè remittere, sed solùm annunciare esse remissa: ceterùm non hoc fecit, sed ex potestate mirabili repentè curandi corpora, demõstrauit se habere etiam potestatem admirabilem curandi animas.

Addit Chrysostomvs: *Quid multa? Rex aliquis si cui ex subditis suis honorẽ hunc detulerit, vt potestatem habeat quoscunq; velit in carcerem conijciendi, eosdemq; rursus relaxandi: beatus ille, & admirandus iudicio omnium fuerit. At verò qui à Deo tantò maiorem accepit potestatem, quantò cœlum terra pretiosius est, quantò etiam animæ corporibus præstant: hic vilem eò vsq; dignitatem accepisse nonnullis videri debet, vt vel in illorum cogitationẽ descendere queat, reperiri quandoq; posse aliquem ex eorum numero, quibus tanta illa, quæ paulò antè dixi, fuerint concredita, cui ipsi munus suum sordescat, quiq; donum sibi à Deo datum despiciat?* Non poterat Chrysostomus apertiùs declarare, Sacerdotum potestatem verè ac propriè iudiciariam esse, quàm ea similitudine fecerit: comparat enim Sacerdotem non cum præcone Regis, qui solùm nunciet quid factum, faciendumúe sit; sed cum eo, qui pro potestate in carcerem detrudat, aut ex carceribus liberet.

Addit Vltimo ibidem Chrysostomvs: *Corporis lepram purgare, seu (verius dicam) haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum Sacerdotibus solis licebat: neque nescis quanta cum ambitione, quanto cum studio, & concertatione Sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur.*

sur. At verò nostris Sacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ sordes; non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est. Hoc verò loco, tam perspicuè Chrysostomi sententiam Aduersariorum damnat, vt nihil omnino contra responderi queat.

Sed audiamus etiam alios Patres. Sanctus Gregorius Nazianzenvs oratione ad ciues timore perculsos, & Principem, siue Præsidem irascentem: *Ipsa*, inquit, *Christi lex vos quoque* Præsides, *meo imperio, tum solio subiecit: nam & nos cum potestate sumus, addam etiã ampliore, perfectaque.*

Sanctus Ambrosivs lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. & sequentibus, probat ex locis allegatis Matthæi 16. & Ioan. 20. Sacerdotibus datam à Christo potestatem remittendi peccata. Loqui autem Ambrosium de vera potestate remittendi, non de solo ministerio euangelizandi, perspicuum est, tùm quia Nouatiani non negabant posse Euangelium omnibus prædicari, sed negabant peccata ex auctoritate remitti posse; tum quia cap. 7. Ambrosius scribit, Christum communicâsse cum Sacerdotibus eam potestatem, quam ipse habet. Christum verò veram potestatem remittendi, non autem solùm annunciandi habere, paulò antè ostendimus.

Sanctus Hieronymvs in epistola ad Heliodorum de vita solitaria: *Absit*, inquit, *vt de his quicquam siniſtrum loquar, qui Apostolico gradu succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus, qui claues regni cælorum habentes, quodammodo ante diem Iudicij iudicant.*

S. Avgvstinvs lib. 20. de Ciuitat. Dei, cap. 9. explicans illud Apocalypsis: *Et vidi sedes, & sedentes super eas, & iudicium datum est*, ita loquitur: *Non hoc putandum est de vltimo Iudicio dici, sed sedes Præpositorum, & ipsi Præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id, quod dictum est: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in cælo. Vnde Apostolus: Quid enim mihi est, inquit, de his, qui foris sunt iudicare? nonne de his, qui intùs sunt, vos iudicatis?*

S. Inno-

S. INNOCENTIVS I. in epistola 1. ad Decentium, cap 7. *De pondere*, inquit, *æstimando delictorum, Sacerdotis est iudicare, &c.*

S. GREGORIVS Homil. 26. in Euangelia, exponens illa verba Domini: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Principatum*, inquit, *superni iudicij sortiuntur, vt vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent.*

SEPTIMO probatur rationibus. Ac PRIMVM si non essent Sacerdotes iudices, nec verè peccata remitterent, sed solùm annunciarent esse remissa: nemo periret ex eo solùm, quod sacerdotem reconciliantem habere non posset; qui enim credit, ex sententia Aduersariorum, iam habet remissionem, etiamsi nemo sit, qui id verbis protestetur. At AVGVSTINVS in epist. 180. ad Honoratum apertè scribit, aliquos recõciliari cupientes, & proinde credentes in Christum, in æternum perire, quòd antè moriantur, quàm à Sacerdote absolui potuerint. *Annón cogitamus*, inquit, *cùm ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas vlla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab vtroque sexu, atque ab omni ætate concursus, aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipsius actionem, omnibus consolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? vbi si Ministri desint, quantum exitium sequatur eos, qui de isto seculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vita æterna requie non habebunt?* Hæc ille: nec his dissimilia scribit sanctus Leo in epist. 91. ad Theodorum. Ex quibus locis intelligimus Sacramentalem reconciliationem vim habere iustificandi, neque esse solam annunciationem acceptæ, vel accipiendæ iustificationis.

DEINDE, si Sacerdos nõ aliter peccata remitteret, quàm annunciando diuinas promissiones, certè non nisi frustrà ac ridiculè absoluerentur surdi, & ij, qui ob vim morbi sensibus sunt destituti. *Ne effundas sermonem*, inquit Sapiens Ecclesiastici 32. *vbi non est auditus.* At in Ecclesia veteri, non solùm surdi, sed etiam ij, qui ob vim morbi extra se positi erãt, aliquando reconciliabantur, vt patet ex Augustino lib. 1. de adul-

adulterinis coniugiis, cap. vlt. & Leone in epist. paulò ante citata ad Theodorum, & ex Concilio Carthag. IV. can. 76. & Arausicano, can. 12.

TERTIO, si Absolutio esset annunciatio remissionis peccatorum, vel temeraria esset, vel superflua. Nam cùm Minister dicit, *Remittuntur tibi peccata*, aut absolutè hoc pronúciat, aut ex hypothesi, si videlicet credas, & vt oportet Pœnitentiam agas. Si absolutè; temerè id pronunciat, cùm ignoret, an is, qui reconciliationem petit, sit verè pœnitens, & fidem habeat, qualis requiritur ad iustificationem: & præterea etiamsi aliquo modo id Minister nosset, melius tamen nouit ipse pœnitens, proinde non eget annunciatione illa Ministri, quæ nihil ei addere potest certitudinis. Si verò est conditionalis Absolutio (vt Caluinus admittit) non potest talis Absolutio certum ac securum efficere pœnitẽtem, cùm ex incerta conditione dependeat: & tamen Aduersarij vix alium finem Absolutionis agnoscunt, quàm vt certum reddat hominem acceptæ iustificationis.

QVARTO, si Absolutio non est actus iudicialis, sed simplex annunciatio diuinæ promissionis, quæ in Euangelio scripta exstat, non minùs absoluere poterit laicus, immò etiam fœmina, aut puer, aut infidelis quispiam, aut diabolus, vel etiam psitacus, si doceatur ea verba, quàm Sacerdos: & quanquam Aduersarij id concedant, quia sequitur euidenter ex ipsorum principiis, tamen est contra omnium veterum consensionem, & contra consuetudinem omnium Ecclesiarum, & omnium seculorum; de qua re suo loco plura dicemus.

CAPVT III.

Confirmatur eadem veritas ex figuris, quæ confessionem sacramentalem præcesserunt.

SACRAMENTA Christiana, ac præsertim ea, quæ magis necessaria sunt, non simpliciter in diuinis literis indicantur, sed primùm in lege naturæ & Mosis adumbrata, ac prænũciata, deinde à Christo pro

sto promissa, tum institura, postea frequentata, & commendata in Scripturis inueniuntur.

Sic Baptismus in lege naturæ adumbratus fuit per arcam Noë & circumcisionem, in lege scripta per transitum maris rubri, & probaticam piscinam; ac demum propinquante lege gratiæ, per Baptismum Ioannis: deinde à Christo promissus fuit, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* posteà disertis verbis imperatus, Matt. vlt. *Baptizate omnes Gentes, &c.* deniq; in Actis Apostolorum, & in epistolis B. Pauli passim exhibitus, & commendatus legitur.

Sic etiam Eucharistia figurata primùm fuit in lege naturæ per panem & vinum Melchisedech; in lege scripta per agnum paschalem & panes propositionis; in ipso Euangelio per multiplicationem panum: deinde promissa Ioan. 6. *Panis quem ego dabo.* postea instituta, Matth. 26. *Accipite, & manducate, &c.* denique frequentata, & commendata ab Apostolis, Act. 1. & 2. Corinth. 10. 11.

Quod idem de Confessione demõstrari potest. Deus enim in lege naturæ non semel exegit confessionem peccati: clariùs eandem præscripsit in lege Mosis: eandem Christus in Euangelio variis figuris expressit: eandem posteà promisit, & instituit: accessit deniq; vsus eius tempore Apostolorum, necnon exhortatio, & commendatio.

Et quoniã de promissione, & institutione, ex quibus præcipuum argumentum sumitur, diximus capite superiore: nunc de iis, quæ promissionem & institutionem, vel præcesserunt, vel sequuta sunt, quæque ad eandem veritatem confirmandam non parùm valent, breuiter dicemus.

Porro ex figuris duplex argumentum sumi potest. Primvm enim si confessio, quam Deus in Testamento veteri exigebat, figura quædam erat, vt reuera erat, cùm omnia contingerent illis in figuram, 1. Corinth. 10. certè necesse est, vt in Testamento nouo sit etiam confessio peccatorum à Deo præcepta, & quidem tantò exactior, & perfectior, quantò res figurata figuris ipsis præstat. Deinde, si confessio necessaria erat coram Dei Ministro, eo tempore, quo nondum data erat Sacerdotibus potestas remittendi peccata: quis non inde colligat, multò maiore ratione æquum fuisse, vt confessio tanquam necessaria imperaretur,

tur, tempore noui Testamenti, quo tanto cum fructu confiteri possumus, vt legitimam confessionem continuò cum Absolutio consequatur?

PRIMA igitur figura habetur Genes. 3. & 4. vbi Deus primùm ab Adamo & Eua, deinde à Cain confessionem peccati exegit. In his locis exigitur confessio, non solùm cordis, sed etiam oris, nec solùm in genere, sed etiã in speciali, nec tantùm coram Deo, sed etiam coram eius Ministro: nam interrogatio illa facta est per Angelum in forma humana apparentem, vt patet ex eo, quòd ambulabat in Paradiso ad auram post meridiem. Ex quo intelligimus, magnam fuisse similitudinem inter illam confessionem, & eam, quæ nunc fit Sacerdoti, qui est etiam Angelus Domini, teste Malachia, ca. vt non sine caussa, vna dicatur fuisse figura alterius.

Quare TERTVLLIANVS in lib. 2. aduersus Marcionem hanc figuram expendens, ita loquitur: *Interrogat Deus quasi incertus, vt & hinc liberi arbitrij probans hominem, in caussa vel negationis, vel confessionis, vt daret ei locum sponte confitendi delictum, & hoc nomine releuandi: sicut de Cain scisitatur. Vbi nam frater eius, quasi nõ tam vociferatum à terra sanguinem Abelis audisset; sed vt & ille haberet potestatem eadem arbitrij potestate sponte negandi delicti, & hoc nomine grauandi: atq; ita nobis conderentur exempla confitendorum potiùs delictorum, quàm negãdorum, vt iam tunc initiaretur Euangelica doctrina: Ex ore tuo iustificaberis, & ex ore tuo damnaberis.*

Sanctus etiam Ambrosius in libro de Paradiso, cap. 14. & lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 9. & S. Gregorius lib. 22. Moralium cap. 13. & S. Ioannes Chrysostomus hom. 18. in Genesim, haec loca de Confessione exponunt, ac dicunt, Deum ab illis confessionem extorquere voluisse, vt confessione delerent, quod transgrediendo commiserant.

SECVNDA figura habetur Leuitici 13. & 14. vbi iudicium lepræ solis committitur Sacerdotibus, & cogebantur leprosi se Sacerdotibus sistere, ac prodere, & iuxta eorum arbitrium vel extra castrã manere, vel post curationem ad castra reuerti: quam etiam legem Dominus approbauit Matthæi 8. cùm leproso à se curato dixit: *Vade, ostende te Sacerdoti, &c.*

Hanc

Hanc figuram fuisse Sacramenti Confessionis, docent Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, & S. Hieronymus in cap. 16. Matt. Hinc enim colligit S. Hieronymus, oportere Sacerdotes cognoscere peccatorum varietates: & S. Chrysostomus monet, officium Sacerdotum Christianorum longè excellentius esse quàm olim fuerit Iudæorum, cùm illis, lepram non curare, sed curatam ostendere; nostris, peccata non curata ostendere, sed verè curare concessum sit.

Ioannes Caluinus lib 3. Instit. cap. 4. § 4. hoc argumentum contemnere videtur, & tamen operosè diluere conatur: *Videamus*, inquit, *quibus argumentis Confessionem hanc Dei esse mandatum probant Misit, inquiunt, leprosos Dominus ad Sacerdotes. Quid? misit ne ad Confessionem? quis vnquam fando audiuit? audiendis cõfessionibus præfectos Leuiticos Sacerdotes?* AT neq; nos dicimus, missos leprosos à Christo ad Sacerdotes, vt illis peccata sua confiterentur, sed ex figura, cum Chrysostomo & Hieronymo, ducimus argumentum. Vt enim in lege veteri cognitio lepræ corporalis: ita in noua, cognitio lepræ spiritualis ad Sacerdotes pertinet; & ideò cùm legimus ab ipso Christo leprosos ad Sacerdotes Leuiticos missos, allegoricè intelligimus, missos peccatores ad Sacerdotes Euangelicos.

NEQVE hoc Caluinum ignorasse, sed ansam calumniandi accipere voluisse, testantur verba sequentia: *Confugiunt*, inquit, *ad allegorias. Sancitum erat lege Mosaica, vt Sacerdotes discernerent inter lepram & lepram. Peccatum, spiritualis est lepra: de hac pronunciare, Sacerdotum est. Antequam respondeo, quæro obiter, Si hic locus, spiritualis lepra eos iudices facit, cur naturalis & carnalis lepra cognitionem ad se trahunt? scilicet hoc non est Scripturis ludere: Lex cognitionem lepræ defert Sacerdotibus Leuiticis; hanc nobis vsurpemus; peccatum est lepra spiritualis; simus & peccati cognitores. Nunc respõdeo; translato sacerdotio, necesse est legis translationem fieri. Omnia sacerdotia ad Christum translata sunt, in eo impleta, & finita: ad eum igitur vnum ius omne, & honor sacerdotij translatus est.*

Ad quæstionem obiter propositam, RESPONDEO, Caluinum obiter mentiri, cùm scribit, Sacerdotes Christianos ad se trahere cognitionem lepræ corporalis. Neque enim

huius rei vel testimonium, vel exemplum producere poterit: apud nos enim de lepra corporali medici respondere solent, non Sacerdotes. Extat quidem in Iure canonico titulus de coniugio leprosorum: sed is titulus nihil habet commune cum legibus Leuiticis de leprosis. Leges enim Leuiticæ præscribunt rationem diiudicandæ lepræ, & sacrificia, quæ pro leprosis offerenda sunt: Ius verò canonicum neque de ratione lepræ diiudicandæ, neque de sacrificiis tractat, neque leges illas Leuiticas vlla ex parte seruandas præscribit; sed solùm docet, non esse lepram, vt neque vllum alium morbum corporalem, iustam causſam diuortij inter coniuges. Non igitur in Scripturis ludimus, neque cognitionem lepræ corporalis nobis vsurpamus, præsertim ex vi legis Mosaicæ: sed argumentum ex figura ducimus, vt antè diximus.

Ad solutionem autem argumento nostro à Caluino adhibitam, Respondeo, sacerdotium in Christum esse translatum, sed Christum non per se, sed per suos Ministros in terris fungi sacerdotio. Itaque sicut per Ministros suos concionatur, baptizat, absoluit, ligat, sacrificium offert, &c. ita quoque per suos Ministros cognoscit causſas lepræ spiritualis, & ad eiusmodi Ministros, spirituales leprosi accedere, & morbos suos detegere debent. Quod si sacerdotium ita ad solũ Christum translatum esset, vt ad eius ministros nullo modo pertineret, vel etiam (vt Caluinus loquitur) in Christo completum, ac finitum esset, & nullum iam in terris sacerdotium remaneret: certè nec lex vlla in terris remaneret. Eadem enim ratio sacerdotij, & legis est: si translatum est sacerdotium in cœlum, & lex in cœlum translata est: si extinctum est sacerdotium, extincta quoque est lex. Si verò non nisi absurdissimè dicitur, lex Dei ita esse extincta, aut in cœlum translata, vt nulla sit in terris: profectò non minus absurdè dicitur, sacerdotium ita extinctum, aut in cœlum esse translatum, vt inter homines nullum sit.

Addit deinde Caluinus: *Ad hæc, importuna est ipsorum allegoria, quæ legem merè politicam inter cæremonias reponit.* At hîc duo sunt errata. Primum enim lex de purgatione leprosi, non merè politica, sed maxima ex parte cæremonialis erat. nam si merè politica fuisset, ad principem politicum,

non

non ad Sacerdotes pertinuisset. Et quo modo politica lex est, & non potiùs cæremonialis, quæ iubet leprosum recludi septem diebus, dissutum gerere vestimentum, lauari aliquoties, offerre passeres, & agnos, tingi sanguine & oleo, in extremo auriculæ dextræ, & in pollice manus ac pedis dextri, & alia id genus multa? DEINDE, etiamsi merè politica lex illa fuisset, quid prohiberet quo minus alicuius mysterij figuram gerere posset? certè transitus maris rubri, manna de cœlo, aqua de petra, idololatrarum interfectio, non cæremoniæ, sed res gestæ fuerunt, & tamen Apostolus, 1. Corinth. 10. apertè scribit, omnia illa in figuram Hebræis contigisse, & ad nos earum rerum significationes pertinere. Neque cæremonia dici potest, quòd Abraham duos filios habuerit, vnum de ancilla, & vnum de libera: & tamen eius rei allegoriam B. Paulus exponit Galat. 4.

Concludit tandem Caluinus responsionem suam his verbis: *Quanquam in re clara, suffragium vllius hominis accersere pudet: vbi Christus pronunciat, se ius legale relinquere Sacerdotibus integrum, tanquam professis Euangelij hostibus, qui semper ad obstrepẽdum intenti erant, nisi os fuisset occlusum. Quare vt hanc possessionem retineant Papales sacrifici, palam concedant in eorum partes, quos necesse est vi compesci, ne Christo maledicant, nam ad veros eius Ministros nihil hoc pertinet.*

AT quid est aliud aërem verberare, & sine hoste pugnare, si hoc non est? sic enim nos Caluinus ad Iudaismum reiicit, quasi contenderemus, cognitionem lepræ corporalis iuxta legem Leuiticam, ad Sacerdotes Euangelicos pertinere; cùm nos (vt sæpe diximus) non cognitionem lepræ corporalis, sed spiritualis, quæ per corporalem illam significabatur, nostris Sacerdotibus deferamus. Et verò si Caluini ratiocinatio quidquam valeret, illud etiam efficeret, neminem posse à circumcisione carnali ad circumcisionem spiritualem argumentum ducere, quin ad partes Iudæorum Christi hostium, concedere videretur: & tamen Apostolus Paulus, qui in epistola ad Galatas, circumcisionem Iudaicam ab Ecclesia totis viribus amouet, idem in epistola ad Colossenses cap. 2. dicit nos omnes qui baptizati sumus, circumcisos esse circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis,

sed circumcisione Christi. Sicut igitur Circumcisio ad nos non pertinet, pertinet autem Baptismus, qui per Circumcisionem significatur, & circumcisio spiritualis nominatur: sic etiam cognitio lepræ ad Sacerdotes Christianos non pertinet, pertinet autem cognitio peccati, quod per lepram significatur, & lepra spiritualis aptissimè nominatur.

TERTIA figura est Confessio, quam Deus instituit in Testamento veteri, & cui adiungi voluit loco cuiusdam satisfactionis, oblationem sacrificij: de qua Num.5. & Leuitici etiam 5. testimonium habemus. Nam profectò si Confessio figuralis erat à Deo instituta, & necessaria Iure diuino, quanto magis Confessio figurata esse debet à Deo instituta, & necessaria Iure diuino?

Sed quoniam Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis, pagin.984. contendit, Confessionem illam fuisse generalem, *(Talis Confessio*, inquit, *in Veteri Testamento erat, quando aliquis ad Sacerdotem adducebat hostiam offerendam pro peccato, pro delicto, pro ignorantia, pro contumacia, &c. nec exigebatur vt peccatum illud in specie, & sigillatim cum omnibus circumstantiis sacerdoti exponeretur.)* ostendam breuiter, Confessionem illam certi peccati in specie fuisse.

Verba Scripturæ in libro Numeri cap.5. sic habent: *Vir siue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum.* Vbi duo sunt obseruanda. PRIMVM illud, CONFITEBVNTVR, esse in coniugatione hitpael, quæ auget significationem, ita vt illud וְהִתְוַדּוּ rectè verti possit, Expressè & distinctè confitebuntur. DEINDE illa verba: *Confitebuntur peccatum suum*, in Hebræo haberi cum maiori explicatione, sic enim legimus. *Confitebuntur peccatum suum* אֲשֶׁר עָשׂוּ id est, *quod fecerunt*. Ex quibus colligimus hoc loco imperari, vt peccatum in specie per manifestam confessionem prodatur: si enim in genere tantùm confiteri, sufficeret, non diceret Scriptura: *Confitebuntur apertè peccatum illud, quod fecerunt*. sed simpliciter, Confitebuntur peccata sua.

IN Leuitico cap.5. vbi nostra editio habet: *Agat Pœnitentiam pro peccato*; in Hebræo est illud idem vocabulum, quod

quod in libro Numer. sic enim legimus: וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְיָדָה אֲשֶׁר חָטָא: *Et erit, cùm peccauerit in vno ex his, confitebitur apertè peccatum quod peccauit.*

Ad haec testimonia Rabinorum, & consuetudo gentis, satis apertè ostendit, præceptum hoc intelligendum esse de Confessione distincta, & in specie, eius peccati, pro quo expiando sacrificandum erat. De consuetudine Hebræorum, testes sunt Thomas Waldensis tomo 2. de Sacramentis, cap. 137. vbi scribit, se in Austria ab ipsis Hebræis cognouisse hanc eorum consuetudinem: & S. Antoninus 3. part. tit. 14. cap. 6. §. 1. summæ Theologicæ, vbi dicit, solere Iudæos doctiores ante mortem confiteri omnia peccata Leuitę alicui, si quem fortè nacti fuerint. De testimoniis Rabinorum vide Petrum Galatinum lib. 10. cap. 3. vbi multis testimoniis Rabinorum probat, oportuisse in Confessione detegere peccatum in specie, & cum suis circumstantiis.

Addę quod omninò probabile est, Ecclesiasticvm, cap. 4. ad hoc pręceptum legale obseruandum exhortari, cùm ait: *Non confundaris confiteri peccata tua*, porrò confusio timeri non solet in confessione, quę soli Deo fit, aut quę fit homini generatim, sed in ea solùm, quæ fit homini in specie, vt experientia satis testatur.

Qvarta figura est Matth. 3. & Marc. 1. vbi legimus plurimos accurrisse ad Baptismum Ioannis', confitentes peccata sua. Sicut enim Baptismus Ioannis figura fuit Baptismi Christi, ita quoq; & confessio, quæ Ioanni fiebat, figura fuit Confessionis, quæ Christi Ministris facienda erat.

Quòd autem Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 6. & Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 986. dicunt, eos qui confitebantur Ioanni, non in specie peccata sua confessos, sed in genere tantùm se peccatores agnouisse: non est conforme verbis Euangelistarum. Vterque enim Euangelista disertis verbis posuit: *Confitentes peccata sua*, & Græcè ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. aliud autem est, agnoscere se peccatorem, aliud, peccata sua alicui confiteri.

Neqve multum refert, quòd illa confessio quæ coram Ioanne fiebat, cum Baptismo coniuncta esset, cùm nostra Confessio Sacramentalis solùm in iis locum habeat, qui post

Baptismum peccant. Nam Baptismus Ioannis non remittebat peccata ex opere operato, & ideò satis erat conueniens, ut non solùm baptizarentur qui ad Ioannem accedebant, sed etiam confiterentur, vt variis modis ad veram contritionẽ, & satisfactionem excitarentur. Christi verò Baptismus non ponenti obicem, ex opere operato peccata omnia, tum quoad culpam, tum quoad pœnam omninò remittit, & ideò nusquam leguntur Apostoli ante Baptismum confessionem exegisse, aut satisfactionem vllam indixisse.

QVINTA figura habetur Ioan.11. in historia Lazari. Quòd enim Dominus è sepulchro prodire iusserit Lazarum & ab Apostolis solui voluerit funeralia illa vincula quibus ligatus erat, significari Patres dicunt, peccatores diuina voce excitatos, foras prodire per Confessionem, & ministerio sacerdotum liberari à peccatorum vinculis per Absolutionem. Sanctus IRENAEVS lib.5. cap.13. *Hoc symbolum*, inquit, *eius hominis, qui inligatus fuerat in peccatis, & propter hoc ait Dominus: Soluite illũ, & dimittite eum abire.* S. Ambrosius lib. de Pœnitentia, c.7. S. Augustinus tract.49. in Ioan. in Psal.103. concione 2. serm.8. & 44. de verbis Domini, & hom.27. in lib. 50. homil. & S. Gregorius hom.26. in Euang. & lib.23. Moral. cap.13. eandem figuram agnoscunt & exponunt.

SED occurrit Ioannes Caluinus lib.3. Institut.cap.4.§.5. PRIMVM dicit, argumenta ex allegoriis non multum valere ad dogmata confirmanda. SED neque nos in eiusmodi argumentis præcipuum fundamentum ad confirmanda dogmata collocamus, nisi allegoriæ in ipsa Scriptura explicentur, vel communi Patrum consensu, aut certa aliqua Ecclesiæ definitione constet, quorsum pertineant: quin tamen probabile argumentum inde sumi possit, quando magni viri, quales sunt quos citauimus, allegorias exponunt, negari nullo modo debet.

DEINDE addit Caluinus, mentiri eos, qui scribunt, Christum imperâsse discipulis, vt Lazarum dissoluerent: *Dicunt*, inquit, *Dominus discipulis præcepit, vt suscitatum Lazarum fasciis soluerent, & expedirent. Hoc primum mentiuntur: nusquam enim legitur, hoc dixisse Dominum discipulis, estque multò verisimilius, dixisse Iudæis astantibus, quo citra vllam fraudis suspicionem euidentius fieret miraculum, &*

maior sua virtus eluceret, quòd nullo tactu, sed sola voce mortuos suscitaret.

MIROR impudentiam Caluini, qui tam audacter S. Augustinum & S. Gregorium mendacij arguere non veretur. Augustinus enim est, qui serm. 8. & 44. de verbis Apostoli, scripsit, verba illa: *Soluite illum, & sinite abire*, ad discipulos dicta à Christo fuisse; quod idem non semel repetit Gregorius, homil. 26. in Euangelia.

SED quo argumento, quęso; Caluinus Augustinum & Gregorium mentitos esse conuincet? siquidem in Euangelio tantùm legimus: *Dixit eis, Soluite illum, &c.* neque aliquid præcedit, vnde certò colligamus, illud pronomen, EIS, non referri ad discipulos.

Videtur autem illud, EIS, ad eos referri, quibus paulò antè dictum est: *Tollite lapidem.* iisdem enim dixit: *Tollite lapidem, &, Soluite eum.* Porrò: *Tollite lapidem*, dixit circumstantibus', non exprimendo hos aut illos; sic enim legimus: *Ait Iesus, Tollite lapidem.* Domino autem absolutè præcipiente aliquid circumstantibus, certè credibile est, discipulos aut solos, aut cumprimis obediuisse. Quare licet ex Euangelio non possit certò colligi, qui fuerint, qui Lazarum soluerunt: tamen magna coniectura est, Apostolos fuisse.

NEQVE huic expositioni repugnant, Chrysostomus, aut si qui sunt alij, qui id factum aliis quibusdam præter Apostolos tribuunt. Potuit enim fieri, & credibile est ita factum esse, vt Domino iubente multi simul accurrerint, tum ex Apostolis, tum ex aliis, & hi coniunctis viribus lapidem sustulerint, ac deinde alij manus Lazari, alij pedes soluerint, alij velamen ex facie detraxerint, alij reliquum corpus expedierint: neque ex hoc, quòd Apostoli cum aliis Iudæis Lazarum soluerint, aliquid detrahitur de magnitudine miraculi.

Atque hæc dicta sint de calumnia mendacij; nam alioqui ad rem nostram nihil refert, vtrum Apostoli, an alij quidam Lazarum soluerint: vt enim hæc Lazari solutio figura sit Absolutionis Sacerdotalis, satis est, si ij qui Lazarum soluerunt, in ea re ministri Christi fuerint, & Christo iubente id fecerint. Hoc enim contendimus, eos duntaxat potestatem habere peccata remittendi, quibus id Christus mandauit: quemadmodum ij soli Lazarum de monumento prodeun-

tem soluerunt, quibus Christus dixerat: *Soluite eum.* Quare S. AVGVSTINVS tract. 49 in Ioan. non nominat discipulos, sed generatim, ministros, cùm de illis agit, quibus Christus dixit: *Soluite eum.*

ADDIT postremò Caluinus aliam allegoriæ huius explicationem: *Sed demus*, inquit, *hoc dictum discipulis: quid tum obtinebunt? Dominum dedisse Apostolis soluendi potestatem. Quantò aptiùs, & magis dextrè hac allegoricè tractari poterunt, si dicamus, hoc symbolo Deum voluisse fideles suos instituere, vt soluerent à se suscitatos: hoc est, ne in memoriam peccata reuocarent, quæ ipse oblitus esset: ne ceu peccatores damnarent, quos ipse absoluisset: ne adhuc exprobrarent, quæ ipse condonasset: ne vbi misericors ipse esset, & ad parcendum facilis, ipsi ad puniendum seueri, & morosi essent? certè nihil ad ignoscentiam flectere nos magis debet, quàm Iudicis exemplū, qui se nimium rigidis & inhumanis implacabilem fore minatur. Eant nunc & allegorias suas venditent.* Hæc ille.

QVAE sanè explicatio nihil est mirum, si nulli veterum Patrum in mentem venerit, cùm ineptissima sit. Nam quod Patres dicunt, per mortuum significari peccatorem; per excitationem, conuersionem; per egressionem ex monumēto, confessionem; per vincula, peccata; per solutionem, remissionem; id totum & maximam habet signi cum re significata similitudinem, & ex Scripturis sanctis confirmari potest. At quod Caluinus dicit, nullum habet neque in Scripturis, neq; in rei similitudine fundamentum. Quis enim vsquam legit, non exprobrare, aut non recordari, esse soluere? aut quis sanus diceret, non exprobrare esse soluere, cùm soluere sit aliquid agere, non exprobrare sit non agere? SED his nugis omissis, ad alia veniamus.

CAPVT IV.

Confirmatur eadem veritas ex aliis locis noui Testamenti.

DIXIMVS hactenus de figuris, quæ Confessionis institutionem præcesserunt: nunc de vsu, commēdatione, atque exhortatione, quæ institutionem consequuta sunt, breuiter dicemus.

PRIMVS

PRIMVS igitur locus habetur in Actis Apostolicis, cap. 19. vbi sic legimus: *Multi credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus suos: multi autem ex eis, qui erant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.*

Hic locus accipiendus est INPRIMIS de confessione fidelium post Baptismum; illi enim propriè dici solent credentes, vt patet Act. 3 4. & 5. 1. Thess. 1. & alibi: neque hoc negant aduersarij. DEINDE loquitur Scriptura de confessione peccatorum in specie, vt ex illis verbis colligitur: *Confitentes actus suos.* DENIQVE agitur hoc loco de confessione facta non soli Deo, sed etiam homini: nam ad Paulum veniebant, vt confiterentur actus suos. Et quoniam eo tempore nulla exstabat Ecclesiæ constitutio de cõfessione peccatorum facienda, id sequitur, vt ab ipso Christo eiusmodi Confessio fuerit instituta.

SED occurrit inprimis Lutherus, qui in sua versione, per actus, miracula intelligenda esse docuit: quem sequutus est Ioannes Brentius in comment. huius loci.

SED hanc expositionem non solùm reiicit communis Catholicorum consensus, & ipsius etiam venerabilis Bedæ, in cap. 1. Marci, sed multò maxima pars Aduersariorum, vt Melanchthon, Caluinus, Beza, Bullingerus, Sarcerius in Acta Apostolorum, & Illyricus Cent. 1. lib. 2. cap. 4 col. 347. & Kemnitius in 2. par. Examinis pag. 987. DEINDE inauditum est; vt miracula dicantur actus nostri, cùm sint opera planè diuina: multò etiam absurdius est, vt confiteri actus suos, sit, iactare miracula à se facta. ADDE, quòd causla huius Confessionis, Luca teste, fuit ingens quidam terror ex diuina vltione in eos, qui abutebantur nomine IESV & Pauli ad quæstum: terror autem diuinæ vltionis, ad confessionem peccatorum, non ad prædicationem propriæ laudis, homines impellere consueuit. DENIQVE Syriaca editio disertis verbis reddidit, OFFENSAS.

Kemnitius loco citato, duas indicat solutiones ad nostrum argumentum. VNA est, quòd in hoc loco Actorum agatur de confessione generali, qua Ephesij agnoscebant, actiones suas ad normam verbi Dei non congruere. ALTERA, quòd in specie confessi sint aliqua peccata, per modum exempli, non tamen omnia.

Sed prima solutio facilè refellitur. Nam IN PRIMIS vo-
ces illæ *Actus suos*, satis indicant, confessionem factam es
in specie; nemo enim propriè dici potest confiteri actus suo
qui solùm dicit se peccatorem esse. DEINDE vox ANNV-
CIO, & Græcè εὐαγγέλλω, qua vtitur hoc loco S. Lucas, s
gnificat distinctè aliquid narrare; & in editione Syriaca ha
betur vox ܫܦܪ, quæ idem significat quod Hebraicum סָפַר
Saphar: proinde rectè verti posset: *Numerantes peccata sua*
DENIQVE vnde cognouisset B. Paulus, illos fuisse curiosi
sectatos, adeò vt libros eorum comburi iuberet, nisi in speci
peccata sua confessi fuissent?

ALTERA solutio, quæ est etiam Caluini in commenta
Act. & Magdeburgensium Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 360. repu
gnat toti Scripturæ: vbique enim Scriptura, cùm absolutè de
peccatis loquitur, de omnibus peccatis intelligi solet, & de
bet; & si liceret exponere de quibusdam, non de omnibus, ab
surdissimæ sententiæ in diuinis literis inuenirentur. Dan. 4
Peccata tua eleemosynis redime. Matth. 1. *Ipse enim salum*
faciet populum suum à peccatis eorum. Matth. 9. *Confide fil*
dimittuntur tibi peccata. Lucæ 7. *Remittuntur tibi pecca*
Lucæ 11. *Dimitte nobis peccata nostra*. Ioan. 1. *Ecce qui tol*
peccata mundi. Actor. 26. *Ablue peccata tua, inuocato nom*
ne ipsius. In his & aliis infinitis locis, non ponitur signum u
niuersale, & tamen nemo dubitauit vnquam, quin subintel
ligeretur; & idem sit: *Peccata tua eleemosynis redime*; &, O
mnia peccata tua eleemosynis redime. Quare secũdum vsum
Scripturæ, Confiteri, & annunciare actus suos; nihil potes
esse aliud, nisi, palam facere omnia sua peccata.

Præter hanc solutionem, quam breuiter refutauimus li
buit Caluino in comment. Actorum aliquot antitheses pro
ponere, inter confessionem horum Ephesiorum, & Confes
sionem quæ nunc est in vsu apud Catholicos; vt videlicet o
stenderet, nihil hunc locum Actorum ad rem nostram face
re: *Hos*, inquit, *semel legimus confessos esse: Papa lex quotan*
nis & vt minimùm repeti iubet. Isti sponte prodierunt: Papa ne
cessitate omnes obligat. Lucas multos venisse dicit, nõ omnes
in lege Papæ nulla exceptio. Isti coram fidelium cœtu se humi
liarunt: Papa longè aliud mandatum, vt clanculariis susurra
in aurem proprij Sacerdotis obmurmuret peccator. En quam

dextrè

dextrè Scripturas ad probandas suas fallacias accommodent. Hæc ille.

Sed has calumnias, planè leues, ac pueriles, nullo negotio dissoluemus. Nam etiamsi semel legamus Ephesios illos confessos, non tamen sequitur, non sæpius id ab eis factum: alioqui iidem Ephesij, quia nunquam leguntur Baptismum aut Eucharistiam suscepisse, iuxta Dialecticam istam Caluini, nunquam Baptismum, aut Eucharistiam suscepissent.

Quod autem illi sponte prodierint ad confitendum, mirum videri non debet, tum quòd nulla tunc exstaret lex de confessione certo aliquo tempore facienda, tum quod etiam nostro tempore plurimi extra tempus Paschale, in quo solo, lege Ecclesiastica confiteri tenentur, sponte sua prodeant ad Confessionem. Itaque etiamsi tunc lege cautum fuisset, vt quotannis omnes confiterentur, potuissent tamen Ephesij illi sponte ac liberè ad Confessionem prodire.

Multos autem venisse ad Confessionem, non omnes; quid habet repugnantiæ cum ea lege, quæ iubet vt omnes quotannis vt minimùm peccata sua confiteantur? neq; enim lex omnes absolutè includit, sed omnes qui conscientiam habent peccati lethalis, neque istos omnes quouis tempore obligat, sed tantùm semel per annum. Quare si lex ista Ecclesiastica tempore beati Pauli viguisset, adhuc potuissent Ephesij quidam ad Confessionem faciendam accedere, quando non omnes accedebant.

Denique quòd illi coram cœtu fidelium se humiliauerint, ex capite suo deprompsit Caluinus, non enim Lucas tale aliquid scripsit: *Multi*, inquit, *credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus suos.* Vtrum autem venerint coram cœtu fidelium, an priuatim, ad Paulum, aut aliquem alium, Lucas non dicit. Deinde nónne etiam Catholici hoc tempore coram cœtu fidelium se humiliant, cùm in mediis basilicis, tota inspectante Ecclesia, ad sacerdotum pedes sẽ abiiciant, licet Confessionem secretò exponãt? Habes igitur quam dextrè Caluinus antitheses suas ad calumnias pertexendas accommodet.

Secundus locus est, 2. Corinth. 5. in illis verbis: *Dedit nobis ministerium reconciliationis, & posuit in nobis verbum reconciliationis: pro Christo ergo legatione fungimur, &c.*

hæc

hæc verba ad potestatem Clauium pertinere, fatetur Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 1. §. 22. & tam publicè, quàm priuatim apud fideles baptizatos esse debere vsum harũ Clauium, libenter agnoscit. At profectò qui mittuntur Legati cum potestate reconciliandi inimicos Regis cum ipso Rege, nõ possunt rectè munere suo defungi, nisi cognoscant ex ipsis rei, quid egerint, quàm grauiter Regiam maiestatem læserint, quàm satisfactionem persoluere sint parati, &c. Quare potestas ista ministerialis reconciliandi eos, necessariò fert secum potestatem cognoscendi causas reorum, atque adeò confessiones exigendi, & audiendi: neque enim Ministris licet pro arbitrio quoslibet etiam non auditos reconciliare.

TERTIVS locus habetur Iacobi 5. vbi S. Iacobus ad Confessionem cohortatur, dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* quæ cohortatio satis apertè indicat, Confessionem iam tum fuisse institutam, & quidem peccatorum, atque homini faciendam. Et satis apertè cohæret hæc sententia cum superioribus verbis, secũdum Catholicorum explicationem. Nam paulò antè Apostolus Iacobus monuerat ægrotos, vt Presbyteros accerserent, à quibus oleo sancto cum precibus vngerentur, & adiecerat effectum illius sacræ vnctionis, & precum, futurum, vt alleuaretur ægrotus, & sanaretur, & si in peccatis esset, ea illi remitterentur. Sed ne fortè qui hæc legeret, existimaret illa etiam peccata lethalia, quorum homo conscientiam habet, per sacram vnctionem posse deleri, subiunxit: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* non enim sacra vnctio peccata lethalia remittit, quorum aliquis conscientiam habet, cùm ea per Confessionis Sacramentum purganda sint; sed aut venialia, aut etiam lethalia, quorum conscientiam non habemus, quæ reliquiæ peccatorum dici solent.

SED obiiciunt Aduersarij, ac præsertim Philippus in Apologia Confessionis articulo de Confessione & Satisfactione, & Ioannes Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 12. & in annotatione ad hunc locum, particulam illam, ALTERVTRVM. Videtur enim ea particula cogere, vt dicamus sanctum Iacobum non loqui de Confessione Sacramentali, quæ soli Sacerdoti fieri potest, sed de confessione offensionis, quæ fit fratri offenso, ad obtinendam ab eo pacem & veniam, vt existimat Philippus,

pus, vel de confessione peccatorum, quæ fit homini spirituali, vt is cognito nostro spirituali morbo, nos instruere, & pro nobis ad Deum preces fundere valeat, vt docet Caluinus: quæ Caluini expositio confirmari videtur ex verbis sequentibus: *Et orate pro inuicem, vt saluemini.*

Sed hæc obiectio facilè solui potest. Nam Origenes homil. 2. in Leuiticũ, Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, Augustinus homil. 12. ex lib. 50. homil. & Bernardus in libro Meditationum, cap. 9. hunc locum de confessione quæ fit sacerdoti, simpliciter accepisse videntur, & vt rectè exponunt Beda in commentario huius loci, & Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, part. 14. cap. 1. voces illæ, Altervtrvm, & Invicem, accipiendæ sunt prout exigit consequẽtia verborum Scripturæ diuinæ. Itaque: *Confitemini alterutrum*, nihil est aliud, nisi, Confitemini homines hominibus; qui Absolutione indigetis, illis, qui potestatem habent absoluendi. Quemadmodum 1. Petri 4. cùm Apostolus dicit: *Hospitales inuicem, sine murmuratione, & vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: si quis loquitur quasi sermones Dei, &c.* non significat, sine discrimine oportere omnes ab omnibus hospitio recipi, aut doceri, aut curari, &c. sed, eos qui tecto indigent, hospitio recipiendos esse ab his, qui domum habent; imperitos à doctis instruendos; ægrotos à medicis curandos; pauperes à diuitibus sustentandos; non contrà nutriendos diuites à pauperibus, aut curandos medicos ab ægrotis, aut doctos ab imperitis erudiendos, aut denique qui domibus abundant, excipiendos hospitio ab his, qui tecto carent: sic igitur qui peccatorum vinculis constricti tenentur, ad eos accedere debent, quibus dictum est: *Quæcunque solueritis, &c.*

Quod etiam sequitur in verbis Iacobi: *Orate pro inuicem, vt saluemini*, id significat, vt Presbyteri pro infirmis, non vt infirmi pro Presbyteris orent: respicit enim Iacobus ad id, quòd anteà dixerat: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum.* Quod etiam indicat lectio Græca, quæ vbi nos habemus: *Orate pro inuicem, vt saluemini*, habet vocem ἰαθῆτε, quę ad sanitatem corporis propriè refertur.

Qvar-

QVARTVS locus habetur 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Ex hoc loco probabiliter colligitur Confessio Sacramentalis singulorum peccatorum. Neque enim dubitari potest, quin loquatur Apostolus Ioannes de confessione peccatorum, & quidem singulorum in specie: nam id significant illa verba: *Si confiteamur peccata nostra.* non enim ait, Si agnoscamus, aut confitemur nos peccatores; sed: *Si confiteamur peccata nostra.* Et cùm verba sequentia: *Remittet nobis peccata nostra;* omnium consensu, de remissione peccatorum omnium, & singulorum in specie intelligantur: non possunt verba præcedentia sine vitio æquiuocationis aliter accipi quàm de confessione omnium, & singulorum peccatorum in specie.

SED respondent Aduersarij, Apostolum loqui de confessione peccatorum, quæ Deo fieri debet, non de ea, quæ fit homini.

AT solutio hæc non difficulter refelli potest. PRIMVM enim verba illa: *Fidelis est, & iustus, &c.* referũtur ad promissionem diuinam: ideò enim Deus fidelis & iustus dicitur, dum peccata confitentibus remittit, quia stat promissis suis, nec eadem fallit. At promissio de remittendis peccatis iis, qui confitentur Deo peccata sua, non videtur vlla exstare in diuinis literis: exstat autem promissio apertissima iis, qui ad illos accedunt, quibus dictum est Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quare, si qui confitentur sacerdoti peccata sua, Deus fidelis & iustus est, vt iuxta suam institutionem & promissionem, remittat eis peccata ipsorum.

PRAETEREA si hoc loco promitteret Apostolus remissionem iis, qui Deo confitentur peccata sua, frustrà dictum esset à Christo Apostolis: *Quorum remiseritis peccata, &c. & Quæcunq; solueritis super terram, &c.* nam cùm multò facilius sit, Deo, quàm hominibus confiteri; nemo esset qui ab hominibus remissionem quæreret, si soli Deo confitendo remissionem obtinere posset.

DENIQVE si quem sacerdos absoluendum non esse iudicaret, atque adeò peccatum eius retineret, frustra id faceret, si per confessionem soli Deo factam, inuito etiam sacerdote, ille absolueretur. Quocirca nec vera esset illa sententia: *Et quæ-*

rum retinueritis, retenta sunt, &, Quacunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo.

Vt igitur omnia inter se aptè cohæreant, & vnus Scripturæ locus non pugnet cum altero, sed alter potiùs ex altero explicetur: omninò probabile est, sanctum Ioannem de Sacramentali confessione esse loquutum.

CAPVT V.

Idem probatur ex testimoniis Conciliorum.

ADDEMVS nunc testimonia Conciliorum veterum, quæ in diuersis Prouinciis, variisque temporibus celebrata sunt, ex quibus cognosci poterit Ecclesiæ vniuersæ sententia. Porrò testimonia Conciliorum, quæ adferemus, etiamsi non apertè contineãt, Confessionem esse Iuris diuini, continent tamen antiquam consuetudinem, & sæpe etiam indicant necessitatem confitendi peccata sacerdotibus. Ex quibus facile erit colligere, rem esse à Deo ipso præceptam; tum quia non inuenitur prima origo huius præcepti in vllo Concilio; tum etiam quia non est vllo modo probabile, populos fideles præceptum tam arduum ab hominibus admissuros fuisse, si per confessionem soli Deo, aut generatim factam, remissionem peccatorum obtinere potuissent.

PRIMVM igitur in Ecclesia Orientali habemus testimonium Concilij LAODICENI, ante MC. annos celebrati: sic enim legimus can. 2. *His qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt, & instant orationi, confessioni, ac Pœnitẽtiæ, malorum suorum perfectam conuersionem demostrãtes, pro qualitate peccati, tempus Pœnitentiæ tribuendum est.* Hîc habemus Confessionem, & quidem in specie, & hominibus faciendam: nam alioqui non possent homines pro qualitate peccati, tempus Pœnitentiæ assignare.

In canonibus quoque SEXTAE Synodi, qui à Græcis conditi sunt ante annos circiter CM. can. 102. ita legimus: *Oportet autem eos, qui soluendi & ligandi potestatem à Deo accepere, peccati qualitatem considerare, & eius qui peccauit, ad eam conuersationem promptum studium, & sic morbo conuenientem adferre medicinam.*

Ex

Ex quibus locis, vt etiam ex testimoniis Patrum Græcorum, quæ in sequenti capite adducentur, intelligi potest, falsum esse quod quidam dicunt, Græcos non solere confiteri peccata, nisi soli Deo: & in eo quod scribitur apud GRATIANVM, de Pœnitentia, dist.1.can Quidam: *Quidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci*; illud, *vt Græci*, videtur irrepsisse in textum ex margine, & marginalem annotationē imperiti alicuius fuisse, qui ex facto Nectarij collegit, sublatam omninò Confessionem sacramentalem apud Græcos. NAM alioqui in ipso Capitulari Theodori, vnde ea non ille descriptus est, non habentur duæ illæ voces, *vt Græci*, neque etiam habentur in Concilio II. Cabilonensi, cap.35. vnde Theodorus capitulum illud accepisse videtur: sed nec Magister Sententiarum in 4. lib. dist.17. eandem sententiam adducens, addidit illud, *vt Græci*. NEQVE in Concilio Florentino vlla fuit controuersia de Confessione cum Græcis, eo excepto, quòd Eugenius Pontifex à nonnullis Græcorum Doctoribus priuatim quæsiuit, cur sacerdotes ipsorum ante Sacrificij celebrationem peccata sua non confiterentur. DENIQVE Nicolaus Cabasilas in explicatione Liturgię, cap.39. & Anastasius Nicenus in quæstionibus super Scripturam, quæst.6. apertè docent Confessionem sacramentalem, cùm tamen Græci sint; & nostris diebus Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in Censura Confessionis Augustanæ, cap.11. repræhendit quod Lutherani dicebant, non esse necessarium omnia peccata per singulas species, in Confessione enumerari. Atque hæc de Ecclesia Græca

IN Ecclesia Latina, exstat INPRIMIS canon 31. Concilij III. CARTHAGINENSIS ante annos M. & C. celebrati, vbi sic legimus: *Vt Pœnitentibus secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio, Pœnitentiæ tempora decernantur.* Et idem canon repetitus inuenitur in Concilio AFFRICANO, can.10. Dubium verò esse non potest, quin oporteat peccata omnia in Confessione detegi, si iuxta peccatorum differentias Pœnitentiæ tempora decernuntur.

DEINDE exstat canon 8. Concilij I. CABILONENSIS ante M. circiter annos celebrati, in hæc verba: *Vt Pœnitentibus à sacerdotibus, facta Confessione, indicatur Pœnitentia, & uniuersitas sacerdotum noscitur conuenire.*

Exstat

Exstat ETIAM can. 32. Concilij II. CABILONENSIS, ante annos circiter DCCC. vbi sic legimus: *Sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quòd quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo constat, hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet, & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur: solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, vt ex vtrisq; plena sit confessio; scilicet vt & ea confiteantur, quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur.*

IN Concilio TVRONICO III. circa idem tempus celebrato, cap. 22. ita legimus: *Episcopis & Presbyteris diligenti cautela pertractandum est, qualiter hominibus sibi sua delicta confitentibus, tempus abstinendi adscribant.* Similia habentur in Concilio Remensi eiusdem antiquitatis, can. 12. & 16. & Parisiensi, cap. 32. & 46. Atque hæc omnia Concilia sunt Ecclesiæ Gallicanæ.

NEC minùs perspicua testimonia, habemus Ecclesiarum Germaniæ: nam in Concilio MOGVNTINO sub Rabano Archiepiscopo, cap. 26. ita statuitur: *Ab infirmis in mortis periculo positis, per Presbyteros pura inquirenda est confessio, non tamen illis imponenda quantitas Pœnitentiæ, sed innotescenda.* Vide etiam cap. 27.

In Concilio WORMACIENSI celebrato anno Domini DCCC. LXVIII. vt initio eiusdem Concilij legimus, cap. 25. ita scriptum est: *Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum, sacerdotis arbitrio Pœnitentiæ decernuntur. Debet itaq; sacerdos in Pœnitentia danda singulorum causas singulatim considerare, originem quoque, modumq; culparum, & affectus, gemitusq; delinquentium diligenter examinare, manifesteq; cognoscere; temporum etiam, & personarum, locorũ quoque, & ætatum qualitates inspicere, vt pro consideratione locorum, ætatum, vel temporũ, seu pro qualitate delictorum, ætatq; gemituum vniuscuiusq; delinquentis, à sacris regulis oculos non deflectat.* Ex his testimoniis satis apparet, antiquas Germaniæ Ecclesias longè aliter de Confessione sensisse ac docuisse, quàm nunc Sectarij, ac nouatores Lutherani sentiant, & doceant.

His accedant Concilia Generalia: Lateranense, sub Innocentio III. cap. 21. Constantiense sess. 8. Florentinum in Instruct. Armenorum, & Tridentinum sess. 14. quæ licet, quòd recentiora sint, ab Aduersariis contemnantur, tamen iniuria contemnuntur: nam & antiquissimis Conciliis congruentem fidem ac doctrinam tradiderunt, & totius Ecclesiæ Catholicæ, quæ his CD. annis floruit, sententiam continent, vt errare non potuerint, quin tota Ecclesia errâsse, atque adeò portis Inferi succubuisse dicatur.

CAPVT VI.

Idem probatur ex traditione veterum Patrum, qui floruerunt ab anno Domini C. ad CC.

Testimoniis Conciliorum meritò adiungi possunt testimonia veterum Patrum Græcorum, & Latinorum, qui singulis ætatibus in Ecclesia floruerunt.

Primvs igitur sit S. Irenaevs, qui in ipso Primo-sæculo, post Apostolorum excessum floruit, quique proximè Apostolorum ætati successit. Is in 1. lib. cap. 9. ita scribit de quibusdam fœminis, quas Marcus hæreticus circumuenerat: *Hæ sapissimè conuersæ ad Ecclesiam Dei, confessæ sunt, & secundum corpus exterminatas se ab eo velut cupidine, & inflammatas, valdè se illum dilexisse.* Et infrà de alia pariter seducta: *Cùm magno labore fratres eam cõuertissent, omne tempus in Exomologesi consumauit, plangens, & lamentans ob hanc quam passa est ab hoc Mago corruptelam.* & lib. 3. cap. 4. *Cerdon*, inquit, *sæpè in Ecclesiam veniens, & Exomologesim faciens, sic consumauit, modò quidem latenter docens, modò verò Exomologesim faciens.*

Quo loco Obseruandvm est, nomine Exomologesis apud veteres interdum non intelligi solam Confessionem, sed etiam Cõtritionem & Satisfactionem vt perspicuum est, tum ex Tertulliano in lib. de Pœnit. tum ex loco Irenæi citato ex lib. 1. cap. 9. interdum autem intelligi solam Confessionem, vt patet ex Cypriano in serm. de lapsis: nunquam verò Contritionem vel Satisfactionem sine Confessione per eam vocem

vocem significari. Itaque Exomologesis Confessio est, vel sola, vel cum adiunctis aliis Pœnitentiæ partibus.

NEQVE vera sunt quæ dicit Kemnitius pag. 1000. per Exomologesim intelligi ab Irenæo cõfessionem publicam publicorum scelerum, ob quæ excommunicari homines merebantur. Nam in 1. lib. cap. 9. loquitur de occulto crimine, immò etiam de occulta cupiditate, quæ nisi ex confessione fœminarum illarum cognosci non potuisset: in lib. autem 3. cap. 4. apertissimè Irenæus dicit, Cerdonem Exomologesim fecisse, postquam latenter hæresim suam docuerat: Quare loquitur in vtroque loco de confessione secretorum, siue occultorum scelerum.

SECVNDO loco habemus TERTVLLIANVM, qui floruit ad exitum eiusdem seculi, Seuero imperante, vt ipse testis est in Apologetico, cap. 4. Is in lib. de Pœnitentia, multa docet, quæ notanda sunt, quoniam Kemnitius hunc etiam locum deprauat.

PRIMVM igitur explicat Tertullianus, quid sit Exomologesis, ac dicit esse actum Pœnitentiæ, quo delictum nostrum confitemur Domino: *Is actus*, inquit, *qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur.* Quod autem dicit, Exomologesim fieri Deo, significat, Deo fieri per sacerdotem, nõ autem soli Deo: id q̃ ex sequentibus apertè colligitur. Nam continuò adiungit, per Confessionem disponi Satisfactionem, & Pœnitentiam nasci: quia videlicet sacerdos audita Confessione, disponit atque ordinat, quæ Satisfactio necessaria sit, & eam pœnitenti iniungit.

DEINDE paulò pòst addit, nonnullos ex pudore quodam, & humana verecundia à Confessione abhorruisse; quæ verecundia non habet locum in Confessione, quæ soli Deo fit: *Pleróque*, inquit, *hoc opus, vt publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitãt, & ita cũ erubescentia sua pereunt*; & paulò infrà per ironiam ita scribit: *Grande planè emolumẽtum verecundia, occultatio delicti pollicetur, videlicet, si quid humanæ notitiæ subduximus, proinde & Deũ celabimus. Adeóne existimatio homi-*

nis, & Dei conscientia comparantur? an melius est damnatum latere, quàm palam absolui? & in libro extremo, hanc Exomologesim à Deo institutam, atque adeò necessariam esse docet, cùm ait: *Si de Exomologesi retractas, Gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesis extinguit.* Et infrà: *Peccator restituendo sibi institutam à Domino Exomologesim sciens, praeteribit illam, quæ Babylonium Regem in regnum restituit?*

Kemnitius loco notato duo dicit ad hoc testimonium Tertulliani. PRIMO, loqui eum de Pœnitentia publica tantùm. SECVNDO, loqui de Confessione, quæ fiebat non solùm Presbyteris, sed etiam laicis: nam sic loquitur TERTVLLIANVS: *Ergo cùm te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras.*

RESPONDEO, loquitur fortasse Tertullianus de pœnitentia publica, sed quæ fiebat post Confessionem secretam. Sæpè enim agebatur publicè pœnitentia, & tamē peccatum in specie non aperiebatur, nisi sacerdotibus: nam peccata solùm publica publicè confitenda erant, quæ autem secreta erant, nemo cogebatur publicè confiteri. Tertullianus autem loquitur de peccatis secretis, vt ex verbis eius perspicuum est. Non enim diceret, homines suffugere aut differre Confessionem verecundiæ caussa; neque compararet eiusmodi homines cum iis, qui morbo vexātur in partibus corporis secretis; neque illud adderet, si quid humanæ notitiæ subduxerimus, non tamen Deo posse celari; nisi de peccatis occultis, ac secretissimis loqueretur. Itaque occultorum, ac secretorū Confessionem homini faciendam, necessariam ad salutem existimauit Tertullianus: talium autem peccatorum Confessio publica esse non debet, neque ab Ecclesia exigebatur, nisi secreta. Quòd si etiam Tertullianus vellet, secretorum peccatorum Confessionem publicam esse faciendam, certè multò magis concederet, saltem secretam esse necessariam. Proinde Tertulliani testimonio aut id ipsum requiritur, quod nos docemus, aut aliquid grauius, & durius: nullo autem modo id quod Kemnitius, & Lutherani volunt, qui solùm in genere, aut de peccatis publicis confitentur.

QVOD attinet ad id, quod Tertullianus dicit, pœnitentes aduolui consueuisse fratribus; duobus modis responderi po-

test.

test. Nam aut ipsos Presbyteros vocat fratres, si quidem paulò antè dixerat, pœnitentes aduolui Presbyteris; & rectè vocare poterat eos fratres, quia de illis tractabat, vt distinguuntur à Deo, qui est communis omnium Pater: aut certe cùm dicit, pœnitentes aduolui fratribus, loquitur de oratione, non de Confessione, præsertim in specie. Solebant enim pœnitentes abiicere se ad pedes omnium fratrum, vt eorum precibus se commendarent: hoc enim sonant illa verba: *Cùm te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christum exoras.* Et paulò antè apertius omnia distinguẽs, ait: *Presbyteris aduolui, aris Dei aggeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis sua iniungere.* Ac de Tertulliano satis.

CAPVT VII.

Testimonia Patrum ab anno CC. ad CCC.

ORIGENES ad initium SECVNDI seculi post Apostolos floruit, imperante Alexandro Mammeæ. Is in 2. Homil. in Leuiticum, sic ait: *Est adhuc & septima, licet dura, & laboriosa per Pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lauat peccator in lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachryma sua panes die ac nocte, & cùm non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam, secundum eum, qui ait: Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatẽ cordis mei: in quo impletur & illud, quod Apostolus dicit: Si quis infirmatur, vocet Presbyteros, &c.* Hoc loco Origenes loquitur de Confessione facienda Sacerdoti, vt verba eius indicant, & de Confessione peccatorum in specie, & occultorum, quorum homines erubescere solent; alioqui non diceret: *Non erubescit indicare peccatum suum.* Denique loquitur de Confessione, quæ in diuinis literis fundamentum habet, vt patet ex eo quod testimonium sancti Iacobi adducit in medium.

Idem ORIGENES Homil. 3 in Leuit. explicans illud: *Si peccauerit vnum ex istis, pronunciet peccatum, quod peccauit. Est*, inquit, *aliquod in hoc mirabile secretum. Etenim omni genere pronuncianda sunt, & in publicum proferenda cun-*

cta quæ egerimus; si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri; proferri autem ad illo, qui & accusator peccati est, & incentor: ipse enim nos vt peccemus instigat, ipse etiam cùm peccauerimus, accusat. Si ergo in vita præueniamus eum, & ipsi nostri accusatores simus, nequitiam Diaboli inimici nostri & accusatoris effugimus: sic enim & alibi Propheta dicit: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iustificeris. His verbis Origenes, sicut docet in die Iudicij omnia peccata nostra etiam occultissima, & solo sermone vel cogitatione patrata à Satana in medium proferenda: ita docet, vt si velimus ea purgari, omnia, videlicet etiam occultissima, & solo verbo vel cogitatu admissa, sacerdoti prodamus.

Idem auctor Homil. 2. in Psal. 37. *Vide,* inquit, *quid doceant nos Scriptura diuina, quia oportet peccatum nõ celare intrinsecùs. Fortasse enim sicut ij, qui habent intùs inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis, stomacho grauiter & molestè imminentia, si vomuerint, releuantur: ita ij qui peccauerunt, siquidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur à phlegmate vel humore peccati: si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causſam. Tantummodò circumspice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum; proba primùm medicum, cui debeas causſam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ita demùm, si quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit, & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Si intellexerit, & præuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortassis & ceteri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari; multa hac deliberatione, & satis perito Medici illius consilio procurandum est.* Ex hoc loco discimus, Confessionem esse necessariam, etiam occultorum criminum, nec tamen oportere omnia peccata publicè confiteri, sed omnia quidem priuatim, publicè autem solùm publica, aut ea, quæ maturo consilio Sacerdos iudicabit esse prodenda.

Kem-

Kemnitius pag. 1004. ad hũc locum respondet, Origenem non loqui de omnibus peccatis, cùm dicit, ea medico perito esse confitenda, sed solùm de illis, de quibus dubitari poterat, an essent publicè manifestanda. Quia enim nonnulli temerè peccata occulta publicè confitebantur, consilium dari ab Origene scribit Kemnitius, vt eiusmodi peccata non sine consilio alicuius periti medici publicentur. Probat autem Kemnitius, Origenem non loqui de omnibus peccatis, hoc modo: *Quod*, inquit, *Origenes in illo loco non in genere de omnibus & singulis peccatis sacerdoti confitendis loquatur, inde manifestum. In prima enim homilia, loquitur de delictis, concupiscentiis, & commissis, quæ ante Deum proferuntur, & in conspectu ipsius per gemitum exponuntur. Deinde in secunda homilia in principio, loquitur de lapsibus, qui olim ad publicam Confessionem pertinuerunt: quia verò inde sequebantur obtrectationes, suadet Origenes, vt tales lapsus primùm Sacerdoti exponantur, vt de eius consilio vel suscipiatur publica Confessio, vel omittatur.*

Sed hæc distinctio Kemnitij vanissima est: siquidem Origenes in vtraque Homil. de omnibus peccatis loquitur. Ac in priore quidem, dicit, omnia Deo esse confitenda, & pro omnibus gemendum, & supplicandum: in posteriore monet, illa eadem hominibus confitenda, primũ priuatim, deinde publicè, iuxta consilium sacerdotis. Hæc autem sunt verba Origenis in fine prioris Homiliæ: *Omnia*, inquit, *ex quo deliqui, siue concupiui concupiscentiam secularẽ, siue quid aliud commisi, omnia ante te profero, & in orationibus meis in conspectu tuo pono.* Vides quàm apertè de omnibus omninò loquatur in priore homilia, & non de quibusdã tantùm, quæ ad publicam Confessionem non pertinerent, vt fingit Kemnitius.

Idem etiam Origenes Homil. 17. in Lucam, explicans illud: *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*, ostendit, peccata quæ Deo confitemur, esse etiam hominibus confitenda: *Vnde*, inquit, *& nos si peccauerimus, debemus dicere: Peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi: Dixi; Annunciabo iniustitiam meam contra me Domino. Si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata nostra non solùm Deo, sed & his qui possunt mederi vulneribus nostris, atque peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo, qui*

ait: Ecce deleo & nubem iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua. Hæc ille, qui satis apertè ostendit, non esse distinguenda peccata, quæ Deo, & quæ Sacerdoti sint aperienda; sed eadem vtrique, atque omnia confitenda.

SECVNDO loco habemus sanctum CYPRIANVM, qui eodem seculo, licet aliquanto posteriùs, quàm Origenes, floruit. Hic igitur Beatissimus Martyr, in epist. 16. lib. 3. ad plebem suam ita loquitur: *Nam cùm in minoribus delictis, quæ non in Dominum committuntur, Pœnitentia agatur iusto tempore, & Exomologesis fiat, inspecta vita eius, qui agit Pœnitentiam, nec ad communicationē venire quis possit, nisi prius illi ab Episcopo & Clero manus fuerit imposita: quanto magis in his grauissimis, & extremis delictis cautè omnia & moderatè secundum disciplinam Domini obseruari oportet?* Hic habemus Exomologesim necessariam secūdum disciplinam Domini, & talem Exomologesim, vt ex ea pœnitentis vita inspici, & cognosci possit. Proinde habemus Confessionem omnium peccatorum, Iure diuino esse necessariam: nequeenim Exomologesis generalis, aut aliquorum tantùm peccatorum, vitam pœnitētis ita detegit, vt ea planè inspici possit.

Idem Auctor. serm. 5. de lapsis: *Denique,* inquit, *quanto fide maiore, & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, Exomologesim conscientiæ faciunt, animæ pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirunt.*

AD hunc locum respondet Kemnitius, pag. 1003. ac dicit, hoc loco à Cypriano non proponi præceptum, vel consuetudinem vniuersalem, sed exemplum quorundam, qui fide maiore, & timore meliore erant. ADDIT etiam, non loqui Cyprianum de Confessione omnium peccatorum, vel omnium malarum cogitationum, sed eius tantùm cogitationis, quæ de Idololatria committenda, siue de Christo abnegando susceptæ fuerat: proinde pertinere hāc sententiam ad publicam Pœnitentiam, & ad publica crimina.

SED istæ obiectiones ex eodem Cypriano facilè refelluntur: non enim Cyprianus exemplum proponit Confessionis liberæ, sed necessariæ, vt patet ex sequentibus verbis:

Nam

Nam posteaquam dixerat: *Salutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirunt.* adiungit continuò, *Scientes scriptum esse: Deus non deridetur. Derideri & circumueniri Deus non potest, nec astutia aliqua fallente deludi: plus immò delinquit, qui secundùm hominem Deum cogitans, euadere se pœnam criminis credit, si non palam crimen admisit.* & paulò infrà de iisdem, qui sola cogitatione peccauerunt, ita loquitur: *Minùs planè peccauerit non videndo idola, nec sub oculis circumstantis, atque insultantis populi sanctitatem fidei prophanando, non polluendo manus suas funestis sacrificiis, nec sceleratis cibis ora maculando. hoc eo proficit, vt sit minor culpa, non vt innocens conscientia. facilius potest ad veniam criminis peruenire, non est tamen immunis à crimine. nec cesset in agenda Pœnitentia, atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur. confiteantur singuli, quaeso, fratres, delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in seculo est, dum admitti Confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes apud Dominum grata est.*

Ex his manifestè colligimus, auctore Cypriano, necessarium esse confiteri peccata omnia mortalia, etiamsi sola cogitatione commissa sint. Quare verba illa: *Quanto & fide maiore, & timore meliore sunt, qui, &c.* non continent exemplum Confessionis non necessariè, vt Kemnitius existimauit, sed argumentum à minore ad maius. Si enim qui sola cogitatione peccant, Pœnitentiam agunt, atque Exomologesim faciunt, quantò magis id fieri deberet ab iis, qui verbo & opere peccata committunt?

Quod autem Kemnitius addit, Cyprianum loqui solùm de cogitatione abnegationis Christi, & proinde hanc sententiam pertinere ad Pœnitentiam publicam, & crimina publica; ridiculum est. Neq; enim cogitatio de peccato aliquo patrando, publica dici potest, aut debet, etiamsi peccatum illud publicum esse possit: neq; vllo modo ad peccatum publicum pertinet cogitatio, nisi peccatum ipsum publicum ex ea cogitatione prodierit. Quomodo enim ad peccatum publicum pertinet, quod neque in se est publicum, neque est peccati publici causa? & quis vnquam audiuit in Ecclesia id fieri solitum, vt ob solam internam cogitationē abnegationis Chri-

sti, aliquis excommunicaretur, aut publicam Pœnitentiam subire cogeretur? etiamsi qui palàm Christum abnegant, iure excommunicentur, & Pœnitentię publicæ subiiciantur. Non igitur Cyprianus Confessionem eiusmodi cogitationum exigebat, quòd eæ cogitationes ad peccata publica pertinerent: sed quòd essent peccata lethalia, quamuis occulta, atque interna.

ADDE quòd si cogitatio abnegationis Christi necessariò confitenda esset, quia ad peccatum publicum pertineret, nimirum vt causa quædam peccati, quod publicum esse potuit: eodem modo cogitationes rapinę, adulterij, homicidij, blasphemiæ, periurij, aliorumque fermè omnium criminum necessariò confitendæ erunt, cùm causſæ esse possint scelerum publicorum. Itaq; quidquid dixerit, eò tamen illi veniendum erit, vt peccata omnia in Confessione detegenda esse fateatur.

CAPVT VIII.

Testimonia Patrum ab anno CCC. ad CD.

IAM verò TERTIO seculo post Apostolos, habemus primùm LACTANTIVM, qui cùm Crispi Cæsaris institutor fuerit, & Imperatori Constantino libros suos nuncupauerit, sine dubio ad initium tertiæ ætatis post Apostolica tempora floruit.

Is igitur in lib. 4. diuinarum Institutionum, cap. 17. explicans rationem cur Deus Circumcisionem in Testamento veteri imperauit, ac docens, eam Confessionis ac Pœnitentiæ figuram fuisse, ita loquitur: *Ob hanc causſam Deus nudari eam iussit, vt hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus, id est, ne quod pudendum facinus intra conscientiæ secreta volemus. Hæc est cordis circumcisio, de qua Prophetæ loquuntur, quam Deus à carne mortali ad animam transtulit, quæ sola mansura est. Volens enim vitæ ac salutis nostræ pro æterna sua pietate consulere, Pœnitentiam nobis in illa Circumcisione proposuit, vt si cor mundauerimus, id est, si peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus; veniam consequamur, quæ contumacibus, & admissa sua celantibus denegatur ab eo, qui non faciem sicut homo, sed intima, & arcana pectoris intuetur.*

Idem

Idem LACTANTIVS in extrem. libro Nouatianos damnans, ponit pro nota verę Eccleſię, confeſſionem: *Sed tamen*, inquit, *quia ſinguli quique cœtus Hæreticorum ſe potiſſimùm Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendum eſt, illam eſſe veram, in qua eſt Confeſſio & Pœnitentia, qua peccata & vulnera, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.* Hæc Lactantius.

DEINDE habemus S. ATHANASIVM, qui in ſermone in illa verba: *Profecti in Pagum, qui ex aduerſo eſt, inuenietis pullum alligatum, &c.* ad finem ſermonis ita loquitur: *Nos ipſos examinemus, num ſoluta ſint noſtra vincula, vt in melius proficiamus. Quòd ſi nondum ſoluta ſint vincula, tradas te ipſum diſcipulis Ieſu: adſunt enim qui te ſoluant, propoteſtatè ea, quam à Saluatore acceperunt. Quæcunque enim ligaueritis, inquit, in terra, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlis: & ſi quibus remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

TERTIO, habemus S. HILARIVM, can. 18. in Matth. vbi ſic loquitur: *Ad terrorem autem metus maximi, quo in præſens omnes continerentur, immobile ſeueritatis Apoſtolicæ iudicium præmiſit, vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos ſoluerint, Confeſſione videlicet veniæ receperint in ſalutem, hi Apoſtolicæ conditionis ſententia, in cœlis quoque, aut ſoluti ſint, aut ligati.*

QVARTO habemus S. BASILIVM in quæſtionibus ſiue regulis breuioribus, ita præcipientem, regula 229. *Omninò in peccatorum Confeſſione eadem ratio eſt, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibuſuis temerè homines aperiunt, ſed iis tantummodò, qui rationem, qua ea curanda ſint, teneant: eodem modo etiam peccatorum confeſſio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare.* & regula 228. explicat clariùs, qui ſint qui peccata poſſunt curare, nimirum ſoli ſacerdotes: *Neceſſariò*, inquit, *iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei.*

AD hunc locum (Lactantio, Athanaſio, & Hilario, prætermiſſis) reſpondet Kemnitius, pag. 988. & 1017. S. Baſilium loqui de confeſſione generali, qua pœnitens peccatorem ſe agnoſcit, ac fatetur: vel de confeſſione aliquorũ peccatorum,

quæ

quæ magis conscientiam grauant; quæ quidem confessio fit instructionis, & consilij gratia. Itaque neque omnium peccatorum in specie, neque necessariò, sed aliquorum tantùm, & non necessariò Confessionem fieri debere Kemnitius docet.

At ex ipsius S. Basilij verbis vtrunq; refellitur. Quòd enim omnia peccata in specie confitenda sint, patet ex duobus. Primo ex illa similitudine medici, & medicinæ corporalis, quam Basilius adhibet reg.229. Neq; enim curari potest corporaliter, qui medico solùm dicit, se morbo aliquo laborare, nisi in specie detegat morbum; & si pluribus morbis laborat, nisi eos omnes singillatim exponat, alioqui enim medicamentum potius oberit, quàm proderit, nisi ad certum morbum conuenienter applicetur. Secvndo ex ratione, quam idem Basilius reddit reg.288. cur oporteat sacerdoti peccata detegere: ratio enim est, quoniam conuersionis modus accommodatus esse debet ad rationem peccati, vt ipse Kemnitius vertit pag.1017. Quomodo autem poterit sacerdos accommodare modum conuersionis ad rationem peccati, id est, actionem externam Pœnitentiæ iniungere, qualem, & quantam peccata requirunt, nisi peccata ipsa omnia in specie nouerit?

Esse autem Confessionem necessariam, & non solùm consilij gratia faciendam, perspicuum est, tum ex eadem morbi similitudine, & ratione iam explicata, tum ex ipsa voce, Necessario, qua Basilius vsus est. Frustra enim Kemnitius pag.988. vertit: *Necessarium videtur.* & pag.1017. *Aptum est:* nam in ipso textu Græco, non est, *videtur*, neque, *aptum est*, sed simpliciter, ἀναγκαῖον, *Necessarium.* Quare sic reddidit Godefridus Tilmannus: *Necessariò iis peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.*

Qvinto habemus S. Ambrosivm, qui lib.2. de Pœnitentia, cap.6. sic ait: *Si vis iustificari, fatere delictum tuum: soluit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum,* & cap.9. scribit multos fuisse, qui libenter confitebantur priuatim Sacerdotibus, sed publicè in Ecclesia satisfacere recusabant: *Plerique*, inquit, *futuri supplicij metu peccatorum suorum conscij, Pœnitentiam petunt: & cùm acceperint, publicæ supplicationis reuocantur pudore.* & cap.10. *An quisquam ferat, vt erubescas Deum rogare, qui non erubescis rogare hominem?*

nem? & pudeat te Deo supplicare, quem non lates; cùm non pudeat peccata tua homini, quem lateas, confiteri?

Ipsum etiam S. Ambrosium Confessiones audire solitum, & quidem priuatim, testatur PAVLINVS in vita eiusdem, his verbis: *Quotiescunque illi aliquis ob percipiendam Pœnitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret; videbatur etiam sibi cum iacente iacere. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur.*

SEXTO habemus S. Gregorium NYSSENVM in epistola canonica ad Episcopum Mitylenes, quæ exstat in Bibliotheca sanctorum Patrum, tom. 1. Is enim cap. 1. epistolæ eiusdem, meminit confessionis peccatorum, quæ singulis annis circa Paschæ festum fieri solet: *Rectè*, inquit, *habuerit, si hodierno die non solùm eos, qui ex regeneratione per lauacri gratiam transmutati sunt, adducamus, sed eos etiam, qui per Pœnitentiam, & Confessionem, à mortuis operibus ad viuentem viam ascendunt, ad viuentem spem tanquam manu deducamus, à qua per peccatum alienati sunt.*

Ac de Confessione singulorum peccatorum, non autem generali, Gregorium loqui, testantur verba sequentia, in quibus ducta similitudine à morbis, & medicamentis, docet varias curationes adhibendas esse peccatoribus pro ipsorum peccatorum varietate. Non autem possunt Sacerdotes varietatem peccatorum cognoscere, nisi pœnitentes ipsi peccata sua singillatim aperiant: *Quemadmodum*, inquit, *in corporali medela vnum est quidem institutum medicinæ, sanare eum qui laborat, variumautem est curationis genus, (pro morborum enim varietate, conuenienter quoque medicina ac disciplina vnicuique morbo applicatur) ita cùm multa sit in morbo quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque necessariò fuerit medica curatio, ad affectionis rationem medicinam exercens.* Hæc ille.

Exstat etiam oratio eiusdem Gregorij in mulierem peccatricem, vbi hæc habentur verba de Confessione: *Audacter ostende sacerdoti, quæ sunt recondita animi arcana tanquam occulta vulnera medico retege: ipse & honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit*, quo in loco etiam occultorum Confessionem faciendam esse docet.

SEPTI-

SEPTIMO habemus S. PACIANVM, qui in Paræneſi ad Pœnitentiam, ſic loquitur: *Vos primùm appello fratres, qui criminibus admiſſis Pœnitentiam recuſatis, vos, inquam, poſt impudentiam timidos, poſt peccata verecundos, qui peccare non erubeſcitis, & erubeſcitis confiteri.* Et infrà: *Ecce iterum Apoſtolus ad ſacerdotem: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu, qui decipis ſacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum ſcientem, probandi difficultate confundis?* Quo loco Pacianus docet oportere ſacerdoti omnia peccata in Confeſſione detegi, vt his tutò manus imponere poſsit: addit etiam de occultis: *Rogo vos fratres etiam pro periculo meo, per illum Dominum, quem occulta nõ fallunt, deſinite vulneratam tegere conſcientiam: prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem partibus, etiam ſecaturos, etiam peruſturos.* Porrò infrà alloquitur eos, qui peccata quidem ſingillatim, & omnia ad plenum confitebantur, ſed grauiorem Pœnitentiæ mulctam refugiebant: *Nunc*, inquit, *ad eos ſermo ſit, qui benè ac ſapienter vulnera ſua, Pœnitentiæ nomine confitentes, nec quid ſit Pœnitentia, nec quæ vulnerum medicina, nouerunt: ſimiliq; ſunt illis, qui plagas quidem aperiunt, ac tumores, medicique etiam aſſidentibus confitentur, ſed admoniti quæ imponenda ſunt negligunt, & quæ bibenda, faſtidiunt.* ex quo loco intelligimus, Confeſsionem accuratam ſemper in vſu fuiſſe apud Chriſtianos.

CAPVT IX.

Teſtimonia Patrum ab anno CD. ad D.

QVARTO ſeculo habemus S. Ioannem CHRYSOSTOMVM, quem ſatis conſtat ad initium quarti ſeculi poſt Apoſtolos floruiſſe. Is in homil. 30. in Geneſim, meminit Confeſsionis, quæ in hebdomada ſancta ante feſtum Paſchę fieri debet, cuius etiam Gregorium Nyſſenum meminiſſe ſuprà notauimus: *Quia*, inquit, *in magnam hanc hebdomadam peruenimus, Dei gratia, nunc maximè & ieiunij curſus intendendus, & magis continuandæ ſunt preces, faciendaq; diligens, & pura Confeſsio peccatorum.* Hęc ille, qui tametſi non apertè dixerit, Confeſsio-

fessionem sacerdoti faciendam esse; tamen in aliis locis id non tacuit: vt omittam, quòd cùm eiusdem consuetudinis meminerint Chrysostomus, & Nyssenus; & hic disertis verbis docuerit sacerdoti confessionem esse faciendam, dubitari non potest, quin etiam ille hoc senserit.

Idem CHRYSOSTOMVS homil. 33. in Ioan. hortatur ad confessionem criminum occultorum: & cùm certum sit ex multis aliis locis, Chrysostomum non probasse Confessionem publicam, sequitur vt ad Confessionem priuatam hortatus sit pœnitentes: *In peccatis*, inquit, *quæ commisimus, confitendis, neminem vereamur; Deum duntaxat, vt decet, formidemus, qui & nunc opera nostra videt, & tunc quos in præsentia non pœnitet, damnabit.* Et infrà: *Commisisti aliquod scelus, aut animo agitasti, homines cælas, non Deum, & nihil curas, oculos hominum formidas.* Et infrà: *Vos autem hortor dilectissimi, vt etsi nemo opera nostra videat, vt singuli suam conscientiam ingrediantur, & iudicem sibi rationem constituant, errata sua in medium adducant, nisi velint in die illa horrenda vniuerso orbi ea manifestè patere: sanentur iam vulnera: sumatur Pœnitentiæ medicina.*

Porrò confessionem peccatorum apud sacerdotem faciendam esse, colligitur apertissimè ex li. 2. & 3. de sacerdotio: nam in 2. lib. sic ait CHRYSOSTOMVS: *Quamobrem multa quidem arte opus est, vt qui laborant Christiani, vltrò sibi persuadeant, Sacerdotum curationi sese submittere oportere.* Et paulò pòst: *Equidem complures recensere possim, quos constat in extrema mala adactos, non ob aliud, nisi quòd digna ab eis pœna, & quæ peccatis perpetratis par esset, exigeretur. Neque enim temerè ad delictorum modum oportet & mulctam ipsam adhibere: sed tanquam coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, ne qua fiat, vt dum consuere vis quod interruptum est, scissuram deteriorem facias.* Quo loco docet Chrysostomus, in iniungenda pœnitentia, non solùm rationem habendam esse sacerdoti grauitatis, & multitudinis peccatorum, sed etiam infirmitatis & debilitatis eius, qui peccauit. Constat autem non posse ista cognosci, nisi ex confessione diligenti & accurata delinquentis: quare voluit Chrysostomus, confessionem peccatorum omnium, etiam occultissimorum, quæ non minùs curatione egent,

quàm

quàm manifesta, fieri debere apud sacerdotes. Vide etiam lib. 3. de sacerdotio.

Secvndo, habemus S. Hieronymvm, Chrysostomi æqualem. Is in commentar. ad cap. 10. Ecclesiastæ, habet hæc verba: *Si quem serpens Diabolus occultè momorderit, & nihilo conscio, peccati veneno infecerit; si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri: magister, qui habet linguam adcurandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat.*

Idem in commentar. ad cap. 16. Matth. *Legimus*, inquit, *in Leuitico de leprosis, vbi iubentur vt ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes leprosos faciant, & immundos, sed quo habeant notitiam leprosi, & possint discernere qui mundus, quiue immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immundum facit: sic & hîc alligat vel soluit Episcopus, & Presbyter; non eos, qui insontes sunt, vel noxij, sed pro officio suo cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quiue soluendus.* Hæc ille. Quo loco S. Hieronymus apertissimè docet, oportere sacerdotem audire peccatorum varietates, atque id pro officio suo; ex quo intelligimus, non satis esse si pœnitentes generatim, aut manifesta peccata tantùm cõfiteantur, sed omninò necessarium esse, vt singillatim peccata omnia sacerdotibus detegant.

Neqve mouere nos debet comparatio illa cum sacerdotibus Leuiticis, qui lepram non verè curabant, sed declarabant. Nam similitudo in eo solùm consistit, quòd quemadmodum sacerdotes Leuitici non poterant leprosos curare sine ipsorum cooperatione, sola sua potestate, sed tantùm iudicabant eos esse leprosos, & à consortio ceterorum segregabant: sic etiam sacerdotes Christiani, non possunt sola sua potestate peccatores iustificare, nisi ipsi etiam per Pœnitentiam, & Confessionem cooperentur; tamen si cooperentur, planè possunt. Quare idem S. Hieronymus cùm dixisset: *Pro officio suo cùm peccatorum audierit varietates*, non addidit, Scit qui ligatus sit, quiue solutus, sed; *Qui ligandus sit, quiue soluendus.* Sacerdos enim, pro potestate sibi à Christo concessa, peccatores

catores impœnitentes ligat, pœnitentes soluit, & non solùm ligatos aut solutos declarat. Quocirca non pugnat Hieronymus cum Chrysostomo, qui in lib. 3 de sacerdotio, scribit, sacerdotes Leuiticos nõ purgâsse, sed declarâsse lepram corporalem, sacerdotes autem Christianos non declarare, sed planè purgare lepram spiritualem.

Vide eundem Hieronymum in comment. ad 2. cap. Hier. & in epist. ad Pammachium, & Oceanum, de erroribus Origenis, vbi docet, necessariam esse Confessionem, cùm secũda tabula post naufragium sit, culpam simpliciter confiteri.

TERTIO, habemus S. INNOCENTIVM I. Pontificem, qui in epist. 1. ad Decentium Episcopum Eugubinum, cap. 7. ita loquitur: *Ceterum de pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est iudicare, & attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam satisfactionem.*

QVARTO, habemus S. AVGVSTINVM, qui in lib. 50. homiliarum, homil. 12. docet, confessionem peccatorum à Deo esse præceptam: *Deus noster*, inquit, *quia pius est & misericors, vult vt ea confiteamur in hoc seculo, ne pro illis cõfundamur postmodùm in futuro.*

Idem etiam in eodem opere homil. 41. docet Confessionẽ sacerdoti esse faciendam: *Non solùm*, inquit, *post pœnitentiam abistis vitiis se homo seruare debet, sed & ante pœnitentiam, dum sanus est: quia si ad vltimum vitæ steterit, nescit seipsam pœnitẽtiam accipere, ac Deo, & Sacerdoti peccata sua confiteri poterit.*

Idem tractatu super Psalm. 66. docet, peccata omnia esse confitenda: *Tristis esto*, inquit, *antequam cõfitearis, confessus exulta; iam sanaberis. Non confitentis conscientia saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat: adhibet medicus fomenta verborum, & aliquando secat, adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis. Tu agnosce medici manum, confitere, exeat in confessione, & defluat omnis sanies, iam exulta, iam lætare; quod reliquũ est, facilè sanabitur.* Certè omnis sanies, omnia peccata significat, & sicut ex apostemate omnis sanies quàm diligentissimè exprimẽda est, ita iudice Augustino, omnia peccata in Confessione aperienda sunt.

Idem etiam Augustinus interfuit Concilio III. Carthaginensi, & canonibus eius cum ceteris Coëpiscopis suis subscripsit: proinde canonem illum 31. suprà citatum, sine dubio approbauit.

Habetur item in IV. Tomo operum S. Augustini, liber de vera & falsa Pœnitentia, qui licet non videatur S. Augustini esse, tamen negari non potest, qui sit alicuius antiqui, probatique scriptoris, cùm inde Gratianus, & Petrus Lombardus, multa testimonia in libros suos retulerint. In eo igitur libro, cap. 10. *Quem*, inquit, *pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat, repræsentet vitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per Confessionem. Præcepit enim Dominus mundatis, vt ostenderent ora sacerdotibus: docens, corporali præsentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda.* Et infrà: *Quare qui confiteri vult peccata vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere: ne cùm negligens circa se exstiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet.* Et cap. 11. de peccatis occultis: *Si peccatum*, inquit, *occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis.* Et cap. 14. de circumstantiis peccatorum: *Consideret*, inquit, *qualitatem criminis, in loco, in tempore, in perseuerantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitij multiplici exequutione.* Et paulò pòst: *Omnis*, inquit, *ista varietas confitenda est.*

Quinto, habemus S. Leonem in epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, vbi cùm prohibuisset, ne peccata secreta publicè recitarentur, reddidit rationem, dicens: *Cùm reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta.* Et paulò infrà: *Sufficit illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tùm etiam sacerdoti.*

Ad hunc locum respondet Kemnitius, pag. 1007. ac dicit, sanctum Leonem non loqui de confessione omnium peccatorum occultorum, sed tantùm de confessione eorum, quæ si publicarentur, possent legum constitutionibus percelli, hoc est, eorum, quæ olim publicæ confessioni, & pœnitentiæ subiecta fuerunt. Id verò probat Kemnitius, quia S. Leo inter alias causas cur prohibuerit confessionem publicam

blicam peccatorum occultorum, etiam illam reddidit, quia periculum erat, ne multi à Pœnitentiæ remediis arcerentur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta sua referare, quibus possunt legum constitutionibus percelli.

Sed in promptu est refutatio. Nam S. Leo non vnam, sed tres causas reddidit, cur prohibenda esset confessio publica scelerum occultorum. Vna fuit, quam Kemnitius solam notauit, ne publicarentur crimina, quæ possent legum sanctione puniri; vt homicidia, furta, proditiones, & similia. Altera, quia cùm multi erubescant flagitia sua publicè referare, ob eam verecundiam à pœnitentiæ remediis arcerentur, si necesse esset occulta flagitia publicari. Ex hac autem secunda causa manifestum est, sanctum Leonem non esse loquutum de illis solis criminibus, quę legum seueritate puniuntur. Tertia causa fuit, quia sufficit reatus conscientiarum solis sacerdotibus indicari confessione secreta; proinde non sunt pœnitentes ad confessionem publicam adigēdi: quæ sanè causa generalis est, & peccata omnia comprehendit.

Deinde, nulla prorsus ratio fingi potest, cur peccata illa confitenda esse velit S. Leo, quæ si publicarentur, legum sanctionibus punirentur; & non alia. Nam quod Kemnitius dicit, illa sola peccata apud veteres necessariò confitenda fuisse, quæ si publica fuissent, ad confessionem publicam pertinuissent; & suprà refutatum est, & hoc loco nihil Kemnitium iuuat. Nam ad confessionem publicam pertinebant peccata publica, non ea solùm, quæ legum constitutionibus coërcebantur, vt adulteria: sed etiam ea, quæ impunè committebantur, vt fornicationes. Non igitur rectè Kemnitius probat, B. Leonem de illis tantùm criminibus esse loquutum, quæ per leges publicas prohibebantur, ea ratione, quia eiusmodi crimina confessioni publicæ olim subiecta fuerunt: nam, vt iam diximus, non ea solùm, sed alia multa præterea confessioni publicæ subiecta fuerunt.

Habemus Praeterea aliud S. Leonis testimonium, in epist. 91. ad Theodorum Foroiulij Episcopum, vbi sic legimus: *Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, vt non solùm per Baptismi gratiā, sed etiam per Pœni-*

tentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ; & qui regenerationis donum violâssent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent, sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, vt indulgentia Dei sine supplicationibus sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum, homo Christus Iesus, hanc Ecclesiæ Præpositis tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ daret, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Hoc loco S. Leo apertissimè docet, confessionem esse necessariam Iure diuino. Nam ab ipso Deo ordinatum esse scribit, vt indulgentia Dei sine sacerdotum ministerio nequeat obtineri: & deinde addit, Ministerium sacerdotum ex Christi instituto in eo consistere, vt confitentibus Pœnitentiam iniungant, & eosdem ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admittant. Loqui autem S. Leonem de confessione secreta, & peccatis omnibus etiam occultis, perspicuum est tum ex loco superiore, tum etiam quia non possent sacerdotes congruam pœnitentiæ actionem iniungere, nisi peccata omnia accuratè cognoscerent. PORRO ad hunc locum Kemnitius nullam solutionem reperire potuit.

SEXTO, habemus SOZOMENVM, qui lib. 7. hist. cap. 16. ita loquitur: *Cùm prorsus non peccare, naturæ sit humanæ diuinioris; pœnitentibus, quamuis frequenter deliquissent, veniam dare Deus iussit, & ad impetrandam veniam, confiteri peccata necessarium est.* Hîc audis ab homine Græco, & Iure diuinum, & Confessionis necessitatem.

CAPVT X.

Testimonia reliquorum Patrum ab anno D. ad MCC.

NVNC addemus testimonia aliqua eorũ Scriptorum, qui floruerunt consequentibus ętatibus vsque ad annum Domini MCC. quo demùm tempore sub Innocentio III. Confessionis omnium peccatorum legem latam fuisse, Aduersarij mentiuntur.

Habemus

Habemus igitur post annum Domini D. sanctum GREGORIVM I. qui homil. 26. in Euangelia, explicans illa verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Videndum est*, inquit, *quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia sequuta post culpam; vt quos omnipotens Deus, per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio Præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur Iudicis.* Non potest autem sacerdos cognoscere, an pro ratione culpæ pœnitentiam egerit, qui solui desiderat, nisi culpã ipsam, vel potiùs culpas omnes pœnitens apertè confiteatur: quare necessaria est Confessio omnium peccatorum. Quod etiam eodem in loco idem Gregorius colligit, ex Lazari excitatione & solutione: *Lazaro*, inquit, *dicitur, Veni foras, ac si apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur: Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? foras iam per Confessionem egredere; qui apud te interiùs per negationem lates. Veniat itaq; foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator: venientem verò foras, soluant discipuli, vt pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.*

Eodem seculo floruit Ioannes CLIMACVS, qui in suo libro, qui inscribitur Climax, gradu 4. ita loquitur: *Ante omnia verò culpas nostras præclaro Iudici nostro soli cõfiteamur: omnibusq; si ille iusserit, confiteri simus parati.* & infrà dicit, sine Confessione, quæ fit homini, nullam posse consequi remissionem.

Post annũ Domini DC. habemus CAESARIVM Episcopum Arelatensem. Is hom. 6. 7. 8. 9. & 10. de Pœnitentia egregiè disputat, & in septima quidem scribit, peccata confitendo, & pœnitentiam agendo purgari: in decima verò paulò fusiùs de necessitate Confessionis loquitur: *Vnde vos*, inquit, *frequenter admoui, fratres charissimi, iterum atque iterum admoneo, & contestor, vt qui se cognoscit de littore continentiæ, tempestate libidinis, in pelago luxuriæ fuisse iactatum, & castitatis incurrisse naufragium; peccatorum confessionẽ velut tabulam fractæ nauis velociter apprehendat, vt per ipsam de abyssо ac profundo luxuriæ possit euadere, & ad portũ Pœnitentiæ peruenire, vbi iam tutiori loco spei anchoram figere, & salutẽ perditam valeat reparare.* Porrò, loqui Cæsarium

de Confessione omnium peccatorum in specie, perspicuum est ex homil. 7. vbi comparat peccata morbis, confessionem medicinæ, sacerdotem medico: neq; enim, vt etiam suprà diximus, satis est ad sanandos morbos corporales, si medico ægrotus dicat, se malè habere, nisi in specie morbũ, vel morbos, si fortè pluribus simul vexatur, aperiat.

Post annum Domini DCC. venerabilis BEDA in comment. ad cap. 5 epistolæ S. Iacobi, exponens illud: *Confitemini alterutrum peccata vestra. In hac*, inquit, *sententia, illa debet esse discretio, vt quotidiana leuiaq; peccata, alterutrum coæqualis cõfiteamur, eorumq; credamus oratione saluari: porrò grauioris lepræ immunditiam, iuxta legem, sacerdoti pandamus, atq; ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit, purificari curemus.*

Idem Beda lib. 5. histor. Gentis suæ, cap. 14. scribit insigne exemplum militis, qui cùm confiteri peccata sua negligeret, vel erubesceret, etiamsi ab ipso Rege sæpiùs moneretur, vt more Christiano Confessionem peccatorum suorum faceret, antequam de hoc seculo exire compelleretur: tandem horribili præcedente visione, ad Inferni perpetuos cruciatus raptus, neglectæ dilatæque Confessionis pœnas iustissimas dedit.

Eodem seculo THEODORVS Studytes in vita sancti Platonis, laudat eundem Platonem, quòd ab adolescentia, Pastori animæ suæ confiteri consueuisset, non minùs frequenter quàm diligenter, peccata omnia, ad intimas vsque cogitationes.

Post annum Domini DCCC. RABANVS Episcopus Moguntinus lib. 7. in Ecclesiasticum, cap. 7. de Confessionis necessitate ita loquitur: *Qui transgreditur mensuram in concupiscentiis carnis, & aggrauatur eius delictis, necesse est, vt per cõfessionem peccatorum, fœditatem euomat, & sic per ieiunium & castigationem corporis, ad statum pristinæ sanitatis redeat.* Vide eundem lib. 2. de institutione Clericorum, cap. 30.

Eodem seculo Nicephorus CARTOPHYLAX in epist. ad Theodosium, cuius fragmentum exstat in 1. Tomo Bibliothecæ sanctorum Patrum: *Olim*, inquit, *omnes oportebat ad ipsos Pontifices accedere, suaq; illis occulta prodere, & sic vel recon-*

reconciliationem, vel repudium ferre. Ignoro autē quî factum sit, cur hæc minùs obseruentur: quamuis existimem Pontifices negotij tædio, frequentiq; multitudinis turbulentia defatigatos, id operæ ad Monachos transmisisse, ad eos scilicet, qui verè probati sint, aliisq; valeant esse vtiles. Et infrà: *Porrò si quis expertus sit, & frugi, & cum hoc, sacerdotio fungatur, ad illum inprimis accedendum.* Ex hoc loco intelligimus, communicatam fuisse à Pontificibus absoluendi potestatem etiam Monachis, non tamen quibuscunque, sed iis tantùm, qui & sacerdotio fungerentur, & doctrina ac probitate præditi essent.

Post annum Domini CM. RADVLPHVS Flauiacensis, lib. 3. in Leuiticum, cap. 7. *Dignum est,* inquit, *vt qui peccatorum suorum confessionem facit, consumet ea omnia, quæ ad memoriam reuocare potest, Domino pandens; non alia prodens, alia abscondens.*

Post annum Domini M. Petrus DAMIANVS in serm. de S. Andrea: *Quartus gradus,* inquit, *est confessio oris: hæc purè facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda, & alterè retinenda: neq; leuia confitenda, & grauia diffitenda,* &c. Et infrà de sacerdote Confessario loquens: *Videat,* inquit, *ne vnquam de his, quæ sub signaculo Cōfessionis accepit, aliquam faciat mentionem,* &c.

Idem in epist. ad Desiderium, de miraculis sui seculi, refert insigne exemplum de integritate Confessionis: *Hugo,* inquit, *Cluniacensis Abbas, cùm ad suum me Monasterium perduxisset, frater quidam senex in infirmorū domo ingrauescente totius corporis tumore languebat. Hic porrò cùm Abbatis comperisset adesse præsentiam, latus effectus, diuinam cœpit implorare clementiam: Domine, inquit, quem nullum latet occultum, quæso, si quid reatus in me est, quod non sim hucusque confessus, tu mihi misericorditer in memoriam reuoca, quatenus Abbati meo, dum præsens est, purè confitear, atque ab eo, qui ius hoc in me præ cæteris habet; iudicatus absoluar. Hoc dicto, huiusmodi vox auribus eius insonuit: Certè est, certè est aliquid in te, quod confessus adhuc non es. Cumque ille vocem solam audiret, sed à quo procederet non videret; orando subiunxit: Exprime Domine manifestè quid hoc sit, vt confessus corrigam quod erraui. Porrò vox*

eadem peccatum quoddam sicut quærebat, signanter expressit, quod ille à se commissum illico recognouit, & Abbati festinanter accito, facta Confessione purgauit: pauciq; post diebus in sancta pace defunctus est.

Post annum Domini M.C. S. BERNARDVS in serm. ad milites templi, cap. 12. *Quid*, inquit, *de Berphage dicam, Sibi & Confessionis Sacramentum, & sacerdotalis ministerij mysterium continetur?* Et infrà: *Et quidem Verbũ in corde peccatoris, operatur salutiferam contritionem: Verbum verò in ore, noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam confessionem.* Et infrà sacerdotibus dicit; *Non absoluant etiam compunctum, nisi viderint & confessum.* Hîc habemus PRIMO, Confessionem Sacramentum esse, ac proinde Iuris diuini. SECVNDO, necessariam esse etiam iis, qui cordis compunctionem videntur adepti. TERTIO, sacerdoti esse faciendam, & ab eodem Absolutionem exspectandam.

Esse autem peccata omnia cõfitenda, docet idem Bernardus serm. 16. in Cantica his verbis: *Omne quod remordet conscientiam, confitere humiliter, purè, fideliter.*

HVC addi potest testimonium Hugonis de S. Victore, lib. 2. de Sacram. part. 14. cap. 1. vbi explicans illud, Iac. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini*, monet, ideo dictum esse, *confitemini, vt saluemini*, quia non saluamur, nisi confiteamur. ITEM Richardi de S. Victore, in lib. de potestate ligandi & soluendi, cap. 4. vbi dicit, Pœnitentiam veram esse abominationem peccatorum, cum voto cauendi, confitendi, & satisfaciendi; & probat tùm ex natura, tùm ex Scriptura. DENIQVE, testimonium Petri Cluniacensis, qui Bernardi, Hugonis, & Richardi æqualis fuit. Is lib. 1. de miraculis, apertissimè docet, Confessionem omnium peccatorum lethalium omnino necessariam esse iis, qui post Baptismum peccauerunt.

Habemus igitur testimonia Patrum, partim Græcorum, partim Latinorum, ad triginta, qui omnes ante Innocentij III. tempora floruerunt: ex quibus apertè conuincitur eorum omnium error, qui Confessionem non à Christo, sed ab Innocentio III. institutam esse docent.

CAPVT

CAPVT XI.

Refelluntur solutiones Kemnitij ad loca Patrum.

MARTINVS Kemnitius initio Censuræ suæ ad caput 5. Concilij Tridentini, pag. 976. instituens disputationem de Confessione, proponit nouem quasi genera Confessionis, quæ apud Patres inueniri dicit: quæ nihil aliud sunt, nisi nouem solutiones, excogitatæ ad eluenda testimonia sanctorum Patrum, quæ à Catholicis Doctoribus ad Confessionem stabiliendam proferũtur. Illis enim nouem generibus Confessionis satis prolixè explicatis, ita subiungit, pag. 1019. *Ad hæc nouem capita, omnes veterum sententiæ cõmodè referri possunt: longè aliud verò est, de quo præcipuè Pontificia Confessio dimicat.* Quare ne Lutherani sibi ac suis persuadeant, ad omnia loca Patrũ, quæ in superioribus capitibus adduximus, iam à Kemnitio esse responsum; excutiam paucis totam hanc disputationem Kemnitij, licet etiam suprà refutauerim ea, quæ ad certa loca Patrum ipse responderat.

PRIMVM igitur docet Kemnitius, Confessionem quandam esse quæ soli Deo fit, & queritur hanc negligi in Ecclesia Catholica; & Scripturarum ac Patrum testimonia, quæ ad hanc Confessionem propriè pertinent, detorqueri dicit ad Confessionem auricularem, quæ homini fit.

In hac prima solutione, PRIMO mentitur Kemnitius, Confessionem quæ Deo fit, negligi in Ecclesia Catholica. Nam INPRIMIS Confessio generalis, quæ incipit: *Confiteor Deo omnipotenti*, quotidie recitatur à sacerdote & populo, ad initium sanctissimi Sacrificij: eadem in horis Canonicis à toto Clero bis in die pronunciatur: eandem frequentare omnes laici, tum viri tum fœminæ, à Pastoribus admonentur. DEINDE Confessio, quæ soli Deo fit, in Contritione includitur, qui enim recogitant annos suos in amaritudine animæ suæ, & peccata omnia, quorum conscientiam habent, ex animo detestantur, eaq; sibi dimitti à Deo petũt, sine dubio confitentur Deo. Quare cùm doctrina de vera Contritione, cum accurata discussione conscientiæ, magis

apud Catholicos, quàm apud Lutheranos vigeat, vt libro superiore ostendimus, non potest non mentiri, qui Confessionem quæ Deo fit, à Catholicis negligi, à Lutheranis frequentari dicit. DENIQVE, Confessio quæ Deo fit, includitur in Confessione quæ fit sacerdoti, tum quia sacerdotis vt locum Dei tenet, tum quia, qui sacerdotibus confitentur, expressè dicunt: *Confiteor Deo: & tibi.* Catholici igitur, qui Confessionem sacramentalem, quæ fit homini, docent, simul etiam docent eam, quæ Deo fit: atque hoc vsque adeò verum est, vt non desint Patres, qui cùm de Confessione sacramentali loquuntur, eam non tam homini, quàm Deo fieri dicant.

SECVNDO, multa loca Scripturarum, & Patrum frustrà Kemnitius adducit, quasi nos ea de Confessione sacramentali intelligamus, cùm ad Confessionem quæ soli Deo fit, pertineant. Nullus enim Catholicorum testimoniis illis vtitur; sed ipse solita fraude imponere voluit simplicibus. Ad quam etiam fraudem pertinet, quòd loca quædam omisit, ex quibus facillimè detegi eius insidiæ potuissent: vt, exempli gratia, citauit homiliam priorem Origenis in Psalm. 37. vbi commendatur Confessio quæ fit Deo; & omisit homiliam posteriorem, in qua disertis verbis commẽdatur Confessio quæ fit homini.

TERTIO, quædam loca huc trahit, quæ satis apertè loquuntur de Confessione quæ fit hominibus, & nõ soli Deo: proinde cùm queritur de Catholicis, quod loca Scripturæ & Patrum à Confessione, quæ Deo soli fit, ad Confessionem Sacramentalem detorqueant: ipse id crimen cõmittit, quod aliis falsò tribuit.

Talis est locus ille apud SALOMONEM, Prouerb. 28. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Neque enim vllus est, qui scelera sua Deo se abscondere posse credat, nisi fortè insaniat: sed hominibus, vel ob pudorem, vel alia de causa, multi peccata sua abscõdita esse cupiunt. Qui autem eiusmodi sunt, dirigi non possunt: quis enim dirigat eum, cuius prauitatem ignorat? ac potissimùm sententia ista moralis illos obiurgat, qui admoniti scelerum suorum, nolunt ea agnoscere, sed abscondunt, & negant.

Tale

Tale est etiam testimonium illud CHRYSOSTOMI, ex homil. 3. in Matthæum: *Confessio peccatorum, testimonium est conscientiæ timentis Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet.* Nam erubescentia de qua Chrysostomus loquitur, apud homines locum habet, non apud Deum: illis enim confiteri erubescimus: quibus arbitramur ignota esse mala nostra; id quod vnusquisque in se experitur. ADDE, quòd si Chrysostomus loqueretur de erubescentia coram Deo, non diceret: *Qui timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet.* sed è contrario diceret; Qui timet iudicium Dei, erubescit confiteri; qui autem non erubescit, non timet: siquidem timor facit, vt magnifaciamus eum, quem timemus, & proinde etiam facit, vt erubescamus coram illo turpes videri. Sed quia maior timor vincit minorem, ideò rectissimè Chrysostomus dicit, eos, qui timent iudicium Dei, non erubescere peccata sua hominibus confiteri, quia videlicet timor Dei vincit timorem hominum: & contrà, eos qui confiteri hominibus erubescunt, non timere iudicium Dei, quia si illud timerent, non sinerent se ab humano timore ita superari, vt medicinam vulnerum animæ suæ, Confessionem scilicet, recusarent.

QVARTO, solutio Kemnitiana nihil efficit, quia etiamsi loca Origenis & Chrysostomi, quæ ipse adducit, accipienda essent omnia de Confessione quæ Deo fit, tamen multa sunt alia, tum horum duorum, tum aliorum Patrum, quæ ipse omisit, quæ nulla ratione detorqueri possunt ad Confessionem quæ fit soli Deo; vt ex locis à nobis citatis, quiuis cognoscere potest. Porrò, loca quædam Chrysostomi paulò obscuriora, cùm ad Caluini argumenta ventum fuerit, explicabo.

SECVNDVM genus Confessionis, ex quo secundam solutionem Kemnitius petit, est, cùm aliquis proximum læsit, & Pœnitentia ductus, confitetur eidem proximo se peccâsse, atque vt sibi ignoscatur, rogat. SED hæc solutio nihil omninò ad rem nostram facit, cùm ad nullum testimonium sanctorum Patrum ex his, quæ nos adduximus, accommodari possit, vt perspicuum est, tum ex ipsis testimoniis, tum

etiam

etiam quia neque Kemnitius ad hoc genus Confessionis vllum eorum testimoniorum referre conatus est: solùm enim protulit duo testimonia, vnum sancti Augustini, alterum Theophylacti, quorum neutrum ex his est, quæ nos adduximus.

TERTIVM genus Confessionis est, cùm aliquis confitetur non solùm Deo, vel proximo quem læserat, sed etiam Ministris Euangelij, veruntamen generatim tantùm se peccatorem agnoscit, aut in specie vnum aliquod peccatum magis grauans Ministro detegit; non autem in specie omnia peccata enumerat. Atq; ad hoc genus Confessionis pertinere vult multa testimonia Scripturæ, & Patrum. SED interim non allegat ex Patribus, nisi Basilium, in quæstionibus breuioribus, quæst. 288. de quo testimonio disseruimus cap. 8. vbi etiã solutionẽ Kemntij refutauimus. Ex Scripturis allegat multa testimonia: sed quæ nihil ad rem faciunt, cùm omnia (vno excepto) de Confessione illa tractent, quæ erat in vsu, antequam Confessio sacramentalis institueretur, de qua solà nos loquimur. Testimonium vnicum ex Actor. 10. ad rem facit, sed de eo disseruimus suprà cap. 4. vbi etiam disputationem Kemnitij excussimus.

QVARTVM genus Confessionis est, cùm aliquis publicè, coram cœtu Ecclesiæ crimina confitetur: ad quod genus pertinent etiam V. VI. VII. & VIII. DE quibus nihil hoc loco dicendum erit: nam loca Irenæi, Tertulliani, Origenis, & Cypriani, quæ Kemnitius de Confessione publica exponit, suprà à nobis sunt explicata, cap. 6. & 7. De historia autem Nectarij, & testimoniis Chrysostomi & Leonis, ex quibus demonstrare conatur Kemnitius, Confessionem publicam mutatam fuisse in priuatam, & neutram esse necessariam Iure diuino, paulò pòst differemus. Ista enim ad argumenta pertinent, quibus veritas ab Aduersariis oppugnatur, non ad explicanda testimonia Patrum, quæ nos pro veritate adduximus: hîc verò non argumenta Aduersariorum dissoluenda, sed nostra, quæ à testimoniis Patrum petita sunt, à Kemnitij calumniis asserenda suscepimus.

Est igitur NONVM, ac postremum genus Confessionis apud Kemnitium, cùm aliquis confitetur priuatim sacerdoti peccata sua, non quia sit necessarium Iure diuino confiteri

teri omnia peccata in specie, ad remissionem peccati obtinendam, sed quia est vtilis disciplina Confessio illa priuata, qua Sacerdoti peccata aliqua deteguntur. PRIMO, ad instructionem rudiorum. SECVNDO, ad remedia contra peccata futura. TERTIO, ad consilium capiendum in rebus dubiis. QVARTO, ad consolationem recipiendam ex priuata Absolutione. QVINTO, ad discernendum, an qui Absolutionem petit, sit verè pœnitens, necne? Atque huc refert Kemnitius multa loca Patrum, Chrysostomi, Origenis, Cypriani, Basilij, Hieronymi, Augustini, Ambrosij, & Cassiani.

CIRCA hanc solutionem, quæ potissima est, tria breuiter obseruanda sunt. PRIMVM est, Kemnitium planè inuitum ad hanc solutionem descendisse. Nam cùm sæpe anteà dixisset, Confessionem priuatam natam esse ex Confessione publica, & notâsset etiam tempus, quo Confessio publica in priuatam fuerit commutata, annum videlicet CDL. ab aduentu Domini, & denique addidisset, Confessionem auricularem posterioribus temporibus, vt ipse loquitur, generatam: nihil consequentius dicere potuisset, quàm veteres Patres, qui ante annum Domini CDL. scripserunt, priuatæ Confessionis nunquam meminisse. Sed non permisit eum euidentia rei tam apertè mentiri: & ideò licet inuitus, admisit, multas exstare sententias veterum Patrum de Confessione priuata: *Et illa quidem*, inquit pag. 1015. *quæ hactenus ex Patribus annotauimus, ad ea potissimùm crimina spectant, propter quæ excommunicari aliquis merebatur, sicut Augustinus inquit, siue illa essent palàm, siue clàm, siue tantùm voluntatis proposito commissa. Non dissimulandum tamen est, exstare prætereà apud veteres, multas sententias, quibus exhortantur populum, vt alia etiam peccata sacerdoti per confessionem exponant.* Et infrà: *Alias verò habuerunt rationes sancti Patres, propter quas, & seruârunt, & commendârunt priuatam Confessionem.*

SECVNDO, obseruandum est, in hac postrema Kemnitij solutione, duo quædam proponi. VNVM negando: ALTERVM asserendo. Negat enim Kemnitius, sanctos Patres cõmendare Confessionem priuatam omnium peccatorum, vt necessariam Iure diuino. Asserit autem, eos commendare

priua-

priuatam Confessionem aliquorum peccatorum, tanquam vtilem disciplinam ad rudium institutionem; ad remedium contra futura peccata; ad consilium; ad consolationem; ad signum veræ Pœnitentiæ: *Considerandum est*, inquit pag. 1015. *qua ratione, quo sensu, & in quem finem priuatam illam Confessionem commendârint: nullo modo enim senserunt iure diuino ad remissionem peccatorum necessariam esse, omnia peccata in specie, & sigillatim sacerdoti iuxta omnes circumstantias enumerare.* Et infrà: *Alias verò habuerunt rationes, propter quas, & seruârunt, & commẽdârunt priuatam Confessionem, quia scilicet sit vtilis disciplina, primò ad rudiorum informationem, &c.*

Ex his autem duobus, id quod asserẽdo proponitur, libenter admittimus; habet enim Sacramẽtalis Confessio quinq; illas vtilitates, & alias præterea non paucas: sed quod negando assumitur, id omninò falsum esse dicimus, & à Kemnitio non modò non esse probatum, sed ne probari quidem potuisse. Patres enim, quos hoc loco adducit Kemnitius (vno excepto Cassiano, de quo in solutione argumentorum dicemus) nihil aliud docent, nisi, confitendum esse peccata sacerdoti ad eum modum, quo morbi ab ægrotis aperiuntur medico. Ex hac autem similitudine nõ sequitur; Confessionem non debere esse omnium peccatorum, aut non esse necessariam Iure diuino: sed contrarium potiùs sequitur, nam & morbi necessariò debent omnes aperiri medico, & Iure diuino tenemur non minùs animæ, quàm corporis medicinam quærere, vt nos suprà deduximus, cùm ista ipsa Patrum testimonia adduceremus. Quare tametsi Patres, quos citat Kemnitius, non dicant disertis verbis, Confessionẽ omnium peccatorum necessariam esse Iure diuino (quod vnum ipse vrget,) tamen neque disertis verbis dicunt, Confessionem omnium peccatorum non esse necessariam Iure diuino: quod quidem hoc loco nobis sufficeret, ad refellendam Kemnitij vanitatem: & ex similitudine, quam adducunt, colligimus id eos sensisse, quod nos sentimus, quodque alij omnes Patres senserunt, & docuerunt.

Tertio ac postremò obseruandum est, Kemnitium ne in hac quidem nona solutione omninò acquieuisse. Nam posteaquam omnia dixerat, quæ ad explicanda testimonia

Patrum

Patrum dicenda esse iudicauerat; addidit pag. 1020. inueniri apud Patres sententias etiam duriores, quæ ad necessitatem Confessionis inclinent: sed iis opponendas esse alias dissimiles Patrum sententias. Itaque tandem confiteri coactus est, non posse ad omnia loca veterum Patrum, quæ Catholici pro se adducunt, commodè responderi.

CAPVT XII.

Confessionem esse Iuris diuini, confirmatur aliquot argumentis.

POST auctoritatem Scripturarum, traditionem Conciliorum, & testimonia Patrum, suum etiam locum in cõfirmandis dogmatibus obtinent rationes.

PRIMA igitur ratio duci potest ab antiquitate Confessionis. Nam quæ sunt Iuris humani, ea reperiuntur initium habuisse ex Concilij alicuius Oecumenici, aut summi Pontificis decreto: Confessionem autem peccatorum in Ecclesia fuisse ante omnia Conciliorum, Pontificúmue decreta, ex testimoniis suprà citatis intelligi potest; siquidẽ Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, atque Origenes, non solùm primi generalis Concilij, Nicæni videlicet, tempora antecesserũt, sed etiam omnium aliorum Conciliorum, quamuis Prouincialium, omniumque Pontificum Romanorum, qui de sacramentali Confessione sanctionem aliquã ediderunt. Neque alia probatione hîc indigemus, cùm iam suprà tum Cõciliorum, tum Patrum testimonia protulerimus, & singulorum etiam tempora notauerimus.

SECVNDA ratio sumitur à difficultate Confessionis: nam si qua res est in Ecclesia Catholica, quæ grauis ac difficilis videatur, sine dubitatione vlla, Confessio est. Quid enim molestius, quid onerosius, quàm vt cogantur etiam viri Principes, Regesq; potentissimi, Sacerdotibus, qui & ipsi homines sunt, peccata sua omnia detegere, quamuis arcana, quamuis turpia, quamuis pudenda, quamuis horrorem etiam ipsi confitenti adferentia, & eorundem Sacerdotum iudicio stare, ac mulctam ab illis iniunctam subire? Tanta profe-

profectò huius rei difficultas est, vt nullo modo credibile sit aut Ecclesiæ Præsides ausuros fuisse legem eiusmodi ferre aut populis persuaderi potuisse, vt eiusmodi legem acciperent, & tot iam seculis obseruarent, nisi diuinum imperium diuina institutio, diuina promissio accessissent. Igitur diuina fuit auctoritas, quæ ad obedientiam in Confessione faciendâ, populorum animos inclinauit; diuina promissio quæ eosdem, vt libenter ad Confessionem accederent, inuitauit.

TERTIA ratio ducitur ab vtilitate: Confessio enim tot parit vtilitates, vt planè diuino consilio instituta videri possit, etiamsi id ita esse non aliunde constaret. Nam siue Deum consideremus, siue sacerdotes, qui Dei auctoritate Ecclesiam regũt, siue Ecclesiam ipsam vniuersam, siue fideles singulos vndique insignis Confessionis vtilitas se ostendit.

Elucet INPRIMIS in hoc opere admirabilis Dei misericordia, qui Confessionem non extorquent more Iudicum huius seculi, vt confessos damnet, sed potiùs instar medici, vt patefacta vulnera cotinuò sanet: elucet nihilominùs etiam Iustitia, quæ superbiam peccatoris, Confessionis humilitate comprimit, & eos, qui turpia impudenter admiserunt, Confessionis ruborem tolerare voluit.

AD pastores animarum magna vtilitas redit, dum per Confessionem, morbos ouium suarum intelligũt, & eo modo tum singulis seorsim conuenientia remedia adhibere possunt, tum in publicis concionibus generatim ea vitia potissimùm reprehendere, quibus gregem suum magis obnoxium esse sciunt.

AD Ecclesiam vniuersam, atque ad ipsam Rempublicam politicam, multiplex vtilitas ex Confessione accedit: multa enim, quæ per Iudices in externo foro emendari nunquam potuissent, nullo negotio per sacerdotes in foro cõscientiæ emendantur, dum restituuntur ablata, dimittuntur iniuriæ, conciliantur paces, dissoluuntur contractus iniusti, dissociantur malè icta fœdera, aliaque id genus plurima priuatim perficiuntur, ex quibus scandala publica remouentur, & pax, ac tranquillitas Reipublicæ redditur.

SED præcipua vtilitas eorum est, qui Confessionem, sicut oportet, integrè ac fideliter obeunt. Nam vt omittam, quòd eis

eis peccata remittuntur, & in gratiam cum Deo redeunt, qui est communis fructus omnium Sacramentorum, referunt ij, si volunt, ex Confessione consilium, instructionem, consolationem, quietem animæ ob præterita, remedium contra futura. Ille ipse rubor, quem inter confitendum patimur, & pars quædam est satisfactionis pro admissis, & frænum cohibens, ne deinceps talia admittantur. Et denique perexigua confusione, quam coram vno ex conseruis nostris patimur, dum illi peccata nostra detegimus, redimimus ingentem illam confusionem, quam alioqui in die Iudicij, coram omnibus Angelis & hominibus pateremur, quando iuxta Apostolum 1. Corinth. 4. illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabuntur consilia cordium. Quæ omnes vtilitates, aliæque permultæ, ex Patribus, quos suprà citauimus, colligi possunt.

QVARTA ratio peti potest ex miraculis, quibus variis temporibus Deus testatus est, veram esse fidem illam, quam Ecclesia Catholica de Confessione habet, ac tradit. Referam autem pauca de multis.

Scribit Ioan. CLIMACVS antiquissimus ac doctissimus Pater in lib. qui dicitur Climax, gradu 4. cùm latro quidam, Monachus futurus, peccata omnia confiteretur, cõspectum fuisse à spirituali quodam sanctoque viro, procerum quendam, ac terribilem, qui cõscriptam chartam & calamum tenebat: & cùm latro ille humi prostratus peccatum cõfitens pronunciaret, hoc ille calamo delebat. Qua visione intelligi voluit Deus, quod ibidem Climacus scribit, & nos paulò antè diximus, per temporalem confusionem eos qui confitentur, ab æterna confusione liberari.

Contemptus Sacramenti Confessionis diuino iudicio sæpè grauiter punitus fuit, cuius rei duo exstant exempla. VNVM apud Bedam, libro quinto hist. cap. 14. ALTERVM apud Antoninum in summa Theologica, part. 2. tit. 9. cap. 13. §. 5. Exstat ETIAM apud Petrum Damianum insigne miraculum de Confessionis integritate, quod superiore capite retulimus.

Petrus CLVNIACENSIS lib. 1. de mirac. cap. 3. 4. & 5. tria miracula scripta reliquit, quibus apertissimè Deus ostendit,

Confessionem sacramentalem integram esse debere; ita vt nullum omninò mortale peccatum, quod in conscientia fit, reticeatur: capite autem sexto, addit aliud miraculum, quod se præsente contigisse, & vsque adeò notum, ac celebre fuisse affirmat, vt sine magna temeritate negari non possit. In ea narratione (quam ob nimiam prolixitatem non putaui hîc inserendam esse) perspicuè cernitur, nihil magis Satanam optare, & totis viribus suis contendere, quàm ne Christiani peccata sua integrè sacerdotibus cõfiteantur.

In vita S. Bernardi, quam Auctor probatissimus, ipso sancto Bernardo viuente conscripsit, libro primo, capite nono, miraculum insigne narratur, quod ipsis verbis Auctoris referam: *Cùm*, inquit, *aliquantos iam in Claraualle*, Bernardus, *explesset annos, contigit virum nobilem, & ipsius quoque secundum carnem propinquum, Iosbertum de Firmitate, quod est oppidum proximum Monasterio, grauiter infirmari, qui subitò præoccupatus, amisit intellectum pariter, & loquelam: vnde & filius eius Iosbertus iunior, & omnes simul amici eò magis affligebantur dolore, quòd sine Confessione & viatico, vir magnificus & magnificè honoratus obiret. Cucurrit nuncius ad Abbatem: neque enim tunc in Monasterio erat. Venit, & inuenit eum iam triduo sic iacentem. Compassus autem homini, sed & motus lachrymis filij eius, simul & lugentium ceterorum, confisus est de misericordia Dei, & sermonem magnificum protulit, dicens eis: Notum vobis est, quod in pluribus homo iste grauauit Ecclesias, oppressit pauperes, offendit Deum: si mihi creditis, vt Ecclesiis restituantur ablata, & vsurpata in grauamen pauperum consuetudines dimittantur, loquetur adhuc, & suorum confessionem faciet delictorum, diuina quoque suscipiet Sacramenta deuotus. Mirantur omnes, lætatur filius, familia omnis exultat: quidquid præcipit homo Dei, firmiter ei promittitur, & impletur. Ceterùm frater eius Gerardus, & Galdricus auunculus, non parùm territi & turbati, secretiùs eum super talis promissione conueniunt, duriùs arguunt, acriùs inuehuntur: quibus breuiter, simpliciterque respondens; Facilè, inquit, facere potest Deus, quod difficilè credere vos potestis. Itaque post secretam orationem, ad oblationem sacrificij immortalis acce-*

accedit: quo offerente, nuncius superuenit, qui indicaret, prefatum Iosbertum liberè iam loquentem, rogare obnoxius, vt vir Dei festinaret ad eum. Cui etiam post oblatum sacrificium venienti, cum lachrymis & gemitu peccata confessus, diuina Sacramenta suscepit. Ex hoc miraculo, & Confessionis necessitatem, & vim diuini sacrificij simul intelligimus.

Sanctus BONAVENTVRA in vita beati Francisci, capite decimo, refert his verbis aliud insigne miraculum: *Alio quoque tempore cùm post reuersionem ipsius de vltra mare, Celanum prædicaturus sanctus Franciscus accederet: miles quidam supplici eum deuotione cum instantia magna inuitauit ad prandium. Venit itaque ad militis domum, omnisq; familia pauperũ hospitum exultauit in ingressu. Antè vero, quàm cibum sumerent, iuxta solitum morem vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis stabat eleuatis in cœlum. Oratione completa, benignum hospitem familiariter aduocatum in partem, sic alloquutus est: Ecce, frater hospes, tuis vitus precibus, vt manducarem, domum tuam intraui: meis nunc citò monitis acquiesce, quoniam non hîc, sed alibi manducabis: confitere nunc peccata tua, vera pœnitentia dolore contritus, nec in te remaneat quidquam, quod veridica confessione non pandas: reddet tibi Dominus hodie vicem, quoniam tanta deuotione suos pauperes suscepisti. Acquieuit continuò vir ille sermonibus Sancti, socioq; ipsius vniuersa peccata in confessione detegens, disposuit domum suam, & ad mortem suscipiendam se quantùm valuit, præparauit. Intrauerunt tandem ad mensam, & incipientibus aliis manducare, hospes subitò spiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei, repentina morte sublatus: sicq; factum est, hospitalitatis gratia promerente, vt iuxta verbum veritatis, Prophetam recipiens, mercedem Prophetæ acciperet, dum per sancti viri pronunciationem Propheticam miles ille deuotus sibi cõtra mortis subitationem prouidit, quatenus armis pœnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret.*

Idem Auctor in eodem lib. extremo, dum ea miracula enumerat, quæ post mortem S. Francisci, ipso intercedente,

contigerunt: inter alia vnum refert de fœmina quadam, quæ ob sancti Francisci preces ad vitam ex morte rediit, cùm iamiam sepelienda esset, vt peccatum quoddam in Confessione detegeret, quod nunquam anteà confessa fuerat. Item etiam aliud, de fonte quodam diuinitùs ad sancti Francisci preces exorto, ex cuius aqua qui biberent, à languoribus curarentur, modò peccatorum Confessionem antè præmisissent.

NOSTRO etiam seculo, quo per Lutheranos Confessio in Septentrione, cum incredibili animarum pernicie multis in locis exstincta est: apud nouos Christianos, vbi Ecclesia indies magis ac magis reflorescit, ac propagatur, atque apud Iapones potissimùm, ita viget, vt sæpè etiam diuinis miraculis illustretur; quod ante nos annotauit Alanus Copus, lib. 2. Dialog. cap. 28. Atque hactenus argumenta pro confirmanda Confessione produximus: nunc ad soluenda Aduersariorum argumenta veniemus.

CAPVT XIII.

Soluitur argumentum I. Ioan. Caluini.

SEQVITVR vt Aduersariorũ argumenta diluamus. Ac vt à Caluino incipiamus, is lib. 3. Instit. cap. 4. §. 7. obiicit PRIMO in hunc modum: *Miror qua fronte audeant cõtendere, Confessionem, de qua loquuntur, Iuris esse diuini: cuius equidem vetustissimum esse vsum fatemur; sed quem facilè possumus euincere, olim fuisse liberum. Certè nullam de ea statam fuisse legẽ aut constitutionem, ante Innocentij III. tempora, eorum quoque Annales narrant.* Et infrà: *Itaq; ipsis testibus, nondum elapsi sunt anni trecenti, ex quo iniectus ab Innocẽtio III. laqueus, & imposita confitendi necessitas. Atq; vt de tempore taceam, sola verborum barbaries fidem legi abrogat. Nam quòd iubent boni Patres, omnem vtriusq; sexus quotannis semel proprio sacerdoti confiteri omnia peccata; faceti homines, lepidè excipiunt, hoc præcepto teneri solos hermaphroditos, ad neminem verò spectare, qui sit vel mas, vel fœmina.*

RESPON-

RESPONDEO, Caluinum more suo, mendaciis, & calumniis magis niti, quàm solidis rationibus. PRIMVM enim quod ait, legem de Confessione omnium peccatorum, nullam exstare, ante constitutionem Innocentij III. siue potiùs Concilij Lateran. cui Innocentius præfuit, falsum esse, ex tam multis nostris argumentis intelligi potest. Exstat enim lex Christi, vt suprà copiosè deduximus: neque opus fuit, vt Concilia aut Pontifices id legibus suis præciperent, quod ab ipso Christo imperatum, & multorum seculorum consuetudine roboratum esse nouerant.

SED neque Innocentius aut Lateranense Concilium, Confessionem simpliciter imperauit, sed solùm tempus determinauit, quo ea facienda esset; quemadmodum etiam Concilia vetera suprà citata, ex Græcia, Africa, Gallia, Germania, & Pontificum, Innocentij I. ac Leonis I. decreta, non Confessionem simpliciter imperarunt, sed aut de secreto Confessionis, aut de aliis id genus circumstantiis regulas statuerunt. Id quod ex simili decreto Zepherini Pontificis probari potest. ZEPHERINVS enim, vt in eius vita refert Platina, statuit, *vt omnes Christiani adulti in solenni die Paschæ, Eucharistiæ Sacramentum perciperent.* quo decreto, non intelligitur præcipere voluisse, vt Euchatistiam Christiani aliquando sumerent, quod à Christo ipso esse præceptum, neque Catholici, neque Hæretici negant; sed tantùm negligentiæ aliquorum occurrere, ac tempus determinare, vltra quod perceptionem tam salutiferi Sacramenti differre non liceret. Sic igitur & Innocentius III. non Confessionem instituit, aut simpliciter imperauit, sed tempus, vltra quod nemo Christianus eam differret, vtiliter omninò præscripsit.

NEQVE verò decretum hoc Innocentij nouum dici debet, sed innouatum potiùs, & adiuncta pœna, seueriùs, id postulante cõditione temporum, imperatum. Iam enim suprà ex Gregorio Nysseno & Ioan. Chrysostomo demonstrauimus, circa Paschæ celebritatem Christianos omnes ad Confessionem accedere debuisse.

DEINDE, cùm certum, atq; exploratum semper in Ecclesia fuerit, nõ licere iis, qui peccatorũ mortalium sibi conscij

sunt, ad Eucharistiam accedere, nisi per Confessionem & Reconciliationem purgati essent, vt ex Cypriano in serm. de lapsis, & ex Leone epist. ad Theodorum Foroiulij Episcopum, & ex aliis notissimum est: & rursus cùm omnes Christiani saltem in Paschate ad Eucharistiam accedere semper consueuerint, & obligati fuerint, certè sequitur, semper hanc legem in Ecclesia fuisse, vt omnes Christiani, saltem semel singulis annis peccata sua confiterentur.

DEINDE, quod idem Caluinus ait; nullam statam legem de Confessione fuisse ante Innocentij cõstitutionem, in nostris Annalibus contineri, &, nobis ipsis testibus nondũ elapsos esse trecentos annos, ex quo ab Innocentio confitendi necessitas iniecta est: credo mendacium tutò appellari posse. Solus enim est Platina, qui in vita Zepherini scribit, decretum Zepherini de percipienda Eucharistia in Paschate, extensum fuisse ab Innocentio III. ad Confessionem.

SED neque Platina publica auctoritate, & ex publicis archiuis vitas illas Pontificum scripsit, vt Annales nostri dici possint: & sæpè ab Historicis nostris reprehenditur; quòd Martinum Polonum sequutus, in varios errores inciderit: neque idem Platina dicit, nullam anteà fuisse legem de Confessionis necessitate. Id enim solùm ille scripsit; à Zepherino de Eucharistia, ab Innocentio de Confessione decretum fuisse, vt nemo eorum Sacramentorum perceptionem vltra annum differret: quod quidem verum est, sed non inde sequitur, vt ante Zepherini & Innocentij tempora nulla fuerit lex de confessione facienda, vel Eucharistia percipienda. Nam, vt iam diximus, ne Aduersarij quidem negant, Christi præcepto obligari Christianos ad Eucharistiam aliquando percipiendam; & ex Patribus notissimum est, nunquam licuisse, non præmissa Exomologesi, ad Eucharistiam accedere iis, qui lethalium criminum conscientiam haberent: sic enim, vt ceteros omittam, loquitur sanctus LEO epistol. 91. ad Theodorum: CHRISTVS IESVS *hanc Præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.*

DENI-

DENIQVE, quod barbariem obiicit Caluinus INNOCENTIO, propter voces illas: *Omnis vtriusq; sexus*, & ex barbarie colligit, nullam fidem decreto illius habendam; incredibilis tum impudentiæ, & arrogantiæ, tum etiam stultitiæ, & temeritatis argumentum est. Esto enim, barbaræ essent voces, barbara dictio Innocentij, num ideò fides eius decreto abroganda esset, quod in Concilio orbis terræ maximo, & celebertimo omnium quæ vnquam habita fuerint, editum, vniuersa Ecclesia debito cum honore ac deuotione susceperit? num Apostolus PAVLVS non ait: *Etsi imperitus sermone, sed non scientia?* num hocidem Matthæus, & Ioannes, Iacobus, & Iudas, & ipse Princeps Apostolorum Petrus, dicere non potuissent? An ideò Apostolorum scripta fidem non merentur, quod sermonis elegantia careant?

SED neq; facilè cõcesserim, in verbis illis: *Omnis vtriusq; sexus*, vllam inesse barbariem. Nam S. HIERONYMVS, quẽ barbarum dicere nõ possumus, immò qui longè meliùs Latinas voces nouerat quàm Caluinus, iisdem vocibus non semel vti voluit in interpretatione Scripturarum.

Deuteron. 7. quod in Hebræo erat: *Non erit apud te vir sterilis, neq; mulier sterilis*, sic Hieronymus Latinè reddidit; *Non erit apud te sterilis vtriusq; sexus*. neque timuit, ne sciolus aliquis diceret, ad solos hermaphroditos eam benedictionem pertinere. Item Iudic. 16. vbi ad verbum verti potuisset: *Quasi tria millia viri & fœmina, spectantes dum luderet Samson*, sic Hieronymus vertit; *Circiter tria millia vtriusq; sexus spectantes ludentem Samson*. neque timuit, ne tria millia hermaphroditorum introducere videretur. Lib. 2. Paral. cap. 31. ita legimus, eodem interprete Hieronymo: *Vniuersæ multitudini, tam vxoribus quàm liberis eorum, vtriusq; sexus, fideliter cibi præbebantur*. neque Hieronymus timuit, ne sibi barbaries obiiceretur, nisi verteret, *Filiis, & filiabus*, vt in Hebræo legimus.

Possem si liberet, ex Marco Tullio quoque, aliisque optimis auctoribus demonstrare, verba illa Innocentij non modò nullam barbariem, sed etiam elegantiam redolere; sed nolo in his nugis tempus terere.

CAPVT XIV.

Soluitur argumentum II. Caluini, vbi tractatur historia de facto Nectarij.

OBIICIT SECVNDO Caluinus in eadem sectione, veterum testimonia, his verbis: *Deinde luculenta testimonia exstant, tum in historiis, tum apud antiquos alios Scriptores, quæ docent, hanc fuisse politicam disciplinam, ab Episcopis institutã, non legem à Christo aut Apostolis positam. Vnum duntaxat è multis proferam, quod non obscurum eius rei documentum erit.* Refert *Sozomenus, fuisse hanc Episcoporum constitutionem, diligenter obseruatã in Ecclesiis Occidentalibus, præsertim verò Romæ: quo significat, non fuisse vniuersale omnium Ecclesiarum institutum. Vnum autem è Presbyteris peculiariter destinatũ fuisse dicit, qui huic muneri præesset: quo abundè confutat, quod isti de Clauibus, vniuerso Sacerdotali ordini in hunc vsum promiscuè datis, mentiuntur, siquidem non omnium Sacerdotum communis erat functio, sed singulares vnius partis, qui ad id electus ab Episcopo fuerat. Is est, quem hodie quidam in singulis Cathedralibus Ecclesiis, Pœnitentiariũ vocãt, grauiorum criminum, & quorum censura ad exemplum pertinet, cognitor. Subiicit deinde, eum quoq; morem Constantinopoli fuisse, donec matrona quædam, confitentem simulans, ea specie cõsuetudinem, quam habebat cum Diacono, prætexuisse deprehensa esset. Obid facinus Nectarius vir & sanctitate, & eruditione clarus, illius Ecclesiæ Episcopus, confitendi ritum abrogauit. Hîc hîc aures asini isti arrigant. Si lex Dei erat, auricularis Confessio, quid ausus esset Nectarius eam refigere, & conuellere? Nectarium sanctum Dei hominem, omnibus veterum suffragiis probatum, hæreseos & schismatis accusabunt? Sed eodem calculo damnabunt Ecclesiam Constantinopolitanam, in qua, confitendi morem non ad tempus modò dissimulatum fuisse, sed ad suam vsq; memoriam obsoleuisse, affirmat Sozomenus: immò non Constantinopolitanam, sed Orientales omnes Ecclesias, defectionis reas agant; quæ inuiolabilem, si verum dicunt, legem, & Christianis omnibus mãdatum neglexerunt.*

RESPON-

RESPONDEO, multos in hac vna obiectione Caluini lapsus exstare, quos breuiter annotabimus, actum demũ obiectionem ipsam perspicuè diluemus. PRIMVM igitur mirum est, cur tam audacter iactauerit Caluinus, luculenta testimonia exstare, tum in historiis, tum apud antiquos alios Scriptores: si vnum Sozomenum proferre ad medium constituerat. Neque enim ignoramus, Sozomenum in historia multa esse mentitum, teste S. Gregorio, lib. 6. epist. 31. & neq; antiquitate, neque doctrina cum multis eorum comparandum, quos nos citauimus.

DEINDE mirum est, cur non aduerterit Caluinus, ipsum Sozomenum in eodem loco, qui ab eo citatur, disertis verbis asserere Confessionis necessitatem, vt nos suprà notauimus.

TERTIO, assumit tanquam certum Caluinus, constitutionem Episcoporum, quæ tempore Sozomeni in Occidentalibus Ecclesiis, & præsertim Romæ vigebat, fuisse constitutionem de Confessione omnium peccatorum simpliciter facienda; quod probandum, non assumendum fuerat. Sozomenus enim, vt mox demonstrabimus, non loquitur de confessione omnium peccatorum absolutè facienda, quam necessariam esse fatetur, & nos diuini Iuris esse contendimus; sed de confessione vni certo Presbytero, certo ritu facienda; de qua constitutionem quãdam Episcopi ediderant, Nouatiana hæresi grassari incipiente.

QVARTO ex eo, quod in singulis Ecclesiis vnus certus Presbyter super pœnitentes olim constituebatur, perperam colligit Caluinus, Claues non esse datas vniuerso ordini Sacerdotali. Nam vnus ille Presbyter, vt paulò pòst docebimus, non super omnes pœnitentes, sed super publicos tantùm, qui simpliciter pœnitentes dicebantur, constitutus erat: quare ij, quorum peccata occulta erant, poterant aliis Sacerdotibus priuatim confiteri. Et licet etiam solus ille Presbyter super omnes omnino pœnitentes constitutus fuisset, non tamen sequeretur, mentiri Catholicos, cùm dicunt vniuerso ordini Sacerdotali datas esse Claues: id enim Catholici omnes intelligunt de potestate Ordinis, quam Sacerdotes omnes in ordinatione suscipiunt, quamque ex-

ercere nõ possunt, nisi præterea iurisdictionem ab Episcopi accipiant.

QVINTO, deprauat Caluinus historiam, cùm dicit, fœminam quandam confitentem simulâsse, eaque specie consuetudinem, quam cum Diacono habebat, prætexuisse. Nam neque Sozomenus, libro 7. cap. 16. neque Socrates, libro 5. cap. 19. neque Nicephorus, libro 12. cap. 28. neque alius vllus ex veteribus, scribit fœminam illam confitentem simulâsse, &c. Socrates autem, qui antiquissimus est, & qui rem ab illo ipso audiuerat, qui interfuerat, scribit fœminam illam scelus suum cum Diacono, spontè in Confessione aperuisse. Quare tantum abest, vt specie Confessionis consuetudinem cum Diacono fœmina illa prætexuerit, quod Caluinus ad infamandam Confessionem impudenter cõfinxit; vt contrà potiùs flagitium suum in Confessione, vt diximus, patefecerit.

SEXTO, duo simul falsa Caluinus scribit, cùm addit: *Nectarius vir sanctitate & eruditione clarus, illius Ecclesiæ Episcopus, confitendi ritum abrogauit.* NECTARIVS enim iam senex, & laicus, & quod maius est, nondũ baptizatus erat, cùm ad Episcopatum assumeretur; vt nõ sit credibile, aut eo tempore clarum eruditione fuisse, aut posteà ad insignem aliquã eruditionis gloriam peruenire potuisse. Quocirca Sozomenus lib. 7. cap. 8. laudat eum à canicie, & morũ suauitate, sanctitatis & eruditionis mentionem nullam facit. SED qualiscunque tandem Nectarius fuerit; non ritum confitendi abrogauit, sed Presbyterum duntaxat exauctorauit, qui publicis pœnitentibus præerat; Socrates enim, Sozomenus, & Nicephorus locis notatis, id solùm memoriæ prodiderũt. Fortâsse Caluinus Sozomenum Græcum non legit, aut fidelem aliquam versionem, sed in Musculum incidit, quia ita reddidit titulum cap. 16. lib. 7. Sozomeni: *Quomodo abrogata fuerit priuata Confessio.* qui titulus quàm sit falsus, perspicuum est ex principio capitis ipsius Sozomeni, ex quo titulus colligi debuit: sic enim ait; ἐν τούτῳ δὲ ἐπὶ τῶν μετανοούντων πεπαγμένον πρεσβύτερον ἐκέπ συνεχώρησεν εἰ πρῶτος νεκτάριος. quod sic ad verbum reddi potest: *Hoc tempore Presbyterum*

byterum constitutum super pœnitentes, non permisit amplius esse, primus Nectarius.

SEPTIMO, contumelioſis illis vocibus, atque Hæreticorum propriis : *Hîc, hîc aures asini isti arrigant.* manifeſtum mendacium Caluinus adiungit, dum auricularem cõfeſſionem à Nectario abrogatam ſcribit. Nam non modò nullus Hiſtoricorum hoc ſcripſit, ſed etiam tota illa narratio clamat, non auricularem, ſed publicam confeſſionem à Nectario abrogatam : neque enim ex auriculari confeſſione flagitium illud patefieri potuiſſet, ob cuius ſolius manifeſtationem, Nectarius ritum illum confeſſionis publicæ abrogauit.

His igitur in Caluinum breuiter annotatis, tota illa hiſtoria explicanda eſt, vt perſpicuè pateat, nullum argumentum ex ea narratione aduerſus Confeſſionis neceſſitatem poſſe colligi.

Tribus capitibus tota illa narratio comprehenditur. PRIMVM enim referunt auctores citati, Socrates, Sozomenus, & Nicephorus, Preſbyterum quendam pœnitentibus præpoſitum fuiſſe. DEINDE addunt flagitium Diaconi cum muliere, ex occaſione illius ritus pœnitentialis. TVM docent, ob ſcandalum ex eo flagitio natum, abrogatam fuiſſe Preſbytero poteſtatem, ac permiſſum fuiſſe omnibus, vt pro ſua quiſque conſcientia ad ſacra myſteria accederet.

De PRIMO capite conſtat PRIMVM ex SOCRATE, conſtitutionem illam de certo Preſbytero pœnitentibus præficiendo, factam eſſe ab Epiſcopis occaſione hæreſis Nouatianorum : ſic enim ſcribit lib. 5. cap. 19. *Ab illo tempore quo Nouatiani ſe ab Eccleſia ſeiunxerant, recuſauerantq; cum his, qui tempore perſequutionis regnante Decio concitata, lapſi erant, cõmunicare; Eccleſiarum Epiſcopi canoni adiunxerunt, vt in ſingulis Eccleſiis Preſbyter quidam pœnitentiæ præeſſet; quo qui poſt Baptiſmum lapſi fuiſſent, coram Preſbytero ad eam rem deſignato peccata ſua confiterentur.*

QVAE autem eſſet functio eius Preſbyteri, non eſt omnino certum : quod enim Sozomenus tradidit, contrario ſenſu retulerunt CASSIODORVS & NICEPHORVS, ob variam interpunctionem Græci codicis Sozomeni. Ille enim in Hiſtoria Tripartita, lib. 9. cap. 35. ita reddidit verba Sozomeni:

meni: *Quoniam omnino non peccare, diuinum, & citra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem, & pœnitentiam agentibus, veniam Deus dari præcepit; qui vero confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea visum est antiquis Pontificibus, vt velut in theatro, sub testimonio Ecclesiastici populi delicta pandantur; & ad hanc rem Presbyterum bona conuersationis, seruantemque secretum, ac sapientem virum statuerunt, ad quem accidentes ij qui deliquerant, delicta propria fatebantur, &c.* Nicephorus autem lib. 12. cap. 28. ita ex Sozomeno rem eandem narrat: *Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, sed diuinæ, & immortalis naturæ proprium est, nos autem per transgressionem semel peccandi hæreditatem adiimus; delictorum eis veniam Deus concedere iussit, qui legitima & conuenienti pœnitentia vsi, deinceps simul peccatum, & auersantur, & confitentur. Graue autem Episcopis qui proximè post Christum fuêre, visum est, in media plebe, velut in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex Presbyteris virum delegêre, qui probata vita esset, & simul taciturnus, & prudens, apud quem per pœnitentiam resipiscentes, commissa sua proferrent, &c.*

Et quamuis sententia hæc posterior non sit improbabilis, quam etiam sequutus est Ioan. Christophorsonus in interpretatione Sozomeni: prior tamen anteponenda videtur, quam sequutus est Ioan. Hasselanus, teste Ruardo Tappero, in explicatione art. 5. Louanienſium; nam Cassiodorus floruit non longè ab ætate Sozomeni, Nicephorus autem annis plus octingentis Sozomeno posterior est. Quare credibile est, codicem quem habuit Cassiodorus, vel Epiphanius, qui primus historiam Tripartitam confecit, certiorem fuisse, magisq; integrum & incorruptum, tum quoad interpunctionem, tum quoad cetera, quàm eum, quem Nicephorus aut Christophorsonus habuere.

Deinde, voluisse Episcopos, vt peccata quasi in theatro publicè recitarentur, vt habet Cassiodorus, non autè vt non recitarentur, vt scribit Nicephorus, colligi videtur ex Chrysostomo, qui homil. 5. de incomprehensibili natura Dei, & hom. 4. de Lazaro, & hom. 8. de pœnitentia, & hom. de Publicano

cano in cap. 18. Lucæ, alludens apertè ad factum Nectarij, & abrogationem priscæ constitutionis Episcoporum, vbiq; repetit, non esse opus iam quasi in theatro peccata pandere. Verba Chrysostomi in sequenti capite reperies.

DENIQVE idem colligi potest ex hac ipsa narratione. Nam & Socrates, & Sozomenus, & ipse etiam Nicephorus, dum reprehendunt factum Nectarij, qui ritum illum sustulit; causam reddunt, quia eo ritu sublato, non possumus inuicem peccata arguere, iuxta illud APOSTOLI: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, sed ea potius arguite*. & quia sublato illo freno publicæ confusionis, maiora ac plura nunc fiant peccata, quàm olim: quæ certè causæ id requirunt, vt ritus ille, quem Nectarius sustulit, quemque olim Episcopi constituerant, confessionem publicam continuerit.

DICES, si peccata publicanda erant, cur oportebat Presbyterum illum secretorum tenacem, ac taciturnũ esse, qui pœnitentibus præsidebat? RESPONDEO, quia non omnia peccata publicanda erant, sed ea solùm ob quæ pœnitentia publica indicebatur. Itaq; audiebat Presbyter omnia omnino pœnitentium peccata; sed quæ occulta erant, secreta habebat, atque ad hoc taciturnitas exigebatur; quæ autem publica erant, licet multis fortâsse incognita, ea palàm in Ecclesia tanquam in theatro pandebantur.

ATQVE hinc fortè conciliari possunt diuersæ illæ narrationes Cassiodori, & Nicephori. Quod enim Cassiodorus dicit, visum esse priscis Episcopis, vt peccata publicè in Ecclesia tanquam in theatro, pronunciarentur, de publicis peccatis intelligi debet: quod autem scribit Nicephorus, graue visum esse, vt peccata coram cœtu multitudinis, quasi in theatro efferrentur; de peccatis occultis accipiendum erit.

Noluisse autem Episcopos illos, peccata occulta, sed publica duntaxat (in quo à Ruardo & Hasselano dissentire cogor) confessioni publicæ subiicere, tribus argumentis comprobabo.

PRIMVM testantur Sozomenus & Nicephorus locis notatis, ritum illum, quem Nectarius Cõstantinopoli sustulit,

Romæ

Romæ suo tempore integrè perseuerâsse, vt etiam in reliquis Occidentis Ecclesiis: ex Leone autem qui Sozomeni æqualis fuit, apertissimè constat, nunquam Romæ fuisse eiusmodi ritum, vt peccata occulta publicarentur. Siquidem in epistol. 80. ad Episcopos Campaniæ, vehementer obiurgat nescio quos Episcopos, qui omnia peccata Pœnitentium per libellum in Ecclesia recitari volebant: ac dicit; eam præsumptionem pugnare cum Apostolica regula, & ritum esse improbabilem, ac modis omnibus submouendum. Quare non fuit Romæ, neque in reliquo Occidente vnquam talis consuetudo, vt peccata omnia, quamuis secreta, publicè efferrétur, sed solùm in angulo Campaniæ, abusus quidam, qui etiam continuò sublatus fuit.

DEINDE, si peccata omnia etiam occultissima, publicanda erant, quorsum in Presbytero pœnitentiario taciturnitas illa, & secreta tenacitas requirebatur, cuius omnes Historici meminerunt?

DENIQVE, cùm secreta peccata in confessione excepta reuelare, sit contra Ius naturæ, vt Theologi docent, & contra Apostolicam regulam, vt S. Leo affirmat; si constitutio illa veterum Episcoporum id habuisset, optimo iure à Nectario abrogata fuisset, quin etiam mirum videri posset, à Gregorio Nazianzeno, Basilio, Athanasio, & ceteris Græcis Doctoribus, qui Nectarium præcesserunt, tolerari potuisse. Videmus autem nectarium ob eam rem potiùs reprehendi, quàm laudari, à Socrate, Sozomeno, Cassiodoro, Nicephoro, & ceteris Scriptoribus: non igitur probabile est, ritum quem veteres Episcopi introduxerant, id habuisse, vt secreta peccata publicæ confessioni subiicerentur.

¶ Illud etiam hoc loco est OBSERVANDVM, Presbyterum illum pœnitentiarium, non omnibus fidelibus, qui quocunque modo pœnitentiam agebant, sed solis publicis pœnitentibus præpositum fuisse: id quod tribus aliis argumentis demonstrari potest.

¶ PRIMVM, Sozomenus, vbi disertis verbis affirmâsset, constitutionem de Presbytero pœnitentiario, quam prisci Episcopi inuexerant, & Nectarius posteà Constantinopoli abrogauerat, Romę potissimùm accuratè seruari; continuò explicare

plicare cœpit ritum pœnitentiæ publicæ, quæ Romæ suo tempore seruabatur: igitur constitutio illa ad solos pœnitentes publicos pertinebat.

Deinde, nullo modo fieri potuit, vt vnus Presbyter satisfaceret tantæ multitudini, quanta Constantinopoli, vel in aliis ciuitatibus, pœnitentiæ remedio indigebat: non igitur omnes eum Presbyterum adire cogebãtur, sed ij solùm, qui pœnitentiam publicam suscipiebant.

Denique, apud veteres nomine Pœnitentium, soli publici pœnitentes intelligi solebant, vt in libro primo sub finem annotauimus: cùm igitur Historici sæpè citati dicunt, Presbyterum super Pœnitentes constitutum fuisse, id accipiendum est de iis, qui simpliciter Pœnitentes dicebantur, hoc est, de publicis.

Ex his, quæ hactenus dicta sunt, colligimus, constitutionem Episcoporum, de qua Historici loquuntur, id solùm complexam, vt qui publicè lapsi essent post Baptismum, ij ad sacram Eucharistiam non accederent, nisi Presbytero pœnitentiario priuatim omnia peccata sua confessi essent, & deinde ad eius arbitrium publicè coram cœtu Ecclesiæ peccata publica detexissent, & pœnitentiam publicam egissent. Quam constitutionem Socrates rectè vocat, appendicem additam ad veteres canones: nam ante exortam hæresim Nouati, nemo cogebatur certum Presbyterum adire, neque peccata vlla publicè confiteri. Consueuerant quidem aliqui iuxta consilium Sacerdotis, cui peccata omnia confessi fuerant, aliqua grauiora & publica publicè confiteri, vt ex Origene cognosci potest. Homil. 2. in Psalm. 37. tamen vt dixi, non tenebantur, sed satis erat, peccata omnia priuatim confiteri, & pœnitentiam priuatam vel publicam iuxta Sacerdotis imperium agere. Cæterùm post Nouati hæresim excitatam, placuit Episcopis aliquid addere, ne Nouatiani Catholicos reprehendere possent, quòd nimis facilè lapsos ad communionem admitterent. Hæc de primo capite.

Iam quod attinet ad Secundvm de flagitio Diaconi cum muliere, scribit Sozomenus, sed clariùs Nicephorus, occasionem illius flagitij fuisse, quòd mulier illa iussa esset

à Pres-

à Presbytero pœnitentiario in Ecclesia diutiùs permanen orationis causſa: ex eo enim, quod sæpè & diu mulier in Ec clesia morabatur, occasionem habuit Diaconus cum ea fla gitium perpetrandi. Porrò crimen hoc ad aures populi pe uenit, ex ipsius mulieris publica confessione. Tametsi enim peccatum occultum esset, neque Presbyter ei mandasset, ut illud populo patefaceret; ipsa tamen cùm alia peccata, quæ publica erant, publicè confiteretur, longius progressa quàm par erat, etiam hoc peccatum confessa est.

Narrat hoc totum SOCRATES: qui duplicem confes sionem illius mulieris distinctè refert. VNAM secretam coram solo Presbytero. ALTERAM publicam coram po pulo: *Mulier*, inquit, *nobilis ad Presbyterum pœnitentia rium accedit, peccata quæ post Baptismum commiserat, par ticulatim confitetur.* ecce priuatam confessionem omnium peccatorum: subiungit deinde mulctam iniunctam; *Pres byter*, inquit, *mulieri mandatum dat, vt ieiuniis, & conti nuis precibus se dederet, quo vnà cum peccatorum confessio ne, opus dignum pœnitentia ostenderet.* ecce satisfactionem post priuatam confessionem: addit deinde confessionem pu blicã, quæ fuerat illi iniuncta vnà cum ieiuniis, & precibus: *Mulier*, inquit, *longiùs in confitendo progressa, alterius culpa se ipsa insimulat: docet Diaconum Ecclesiæ cum ipsa dormi uisse.* vbi illud, *Longiùs in confitendo progressa*, id significat quod diximus; non fuisse mandatum mulieri vt peccatum illud publicè detegeret, sed ipsam ex indiscreta deuotione id feciſſe. Publicè autem confessam esse mulierem hoc suum facinus, docet Socrates his verbis, quæ superioribus conti nuò subiunxit: *Ob quod facinus hoc modo patefactum, Dia conus ab Ecclesia electus est: tumultus inde in populi multi tudine excitatus, &c.*

Quod ad TERTIVM pertinet: Abrogauit Nectarius omnium consensu, Presbyterum pœnitentiarium, id enim omnes Historici communiter tradunt. Abrogauit etiam Pœnitentiam publicam, nam ex occasione eius acciderat flagitium Diaconi cum muliere, & inde tumultus contra clerum exortus fuerat. Abrogauit denique Confessionem publicam, tùm quia pars erat pœnitentiæ publicæ, tùm quia

ex ea

ex ea cognitum fuerat sacrilegium Diaconi & mulieris: vtrũque enim populo displicebat; & tantum scelus in Ecclesia perpetratum, vt scribit Sozomenus; & ex eius publicatione magnam infamiæ notam ordini Sacerdotali inustam, vt tradit Socrates. Non autem abrogauit, nec abrogare potuit, Confessionem & Pœnitentiam priuatam.

Quare quod scribunt Socrates & Sozomenus, permissum esse à Nectario vt vnusquisq; secundum conscientiam suam ad sacra mysteria participanda ageret; non significat, permissum esse fidelibus, vt sine Confessione & iudicio Sacerdotis, sacræ mensæ participes fierent: sed vt non cogerentur adire publicum Ecclesiæ tribunal, verùm ipsi conscientiæ suæ rationem haberent, & si quidem sine peccato mortali essent, ad communicationem diuinorum mysteriorũ tutò accederent; sin autem, vnum ex Presbyteris eligerent, cui priuatim peccata sua confiterentur.

Esse autem hunc sensum eorum verborum, & à Nectario non fuisse Confessionem priuatam abrogatam, his argumẽtis confirmari potest. PRIMVM, non sustulit Nectarius, nisi appendicem ad veteres canones, quæ accesserat initio hæresis Nouatianæ: illa autem appendix, vt iam satis ostendimus, ad publicam tantùm Pœnitentiam pertinebat.

DEINDE non sustulit Nectarius, nisi id, quod necessarium erat ad sedandum populi tumultum, ex occasione detecti illius flagitij excitatum: ad hoc autem satis superq; erat, de medio tollere Confessionem & Pœnitentiam publicam, neque enim ex Confessione pœnitentiaque priuata vllus tumultus exoriri poterat.

TERTIO, post Nectarij tempora mansit semper in Ecclesia Græca, vsus Confessionis priuatæ, vt perspicuum est ex Chrysostomo, Nicephoro, Cartophylace, Concilio Trullano, aliisque testimoniis suprà citatis. Nulla autem historia refert, ab vllo Episcopo vel Concilio reuocatum esse ac retractatum id, quod Nectarius fecerat: non igitur abrogauerat ille Confessionem priuatam.

QVARTO Sozomenus, qui fusiùs historiam istam conscripsit, & quem Aduersarij potissimùm citant, affirmat Deum ipsum præcepisse, vt pœnitentibus venia daretur, & necessa-

riam esse Confessionem: idem autem Sozomenus non reprehendit Nectarium, vt euersorem Iuris diuini, sed tantùm dubitanter, & modicè illum carpit, quòd occasionem sustulerit peccata inuicem arguendi. Neque vllus alius scriptor in tot annorum centuriis Nectarium accusauit: quòd certè multi fecissent, si rem tam necessariam, & ab Apostolorum temporibus in Ecclesia frequentatam, ipse vnus Episcopus abrogare tentasset.

QVINTO, ipsi etiam Aduersarij non admittunt homines ad Eucharistiam, nisi priùs exploratos, vt intelligi potest ex Philippo in Confessione Augustana, art. de Confessione, vbi sic ait: *Confessio apud nos non est abolita: non enim solet porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis, & absolutis.* Item ex Caluino, qui lib. 3. Instit. cap. 4. §. 13. sic ait: *Interim quin sistant se oues Pastori quoties sacram Cœnam participare volunt, adeò non reclamo, vt maximè velim hoc vbiq; obseruari.* Quis igitur credat, Nectarium tam fuisse imprudentem, vt non videret, quàm malum esset, permittere vnicuique accessum ad sacra mysteria, sine vlla purgatione ac reconciliatione? Hæc de historia Nectarij hoc loco sufficiant.

Non ignoro Thomam Waldensem in 2. tomo, cap. 141. in ea sententia fuisse, vt existimaret, à Nectario Confessionem simpliciter abrogatam fuisse, eumque in ea re grauiter errasse: sed non facilè id concederem, tum quod Nicolaus Papa in epist. ad Photium, quæ recitatur in VIII. Synodo act. 4. Nectarium vocet Hæreticorum expugnatorem, & Ecclesiarum defensorem; tum quod Nectarij sententiam S. Ioannes Chrysostomus apertissimè tueatur, vt in sequenti capite ostendemus; tum denique, quod Nectarij sententiam omnes Orientis Ecclesiæ sequutæ sint.

Scio etiam, quibusdam visum esse, totam hanc historiam esse confictam à Socrate: sed non facilè adduci possum, vt credam historiam illam falsam esse, quæ tum scribebatur, cùm adhuc viuerent, qui rei gestę interfuerant; præsertim cùm res, quæ narratur, non in angulo aliquo, sed in vrbe celeberrima, conscio populo vniuerso contigisse dicatur.

CAPVT

CAPVT XV.

Soluitur argumentum tertium Ioannis Caluini.

PERGIT Caluinus in eodem capite sectione 8. & adducit Chrysostomum: *Hanc*, inquit, *abrogationem tot locis euidenter* CHRYSOSTOMVS *testatur, Constantinopolitanæ & ipse Ecclesiæ Præsul, vt mirum sit, istos audere contrà mutire. Peccata tua (inquit homil. 2. in Psalm. 50.) dicito, vt deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quæ peccasti, dicito quotidie ea in anima tua: non dico, vt confitearis conseruo tuo, qui exprobret; dicito Deo, qui curat ea.*

ADDIT ibidem Caluinus alia loca similia eiusdem Chrysostomi, ex serm. de Pœnitentia & Confessione, item ex homil. 5. de incomprehensibili natura Dei, item ex homil. 4. de Lazaro. Addit Philippus in Confessione Augustana, artic. de Confessione, alium locum similem superioribus, ex hom. 31. in cap. 12. epist. ad Hebr.

RESPONDEO, CHRYSOSTOMVM, qui Nectarij successorem se agnoscebat, diligenter, vt par erat, iudicium prædecessoris sui defendere voluisse, sic tamen, vt veritati, & fidei nulla in re detrimentum adferret. Quemadmodum igitur Nectarius non Confessionem priuatam, sed publicam abrogauit: sic etiam Chrysostomus passim Confessionem publicam carpit, priuatam autem nusquam reprehendit.

Id perspicuum est ex omnibus locis, quæ vel obiecta sunt ab Aduersatiis, vel obiici potuissent. Nam homilia secunda in Psalm. 50. cùm ait: *Non dico, vt confitearis conseruo tuo, qui exprobret;* apertè indicat se loqui de Confessione publica, ex qua exprobratio sequi solebat. Nam vt refert ORIGENES homilia 2. in Psalm. 37. cùm publica fieret Confessio, non deerant qui exprobrarent: *Si huiusmodi*, inquit, *homo memor delicti sui, confiteatur quæ commisit, & humana confusione parui pendat eos, qui exprobrant eum confitentem, & notant, vel irrident, &c.* ex priuata autem Confessione nulla sequi potest exprobratio, tum quòd sine testibus ea confessio fiat, tum quòd arctissimo vinculo teneantur Sacerdotes altissimo silentio tegere, quæ in priuata Confessione

audierunt. Quod igitur CHRYSOSTOMVS ait homil. citata in Psalm. 50. *Si confunderis alicui dicere, qui a peccasti*, intelligi debet ad hunc modum: Si confunderis alicui dicere, qui exprobrare possit, id est, publicè, vt ipse continuò explicat, cùm ait: *Non dico, vt confitearis conseruo tuo, qui exprobret.*

Idem Chrysostomus hom. de Pœnitentia & Confessione, qui est secundus locus à Caluino adductus, sic ait: *Nunc autem neque necessarium præsentibus testibus confiteri, &c.* vbi videmus confessionem illam improbari; quæ fit coram testibus, quamque Nectarius abrogauerat: siquidem verba illa: *Nunc autem neque necessarium*, notant, aliquando fuisse necessarium coram testibus confiteri, sed eam necessitatem tunc fuisse sublatam.

Item hom. 5. de incomprehensibili natura Dei: *Non te*, inquit, *in theatrum conseruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo.* Hîc etiam cernere est, quàm apertè Chrysostomus alludat ad illam veterem Episcoporum constitutionem, qui teste Sozomeno in Tripart. lib. 9. cap. 35. voluerant, vt quasi in theatro peccata panderentur: quam constitutionem Nectarius, vt sæpè diximus, abrogauit.

Idem in hom. 4. de Lazaro: *Caue*, inquit, *homini dixeris, ne tibi exprobret.* Et infrà: *Non cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes: mihi soli dic peccatum, priuatim, &c.* Idem hom. 31. in epist. ad Hebr. *Non tibi*, inquit, *dico vt te prodas in publicum, neque vt te apud alios accuses.* Idem hom. 8. de Pœnitentia: *Non reueles*, inquit, *vlcus, non in commune theatrum accusationem producas, non delictorum testes statuas.* Idem hom. de publicano ad cap. 18. Lucę: *Admoneo te vt assiduè confiteare: neque enim te ad theatrum duco conseruorum tuorum, &c.* Ex his locis euidenter colligitur, Chrysostomum de publica Confessione loqui, cùm à confessione hominibus facienda populum dehortatur.

AT inquies, Confessioni quæ fit hominibus, CHRYSOSTOMVS opponit Confessionem, quæ fit soli Deo in anima, siue intra conscientiam confitentis, cogitatione, non lingua; igitur excludit omnem confessionem quæ fit hominibus, siue publicam siue priuatam: non enim Confessio priuata fa-

ta facta coram Sacerdote, dici potest facta esse in anima, siue intra conscientiam, siue cogitatione, non lingua. Verba eius hæc sunt, hom.2. in Psal.50. *Si confunderis dicere alicui quia peccasti, dicito ea quotidie in anima tua.* Homil. de Pœnitentia & Confessione: *Nunc autem neque necessarium est præsentibus testibus confiteri: cogitatione fiat delictorum exquisitio: absque teste sit hoc iudicium: solus te Deus confitentem videat.* Hom.31. in epist. ad Hebræos: *Ante Deum confitere peccata tua: apud verum Iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, non lingua, sed conscientia tua memoria.* Homil.8. de Pœnitētia: *Non delictorum testes statuas: intus in conscientia, astante nemine, præter eum, qui cuncta videt, Deum, reforma quod deliquisti.*

Respondeo, Chrysostomū in his locis opponere Confessioni publicæ, confessionem, quæ fit soli Deo in conscientia, sine sono verborum: quia non loquitur de Confessione, vt ordinatur ad Absolutionem Sacerdotalē, quæ propriè pars est Sacramenti Pœnitentiæ essentialis; sed de Confessione vt ordinatur ad confusionem & erubescentiam, quæ pars dici potest Satisfactionis. Illa enim Confessio publica, quam sustulit Nectarius, non erat instituta, vt per eam Sacerdos cognosceret peccata pœnitentis, & inde rectè iudicaret, esset ne pœnitens ligandus, vel absoluendus, aut quæ Pœnitentia imponenda esset: sed solùm vt pœnitens publica illa confusione accepta, partem pœnæ, quæ peccatis eius debebatur, lueret. Porrò Chrysostomus rectè monet, non esse necessarium ad eiusmodi finem obtinendū, publicè, vel etiam priuatim confiteri hominibus: sed satis esse, cum dolore & lachrymis confiteri Deo, & sic satisfacere, adiunctis precibus, eleemosynis, ieiuniis, aliisque piis, laboriosisq; operibus. Quod autem ad alium finem, nimirum, vt Sacerdos nouerit morbos pœnitentis, quibus medicinam Pœnitentiæ applicare debet; necessaria sit Confessio, ostendimus suprà ex lib.2. de Sacerdotio, eiusdem Chrysostomi, nec non ex testimoniis Basilij, Nisseni, & aliorum Patrum Græcorum, à quibus nullo modo credibile est Chrysostomum dissensisse.

Adde quòd si Chrysostomus in locis suprà citatis, de Confessione respectu cuiuscunque finis loqueretur; non solùm

lùm nobiscum, & cum tota Ecclesia, sed etiam cum Aduersariis nostris pugnaret. Aduersarij enim confessionem saltem aliquorum grauium delictorũ coram Ministro vtilissimam vel etiam necessariam esse censent: Chrysostomus autem confessionem coram hominibus non solùm dicit non esse necessariam, sed etiam apertè damnat, ac reiicit; sic enim loquitur homil. 4. de Lazaro: *Caue homini dixeris, ne tibi exprobret.* & homil. 8 de Pœnitentia: *Non reueles Deo, non delictorum testes statuas.* Quare Chrysostomus solùm Confessionem publicam reiicit, vt erat pars quædam Satisfactionis ex quo sequitur, Confessionem etiam priuatam, non esse necessariam ad illum eundem finem, licet ad alium finem necessariam esse, neque ipse hoc loco neget, & alibi satis aperte confirmet.

CAPVT XVI.

Argumentum quartum Caluini.

POST obiectionem illam ex Chrysostomo, Caluinus multa disserit in eodem capite, à sectione 9. vsque ad 16. de variis Confessionum formis: non pauca etiam more suo, non tam argumentando, quàm calumniando, dicit in decretum Concilij Lateranensis. Sectione autem 16. redit ad argumenta, atque obiicit verba illa Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* & illa Psalm. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt super caput meum*, ex quibus locis ita concludit: *Quis suorum peccatorum nunc supputationem cogitet, vbi Dauidem videt suorum numerum inire non posse?* Deinde sectione 17. & 18. rem exaggerat multis verbis, quæ frustra hoc loco adscriberentur: summa est, enumerationem peccatorum esse impossibilem, & idcircò neque a Deo fuisse imperatam, neque ab Ecclesia imperari iure potuisse.

SED obiectio ista, qua etiam vtitur Philippus in Confessione Augustana, & ceteri Sectarij passim, non modò per se tenuis est, sed etiam ex verbis eiusdem Caluini eodem in loco positis, apertissimè soluitur. Docet enim Caluinus, sectione 18. in Confessione quæ Deo fit, non satis esse, generatim

confiteri ac dicere, Peccator sum: sed oportere quantum in nobis est, singula peccata accuratè confiteri. Quod idem Catholici omnes docent de Confessione quæ fit Sacerdoti. Neque enim iubent omnia omninò peccata enumerari, sed ea solùm, quæ post diligentem excussionem memoriæ occurrunt: diligentem autem excussionem vocant, quam in rebus grauioribus ordinariè homines adhibere solent. Denique id solum iubent, vt peccata omnia, quantum in nobis est (qua phrasi Caluinus vtitur in explicanda Confessione quæ Deo fit) enumeremus, dum coram Sacerdote conscientiam nostram aperiemus.

Quæcunque igitur Caluinus obiicit contra enumerationem peccatorum in Confessione quæ fit homini, eadem obiici possunt contra enumerationem peccatorum in Confessione quæ fit Deo. Nam si illa enumeratio est impossibilis, & hæc est impossibilis: si illa est crudelis carnificina, & hæc est crudelis carnificina: si illa facit hypocritas, & hæc facit hypocritas: & contrà, si hæc ab his incommodis libera est (vt Caluinus dicere cogitur) quia non est facienda, nisi quantum in nobis est; & illa ab his incommodis libera est, quia non est facienda nisi quantum in nobis est: & quemadmodum in Confessione quæ Deo soli fit, post enumerationem eorum, quæ recordamur, addimus: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine*, &, *Peccaui super numerum arenæ maris:* & tamen omnium peccatorum indulgentiam exspectamus: sic etiam in Confessione quæ fit homini, vel potius per hominem Deo: post enumerationem eorum quæ recordamur, addimus: *Delicta quis intelligit, &c.* nihilominùs integram peccatorum omnium indulgentiam exspectamus.

CAPVT XVII.

Diluitur argumentum quintum Caluini.

VLTIMA Caluini obiectio habetur in eadem sectione 18. vbi ex verbo Dei iactat se demonstrasse, sine Confessione aut eius voto, posse homines iustificari: *Non alia*, inquit, *nunc est peccatorum remissio, quam semper fuit. Quotquot remissionē peccatorum à*

Christo obtinuisse leguntur, non leguntur in aurem Sacrificuli cuiusdam confessi, nec sanè confiteri poterant, vbi nec Sacrificuli Confessionarij erant, nec ipsa etiam Confessio: & multo postea seculis inaudita fuit haec Confessio, quibus sine hac conditione remittebantur peccata. Sed ne quasi de re dubia longiùs disceptemus, Verbum Dei apertum est, quod æternum manet: Quotiescunque ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Huic Verbo, qui aliquid audet adijcere, non peccata ligat, sed Domini misericordiam.

HAEC obiectio quatuor quasi membris continetur, quæ singillatim excutienda sunt. PRIMVM assumit Caluinus, non aliam esse nunc remissionem peccatorum, quàm semper fuit: & quia Confessio auricularis non semper fuit, inde colligi vult, eam non esse ad iustificationem impij necessariam.

SED si hæc argumentatio aliquid verè concluderet, non solùm Confessio, sed etiam Baptismus in discrimen adduceretur: nam vt Confessio, ita etiam Baptismus nõ semper fuit, & tamen scriptum legimus Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum*: quæ tempore legis veteris nusquam legebantur. Quare si nunc est remissio peccatorum, quæ semper fuit; aut Baptismus nunc necessarius non est, & Christus (quod absit) mentitur; aut ab initio seculi, Baptismus ex aqua & Spiritu sancto necessarius fuit, quod nemo sanæ mentis dicere potest. Quemadmodum autem ex Euangelio demonstramus, nunc Baptismum ad remissionem peccatorum requiri, qui in lege veteri non requirebatur; quia scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* sic etiam ex Euangelio demonstramus, Confessionem peccatorum ad iustificationem hoc tempore necessariam esse, quæ tempore Patrum Testamenti veteris necessaria non erat: quia scriptum est Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* quod in lege veteri scriptum non erat.

DEINDE assumit Caluinus, eos omnes, quibus Christus peccata dimisit, sine Confessione auriculari iustificatos fuisse: ex quo concludi vult, nunc etiam sine Confessione auriculari homines iustificari posse.

SED

SED facilis est solutio, eaque triplex. PRIMVM enim, quo tempore Christus propriæ vocis ministerio homines iustificabat, nondum Sacramentum Confessionis instituerat: proinde nihil est mirum, si absque Confessione pœnitentes reconciliauit. DEINDE Christus auctor Sacramentorum, à Sacramentis suis non dependebat, & ideò non modò sine Confessione, sed etiam sine Baptismo peccata interdum remittebat. DENIQVE Christus Deus erat, & ideò peccata contra se, suamque legem facta, simpliciter donare poterat: nos autem ministri sumus, neque vt Domini, sed vt Iudices à Domino constituti, vel soluimus, vel ligamus; quare necesse habemus, causas diligenter expendere, & ex ipsa reorum Confessione diiudicare, quid in re tanta sit nobis agendum, ne fortè perperam ligemus, aut soluamus, & dum hominibus peccata remittimus, Dominum offendamus.

TERTIO Caluinus assumit, multis posteà seculis inauditam fuisse hanc Confessionem.

SED hoc falsum esse Caluinus ipse testatus est in hoc eodem capite §. 7. cùm ait: *Miror qua fronte ausint contendere, Confessionem, de qua loquuntur, Iuris esse diuini: cuius equidem vetustissimum esse & sum fatemur.* & quamuis id Caluinus non diceret, testimonia à nobis allata, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, & aliorum, ad quæ Caluinus respexit, cùm vsum Confessionis, de qua loquimur, vetustissimum esse confessus est, planè euincerent, falsum esse quod hoc loco idem Caluinus ait, multis seculis post Christum inauditam fuisse hanc Confessionem.

QVARTO denique adiungit verba illa Ezechielis, cap. 33. *Quotiescunq; ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* ex quibus euidenter concludi existimat, sine Confessione aut eius voto, remitti posse peccata.

SED hoc argumentum adeò non timuit S. Leo, vt in eadem epist. 91. ad Theodorum, hunc ipsum locum Ezechielis adduxerit, vbi paulò antè scripserat, Deum ordinasse, vt sine Sacerdotum supplicatione indulgentia diuina nequeat obtineri. Et iure non venit in mentem sancto Leoni, vt hoc argumentum timeret, cùm non ignoraret neminem esse, qui vt oportet, ingemiscat, qui non cupiat ea remedia animæ suæ

vulneribus applicari, quæ Deus pro temporum varietate instituit. Alioqui si simpliciter gemitus quicunque sufficeret ad salutem, non solùm Confessio, sed etiam Baptismus necessarius non esset: addo etiam, sine fide, spe, & charitate hominem iustificandos; quis enim prohibet, quo minus ob solum temporale damnum aliquis ingemiscat? Quemadmodum igitur in eo gemitu, cui salus à Deo promittitur, includitur fides, spes, charitas, peccati detestatio, & propositum vitæ melioris, ita etiam Baptismi aut Confessionis votum ac propositum continetur: & sicut non addit ad verba Domini, sed illa congruenter exponit, qui ad iustificationem præter gemitum, fidem, spem, charitatem, & alia quæ diximus, exigit; sic etiam non addit, sed exponit, qui præter gemitum, votum Baptismi aut Confessionis requirit.

CAPVT XVIII.

Diluitur I. obiectio Martini Kemnitij.

MARTINVS Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 976. & sequentibus, multa argumenta contra necessitatem Confessionis adducit, quæ cùm ex Caluini Institutionibus ferè deprompta sint, dissoluta videri possunt. Percurram nihilominùs omnia, vt vel ea soluam, vel iam soluta esse ostendam.

PRIMA obiectio habetur pag. 986. vbi hoc argumentum Kemnitius facit: *Non aliter Christus Apostolos misit, quàm ipse missus fuerat. Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. At ipse ad generalem confessionem, vel ore, vel signis aliis expressam; Absolutionem impertiebatur, neq; singulorũ peccatorum enumerationem exigebat, vt patet Lucæ 7. de peccatrice, & Matth. 9. de Paralytico: non igitur debent Ministri à pœnitentibus exigere singulorum peccatorum enumerationẽ.*

RESPONDEO, verba illa: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, non ita accipienda esse, quasi eodem modo debuerint Apostoli omnia facere, quo à Christo ipso fiebant: alioquin enim non debuissent, Actor. 2. Apostoli baptizare in remissionem peccatorum, quia Christus sine Baptismo peccata remi-

sit

sit Magdalenæ, & Paralytico: nec debuissent Actor. 8. per impositionem manuum Spiritum sanctum dare, quia Christus non manus imponendo, sed insufflando Spiritum sanctum dedit Ioan. 20.

IGITVR misit Christus Apostolos, sicut ipse missus fuerat à Patre; quia potestatem eis dedit ligandi & soluendi, vt ipse à Patre acceperat: quæ est Chrysostomi expositio. Sed tamen accepit ipse vt Filius, & proinde talem, ac tantam, vt posset etiam sine Sacramentis iustificare: dedit autem eam Apostolis, vt ministris, ac seruis, ac per hoc longè minorem, & Sacramentis, aliisque mediis à se institutis alligatam.

MISIT ETIAM Christus Apostolos, vt ipse à Patre missus fuerat, quia ad id eos misit, ad quod ipse fuerat missus, videlicet ad reconciliandos homines Deo, ad Euangelium prædicandum, ad Ecclesiam propagandam: quæ est expositio Cyrilli.

DENIQVE misit Christus Apostolos, vt ipse à Patre missus fuerat, quia misit eos, non ad delitias, sed ad crucem, licet vehementer amaret: quemadmodum ipse à Patre infinito amore diligebatur, & tamen ad passionem, & mortem, non ad mundi gaudia mittebatur: quæ est explicatio sancti Gregorij, Homil. 26. in Euangelia.

CAPVT XIX.

Diluitur II. obiectio Kemnitij.

SECVNDA obiectio Kemnitij habetur pag. 1007. vsque ad pag. 1014. vbi argumentum ducit ex historia Nectarij, cuius hæc est summa: *Confessio publica abrogata fuit, & mutata in priuatam ab Episcopis, tempore Decij Imperatoris, & postea, Confessio autem priuata abrogata fuit tempore Nectarij: igitur nec publica, nec priuata Confessio necessaria est Iure diuino; neq; enim sancti illi Patres Ius diuinum tollere ausi fuissent.*

Confirmat etiam hoc argumentum Kemnitius ex historia Socratis, lib. 5. cap. 19. vbi legimus mulierem quandam confessam esse Presbytero pœnitentiario κατὰ μέρος, id est, ex parte: ex quo sequitur, non fuisse tunc necessarium, confiteri omnia

omnia peccata integrè Iure diuino. Confirmat rursus ex eadem historia, vbi legimus, vnum fuisse Presbyterum Pœnitentiarium in tota Ecclesia Constãtinopolitana. Hinc enim colligimus, nõ fuisse necessarium eo tempore, vt singuli peccata omnia confiterentur; neque enim in tam ampla vrbe, vbi erant 60. Presbyteri, tempore Iustiniani, potuisset vnus Presbyter, tot ac tam longas Confessiones audire.

RESPONDEO, totum hoc argumentum ex imperitia coagmentatum esse. NAM quòd primo loco Kemnitius dicit: Confessionem publicam abrogatam fuisse tempore Decij ab Episcopis; falsum est, & ex ignorantia manifesta profectum. Nam quòd Sozomenus scripsit, iuxta fidem Cassiodorii in hist. Tripartita, lib.9.cap.35. visum esse sacerdotibus ab initio vt peccata tanquam in theatro panderentur: refert Kemnitius ad ea tempora, quæ Nouatianam hæresim, & imperium Decij præcesserunt. DEINDE, vult istam constitutionem de publica Confessione facienda, abrogatam fuisse ab Episcopis, qui fuerunt tempore hæresis Nouatianæ, Decio imperante; & hanc esse appendicem illam de qua loquitur Socrates.

SED toto cœlo aberrat. Sozomenus enim cùm dicit (iuxta fidem Cassiodori) visum esse Episcopis, qui ab initio fuerunt, vt peccata tanquam in theatro panderentur; loquitur de constitutione facta tempore Nouatianæ hæresis, non de aliqua alia priore: & hæc ipsa constitutio, non autem huius constitutionis abrogatio, est appendix, de qua loquitur Socrates; proinde tãtùm abest, vt tempore Decij fuerit abrogata Confessio publica, vt potiùs tunc primum fuerit ab Episcopis imperata.

Id autem ita esse, probatur PRIMO. Si Episcopi tempore Decij abrogâssent Confessionem publicam, & solùm priuatam retineri voluissent, vt Kemnitius dicit: illa non fuisset appendix, siue additio ad veterem canonem, sed potiùs detractio, siue abrogatio veteris canonis. At vera fuit additio atque appẽdix, teste Socrate, vt eam etiam vocat Kemnitius, quam Episcopi tempore Decij fecerũt: ergo non abrogârunt Confessionem publicam, sed eam potiùs addiderunt ad priuatam.

SECVN-

SECVNDO, si tempore Decij abrogata fuisset Confessio publica, non potuisset accidere scandalum tempore Nectarij ex Confessione, neque vlla fuisset caussa, cur Nectarius Presbyterum pœnitentiarium de Ecclesia tolleret: constat enim ex Socrate, scandalum illud ex publica Confessione mulieris natum esse.

TERTIO, Sozomenus scribit, ab illis ipsis Episcopis constitutum fuisse Presbyterum pœnitentiarium, qui decreuerat, peccata quasi in theatro publicè esse pandenda. Sed Presbyterum pœnitentiarium constitutum fuisse tempore Decij, scribit Socrates: ergo decretum illud de Confessione publicè facienda, ab Episcopis illis editum est, qui fuerunt tempore Decij, non autem ab antiquioribus, vt Kemnitius somniat.

NEQVE obstat, quod Sozomenus dicat, decretum illud factum esse ab Episcopis, qui ab initio fuerunt: nam qui fuerunt tempore Decij, dicuntur fuisse ab initio, quia proximi fuerunt temporibus Apostolicis, & multò antiquiores erant, quàm esset Nectarius, qui decretum illorum sustulit, aut Sozomenus, qui sublatum retulit.

QVARTO, Sozomenus scribit, decretum Episcoporum, qui ab initio fuerunt, quique Presbyterum pœnitentiarium constituerunt, à Nectario abrogatum fuisse. Constat autem ex Socrate, à Nectario abrogatum decretum Episcoporum, qui tempore Decij Ecclesias gubernabant: iidem igitur sunt Episcopi, qui ab initio apud Sozomenum, & qui tempore Decij apud Socratem fuisse dicuntur. Quare appendix, de qua loquitur Socrates, est ipsa constitutio, de qua loquitur Sozomenus, non autem eius abrogatio, vt sine vlla caussa fingit Kemnitius.

PORRO, hoc fundamento euerso, ruit ædificium totum argumenti Kemnitiani. Nam quòd secundo loco Kemnitius affirmat, Confessionem priuatam abrogatam fuisse à Nectario; falso nititur fundamento, quod videlicet appendix ad veterem canonem, quam Nectarius sustulit, fuerit mutatio Confessionis publicæ in priuatam. PRAETEREA cap. 14. demonstrauimus contra Caluinum, Confessionem publicam, non autem priuatam, à Nectario abrogatam fuisse.

QVOD

QVOD etiam Kemnitius dicit in confirmatione primæ mulierem quandam confessam esse ex parte, non autem integrè: ex peruersa interpretatione Græcæ vocis natum est; illa enim κατὰ μέρος, non significat hoc loco, ex parte, sed particulatim, vt reddidit Ioannes Christophorsonus, omnium in dicio græcæ linguæ peritissimus. Ex quo intelligimus, fœminam illam confessam esse in particulari omnia peccata, vt Catholici faciunt, non autem generatim, vt faciunt Lutherani.

QVOD denique in 2. confirmatione Kemnitius addit, non potuisse tot Confessiones ab vno Presbytero audiri, iam suprà explicatum est in solutione 2. obiectionis Caluini, cap. 14. vbi ostendimus, Presbyterum illum, non omnium pœnitentium Confessiones audire debuisse, sed eorum tantùm, qui publicam pœnitentiam agebant.

CAPVT XX.

Diluitur III. obiectio Kemnitij & simul obiectiones Brentij.

TERTIA obiectio Kemnitij, quæ habetur pagina 1019. sumitur à testimoniis Patrum: ac præter loca quædam sancti Ioannis Chrysostomi, ad quæ responsum est suprà, cap. 14. adducit PRIMO CASSIANVM, qui Collat. 20. cap. 8. sic loquitur: *Quòd si verecundia retrahente reuelare coram hominibus erubescis, illi quem latere non possunt confiteri iugi supplicatione non desinas, qui & absq; vllius verecundiæ publicatione curare, & sine improperio peccata donare consueuit.*

Sed non potest dubium esse, quin Cassianus doctorem suum Chrysostomum sequutus sit, & ideò in eundem sensum hæc eius verba accipienda sint, in quem accipienda esse demonstrauimus verba Chrysostomi, cap. 15. quanquam Cassiani verba faciliùs explicentur, cùm nihil adiunctum habeant, vnde excludi videatur Confessio priuata. Quod enim ille dicit in numero multitudinis: *Si reuelare coram hominibus erubes-*

rubescis, ad Confessionem publicam pertinet, quæ coram multis fieri solebat: quod autem addit, Deo esse confitendum, commodè accipi potest de Confessione, quæ fit Deo per Sacerdotem. Nam circumstantiæ illæ: *Qui & absq; verecundia publicatione, & absq; improperio peccata donare consuevit*, satis apertè indicant, Confessionem illam notari, ex qua publicatio, & improperium sequebatur: quæ duo longè absunt à Confessione secreta, quæ fit vni soli, vt locum Dei tenet.

Secvndo loco adducit Origenem, qui homil. 2. in Leuiticum, enumerat varios modos, quibus peccata purgantur, & inter eos ponit Confessionem, quæ fit sacerdoti: ex quo sequitur, vt licet Confessio peccatorum sacerdoti facti, sit vtilis, non sit tamen necessaria.

Sed facilis est responsio. Modi siquidem illi, quos eo loco ponit Origenes, non sunt omnes, & singuli per se sufficientes ad peccati remissionem, sed plerique eorum includunt alios, saltem in voto: hi sunt enim modi, quos ille enumerat: *Baptismus, Martyrium, Eleemosyna, Iniuriarum condonatio, Conuersio peccatoris, Charitas, & Pœnitentia, siue Confessio.* Certum autem est, solam Eleemosynam, aut iniuriæ condonationem, aut cætera, quæ ibi enumerantur, sine Baptismo in re vel in voto, non sufficere ad iustificationem, licet suo modo iuuent: & quemadmodum non baptizatis illa non sufficiunt sine Baptismo, ita etiam baptizatis illa non sufficiunt sine Confessione, vel in re vel in voto. Denique obseruent Lutherani, inter tot modos ab Origene numeratos, nullum locum fidei esse tributum, cui soli tribuere solent ipsi iustificationem: ex quo admittere vel inuiti coguntur, nullũ eorum modorum per se solum sufficere.

Hvc referri possunt duo alia testimonia Patrum, quæ omissa sunt à Kemnitio, sed citata à Brentio in Confessione Wirtembergensi, cap. de Confessione.

Primvm testimonium est Avgvstini, lib. 10. Confess. cap. 3. vbi sic legimus: *Quid mihi est cum hominibus, vt audiant Confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos: curiosum genus ad cognoscendam alienam vitã, desidiosum ad corrigendam suam?*

Sed

SED hoc nihil est aliud, nisi simplicibus imponere: nemo enim libros illos legit, qui nesciat, Confessionem, de qua loquitur Augustinus non esse Confessionem sacramentalem, sed confessionem peccatorum præteritorum, ac per Baptismum dimissorum, ad eum finem institutam, vt inde cognoscatur & laudetur misericordia Dei.

ALTERVM testimonium est AMBROSII, lib. 10. in Lucam cap. 96. vbi sic legimus: *Petrus doluit, & fleuit, quia vt homo errauit, non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuit, lachrymas eius lego, Satisfactionem non lego.* Et infrà: *Lauent lachryma delictum, quod voce pudor est confiteri.*

Respondeo PRIMVM eo tempore nondum institutam fuisse Confessionem sacramentalem, ac per hoc nihil esse mirum, si Petri confessio non legatur. Dico DEINDE sanctum Ambrosium loqui de lachrymis, quæ Confessionem quandam continent, vt cùm quis conuictus erroris ab alio, non voce, sed lachrymis fatetur errorem. Sic enim S. Petrus, cùm sciret Christo notum fuisse crimen suum, non voce, sed lachrymis Confessus est: id quod omninò sufficit in Confessione, quæ fit Deo, qui omnia nouit. Quod autem S. Ambrosius in lachrymis B. Petri confessionem agnouerit, perspicuum est ex illis verbis: *Maluit Petrus suum accusare peccatum, vt iustificaretur fatendo, quàm grauaretur negando. Iustus enim in principio accusator est sui: & ideò fleuit.* item ex illis: *Verecundæ lachrymæ sine horrore culpam loquuntur: lachrymæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur.* Quæ omnia accipienda sunt de Confessione, quæ fit Deo, aut etiam homini, qui crimen anteà nouerit.

CAPVT XXI.

Soluitur IV. obiectio Kemnitij.

QVARTA Kemnitij obiectio habetur pag. 1024. vbi sex causſæ numerantur, ob quas Lutherani reiecerunt Confessionem, in qua enumerantur omnia peccata. *Hæc est,* inquit, *vetus illa carnificina conscientiarũ, quam gladio Spiritus Ecclesiæ nostræ excusserunt, propter multas grauissimas causſas.* PRIMO, *quia impo-*

imponitur conscientiis, cùm nec Christi nec Apostolorum, vel præceptum, vel exemplum habeat. SECVNDO, *nullam in verbo Dei promissionem habet.* TERTIO, *Euangelium transformat in legem: statuit enim remissionem pendere ex enumeratione.* QVARTO, *gratuitæ condonationi substituit meritum enumerationis, & satisfactionis. Confessionem meritoriam esse ad culpæ remissionem, pœnæ diminutionem, paradisi apertionem, & salutis fiduciam, Scholastici expressè tradunt.* QVINTO, *conscientiam adducit in dubitationem, & desperationem, scrupulosa illa enumeratione: videns enim se non posse omnia delicta colligere, nunquam acquiescit; dubitatio verò extinguit fidem.* SEXTO, *exigit rem impossibilem, constat enim plurima peccata nos nec intelligere, nec meminisse, iuxta illud, Delicta quis intelligit?*

RESPONDEO, tam esse veras istas caussas, quàm est elegans illa sententia, qua dicitur, Carnificina gladio excuti. Ac PRIMAM quidem caussam falsam esse, cognosci potest ex iis, quæ suprà à nobis disputata sunt, vbi ex Euangelio, ex Actis Apostolorũ, & ex epistolis Pauli, Ioannis, & Iacobi, Confessionem deduximus omnium peccatorum.

SECVNDAM caussam falsam esse, testantur illa verba Domini, Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Neque enim (vt suprà docuimus) scire possunt Sacerdotes, quæ peccata remittere, & quæ retinere eos oporteat, nisi peccata ipsa plenè, atque integrè nouerint. Item illa 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra.*

TERTIA caussa calumniam manifestam, ac mendacium continet. Neque enim ita pendere remissionem ab enumeratione, Catholici docent, vt nisi quis omnia peccata enumerare potuerit, reconciliari nequeat: siquidem facilè potest accidere, vt vel propter obliuionem, vel propter ignorantiam, vix minimam partem suorum criminum quis aperiat, & tamen absoluitur, & verè absolutus creditur ab omnibus peccatis.

NEQVE verò Euangelium in legem conuertit quicunque cõditionem alicuius operis exigit ad iustificationem, nisi totum Euangelium negare velimus. Quid enim sonant verba

illa: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Ioan. 3. &, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Ioan. 6. &, *Nisi Pœnitētiam habueritis, &c.* Lucæ 13. &, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Matth. 19. & alia permulta, nisi conditionem? Deinde si Euangelium in legem conuerteret, quicunque diceret remissionem peccatorum pendere aliquo modo ab enumeratione, quæ fit in Confessione coram Sacerdote: in eundem errorem incideret, qui diceret, remissionem pendere ab enumeratione, quæ fit in Confessione coram Deo. At hoc ipsum, ex doctrina veterum Patrum, disertis verbis affirmat Kemnitius, pag. 982. vbi sic loquitur: *Dicunt Patres, peccata confessione reuelanda, in specie expendenda, curiosius discutienda, explicanda, detegenda, enumeranda: dicunt peccata solui per Confessionem; impossibile esse saluari citra Confessionem. Sed Chrysostomus addit interpretationem; hæc intelligenda esse non de externa confessione homini facienda, sed de interna, quæ Deo fit.* Hæc ille. Non disputo nunc, an sententiæ Patrum patiantur interpretationem istam, & num ad eam solam Confessionem pertineant, quæ Deo fit: sed tamen nemo, opinor, tam excors erit, qui non videat Kemnitium ex sententia Patrum id admittere, quod paulò pòst in Catholicis reprehendit, nimirum remissionem ab enumeratione pendere.

Qvarta caussa similis est tertiæ. Scholastici enim Doctores tradūt quidem, multùm conferre tum Confessionem, tum Satisfactionem ad salutem; sed nec dicunt, per Confessionem nos mereri remissionē peccatorum, nisi fortè ex congruo, nec substituunt meritum enumerationis gratuitæ condonationi: hæc enim mendacia Kemnitij, nō Theologorum sententiæ sunt.

Porro encomia Confessionis longè maiora extāt apud Patres, quàm apud vllos Scholasticos, vt mirum sit, Kemnitium ea in Scholasticis reprehendere, quæ negare non potest, multò vberiùs in antiquis Patribus inueniri. Ac vt pauca exempli gratia referam: S. Ambrosii est illa sententia, lib. 2. de Pœnitentia, cap. 6. *Soluit criminum nexus, verecunda confessio peccatorum.* S. Paciani verba sunt, in Parēnesi ad Pœnitentiam: *Gehennam recordemini, quam vobis Exomologesis extinguit.* S. Ioannis Chrysostomi est illud, homil. 10. in

in Genes. *Confessio peccatorum, abolitio est delictorum.* qui etiam homil. 5. in Genes. anteà dixerat, Confessione peccata lauari, & fiduciam salutis in fine præberi.

Ac (vt omittam cætera) nónne ipse Kemnitius paulò antè ex Patribus annotauit, peccata solui per Confessionem, & impossibile esse sine Cõfessione saluari? NEQVE refert, quod Patrum sentẽtias Kemnitius intelligendas esse velit, de Confessione quæ fit Deo. Nam si gratuitæ condonationi repugnaret virtus & efficacia, quam tribuunt Scholastici Confessioni, quæ fit Sacerdoti; repugnaret etiam virtus, & efficacia, quam tribuunt Patres Confessioni, quæ fit Deo: vtraque enim Confessio est opus nostrum.

QVINTA, & SEXTA caussa, quòd illa enumeratio sit impossibilis, & ad desperationem adducat; iam suprà refutatæ sunt, & rursus ex ipso Kemnitio refutari possunt. Nam si enumeratio in Confessione, quæ coram Sacerdote facienda est, in desperationem adducit, & impossibilis est: idem profectò dici poterit de enumetatione in Confessione coram Deo; vel potiùs longè faciliùs desperabunt, qui coram Deo, qui falli nullo modo potest, omnia peccata enumerare debebunt, quã ij, qui coram hominibus id facturi erunt. Admisit autẽ Kemnitius pag. 982. peccata coram Deo in specie explicanda, enumeranda, & confitenda esse, & citra istam Confessionem impossibile esse hominem saluari. Quare necessariò iam cogitur, aut carnificinam illam, quam gladio spiritus se excussisse iactauerat, amplecti, ac tueri: aut certè concedere, enumerationem, quam Catholici exigunt, neque impossibilem esse, neque ad desperationem adducere, neque carnificinam nominari posse.

LIBER TERTIVS DE POENITENTIA:

In quo de Confessione disseritur.

DE CONTRITIONE, QVAE *prima pars est Sacramenti Pœnitentiæ, disseruimus libro superiore: sequitur vt de secũda parte, quæ Confessio dicitur, disseramus. In qua controuersia explicanda hic ordo seruabitur, vt* PRIMO *loco referantur errores, qui de hac re versantur inter Aduersarios.* DEINDE, *sententia Catholicæ Ecclesiæ ex diuinis literis confirmetur.* TERTIO, *proferantur sanctiones & decreta Conciliorũ.* QVARTO, *testimonia veterum Patrum.* QVINTO, *rationes variæ.* POSTREMO, *argumenta Aduersariorum proponãtur, & dissoluantur.*

CAPVT PRIMVM.

De erroribus circa Confessionis necessitatem.

PRIMI, qui Confessionem sustulerunt, veteres illi Hæretici censendi sunt, qui potestatem absoluendi sustulerunt, Montanistæ videlicet, & Nouatiani, de quibus in primo libro diximus: neque enim vlla necessitas Confessionis est, si nulla sequitur Absolutio.

Fuit

LIBER QVARTVS DE POENITENTIA:

In quo de Satisfactione agitur.

RESTAT SATISFACTIO, QVAE tertia est Pœnitentiæ pars, de qua breuiter disseremus, tùm quod hæc disputatio ferè pertineat ad locum de Iustificatione, quem tomo 3. reseruamus; tùm quòd Aduersarij Catholicorum disputationibus eruditi, aut conuicti, multa iam cõcedant, quod attinet ad Satisfactionem, de quibus acerrimè anteà dimicabant.

Porrò vniuersa hæc disputatio tribus partibus continetur. PRIMVM enim explicandus est controuersiæ status. DEINDE quoniam statu controuersiæ explicato, quinq; existent quæstiones; tractandæ erunt singulæ seorsum. POSTREMO dissoluenda erunt argumenta, quæ ab Aduersariis adferuntur.

CAPVT PRIMVM.

Status controuersiæ explicatur.

VT igitur controuersia de Satisfactione intelligatur, animaduertẽdum est. SATISFACTIONEM nihil esse aliud nisi actionem, qua is qui alterum læsit, tantum facit, quantum satis est ad iniuriam compensandam; siue quantum is, qui læsus est, iustè exigit.

Ex

Ex quo sequitur, vt non sit idem Restitutio, quod Satisfactio. Restituere enim, est cessare ab iniuria, non iniuriam factam resarcire: nam qui rem alienam inuito domino retinet, tamdiu facit iniuriam, donec rem illam non reddit. AD HAEC Restitutio respicit damnum reipsa illatum: Satisfactio personam iniuria affectam, etiamsi illa damnum nullum acceperit. Quocirca Deo nihil restitui potest, cùm ipse damnũ nullum patiatur: potest tamen eidem satisfieri, cùm iniuria à nobis afficitur. ITAQVE Restitutio in rebus, Satisfactio in actionibus versatur: & restaurat Iustitiam Restitutio quoad æqualitatem rerum, vt cùm ea, quæ furto ablata sunt, redduntur: restaurat Satisfactio Iustitiam quoad æqualitatem actionũ, vt cùm is qui alium contumelia affecerat, ab eo veniam petit.

Quemadmodum autem Iustitia, quæ in actionibus versatur, duplex est: ita duplex etiam est Satisfactio. ALIA Iustitia est, quæ versatur in absoluta, & perfecta æqualitate; vt cùm tantum honoris vnus alteri tribuit, quantum eius dignitas absolutè exigit. ALIA est Iustitia, quæ non consistit in perfecta, & absoluta æqualitate, sed in æqualitate imperfecta, quæ ex pacto, aut donatione, vel acceptatione alterius pendet; veluti cùm quis eum honorem principi defert, quem is sibi deferri lege mandauit, licet is honor inferior sit Principis dignitate.

Ita Satisfactio ALIQVANDO fit ad absolutam, & perfectam æqualitatem; vt cùm actio contumelioſa inter duos homines æquales recompensatur per aliam contrariam, tantum habentem honoris, quantum alia habuerat contumeliæ. ALIQVANDO autem fit ad æqualitatem imperfectam; vt cùm is, qui pertulit iacturam decem millium aureorum, satisfieri sibi patitur cessione omnium bonorum, licet ea bona ad summam tot millium non perueniant.

IAM igitur inter omnes conuenit, inter Deum & homines non posse esse Iustitiam illam perfectam, & absolutam: proinde nec Satisfactionem. Quidquid enim sumus, Dei sumus; quidquid habemus, à Deo habemus; cùm in eum peccamus, infinitum bonum, quod in nobis est, lædimus; quidquid autem nos habemus, & sumus, exiguum est, ac finitum. Quare

nisi aliqua acceptatio aut donatio intercedat, nemo potest illi pro peccatis in eum admissis satisfacere: neque de hac re vlla controuersia esse potest, cùm etiam ethnici Philosophi intellexerint, & scripserint, Deo non posse ab hominibus pari reddi. Tota igitur controuersia est, Vtrum saltem imperfecta illa Satisfactio, quæ acceptatione, & donatione eius nititur, locum habeat in Sacramento Pœnitentiæ.

RVRSVS animaduertendum est, Satisfactione compensandam esse inæqualitatem, quæ nõ solùm iustitiæ, sed etiam amicitiæ contraria est, vt S. Thomas rectè docet in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 3. quemadmodum enim qui alterum lædit, iustitiam simul, & amicitiam violat: ita qui satisfacit, & iustitiam & amicitiam restaurare, ac redintegrare debet. Et quãuis vna actione possit aliquando iustitiæ simul, & amicitiæ satisfieri; tamen sæpè contingit, & vna actio solam iustitiam, aut solam amicitiam restauret.

Si quis à Iudice comprehensus, tantum pœnæ subire cogatur inuitus, quantum ipse iniuriæ in alium intulit, satisfiet sine dubio supplicio illo iustitiæ, nec tamen inter eos amicitia reformabitur, quæ inter inuitos esse non potest. Contrà autem, si quis ita grauiter aliquem læserit, vt non possit, nisi longo tempore, iniuriam compensare: is quidem potens humili prece continuò veniam petere, atque in gratiam eius redire quem læserat; deinde tamen suo tempore pro iniuria integrè satisfacere tenebitur.

IAM igitur cùm homines peccant in Deum, amicitiam simul, & iustitiam violant, vt notum est. Ac pro amicitia quidem reformanda, non potest homo Deo satisfacere: nam, vt suprà diximus, satisfactio hominis erga Deum, acceptatione ipsius Dei necessariò indiget: acceptatio autẽ amicitiam præsupponit. ET præterea vt satisfactio sit aliquo modo adæqualitatem, oportet, vt sicut offensio habuit infinitatem quãdam ex parte obiecti: sic habeat satisfactio infinitatem aliquam ex parte principij satisfacientis; proinde requiritur, vt opera satisfactoria fiant à Spiritu Dei hominem inhabitante, siue ab ipso homine vt membro CHRISTI, ac filio Dei iam per gratiam, & charitatem effecto. Non igitur fieri potest, vt pro instauranda amicitia cũ Deo, homines satisfaciãt:

&

& hoc est quod Theologi communiter docent, Satisfactionem non offerri Deo, neque exigi ab hominibus pro culpa; gratis enim nos à culpa iustificat Deus, gratis amicitiam suam nobis restituit.

Quod si veteres Patres interdum actionibus humanis tribuere id videntur, vt Deum ex inimico amicum reddant, atque adeò pro expianda culpa satisfaciant: interpretandi sunt de Satisfactione ex congruo non ex condigno, vt libro superiore diximus, de vi, & merito Contritionis.

Docet quidem Ruardus Tapperus, insignis Theologus, in explicatione art. 6. Louanienſium, posse hominem satisfacere Deo pro culpa, & pœna æterna, per actus quosdam, qui ordine naturæ sequantur gratiæ gratum facientis infusionem, & præcedant remissionem peccatorum; & in eandem sententiam citat sanctum Thomam in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 2 sed neque necesse est nunc de his subtilitatibus disputare, neque certò constat, an sanctus Thomas id voluerit: satis nobis est hoc loco, Doctores omnes in eo conuenire, vt non possit vllus ante gratiam gratum facientem adeptam, Deo satisfacere: in quo ne Hæretici quidem nobis aduersantur.

Quod etiam Andreas Vega, lib. 13. in Concil. Tridentin. cap. 36. contendit satisfieri pro culpa: non repugnat iis, quæ diximus. Neque enim vult ille, satisfieri posse pro culpa, quatenus ea inducit inimicitiam cum Deo, sed solùm quatenus eam sequitur reatus pœnæ: quare quæstio solùm est de nomine.

Restat igitur controuersia solùm de Satisfactione, qua iustitiæ restauretur æqualitas: restituta siquidem amicitia per gratuitam Dei misericordiam, & per redemptionem, quæ est in Christo Iesv. Posset quidem Deus vniuersum pœnæ debitum semper condonare, vt certum est eum facere cùm primùm per Baptismum nos in filios recipit, vel cùm martyrium pro nomine eius subimus: sed potest etiam id velle, vt cùm peccamus post Baptismum, amicitia quidem gratis pœnitentibus, & confitentibus peccata sua, restituatur; sed maneat tamen debitum luendæ pœnæ, quo iustitiæ satisfiat. Quæstio igitur est, An velit Deus, vt peccantibus post Baptismum, remissa culpa, remaneat debitum luendæ pœnæ, an non:

non: atque hoc est PRIMVM, in quo Catholici ab Hæreticis dissident.

Quod si probatum fuerit, vt paulò pòst, Domino benè iuuante fiet, remissa culpa non semper remitti debitum pœnæ: existet alia Quæstio. An debitum illud pœnæ, post culpæ remissionem manens, possit per opera bona redimi. Nam (vt rectè explicat Cardin. Caietanus, in tractatu de Contritione, quæst. 4.) pœna illa, quæ luenda restat post culpæ remissionem, est illa ipsa pœna sensus, quam in Gehenna pati debuisset peccator, remota solùm æternitate. Tria enim complectitur pœna Gehennæ: pœnam damni, pœnam sensus, & vtriusque pœnæ æternitatem: quorum PRIMVM respondet auersioni à Deo. SECVNDVM, conuersioni inordinatæ ad creaturas. TERTIVM, inimicitiæ cum sempiterno, & infinito Rege. Ex his autem tribus malis, quæ sunt in Gehenna; à primo & tertio liberantur continuò, qui ad amicitiam Dei, & eius gratiam redeunt: solum autem remanet malum illud secundum, debitum videlicet pœnæ sensus, ad tempus luendæ.

Et quoniam posset Deus velle, vt ea pœna necessariò lueretur post hanc vitam, posse etiam admittere redemptionem eius pœnæ per opera laboriosa huius vitæ; & quid re ipsa Deus velit, non conuenit nobis cum Aduersariis: propterea nascitur SECVNDA Quæstio, An satisfacere possint homines, pro expiando reatu illius pœnæ, qui interdum remanet post remissionem culpæ.

Postquàm autem demonstratum fuerit, posse pœnam illam temporalem futuræ vitæ, quæ propriè debetur peccato, per opera laboriosa huius vitæ redimi: nascetur quæstio TERTIA, An opera laboriosa, quibus pœna peccati redimitur, tũ sponte assumenda sint, tum etiam per Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ iniungenda: nam in hoc etiam articulo, non parùm ab Aduersariis dissidemus.

Tum succedet QVARTA, Quibus potissimùm operibus pro reatu pœnæ Domino satisfiat.

Ac demum QVINTA & postrema; Vtrum ista opera sint dicenda propriè satisfactoria, ita vt nos dicamur verè ac propriè Domino satisfacere.

CAPVT

CAPVT II.

Quod sæpè remissa culpa, maneat debitum luendæ pœnæ.

PRIMA igitur controuersia est, An remissa culpa, remaneat aliquando reatus pœnæ temporalis. Aduersarij partim inter se conueniunt, partim dissident. Conueniunt enim de reatu pœnæ alterius vitæ; nullum eiusmodi reatum remanere, eaque de causa omnes communi consensu Purgatorium, & suffragia, atque Indulgentias pro defunctis negant: dissident autem, de pœnis huius vitæ.

Lutherus enim initio suæ nouæ doctrinæ, negabat vllam pœnam à Deo exigi post culpam; vt cognosci potest ex concione de Indulgentiis, quam habuit anno M. D. XVIII. & ex Asteriscis, quos opposuit Eckij obeliscis, ad initium secundi asteriscj. DEINDE tamen idem Lutherus, admisit reatum pœnæ temporalis in hac vita, post culpam remissam, vt patet ex assertione articulorum suorum, art. 5.

Porrò PRIOREM Lutheri sententiam sequutus est Ioannes Caluinus, lib. 3. Institut. cap. 4. §. 31 & 32. vbi docet Deum à iustis nullas expetere pœnas in vindictam peccati præteriti, sed eos tantùm paternè castigare ad profectum, & emendationem in posterum. Sententiam POSTERIOREM sequuti sunt multi ex Lutheri discipulis, ac præcipuè Philippus in Locis vltimò editis, tit. de Satisfactione: & Kemnitius in 2. parte Examinis Tridentini Concilij, pag. 1074.

Catholici autem summo consensu docent, post remissam culpam sæpè remanere reatum pœnæ temporalis, vt ex Concilio Tridentino constat, sess. 6. can. 14. & sess. 14. can. 12. pœnam autem temporalem intelligunt, tum in alia vita, tum etiam in præsenti: sed pœna alterius vitę, propriè peccatis omnibus, & ex condigno debetur; pœna autem huius vitę, solùm ex congruo (vt sic loquamur) certis peccatis à Deo infligi solet. Et quoniam de pœna futuræ vitæ, satis multa diximus in primo libro de Purgatorio, nunc de pœna huius vitæ breuiter dicemus.

Igitur de pœna temporali huius vitæ, exstant in diuinis literis varia testimonia, ex quibus ea primo loco excutienda sunt, quæ contra se Caluinus adduxit.

PRIMVM igitur testimonium est, 2.Reg.12. vbi Dauid post impetratam veniam adulterij, atque homicidij, punitus est morte filij.

SECVNDVM est 2.Reg.cap.24. vbi idem Dauid ob numeratum populum Pœnitentiam agit, & à Deo in gratiam recipitur: & tamen post remissam culpam, datur illi optio vt eligat in pœnam peccati bellum, famem, aut pestem.

AD hæc duo loca respondet Caluinus, lib.3. Institut.cap.4. §.31. & 35. pœnas istas non fuisse à Deo Dauidi impositas in vindictam peccati præteriti; sed in admonitionem cauendi de cetero; essèque eiusmodi flagella correptiones paternas, non Iudicis vltiones: & in hac re citat CHRYSOSTOMVM in hom.de Pœnitentia & Confessione, qui sic ait: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens.*

AT frustra nititur Caluinus. Nam INPRIMIS 2.Reg.12. Scriptura ipsa caussam referens mortis filij Dauid, non ait: Vt caueas in futurum; sed *Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Vbi videmus, pœnam Dauidi inflictam, referri ad præteritum potiùs, quàm ad futurum; quod expressè negabat Caluinus, cùm diceret loco citato §.33. *Ferulis verberantur filij, non vt mulctam delictorum persoluant, sed vt inde ad resipiscentiam proficiant: proinde in futurum eas potiùs, quàm in præteritum tempus respicere intelligimus.*

DEINDE, nemo melius potest intelligere, qua de caussa Deus pœnam illam iniunxerit Dauidi: quàm ipsemet Dauid. Dauid autem intellexit sibi iniunctam fuisse propter peccatum præteritum, non ad cauenda futura: id quod testantur lachrymæ, ieiunium, humi cubatio, & cetera, quibus mortem filij auertere conabatur. Neque enim pœnam sibi vtilem ad cauenda futura, & ad hunc solum finem inflictam, deprecatus fuisset vir sanctus: sed quia intelligebat, luendam sibi fuisse pœnam ob peccatum præteritum, per aliam viam Deo satisfacere cupiebat.

PRAE-

PRAETEREA S.Gregorius, lib.9. Moral. cap.27. disertis verbis scribit, Dauidem punitum fuisse ob peccatum præteritum, quamuis remissum quoad culpam: quia Dominus delictum sine vltione non deserit.

AD HAEC multa sunt alia Scripturæ testimonia, quæ indicant, mortem ipsam sæpè infligi in pœnam peccati, etiam post culpam remissam: ridiculum autem esset dicere, morte puniri homines, vt deinceps cautiùs viuant, proinde ad ea testimonia nullo modo applicari potest Caluini responsio.

PRIMVM testimonium est Gen.2. *Quacunq; die comederis, morte morieris.* & Rom.5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Neque Aduersarij negant, mortem esse pœnam peccati originalis: quàm multi autem moriuntur, quibus peccatum originale remissum est?

QVOD si fortè Caluinus dicat, mortem esse nonnunquam exercitationem virtutis, vt S.Augustinus rectè docet, lib.2.de peccatorum meritis & remissio. cap.34. quem locum Caluinus adducit: quid dicemus de paruulis, qui post Baptismum repentè moriuntur? Nam sine dubio peccatum illis originale per Baptismum dimissum est, neque eius ætatis sunt, vt virtutes exercere possint, & tamen in pœnam peccati ante legitimum tempus rapiuntur: neque solùm mors, sed etiam morbi & dolores, quibus iidem paruuli non rarò torquentur, sunt pœnæ peccati originalis, neque vllo modo eis ad cauenda futura proficiunt.

DEINDE etiamsi quibusdam mors interdum virtutis materia esse possit, tamen non ideò desinit esse pœna peccati: cuius signum est, quòd non aliqui tantùm, sed omnes omninò moriuntur, etiamsi aliqui iusti sint, & nullam in morte virtutem exercere valeant, vt qui repẽtina morte rapiuntur. Quocirca idem AVGVSTINVS lib.13. de ciu. Dei, cap.6. mortem, & peccati pœnam, & exercitium virtutis simul esse dicit: *Cùm*, inquit, *ex primi hominis perpetuata propagine, procul dubio sit mors pœna nascentis, tamen si pro pietate, iustitiaq; pendatur, fit gloria renascentis; & cùm sit mors peccati retributio, aliquando impetrat, vt nihil retribuatur peccato.*

ALTE-

ALTERVM testimonium est Exod. 32. vbi sine discrimine multa hominum millia interfecta sunt, propter peccatum adorati vituli: nec tamen credibile est, omnes illos in peccato mortuos esse, cùm Dominus testatus sit, se ob Mosi preces peccatum illud dimisisse.

TERTIVM est Num. 14. vbi populus vniuersus murmurauit, ac deinde ad Mosis intercessionem, reconciliatus est Deus Israëli, & tamen in pœnam criminis illius, omnes omninò Hebræi, qui numerati fuerant, mortui sunt in deserto, exceptis Caleb & Iosue, qui non murmurauerant. Ac præterquam quòd (vt diximus) pœna mortis nõ infligitur ad emendationem in futurum, Deus ipse testatur eo loco, eam pœnam in vltionem sceleris à populo se exigere: *Et scietis*, inquit, *vltionem meam.*

QVARTVM est Numer. 20. vbi Moses & Aaron, quia non glorificauerunt Deum ad petram, ea pœna damnãtur, vt moriantur in deserto: & de Aaron in eodem capite ita loquitur Scriptura: *Pergat Aaron ad populos suos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israël, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad aquas contradictionis.* & continuò describitur mors eius. De Mose autem sic legimus Deuter. 32. *Ascende in montem istum Abarim, in montem Nebo, & morere in monte: quem conscendens, iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus, & appositus populis suis; quia prævaricatus estis contra me, &c.* Nemo est autem qui neget, Mosem & Aaronem post peccatum illud in gratiam Dei rediisse: manet igitur pœna luenda post culpam remissam.

QVINTVM est 1 Corinth. 11. vbi Apostolus scribit, multos eorum qui indignè communicabant Sacramento corporis Domini, in pœnam peccati morte punitos, cùm ait: *Ideò inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi*, quos ante mortem reconciliatos Deo fuisse, idem Apostolus monet, cùm addit: *A Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* Neque huic loco accommodari potest Caluini responsio.

SIMILE est quod scribitur 3. Reg. 13. de Propheta Domini, qui ob peccatum quoddam à leone occisus fuit in itinere: & quia paulò antè prædicta illi fuerat ea calamitas, dubium esse non

non potest, quin Pœnitentiam egerit, & remissionem à Domino impetrauerit; nam in testimonium sanctitatis eius, in qua vitam finierat, stabat leo iuxta cadauer, impastus, & ne asinum quidem Prophetæ attingere audebat.

DENIQVE Chrysostomus, & Augustinus, quos pro se Caluinus adducit, si rectè inspiciantur, eidem Caluino manifestè repugnant. Nam CHRYSOSTOMVS in homil. de Pœnitentia & Confessione, à Caluino citata, vtrumque scribit: & supplicium, quod Deus de nobis post culpam remissam, interdum sumit, vltionem esse peccatorum, & simul remedium contra futura; quod quidem verissimum est: *Ne peccantes*, inquit, *& inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium, sed vidit hoc manifestè, quod peccatis ipsis non minùs damnosum sit, non puniri: propter hoc imponit pœnam.* Quare illud quod sequitur: *Non exigens supplicium de peccatis, sed ad futura nos corrigens.* non significat, vt verba sonare videntur, pœnas, quas Deus infligit, non esse supplicium pro peccatis; id enim repugnaret apertissimè verbis superioribus, vbi legimus, non remitti supplicium, & peccantes non manere inultos: sed significat, Deum magis intendere in pœnis vtilitatem nostram, quàm vltionem peccati, & ideò peccata vlcisci, quia nobis id vtile est, quemadmodum Oseę 6. legimus: *Misericordiam volo, non sacrificium.*

Sic etiam S. AVGVSTINVS, lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 33. & 34. dicit quidem (quod notauit Caluinus) pœnas, quibus Deus amicos suos affligi sinit, esse materiam virtutis, sed non negat esse etiam vltionem peccatorum. Et in Psal. 50. apertiùs de hac re loquens, vltiones esse confitetur: *Veritatem*, inquit, *dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum etiam, quibus ignoscis, non dimisisti: sic prærogasti misericordiam, vt seruares & veritatem.*

Quid quod ipse etiam Caluinus in libro eodem cap. 8. §. 6. agnoscit, puniri à Deo peccata, etiam in filiis, & amicis? sic enim loquitur: *Adde, quod non modò infirmitatem nostram præuenire, sed præterita etiam delicta sæpè corrigere habet clementissimus Pater: vt nos in legitima erga se obedientia contineat. Proinde quoties affligimur, subire protinus in*

mentem

*mentem debet anteactæ vitæ recordatio: ita procul dubio re-
periemus, nos admisisse, quod dignum eiusmodi castigatione
esset.*

CAPVT III.

*Reatum pœnæ temporalis, qui interdum remane-
post amicitiam cum Deo reformatam, bonis
operibus redimi posse.*

SEQVITVR ALTERA quæstio, An reatus pœnæ temporalis, quem interdum superesse demonstrauimus post culpam remissam, bonis operibus redimi queat; siue quod idem est, An pro reatu pœnæ, satisfieri possit.

Ioannes Caluinus, lib.3. Institut. cap.4.§.30. docet, pœnas peccatorum nullis operibus redimi posse: sic enim loquitur de lege Testamenti veteris: *Quid fit, vt nullis prorsus operibus admissa delicta procurare iubeat, sed sola in expiationem sacrificia requirat; nisi quod ita testari vult, vnicum esse satisfactionis genus, quo iudicium suum placatur? nam quotunc immolabant sacrificia Israëlitæ, non hominum opera censebantur: sed à sua veritate, hoc est, vnico Christi sacrificio æstimabantur.* & §.36. explicans locum illum Danielis: *Peccata tua eleemosynis redime. Non voluit*, inquit, *significare, iustitiam & misericordiam esse Dei propitiationem, & pœnarum redemptionem: absit enim, vt alia vnquam fuerit* λύτρωσις *quàm sanguis Christi.*

At Lutherani ferè communiter fatentur, pœnas temporales, quarum apud Deum sumus rei, posse interdum aliis pœnis sponte assumptis tolli, aut mitigari.

Martinus Lutherus in assertione articulorum suorum, artic.5. non admittit quidem nomen Satisfactionis, sed tamen concedit (quod solùm hoc loco quærimus) posse præueniri manum Dei, & pœnis sponte susceptis pœnas illas auerti, quas alioqui ob nostra scelera merebamur. Quod idem admittit Philippus in Locis communibus vltimò editis, tit. de Satisfactione, & in Apologia Confessionis Augustanæ, cap. de Con-

Confessione & Satisfactione; & Kemnitius in 2.part. Exam. pag.1078.

Porrò Catholici tria docent. PRIMO pœnas temporales alterius vitæ, quæ in Purgatorio luendæ essent, redimi posse ieiuniis, precibus, eleemosynis, aliisque piis ac laboriosis operibus huius vitæ: de qua re satis diximus in libris de Purgatorio.

SECVNDO, pœnas temporales huius vitæ interdum non posse redimi, sed necessariò perpetiendas esse: id quod extra omnem controuersiam esse videtur. Deus enim aliquando ita pœnam aliquam constituit, vt nullam pro ea redemptionem accipere velit. Talis inprimis pœna mors est, quam nullus quantumuis iustus, vllo pio opere auertere potuit. Talis fuit pœna illa Dauidis, 2.Reg.12. *Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Tametsi enim Dauid ieiunauerit, & humi prostratus orauerit, non tamen mortem illam filij sui redimere potuit. Talis etiam fuit pœna illa Mosis, ne intraret in terram promissionis, ob peccatum, quod ad petram Oreb commiserat: rogauit enim Moses (vt ipse testatur Deuter.3.) Deum, vt pœnam illam sibi condonaret, & exauditus non est. Vide S.Gregorium, lib.9. Moralium, cap.30. in illa verba sancti Iob: *Deus cuius iræ nemo resistere potest.*

TERTIO, posse aliquando pœnas temporales huius vitæ aliis operibus tolli: id quod tam est in Scripturis euidens, vt mirum sit ab vllo negari potuisse. Certè Niniuitæ ob grauia peccata meruerant id, quod Deus illis comminatus fuerat, vt post quadraginta dies Niniue subuerteretur: & tamen ieiuniis, saccis, & precibus Niniuitarum placatus Dominus, ciuitatem illam conseruauit. Ionæ vlt.

Secundi Paralipom. 7. Dominus ait: *Si clausero cœlum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locustæ, vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.*

Hiere-

Hieremię 18. Dominus dicit: *Repentè loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei.*

Danielis 4. Cùm Propheta exposuisset Regi visionem, per quam indicata fuerat pœna temporalis, quam ille ob sua scelera merebatur: continuò subiecit: *Quamobrem Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* vbi apertissimè S. Daniel docet, posse pœnas peccatorum piis operibus redimi.

NEQVE potest accommodari huic loco solutio illa Caluini, quòd loquatur Daniel de redemptione debiti ad homines, vt videlicet restitueret Nabuchodonosor quæ iniustè rapuerat. NAM peccatum præcipuum Nabuchodonosor, ob quod pœnam illam meruerat, quam Propheta eleemosynis auerti posse dicit, non fuit rapina bonorum alienorum, aut aliquod aliud peccatum in homines, sed superbia, & cordis elatio. Sic enim legimus in illo ipso 4. cap. Danielis: *In aula Babylonis deambulabat: respondit que Rex, & ait; Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cum sermo adhuc esset in ore Regis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, regnum transibit à te, &c.*

PRAETEREA etiamsi peccatum Regis fuisset iniquitas in homines: tamen non solùm illud peccatum habuit Nabuchodonosor, sed multa alia. Daniel autē omnia peccata eleemosynis redimi posse dicit: *Peccata tua*, inquit, *eleemosyna redime.* quod clariùs scribitur Tobiæ 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Loquitur igitur Daniel de eleemosyna non tam vt hominibus ablatum restituit, quàm vt Deum offensum placat.

HVC etiam facit quod ait APOSTOLVS, 1. Cor. 11. *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*

DENIQVE, huc pertinet sententia illa S. AVGVSTINI in Psal. 50. *Impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prærogasti misericordiam, vt seruares & veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed scipsum punienti: sic seruatur*

natur misericordia, & veritas. Et illa S. Gregorii, lib. 9. moral. cap. 27. *Procul dubio Dominus delictum sine vltione non deserit: aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.* & ceteræ Patrum sententiæ, quas infrà cap. 9 adferemus.

CAPVT IV.

Opera laboriosa, quibus reatus pœnæ temporalis expiatur, sponte suscipi posse.

Tertia quæstio erat, Vtrum opera laboriosa, quibus pœnæ temporalis reatus expiandus est, tum sponte assumenda sint, tum etiam à Sacerdotibus iniungenda.

Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 9. docet, tribus modis Domino satisfieri: pœnas & flagella à Deo immissa patienter ferendo; opera laboriosa sponte assumendo; & mulctam Sacerdotum arbitrio iunctam subeundo. Ex quibus modis solùm primum sine controuersia Aduersarij admittunt: modum secundum & tertium, Philippus in Locis, tit. de Satisfactione, propè finem, videtur omnino reiicere, cùm sic loquitur: *Rectè, inquiunt, Ecclesia imponit aliquas mortificationes agentibus pœnitentiam. Hic iterum admonendi sunt pij, vt discernant hypocrisim, seu opera indebita, à mortificatione debita. Mortificatio non simulata, est aut verus dolor in contritione, aut patientia sustinens veras afflictiones: vt Dauid obiurgatus à Nathan, cùm verè expauisset agnitione iræ Dei, & esset in vero dolore; idem deinde cum calamitates, quæ secutæ sunt, perferret, sustinuit mortificationem.* Et infrà: *Non sunt mortificationes, sine mandato Dei accersita corporis laserationes, sicut sacrificuli Baal sibi vulnera faciebant. Tales vltrò accersiti cruciatus, pertinent ad regulam, Frustrà colunt me mandatis hominum. item pugnãt cum his præceptis, Non occides. item, Habeto honorem corpori.*

Martinus etiam Kemnitius in Examine suo, parte 2. pagina 1079. satis apertè reiicit duos illos modos, vbi tractans

locum Apostoli : *Si nos ipsos iudicaremus, &c.* 1. Corinth. 11. *Non vtitur*, inquit, *verbo κείνειν, sicut Pontificij interpretantur de electitiis pœnis, quæ tanquam satisfactiones, aut compensationes pro peccatis, vel voluntariè suscipiuntur, vel à Confessario iniunguntur.* Et infrà, pagina 1091. negat pertinere ad Claues, iniunctionem satisfactionis: & pag. 1093. ita scribit : *Quod dictum est, Optimam & aptissimam pœnitentiam esse, nouam vitam; hanc habet sententiam: post acceptam fide propter Christum remissionem peccatorum, non requiri præterea aliam satisfactionem, aut expiationem pro peccatis, cùm simus in Christo consummati, sed requiri illud, quod Scriptura præscribit; Desine à malo, & fac bonum.*

Martinus Lutherus in assert. art. 5. admittit quidem, rectè facere Ecclesiam, dum, vt pia mater quibusdam castigationibus filios suos puniens, præuenit manum Dei: non tamen admittit hoc pertinere ad Claues, cùm (vt ipse notat) ligentur & soluantur peccata, nõ autem Confessio vel Satisfactio ligari aut solui rectè dici possit.

Sed facilè nobis erit, vtrumque modum satisfaciendi, & per pœnas sponte assumptas, & per iniunctas à Sacerdotibus, ex diuinis literis, & Patrum testimoniis demonstrare.

Ac Primvm de pœnis sponte assumptis tot sunt in Scripturis exempla, ac testimonia, vt mirum sit, potuisse in mentem alicuius cadere, vt id negaret. Quis sanctum Iob coëgit pœnitentiam agere in fauilla, & cinere, eius delicti, quod verbo commiserat? sic enim ipse ait, cap. vlt. *Insipienter loquutus sum, iccirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.* Quis Dauidem coëgit ieiunare, & humi iacere? 2. Reg. 12. & ponere vestimentum suum cilicium? Psalm. 68. & panem sicut cinerem manducare, & potum cum fletu miscere? Psalm. 101. nõnne hæc omnia, & alia id genus multa, sanctus Dauid sponte sua faciebat, vt de se pœnas sumeret, ob peccata in Deum admissa? Nõnne etiam Achab sponte sua cilicium ad carnem induit, vt Deum placaret, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, vt legimus 3. Reg.

Reg.21. & Dominus de eo ad Heliam dixit : *Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causſa, non indicam malum in diebus eius.* Quid Rex Niniuitarum? nónne ſpontè ſua ſurrexit de ſolio, & abiecto veſtimento ſuo, indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere, & ieiunium toti populo ſuo indixit? Si pœnæ iſtæ ſpontè aſſumptæ, hypocriticæ eſſent, & cum præceptis diuinis pugnarent, vt Philippus cum nouis Epicuræis dicit; qua ratione Deum placâſſent, & ruinam iam impẽdentem auertiſſent, vt ſcribitur Ionæ tertio?

PORRO libri veterum Patrum, ac præſertim Tertulliani in lib. de Pœnitentia, S. Cypriani in ſerm. de lapſis, Paciani in Paræneſi ad Pœnitentiam, S. Ambroſij in lib. ad Virginem corruptam; pleniſſimi ſunt exhortationibus, ad operam pœnitentiæ laborioſa ſpontè ſuſcipienda.

Ac inter alia PACIANVS in Paræneſi ad pœnitentiam, poſt Tertullianum, ſic ait : *In quantum pœnæ veſtræ non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet.* Et S. GREGORIVS loco ſupra citato, lib. 9. Moral. cap. 27. *Delinquenti*, inquit, *Dominus nequaquam parcit : aut enim ipſe homo in ſe hoc pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.* Cui cõſonat quod ſcribit S. AVGVSTINVS apud Bedam in comment. cap. 11. prioris ad Corinth. in illud : *Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Pro illis peccatis, quæ legũ Decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait; Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt : in pœnitentia mãtorem in ſe quiſque ſeueritatem debet exercere, vt à ſe ipſo iudicatus, non iudicetur à Domino, ſicut idem Apoſtolus ait; Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur.*

Ex quo intelligimus, parùm ad rem facere, quod notauit Kemnitius, Apoſtolum non vſum eſſe verbo κρίνειν ſed διακρίνειν, cùm ait : *Si nos iudicaremus :* ſiquidem Apoſtolus per vocem διακρίνειν, intellexit quidem diſcutere ac diſcernere, vt vox ipſa propriè ſignificat; ſed haud dubiè voluit, vt qui ſe diſcutiunt, ſi malefacta in ſe inueniunt, ea corrigant, & puniant, ne à Domino grauiùs puniantur, vt

sanctus Augustinus rectè exposuit. Quem sequitur Ans
mus in eundem locum; & ab his non discrepat Comment
rius, qui tribuitur Ambrosio, qui per διακείνειν intelligit, c
rata non solùm discernere, sed etiam corrigere: cum quib
apertissimè sentit Chrysostomus homil. 42. in Matthæum
Audi, inquit CHRYSOSTOMVS, *Paulum dicentem; Si n
ipsos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Et quonam mod
inquies, à me ipso rationes viuendi, & supplicium exigam
largos, lachrymarum effunde fluuios, laboribus ac vigilus te
ipsum afflige, &c.*

NEQVE argumenta illa Philippi, quòd pertineant pœn
sponte assumptæ ad regulam: *Frustrà colūt me mandatis h
minum*, & quòd pugnent cum præceptis: *Non occides*, &, *H
beto honorem corpori.* concludunt aliquid: alioqui repreh
dere cogeremur sanctū Iob, Dauidem Prophetam, & alio
sanctissimos homines, quos cōstat pœnas multas sponte sus
cepisse, vt peccata in se punirent.

ILLVD igitur: *Frustrà colunt me mandatis hominum*, non
habet locum in re proposita: tum quia Dominus eo loco
non loquitur de eo, quod sponte agimus, sed de eo, quod fa
cimus ex hominum imperio: tum quia non displicet Deo
obedientia erga homines, nisi quando contraria Deo præ
cipiunt homines: tum denique quia non hominum, sed Dei
mandatum est, vt qui peccauit, pœnitentiam agat; & pœni
tentiam Scripturæ passim describunt per fletum, planctum
ieiunium, saccum, &c. Itaque cùm dicuntur aliqui pœna
sponte sua assumere; illud, SPONTE SVA, non excludit man
datum Dei de pœnitentia agenda, & operibus laboriosis as
sumendis; sed excludit tum peculiare Sacerdotis imperium
tum etiam certum genus, aut mensuram operum laborio
sorum, quam Scriptura aut Ecclesia in particulari præscri
pserit.

ILLVD autem: *Non occides*, quorsum adducitur? neque
enim vllus nostrûm probat eiusmodi pœnas, quæ mortem,
aut mortis periculum adferant. Porrò ieiunia, preces, sacci,
& ceteræ corporis asperitates, adeò non occidunt, vt Eremi
tæ illi veteres, qui in eiusmodi operibus, præter cæteros ho
mines

mines exercebantur, diutissimè vixisse legantur: neque illud negari potest, quin plures crapula, quàm ieiunium, deliciæ, quàm labores occiderint.

DENIQVE, illud: *Habeto honorem corpori*, quod ex cap. 2. ad Colossen. Lutherani, corporis quàm animæ studiosiores, passim adferre solent, duobus modis commodissimè explicatur. NAM si commentarium sancti Ioannis CHRYSOSTOMI sequi velimus, sententia Apostoli erit, vt debitus honor corpori tribuatur. Exigit autem debitus honor corporis, vt ei necessaria prouideantur, quod faciendum esse nos minimè negamus; non autem exigit, vt ob animæ salutem non affligatur, alioqui Paulus ipse contra suum præceptum egisset, quando castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat. 1. Corinth. 9. Si verò sanctum AVGVSTINVM audiamus in epist. 59. ad Paulinum, tantum aberit, vt hic locus sit contra nos, vt etiam maximè faciat pro nobis. Nam ex Augustini sententia, beatus Paulus reprehendit quosdam, qui ex superstitione corpus affligebant, non autem vt illud ob animæ salutem castigarent: vbi corporalis afflictio sponte assumpta laudatur, sed finis malus reprehenditur: *Videntur quidem*, inquit Apostolus, *quæ isti faciunt, rationem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.* hoc est, Videtur quidem abstinentia istorum habere quasdam rationes sapientiæ, quia hoc facere videntur ad humiliandum cor, & castigandum corpus, non ad honorandum, & saturandum: tamen quia ex superstitione id faciunt, non ex vera pietate, nihil eis prodest.

CAPVT V.

Opera quibus reatus peccati præteriti expietur, rectè à Sacerdotibus iniungi.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, opera laboriosa sponte assumi posse: sequitur, vt ea posse quoque, ac debere à Sacerdotibus iniungi, breuiter ostendamus.

PRIMVM igitur verba illa Domini: *Quodcunq; ligaueris* Matth. 16. &, *Quæcunq; alligaueritis*, Matth. 18. satis aperte hoc docent. Rectè enim Concilium Tridentinum, sess. 14. can. 15. docet, Claues Sacerdotibus datas non tantùm ad soluendum, sed etiam ad ligandum; & ideo sicuti à culpa pœnitentes absoluunt, ita etiam posse ac debere eosdem ad certa pœnitentiæ opera alligare: & quemadmodum peccata remittunt quoad culpam, & pœnam æternam, dum absoluũt, sic etiam peccata retinent quoad pœnam temporalem, dum mulctam pœnitenti imponunt.

Ridicula autem est obiectio Lutheri, quod peccata ligari & solui dicantur, non Confessio, aut Satisfactio. NAM neq; nos dicimus, ligari vel solui Confessionem, aut Satisfactionem: neque propriè peccata soluuntur, aut ligantur; sed homines sunt, qui à vinculis peccatorum absoluuntur, vel pœnarum vinculis alligantur.

PORRO in potestate Clauium contineri, vt Sacerdotes pœnitentibus opera quædam laboriosa præscribant; ac per hoc, ad Ius diuinum, non ad humanas traditiones hoc pertinere, testatur sanctus LEO in epist. 91. ad Theodorum, his verbis: *Mediator Dei & hominum, hanc Præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per tanuam reconciliationis admitterent.*

Sanctus etiam CYPRIANVS in sermone de lapsis, dum contendit, non oportere ad Martyrũ preces, remittere peccata lapsis, nisi priùs expleuerint impositas mulctas; ad Euange-

uangelium recurrit: *Contra Euangelij*, inquit, *vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorundam laxatur incauta communicatio. Irrita, & falsa pax, periculosa dãtibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanctitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam.* & infrà: *Contra Euangelium facere non possunt, qui de Euangelio Martyres fiunt.*

Et S. Gregorius lib. 3. in 1. Regum, explicans cap. 7. *Afflictio*, inquit, *pœnitentiæ, ad delenda peccata idonea est, cùm Sacerdotis fuerit iudicio imperata, cùm ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis.*

Ad haec pleni sunt Conciliorum libri canonibus (quod nec Aduersarij negant) quibus certum tempus ad satisfaciendum pœnitentibus præscribitur. Et quamuis opera laboriosa, pœnitentibus olim ante Absolutionem imponebãtur, & explebantur; tamen non fuisse id absolutè necessarium, sed potuisse etiam expleri post Absolutionẽ, vt hoc tempore fieri solet; ac per hoc, satisfactiones illas non tàm ad culpam, quàm ad pœnam temporalem expiandam, referri consueuisse, perspicuum est ex Conciliis illis, quæ in articulo mortis iubent pœnitentibus Communionem dari, etiãsi nulla, aut non plena præcesserit satisfactio; sed tamen admoneri, vt si fortè superuixerint, integrè pœnitentiam sibi iniunctam expleant. Vide Concilium Nicænum, can. 12. aliâs 13. Carthaginense IV. can. 76. Arausicanum I. can. 3. Moguntinum sub Rabano, can. 26. Item cap. 83. Græcarum Synodorum à Martino Bracarensi collectarum: & ex Pœnitentiali Theodori apud Gratianum, 26. quæst. 7. can. Ab infirmis.

Nec verò desunt optimæ rationes, ob quas planè congruens fuerit, vt in Sacramento Pœnitentiæ Deus vellet per ministros suos certam mulctam peccatoribus imponi.

Primvm enim id exigebat differentia inter eos, qui ante Baptismum, & qui post Baptismum peccant. Qui enim peccant ante Baptismum, maiori misericordia digni sunt, quàm qui post Baptismum: cùm ille in tenebris ignorantiæ; isti

in lumine fidei, & agnitionis Dei versarentur: illi diabolo & pompis, atq; operibus eius nondum nuncium remisissent; isti remisissent: illi sine adiutorio gratiæ gratum facientis, & absque Spiritu sancto inhabitante viuerent; isti filij Dei effecti, pignus Spiritus in cordibus suis haberent: illi denique nunquam anteà ad indulgentiam peruenissent; isti post indulgentiam, & tot beneficia, ingrati, tantum benefactorem iterum ad iracundiam prouocâssent. Itaque omnino parebat, vt Deus Ministris suis mandaret, vt peccãtes post Baptismum, non sine mulcta iuncta ad indulgentiam diuinam per ianuam reconciliationis admitterent.

Quam rationem Michaël Psellvs in ea disputatione quam edidit, An plena remissio detur in fine suscipienti habitum Monachalem; egregiè his verbis cõplexus est, ex sententia Gregorij Nazianzeni: *Quot afferemus lachrymas, vt fonti Baptismi exæquentur? etenim nisi tantæ fuerint lachrymæ, vt per eas nostræ iniquitates obruantur, non inuenientur eis superiores.* Et infra: *Diuinum quidem lauacrum, sicut superiùs est dictum, etiam sine lachrymis largitur remissionem peccatorum. Quamobrem, quòd talis lauacri adest potestas, & quòd facilè condonari possunt, quæ ante Baptismum peccata sunt, vt quæ sint admissa propter ignorantiam, ostensum est: quæ autem post Baptismum, multis lachrymis indigent, & non facilè condonantur, quoniam prudentes, sciẽtesq; peccamus.*

Altera ratio peti potest à misericordia, & iustitia Dei, quæ in diuinis literis passim coniunctæ prædicantur: siquidem maximè consentaneum est rationi, vt sic Deus ex misericordia peccata condonet, vt etiam iustitiæ, quoad eius fieri potest, satisfieri velit.

Neqve soluitur argumentum, si quis dixerit, Christum pro nobis Deo Patri abundè satisfeciſſe. Nam etiamsi ad amicitiam Dei recuperandam, & pœnam sempiternam euadendam, congruens fuerit, vt nobis Christi satisfactio applicaretur, cùm nos tanto oneri omnino impares essemus; tamen ad expiãdam pœnam temporalem, per Christi gratiam idonei effecti, par erat, vt nos ipsi, qui Deum offenderamus, eidem nostro labore satisfaceremus.

Tertia

TERTIA ratio ducitur à differentia Sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ. Nam Baptismus, cùm sit lauacrum regenerationis, non requirit, vt is qui regeneratur, in ea re multum laboret: at Pœnitentia, quia medicamentum est animæ vulneratæ, ac ægrotantis, id planè exigit, vt qui curatur, medicinales vstiones, incisiones, pharmaca amara, aliáque id genus multa sustineat.

QVARTA ratio sumitur ab vtilitate ipsius pœnitentis: vtilissimum enim peccatori est, vt non maneat penitùs impunitus, ne ex veniæ facilitate ad peccandum iterum incitetur. Atque hæc est ratio sancti Gregorij NAZIANZENI, oratione 14. quam habuit in funere parentis sui Gregorij: *Deus*, inquit, *vltionum est Dominus, qui licet ob clementiam, & seueritate ad remissionem inclinare consueuerit, non tamen omnibus parcit peccantibus, ne illi bonitate sua fiant deteriores.* Hæc ille.

NEQVE solùm timor satisfactionis cum labore exsoluendæ, coërcet à peccando, sed etiam admonet quanta sit peccati grauitas, & eo modo animam erudit, & illustrat, atque ex eo lumine ingens quoddam odium erga peccatum nascitur, vt iam non timore pœnæ, sed amore iustitiæ, & odio peccati in bonis actionibus perseueretur.

NEQVE exigua est illa vtilitas Satisfactionis, quòd multùm conducit ad habitus vitiorum eradicãdos, & virtutum inserendos, quodque Christi crucem gustare nos facit, & Christo ipsi compati, vt cum eodem posteà (iuxta Apostolum) regnemus: quas rationes breuiter attigit Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 8.

QVINTA ratio petitur ab vtilitate, quæ in alios redundat. Nam sæpè ob peccatum vnius, non punitum, vt oportebat, in totum populum Dei furor accenditur: cuius rei testis est Iosue, qui cap. 7. scribit, populum Israël tamdiu coram hostibus terga vertisse, donec peccatum Achan detectum, & punitum non fuit. NEQVE exigua est illa vtilitas, quòd ex pœna vnius, præsertim si publica sit, sæpenumerò corriguntur multi. DENIQVE, illud quoque accedit, quòd, vt sanctus CYPRIANVS ait in sermone de lapsis, extremo: *Si qui Deo pro peccatis suis satisfacere, & vt par est, laborat, non*

solùm veniam apud Deum impetrat, sed etiam quam contri-
stauerat nuper, latam facit Ecclesiam.

CAPVT VI.

Opera satisfactoria esse, Orationem, Ieiunium, & Eleemosynam.

QVARTA sequitur quæstio, Quænam sint illa opera, quibus pro reatu pœnæ expiando, satisfacere debemus. Et quidem Philippus Melanchthon cùm in Confessione Augustana, artic. de Confessione, inter eos qui sunt de abusibus, & in Apologia articuli de Pœnitentia, tum in Locis, tit. de Satisfactione, absolutè damnat ea opera, in quibus Catholici Satisfactionem constituunt, ac dicit esse cæremonias, res inutiles, non mandatas diuinitùs, traditiones humanas, &c.

Martinus autem Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 1094. admittit, opera quæ Satisfactoria dicuntur à Catholicis, vt Orationem, Ieiunium, Eleemosynam, in genere, & vt ad vitæ nouitatem pertinent, mandata esse diuinitùs: tamen certam mensuram eleemosynæ, certos dies ieiuniorum, certas preces ad expianda peccata, vel sponte susceptas, vel à Sacerdotibus indicta; contendit esse traditiones humanas, & opera electitia, quæ nullius sint apud Deum precij, aut valoris.

Nobis igitur duo probanda sunt. PRIMVM, opera Satisfactoria in genere, non esse cæremonias, aut res inutiles, sed res vtilissimas, quarum in diuinis literis exstét exempla, promissiones, & præcepta. DEINDE, hæc ipsa opera in particulari, quatenus à Deo non imperantur, sed sponte ad peccata expianda suscipiuntur, grauissima esse Deo, & exemplis Scripturarum, ac promissionibus confirmari.

Quod igitur ad PRIMVM attinet, sciendum est, Opera satisfactoria, ex cõmuni Theologorum sententia, & ex Concil. Trident. sess. 14. can. 13. esse, Orationem, Ieiunium, & Eleemosynam, ac præterea illa omnia, quæ ad hæc tria, tanquam ad quædam præcipua capita reuocantur.

Cur

Cur autem hæc tria præcipuè à Theologis statuantur, duæ sunt causſæ. VNA est, quòd debeamus satisfacere per ea bona, quæ nostra sunt, quoad eius fieri potest. Habemus autem tria genera bonorum; animi, quæ Deo damus per Orationem; corporis, quę Deo damus per Ieiunium; externa, quę Deo damus per Eleemosynam. ALTERA ratio est, quòd omnia vitia reuocantur ad illa tria, quæ S. Ioannes posuit in epist. cap. 2. concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. Ieiunium comprimit cõcupiscentiam carnis, Eleemosyna concupiscentiam oculorum, id est, auaritiam, Oratio superbiam vitæ.

Reuocantur autem ad Ieiunium ea omnia, quæ corpus affligunt & concupiscentiæ carnis repugnant, vt cilicia, cineres, flagellationes: reuocantur ad Eleemosynam, quæ repugnant auaritiæ, aut certè in proximi vtilitatem cedunt, vt opera omnia misericordiæ: reuocantur ad Orationẽ, quę Deo propriè exhibẽtur, vt laudes, gratiarum actiones, Contritionis & Confessionis actus.

Quocirca rectè Theologi docent, per actum Contritionis, vt est opus pœnale, semper aliquid pœnę temporalis, pro qua satisfaciendum erat, remitti: & aliquando tam vehemẽtem esse posse dolorem Contritionis, vt tota pœna remittatur. Quod etiam à nostris doceri, agnoscit Philippus in Apologia Confess. in articulo de Confess. & Satisfactione; & tamen mentiri audet, nos Satisfactionem in cęremoniis, & rebus inutilibus constituere.

His ita constitutis, facilè erit probare Scripturarum testimoniis ea, in quibus nos ponimus Satisfactionem. Nam de Oratione loquitur Deus in Psalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, &c.* vbi simul præceptum, & promissionem videmus. Exemplum habemus Dauidis, qui tot Psalmis compositis, peccata sua coram Deo defleuit; item Manasse, de quo sic legimus, 2. Paralip. 33. *Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde, corã Deo Patrum suorum, deprecatusq; est eum, & exorauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Hierusalem in regnum suum.* De Ieiunio habemus exemplum Dauidis, vt cætera prætermittam, 2. Reg. 12. item præce-

præceptum, & promissionem: Ioëlis 2. De Eleemosyna insi gne exstat exemplum Tobiæ 1. præceptum, & promissio, Lu cæ 11. *Date Eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.*

RVRSVM hæc tria commendantur ab Angelo, Tobiæ 12. *Bona est Oratio cum Ieiunio, & Eleemosyna.* & regulas eo rundem trium operum explicat Dominus Matth. 6.

De cinere, & cilicio, quæ ad Ieiunium reducuntur, exstat exempla in diuinis literis, vt Niniuitarum, Ionæ 3. Dauidis, ac seniorum Israël, 1. Paral. 21. Idem imperatur Hierem. 4. Ioëlis 1. & alibi. Idem confirmat ipse Dominus, Matth. 11. Denique HIERONYMVS in comment. ad 3. cap. Ionæ: *Saccus*, inquit, *& ieiunium, arma sunt pœnitentiæ.*

De flagellatione, ac percussione sui ipsius, quod genus pœnitentiæ præter cetera damnant Aduersarij, habemus exemplum Apostoli Pauli, 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* quo loco verbũ Græcum ὑποπιάζω (vt Theophylactus notat) significat; vsque ad liuorem contundere. Et quamuis Apostolus similitudinem ducat ab iis, qui in stadio pugnant, ac dicere velit, eo se modo corpus suum malè accipere, ac subiicere, quemadmodum athletæ, cùm in stadio aduersarium suum pugnis, ac cæstibus ad liuorem vsq; contundunt: tamen omninò probabile est, Paulum etiam propriè corpus suum verberibus affeciſſe; tum quòd vox Græca id significet, tum quòd hoc genus pœnæ etiã veteribus fuerit vsitatum. Nam Luc. 18. Publicanus pœnitens percutiebat pectus suum: & S. HIERONYMVS postquam dixerat in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis: *Horrebant sacco membra deformia.* &: *Nuda humo vix ossa hærentia collidebam.* &: *Repugnantem carnem, hebdomadarũ inedia subiugabam.* subiungit: *Memini me clamantem, diem crebrò iunxisse cum nocte, nec priùs à pectoris cessásse verberibus, quàm rediret Domino increpante tranquillitas.*

IAM verò hæc ipsa opera, quatenus quoad certum modum in particulari, diuinitùs mandata non sunt, ac per hoc indebita dici possunt; grata esse Deo, & sancta, atque vtilia, demonstratum est à nobis in secundo libro de Monachis, vbi de Consiliis Euangelicis, & Operibus supererogationis disputauimus.

Ac

Ac præter alia, insigne testimoniũ habemus in lib. Num. cap.30.vbi Deus approbat,& sibi reddi iubet, vota spontè facta de ieiuniis, aut alia quauis corporis afflictione. Atqui Deus nusquam imperauerat,non solùm in specie aliqua certa vota, sed ne in genere quidem vlla vota: & tamen vota spontè facta Deo grata esse, perspicuum est, tum ex eo,quòd iubet sibi reddi,tum ex illa Prophetæ cohortatione: *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.* Psalm. 75. Falsum igitur est quod Aduersarij passim scribunt; opera indebita,siue nõ imperata diuinitùs, minimè Deo placere.

Insigne QVOQVE est exemplum S.Ioannis Baptistæ,cuius vestis,pili camelorũ erant;cibus, locustæ; lectus,humus; domus,desertum. Matth.3. Luc.3. & Marc.1. NEQVE poterunt Aduersarij in Scripturis ostẽdere, vbi Deus tantam vitæ asperitatem imperauerit; vt omninò fateri cogamur, eiusmodi labores spontè susceptos fuisse,atque ad opera supererogationis pertinuisse. NEQVE illud dici potest; resipiscentiam, ac vitæ nouitatem eos labores postulâsse. Nam nec S.Ioannes vnquam à Deo alienus fuerat, vt conuersione,& resipiscentia,ac vitæ nouitate indigeret:neque conuersio, ac vitæ nouitas, ex sententia præcipuè Aduersariorum, tantam seueritatem requirit. Ioannes igitur quia pœnitentiam prædicaturus venerat; vt eam non solùm verbo, sed etiam exemplo prædicaret; *Elegit,* vt scribit CHRYSOSTOMVS, homil.10.in Matthæum, *vestem, & victum,ac reliquam vitam compunctioni,& pœnitentiæ accommodatam.* & placuisse Deo eiusmodi vitam, testis est Christus ipse, qui Ioannem Matth.11. & Luc.7. mirificè laudauit.

HVC etiam pertinet Annæ illius exemplum, quæ, vt Lucas scribit, cap.2.*Non recedebat à templo,ieiuniis & obsecrationibus seruiens, die ac nocte.* Nam à templo non recedere, & perpetuò ieiunare, & orare, non erat in lege Domini vsquam imperatum: & tamen hæc opera indebita, & supererogationis, fuisse cultum Deo gratum, ex verbis Euangelij satis apertè colligitur. Neque enim Euangelista in laudibus eius mulieris posuisset,assidua illa ieiunia,& preces, & in tẽplo commorationem; neque dixisset, illam Deo seruisse ieiuniis, & orationibus, nocte ac die; nisi opera illa cultum

Dei

Dei esse credidisset. OMITTO alia plurima, quæ & per obuia sunt, & à nobis alibi annotata.

PORRO veteres Patres, afflictiones istas carnis non imperatas in particulari, sed sponte assumptas, apertissimè laudant, & ad cultum Dei pertinere dicunt.

TERTVLLIANVS in lib. de resurrectione carnis; feras & aridas escas, & reliquam corporis afflictionem, sacrificia esse Deo grata, scribit. Gregorius NAZIANZENVS in epist. ad Hellenium, scribens de quibusdam sanctis viris, qui aut nunquam homines videbãt, aut totos viginti dies sine cibo trãsigebant, aut integro anno in oratione stabant: quæ certè opera non sunt diuinitùs imperata: *Talis*, inquit, *est Christi pars, talis passionum Christi fructus, quem ipse è terra ad Patrem defert; religionis, inquã, Christianæ columen, populi decus, mundi fundamẽtum, cum cælestibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans.* AVGVSTINVS homil. 29. in lib. 50. homiliarum, eleemosynarum largitionẽ, sacrificium vocat. Idem, siue quicunq; fuit auctor, in lib. de dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 68. *Pro amore castigandi corporis, abstinẽtibus à vino vel carnibus, nihil credere meriti accrescere; non hoc Christiani, sed Iouiniani est.* At profectò à carnibus, & vino abstinere, non est diuinitùs imperatum. Leo serm. 2. de ieiunio decimi mensis: *Pro consummata*, inquit, *perceptione omnium fructuum dignissimè largitorum, eorum Deo continentiæ libamen offertur.* quo loco S. Pontifex, sacrificium, ac per hoc, cultum Dei, ieiunium illud appellat, quod certũ est non esse à Deo Christianis impositum. DENIQVE, pleni sunt libri Patrum eiusmodi testimoniis.

POSTREMO, accedit etiam ratio. Nam si Deo placent opera, quæ ipse neque in genere, neque in specie imperauit, modò cum debitis circumstantiis fiant, vt paulò antè ostendimus de votis; quantò magis certum erit, placere Deo, quæ ipse saltem in genere imperauit, qualia sunt, Oratio, ieiunium, & Eleemosyna, & quæ ad ista reuocantur? ARGVMENTA Philippi soluta sunt capite superiore.

(:)

CAPVT

CAPVT VII.

Posse hominem iustificatum verè Deo satisfacere proreatu pœnæ temporalis.

VLTIMA restat quæstio, Vtrum opera quæ fiunt ad redimēdam pœnam temporalem, cuius reatum sæpè manere ostendimus post culpam dimissam, verè satisfactoria dici possint. Aduersarij siquidem etiamsi cogantur admittere (vt iam disputauimus) manere interdum reatum pœnæ temporalis post culpam remissam; & pœnis spontè assumptis præueniri manū Dei, & flagella diuina auerti, ac denique Ieiunium, Orationem, & Eleemosynam esse opera laboriosa, ac Deo grata: tamē nullo modo adduci possunt, vt fateantur, per hæc opera satisfieri Deo, aut pœnas debitas compensari; vix etiam nomen ipsum Satisfactionis ferunt.

Luthetus in assert. art. 5. *Vehementer*, inquit, *odi, & sublatum vellem hoc vocabulum*, SATISFACTIO, *quod non modò in Scripturis nō inuenitur, sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisquam possit pro vllo peccato satisfacere, cùm gratis ille ignoscat omnia.*

Philippus in Apologia Confess. Augustanæ, art. de Confess. & Satisfactione: *Sed tamen*, inquit, *fatentur Aduersarij, quòd Satisfactiones non prosint ad remissionem culpæ: verum fingunt Satisfactiones prodesse ad redimendas pœnas, seu Purgatorij, seu alias.* Et infrà: *Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ, & veterū scriptorum Ecclesiasticorum.* Et infrà: *Scholastici viderunt in Ecclesia esse Satisfactiones, sed nō animaduertebant, illa spectacula instituta esse, tum exempli caussa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam: ideò superstitiosè finxerunt, eas non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere.*

Ioan. Caluinus, lib. 3. Instit. cap. 4. §. 39. loquens de Satisfactionibus, quæ leguntur apud veteres: *Vocârunt*, inquit, *vt plurimùm Satisfactionem; non compensationem, quæ Deo redde-*

redderetur, sed publicam testificationem, qua qui Excommunicatione mulctati fuerant, cùm in communionem recipi vellent, Ecclesiam reddebant de sua pœnitentia certiorem: indicebantur enim illis pœnitentibus certa ieiunia, & alia, quibus se prioris vitæ verè, & ex animo pertæsos esse approbarent, vel potiùs priorum memoriam obliterarent; atque dicebantur, non Deo, sed Ecclesiæ satisfacere. Hæc ille, quibus verbis satis ostendit, se non admittere Satisfactionem qua Deo satisfiat; & in superioribus explicauerat, se non solùm Satisfactionem quoad culpam, sed neque etiam quoad pœnam, vllo modo admittere: cuius argumenta paulò infrà dissoluemus.

Martinus etiam Kemnitius loco sæpius notato, ac præcipuè, pag. 1087. id præcipuè in Tridentino Concilio reprehendit, quod exigat Satisfactionem in reconciliatione, quæ fit post Baptismum: *Ita*, inquit, *Concilium sententiam suam explicat: Eos qui ante Baptismum deliquerunt, dicit in gratiam à Deo recipi sine propriis satisfactionibus, propter meritum & satisfactionem Christi: qui verò post Baptismum lapsi sunt, illis ait diuinam clementiam non dimittere peccata absque vlla propria ipsorum satisfactione, quam pro peccatis ipsi exoluant. Hoc Lector bene notet, &c.*

Nos igitur Concilium Tridentinum sess. 6. capit. 14. & sess. 14. canone 13. & Ecclesiæ totius sententiam sequentes, probare aggrediemur, per opera illa pœnalia, de quibus hactenus loquuti sumus, verè ac propriè Domino satisfieri pro reatu pœnæ, qui post culpam dimissam remanet expiandus.

Illvd tamen anteà præmittendum putamus, quod ab initio libri huius attigimus, nos hoc loco de Satisfactione illa, verba facere, quæ (vt nostri loquuntur) ex condigno quidem pœnam temporalem expiet, non tamen ex rigore iustitiæ. Satisfactio enim ex rigore iustitiæ, quo requirit vt satisfiat ex propriis; & ad æqualitatem, nulla videlicet præueniente, aut intercedente gratia eius, cui debetur Satisfactio. Nos autem neque aliquid habemus, quod Deo non sit, neque possumus vllo genere honoris adæquare iniuriam, quam Deo fecimus: cùm iniuriæ mensura æstimetur ex di-

ex dignitate Dei, quæ infinita est; mensura honoris, quem illi impendimus, æstimetur ex dignitate nostra, quæ est finita ac perexigua. Nihilominùs tamen accedente gratia Dei, eaque multiplici, verè possumus aliquo modo ex propriis, & ad æqualitatem, ac per hoc iustè, & ex condigno satisfacere.

PRIMVM enim accedit gratia iustificationis, per quam efficimur filij Dei, membra Christi, habitacula Spiritus sancti: & hac ratione, opera nostra, vt à Spiritu Christi in nobis habitante procedunt, quandam habent infinitatem, ac per hoc etiam quandam æqualitatem cum iniuria, qua Deum peccando affeceramus.

Accedit RVRSVS alia gratia, dum Deus, qui nostra omnia sibi iure vendicare posset; non omnia, quæ facere possumus, imperat, sed certa quædam opera duntaxat: alia verò permulta, non imperat, sed suadet, atq; ad ea facienda hortatur, vt lib. 2. de Monachis copiosè ostendimus. Ex qua Dei benignitate illud consequitur, vt habeamus opera propria, & indebita, quibus pro iniuria satisfaciamus: quanquam ea est benignitas Dei, vt etiam quæ munera ipsius sunt, nostra esse merita patiatur; & quę de manu eius accepimus, sibi donari libenter admittat.

Accedit PRAETEREA alia gratia. Nam Deus cùm nos ad amicitiam suam per reconciliationem iterum recipit; à pœna, cuius debitores eramus, æternitatem aufert, ac de æterna temporalem facit. Ita igitur intelligimus, per nostra opera Domino satisfieri, nõ ex rigore iustitiæ, sed gratia ipsius eaque multiplici præcedente, & comitante, atque id nobis donante, vt habeamus, vnde ex propriis, & ad æqualitatem pro pœna temporali satisfacere valeamus.

HAC explicatione præmissa, probanda est veritas, PRIMVM testimoniis Scripturarum. DEINDE, traditione veteris Ecclesiæ.

CAPVT VIII.

Ex Scripturis probatur, Deo satisfieri posse pro pœna temporali, culpa dimissa.

PRIMVM igitur Scripturæ testimonium esse potest, quod habetur Isa. cap. 1. vbi Dominus promittit remissionem plenam, ac perfectam peccatorum, quasi præmium quoddã, iis qui non tantùm lauerint ac mundauerint se per cõtritionem, sed etiam in bonis operibus misericordiæ se exercuerint. Sed de hoc loco plura dicemus capit. 15. in solutione tertij argumenti Ioannis Caluini.

ALTERVM testimonium habetur Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* & Prouerb. 16. *Misericordia & veritate redimitur iniquitas.* Hîc enim habemus vocem Redemptionis, quæ æquiualet voci Satisfactionis, quam Lutherus in diuinis literis inueniri negabat. Certè enim non minùs ad iustitiam pertinet Redemptio, quàm Satisfactio: & si absurdum esset dicere, nostris operibus satisfieri pro peccatis; multò esset absurdius dicere, nostris operibus redimi peccata: quemadmodum ipsi etiam Hæretici grauiùs ferunt, si dici velimus aliqua ex parte redemptores, quàm satisfactores. Cùm igitur Scriptura non vno in loco disertis verbis tradat, nostris operibus redimi peccata, profectò non abhorret ab vsu Scripturæ quod nos dicimus, nostris operibus satisfieri pro peccatis. Quemadmodum autem refellatur Caluini expositio, cap. 3. ostendimus.

SED fortâsse obiiciet aliquis, non dixisse Danielem, Pœnas tibi debitas eleemosynis redime; sed, *Peccata tua eleemosynis redime*, proinde loquutum esse de redemptione culpæ; quam nos ipsi fatemur, non esse veram & propriam redemptionem.

RESPONDEO, in sacris literis nomen peccati sæpenumerò accipi pro pœna, siue pœnæ reatu: vt Genes. 43. *Nisi reduxero puerum, ero peccati reus in te omni tempore.* Deuter. 5. *Reddens iniquitatem patrum in filios.* 3. Reg. 1. *Ertmus ego, et filius meus Salomon peccatores.* Et hoc modo accipi potest illud

illud quod adduximus ex Prouerbiis: *Misericordia & Veritate redimitur iniquitas.*

Locus autem Danielis duobus modis exponi solet. VNO modo vt per peccatũ intelligatur culpa, siue inimicitia cum Deo: & tunc significatur illis verbis, posse hominem pœnitentem per eleemosynas placare Deum ex congruo, atq; ab eo gratiam reconciliationis impetrare. Ex qua interpretatione id sequitur, vt si opera hominis nondum iustificati, tamen cum auxilio Dei speciali facta tantùm valent ad reconciliationem, vt ex congruo dicantur redimere culpam: multò magis opera hominis iusti, ex Spiritu inhabitante facta, tantùm valeant ad expiandam pœnam temporalem, vt ex condigno dicantur redimere pœnam.

ALIO modo exponuntur à nonnullis ea verba, vt per peccatum sola pœna intelligatur. Sed quia Nabuchodonosor impius erat, & non solùm pœnæ, sed etiam culpæ remissione indigebat, idcircò auctores illi volunt, sententiam Danielis esse hiulcam, ac subintelligi alia verba, quibus ad agendam pœnitentiam, & quærendam reconciliationem Daniel Regem sit cohortatus, ac tum demùm addiderit de expianda pœna: *Peccata tua eleemosynis redime.* Ceterùm plenus cõmentarius erit, si verba Danielis intelligamus de perfecta remissione peccati quoad culpam & pœnam; ita vt cohortatio sit ad magnas & frequẽtes eleemosynas, quibus primùm disponatur Rex ad Reconciliationem, deinde etiam pœnam ex condigno redimat: quemadmodum intelligendus esse videtur locus ille Lucæ 11. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Ad quem modum etiam loquitur S. Cyprianus in serm. de lapsis, vbi opera pœnitẽtiæ requirit, quibus primùm venia peccatorum impetretur, deinde etiam corona gloriæ acquiratur.

TERTIVM testimonium positum est in illis verbis Præcursoris: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, Lucæ 3. quod testimonium Aduersarij non rectè exponunt de nouitate vitæ, & obseruatione legis diuinæ. Nam facere fructum dignum pœnitentiæ, est operari eo modo, quo decet eum qui pœnitentiam profitetur; qui autem pœnitentiam profitetur quòd aliquẽ læserit, non solùm cessat à lædendo, nec so-

lùm cauet in futurum ne quid in eum committat, sed etiam damnum resarcit, compensat iniuriam, malè facta corrigit & emendat.

ATQVE in hunc modum locum istum veteres exposuerunt. S. GREGORIVS homil. 20. in Euangelia: *Aliud*, inquit, *est, fructum facere Pœnitentiæ, aliud, dignum Pœnitentiæ fructum facere. Vt enim de dignis pœnitentiæ fructibus loquamur, sciendum est, quòd quisquis illicita non commisit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur, sicq; opera pietatis faciat, vt tamen si voluerit, ea quæ mundi sunt non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod grauius est, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscindere, quàtò se meminit & illicita perpetrâsse.* Vide eundem lib. 6. cap. 2. in primum Regum, vbi cùm tria ad Pœnitentiam requirat, mentis conuersionem, oris confessionem, & peccati vindictam; hoc tertium, ex testimonio à nobis allato de dignis Pœnitentiæ fructibus confirmat.

BEDA lib. 1. in Luc. cap. 2. repetit verba Gregorij iam citata. Idem etiam Beda in Psal. 4. *Sacrificate*, inquit, *sacrificium iustitiæ, quasi dicat: Ita dico, vt irascamini præteritis peccatis, vt sacrificetis sacrificium, id est, mortificetis propria vitia vestra, faciendo dignos fructus Pœnitentiæ, tantùm scilicet pro singulis vos affligentes, quantum digna expetit Pœnitentia, quod erit sacrificium iustitiæ.*

Petrus DAMIANVS in serm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, si grauiter peccanti, leuior Pœnitentia à mansueto, vel à dissimulante dictatur, cùm in Purgatoriis ignibus perficiendum sit, quidquid hîc minus feceris: quia dignos Pœnitentiæ fructus quærit Altissimus.*

Christianus DRVTHMARVS in cap. 3. Matth. *Fructum*, inquit, *dignum Pœnitentiæ facere, est præterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & malè commissa eleemosynis redimere.*

ISICHIVS lib. 4. in Leuiticum, cap. 14. *Hæc*, inquit, *opera necessaria habet, quæ virtutibus, et actionis studio valeant delere peccata: propter quod Ioannes Baptista populo Iudæorum dicebat, Facite fructum dignum Pœnitentiæ.* & paulò infrà, explicans quæ sint ista opera, seu fructus Pœnitētiæ, dicit esse

esse Orationem, intentam Eleemosynam, vigilias, saccum, ieiunium, lachrymas.

S. Ioannes Chrysostomus homil. 10. in Matthæum, exponens hunc ipsum locum: *Facite*, inquit, *fructus dignos Pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? si vtiq; peccatis aduersa faciamus: Verbi gratia, aliena rapuisti? incipe donare etiam propria; longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sapius paucorum dierum castitate meditare; iniuriam, vel opere cuiquam, vel sermone feciſti? refer benedictionis verba conuiciis; & percutientes te, nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende: neq; enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis anteà, & temulentia diffluebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumq; compensa.*

Pacianus in epist. 3. ad Simpronianum: *Vides*, inquit, *in sarmentis fructum requiri, id est, bona opera Pœnitentiæ, sicut Ioannes ait, Facite fructum dignum Pœnitentiæ. Vides sarmenta purgari: quæ sunt detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, vitæ labores, qui actus propriè pœnitentium sunt.*

Hi certè Patres non solùm vitæ nouitatem, & legis obedientiam requirunt, vt digni fructus Pœnitentiæ censeãtur, sed etiam vt à licitis nos abstineamus, vt opera faciamus quæ valeant delere peccata, vt malè facta laboriosis operibus puniamus, vt scelera bonis operibus redimamus, vt vitiorũ plagas abstinentiæ medicina curemus, vt crapulam & ebrietatem (vt Chrysostomus loquitur) aquæ potu, ac ieiunio cõpensemus. Denique Pacianus, detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonij, & vitæ labores, id est, ieiunia, fletus, eleemosynas profusas, & ceteras vitæ asperitates, quas alioqui nulla lex imperat, fructus dignos pœnitentiæ esse definit. Digni autem fructus, rectè dici non possent, nisi re vera sufficerent ad iniuriam compensandam, si non ad æqualitatem quantitatis, saltem ad æqualitatem proportionis, & iuxta acceptationem eius qui fuerat læsus.

Qvartvm testimonium habetur 2. Cor. 7. vbi B. Paulus inter alios bonos fructus sanctæ tristitiæ, quæ Pœnitentiam

in salutem stabilem operatur, ponit vindictam. Neque multum refert an Apostolus loquatur de vindicta, quam is, qui Pœnitentiam agit, de seipso sumit, an de ea, quæ iniungitur ab alio: satis enim nobis est, probari ab Apostolo pœnas, quæ vindictæ nomine inueniuntur in Pœnitentia. Vindicta enim ad præteritum respicit, & ad iustitiam pertinet, neque aliud est, nisi id quod nos dicimus Satisfactionē: ideò enim sumit vnusquisque de peccatis suis pro amore Dei vindictā, vel à Sacerdote iniunctam, libēter admittit, vt iniuriam Deo factam ea ratione compenset.

Et quamuis Caluinus, vt suprà notauimus, multis in locis neget, vllam pœnam pro peccatis nostris exigi à nobis; tamē lib. 3. Instit. cap. 3. § 15. hunc locum Apostoli tractans, ita loquitur: *Postrema est vindicta: quo enim seueriores in nos sumus, & acriore censura quæstionem habemus de peccatis nostris, eo sperare debemus magis propitium, ac misericordem Deum. Et certè fieri non potest, quin anima diuini iudicij horrore perculsa, partes vltionis in exigenda de se pœna occupet.* Quo loco apertè concedit, Apostolum Paulum loqui de pœna, quæ vindictæ nomine à pœnitente suscipitur.

Qvintvm testimonium colligitur ex Leuitico, cap. 5. & 6. vbi sacrificia diuersi precij, pro æstimatione ac mensura delicti imperantur. Fuisse autem ea sacrificia compensationem, ac satisfactionem pro reatu pœnæ temporalis expiando, probabitur cap. 15. in responsione ad argumenta Caluini, in solutione 5. argumenti.

Hvc adferri possent illa omnia Scripturæ loca, quæ docent, opera hominum iustorum, meritoria esse vitæ æternæ. Nam si opera iustorum eam vim habent, vt vitam æternam verè, & propriè mereantur: nullo modo negari potest, quin etiam efficacia esse possint ad satisfaciendum pro reatu pœnæ temporalis; siquidem longè maius est gloria æterna, quàm pœnę temporalis remissio. Certè inter homines, si quis Regem suum iniuria affecisset, ac deinde in amicitiam restitutus, ita se gereret, vt merito operum suorum in societatem regni admitteretur; quis ambigeret, eundem officiis erga Regem, pecuniarium debitum facilè posse redimere?

Scri-

Scripturæ testimonia pro meritis vitæ æternę passim occurrunt: sed duo nobis hoc loco sufficient. ALTERVM est Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedē.* quo loco, & vox Mercedis, & nomen Operariorum, & pactum cum operariis ex denario diurno; non permittunt nos aliter hunc locum exponere, quàm de meritis propriè dictis, quibus ex iustitia merces debetur: denarium autem diurnū, qui eo loco pro mercede ponitur, communi consensu Patres docēt esse vitam æternam. Vide Ambrosium lib. 7. in Lucam cap. 66. Hieronymum lib. 2. in Iouinianum. Augustinum lib. de sancta Virgin. cap. 26. Gregorium lib. 4. Moral. cap. 42. Chrysostomum, & alios in hunc locum Matthæi.

ALTERVM testimonium est 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex, non solùm autem mihi, sed iis, qui diligunt aduentum eius.* certè corona iustitiæ, quæ redditur à iusto Iudice; veram & propriam laborum, meritorumque mercedem significat. SED de his hactenus: nam de meritis operum suo loco fusiùs disseremus.

CAPVT IX.

Extraditione veteris Ecclesiæ probatur Satisfactio.

NVNC adferemus testimonia veteris Ecclesiæ. Ac PRIMVM ętate prima post Apostolos, id est, post annum Domini C. habemus IVSTINVM, siue quicunq; fuit auctor quæstionum, quæ in Iustini operibus continentur. Is igitur q. 79 quærit, Cur Iosiam Regem Deus permiserit gladio cædi, cùm vir sanctissimus fuisset? respondet autem his verbis: *Ceterum luctuosum & vitæ finem propterea Iosias retulit, quòd iussioni Hieremiæ non paruerit, qui ei ex mandato Dei dixerat, & ne progrederetur adobuiandum Regi Aegypti in bellum, sicut ait Hieremias. Quapropter & eum purum à peccatis ex hac vita reciperet Dominus Deus, ideò permisit illum inobedientiæ eius ferro Aegyptio pœnas exoluere.* Quod si mortem illam Deus per-

misit, vt purum Iosiam à peccato reciperet: ergo mortis pœna expiatio fuit peccati; & proinde (quod est idem) satisfactio pro peccato: & si pœna illa mortis violētæ, expiatio fuit peccati; ad eundē modum ceteræ pœnæ, quę post peccatum exiguntur à pœnitentibus, non sunt satisfactiones coram hominibus tantùm, sed etiam coram Deo: neque solùm in remedium contra futura, sed etiam in vindictam & compensationem præteritorum exiguntur.

S. Irenaevs lib. 3. cap. 37. loquens de Pœnitentia Adami: *Timor*, inquit, *Domini initiū intelligentiæ, intellectus verò transgressionis fecit Pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Etenim per succinctorium in facto ostendit suam Pœnitentiam, foliis ficulneis semetipsum contegens, existentibus et aliis foliis multis, quæ minus corpus eius vexare potuissent, condignum tamen inobedientiæ amictū fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum.* & infrà ponit verba ipsius Adami: *Quoniam*, inquit, *eam, quam habui à Spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedientiam: & nunc cognosco, quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autem, & pungit corpus. Et hoc semper habuisset indumentū, humilians semetipsum, nisi Dominus, qui est misericors, tunicas pelliceas pro foliis ficulneis induisset eos.* Ex hoc testimonio discimus, fructum Pœnitentiæ dignum, nō esse solùm vt Aduersarij volunt, nouam obedientiam mandatorum; non enim Deus mandauerat, vt Adam indumento illo tam aspero vteretur: sed esse pœnam spontè susceptam, quæ dolore corpus afficiat, & voluptatem ex peccato perceptam ea ratione compenset. Quocirca rectè Irenæus indumentū illud Adami vocat condignum inobedientiæ amictū. Inobedientia enim ex superbia nata fuerat, & idcirco iustum, & condignum erat, vt humilitate compensaretur: amictus autem ille, non solùm carnem punctionibus affligebat, vt ob delectationem illicitam Domino satisfieret, sed etiam vilitate ad cor humiliandum valebat, vt superbiam, & inobedientiam compensaret. Atq; hinc videtur posteà factū, vt pœnitentes sacco, siue cilicio communiter vterentur. Idem lib. 4. cap. 26. in fine: *Docebat*, inquit, *vt facerent præcepta, quæ ab initio*

initio præcepit Deus, & vt veterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea, quæ possidentur, pauperibus diuisa, solutionem faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifestum: Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus.

TERTVLLIANVS in lib. de Pœnitentia: *Offendisti*, inquit, *sed reconciliari adhuc potes, habes cui satisfacias, & quidem volentem.* Et infrà: *Satisfactio confessione disponitur.* Et paulò antè: *Quàm porrò ineptum, Pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere? hoc est precium non exhibere, ad mercedem manum emittere: hoc enim precio Dominus veniam addicere instituit: hac Pœnitentiæ compensatione redimendam proponit impunitatem.* Ex hoc testimonio habemus nomen Satisfactionis, quod Lutherus sublatum cupiebat: habemus satisfieri Deo, non autem soli Ecclesiæ, vt Aduersarij docent: habemus Satisfactionis opera ex condigno redimere pœnas peccatorum, nam ideo precium, redemptionem, & compensationem Tertullianus appellat.

Post annum Domini CC. habemus ORIGENEM, is homil. 6. in Exod. sic loquitur: *Si quis fortè huiusmodi pecuniam à Diabolo deceptus, accepit; non vsquequaque desperet, misericors enim, & miserator Dominus, & creaturæ suæ non vult mortem, sed vt conuertatur, & viuat. Pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat quod admissum est.* Item homil. 15. in Leuit. vbi dixerat, posse redimi peccata in hac vita, subiungit: *Si tamen inuenerit manus tua precium, quod restituat. Quale precium? Pœnitentiæ sine dubio lachrymis congregatum, & manibus, id est, labore boni operis inuentum.* Hom. 3. in lib. Iudic. *Vide*, inquit, *benignum Dominum misericordiam cum seueritate miscentē, & ipsius pœnæ modum iusta & clementi libratione pensantem. Non in perpetuum tradit delinquentes, sed quanto tempore errasse te nosti, quanto tempore deliquisti; tanto nihilominus tempore humiliate ipsum Deo, & satisfacito ei in confessione Pœnitentiæ.*

S. CYPRIANVS lib. 1. epist. 3. scribens aduersus eos, qui non præmissa plena satisfactione, pacem pœnitentibus da-

bant: *Elaborant*, inquit, *ne Deo indignanti satisfiat.* Et infrà *Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur.* Item lib. 1 epistol. 14. *Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros; vt qui possunt agere Pœnitentiam veram, Deo Patri, & misericordi precibus & operibus suis satisfacere, seducantur vt magis pereant.* Item in serm. de opere & eleemosynis: *Nec haberet*, inquit, *quid fragilitatis humanæ infirmitas, atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens iustitiæ, & misericordiæ operibus ostensis, viam quandam tuendæ salutis aperiret; vt sordes postmodum quascunq; contrahimus, eleemosynis abluamus. Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit: Eleemosynis & fide delicta purgantur: non vtique illa delicta, quæ fuerant antè contracta; nam illa Christi sanguine & satisfactione purgantur.* Ex hoc testimonio apertissimè discimus, discrimen inter Baptismum, & Sacramentum Pœnitentiæ, quod Aduersarij perspicere nunquam potuerunt. Nam ante Baptismum non exigitur Satisfactio, cùm Christi sanguine per Baptismum plenissimè applicato, purgentur peccata omnia, non solùm quoad culpam, sed etiam quoad pœnam alterius vitæ, tum æternam, tum temporariam: post Baptismum autem necessaria Satisfactio est, quoniam (vt suprà ostendimus) per Absolutionem Sacerdotalem remittitur quidem culpa, & pœna æterna, sed non tota pœna temporalis alterius vitæ. Idem Cyprianus in serm. de lapsis: *Dominus*, inquit, *orandus est, Dominus nostra Satisfactione placandus.* & infrà, in vltimis verbis, posteaquam dixerat: *Orare oportet impensiùs, & rogare, diem luctu transigere, vigiliis, ac noctes fletibus ducere, stratos solo adhærere cineri, in cilicio & sordibus volutari, &c.* ita subiungit: *Qui sic Deo satisfecerit, qui Pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolorem conceperit; exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet Ecclesiam: nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.*

Post annum Domini CCC. S. Antonivs Magnus in epist. extrema, dicit Deum aspicere ad ieiunia plurima, vigilias, meditationes assiduas, preces largas, abdicationem rerum

huius

huius mundi, & ceteros labores pœnitentium, & sic eorum misereri.

LACTANTIVS lib. 4 de vera sapientia, cap. 17. *Volens*, inquit, *vitæ, ac saluti nostræ pro æterna sua pietate consulere, Pœnitentiam nobis in illa circumcisione proposuit, vt si cor nudauerimus, id est, si peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus, veniam consequamur.* Idem libr. 5. de Iustitia, cap. 13. *Deo*, inquit, *satisfacere licet.* & lib. 6. de vero cultu, cap. 13. *Circumspice*, inquit, *conscientiam tuam, & quantum potes, medere vulneribus: nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licētiam peccandi putes. Abolentur enim, si Deo largiare, quia peccaueras: nam si fiducia largiendi preces non abolentur. Deus enim purgari homines à peccatis maximè cupit; ideoq; agere Pœnitentiam iubet.* His verbis Lactant. Cyprianum, vt videtur, sequutus, hortatur pœnitentes ad eleemosynarum largitionē: ac dicit peccata tolli, & aboleri per eleemosynas, si hominem pœniteat peccasse; & ideo quia peccauit, nimirum vt satisfaciat Deo, eleemosynas largiatur: non tolli autē nec aboleri, si fiducia largiendi homines peccent, id est, si eleemosynas largiantur, vt liberiùs peccent. Eodem lib. cap. 24. idem auctor: *Potest*, inquit, *reduci, & liberari, si eum pœniteat actorum, & ad meliora conuersus, satisfaciat Deo.*

S. HILARIVS in Psalm. 118. exponens versiculum vltimū literæ PHE: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Conscius*, inquit, *peccatorum veterum, vt historia ipsa docetur, licet toto corde se direxerit, tamen quia & peccati sui dolorem antè re ipsa scripserit, tunc cùm Nathan Propheta arguente, crimen suum recognouit, & fleuit: nunc quoque non desinit veræ Pœnitentiæ lachrymis, facti veteris crimen abluere.* Et infrà: *Hæc Pœnitentiæ vox est, lachrymis orare, lachrymis ingemiscere, & per hanc confidentiam dicere; Lauabo per singulas noctes lectum meum. Hæc venia peccati est, fonte fletuum flere, & largo lachrymarum imbre madefieri.* Ex hoc testimonio habemus, Dauidem post perfectam conuersionem, & indulgentiam culpa adeptam, lachrymis peccatum olim commissum abluisse, quia videlicet intelligebat, post culpā remissam, reatum pœnæ remansisse; quia Satisfactione

ctione purgandus esset: habemus etiam, veniam peccati se, fonte fletuum flere, id est, copiosis lachrymis veniam si dubio obtineri. Idem can. 4. in Matt. non procul à fine: *Quæ charitas*, inquit, *plurimum peccatorum tegit, & errorum nostrorum ambitiosa ad Deum patrona est; nouissimum per quadrantem soluemus, nisi precio ipsius aliquantorum criminum culpa redimamur*. Vide quàm perspicuè magnus hic Doctor operibus charitatis redimi dicat eam pœnam, quam pro culpa debebamus.

Sanctus BASILIVS in Psalm. 29. exponens versiculum illum: *Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. Sed* inquit, *& lamentantur nobis Prophetæ, ad luctum nos prouocantes, vt simul ad confessionem, & cognitionem peccatorum nostrorum delati, ex Propheticis sermonibus, nostrum lugeamus exitium, laboribus multis, & ærumnis nostram carnem affligendo. Ei sanè qui talis est, lugubris vestis disrumpatur, quam sibi circumposuerat, suum lugens peccatum: huic tandem circumponitur amictus lætitiæ, & pallium salutis, &c.* Hoc loco satis apertè magnus Basilius docet, laboribus & ærumnis quibus affligitur caro, acquiti lætitiam indulgentiæ, ac salutis. Idem etiam in oratione superilla verba: *Attende tibi. Attende*, inquit, *tibi, vt pro delicti proportione, hinc quoque mutueris ex admota tibi medela, valetudinis instauranda subsidium. Magnum est, & graue peccatum? multa opus habes confessione, lachrymis amarulentis, per acri contentione vigiliarum, indiuulso, & continenti ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio? huic quoque exquetur Pœnitentia.* Hîc verò apertissimè agnoscit Basilius, Satisfactionem condignam esse debere, & eam proportionem cum peccato exigere, vt verè per eam offensio compensetur.

S. AMBROSIVS in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem. *Quæ nobis*, inquit, *salus esse potest, nisi ieiunio eluerimus peccata nostra?* Idem lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Vtrumque*, inquit, *beatum dixit, & cuius iniquitas remittitur per lauacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis; qui enim agit Pœnitentiam, nõ solùm diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationibus factis operire, & tegere*

gere delicta superiora, & non ei imputetur peccatum. Idem ad Virginem lapsam, cap. 8. *Grandi plaga*, inquit, *alta, & prolixa opus est medicina: grande scelus, grandem necessariam habet satisfactionem.* Idem in lib. de Helia & ieiunio, cap. 20. *Habemus*, inquit, *plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es, peccatis tuis venundatus es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua.*

S. Gregorius NAZIANZENVS in oratione de pauperum amore, propè extrema: *Misericordia*, inquit, *& fide peccata purgantur. Ergo miseratione purgemur, animiq; labes & inquinamẽta, egregia illa herba detergamus ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro misericordiæ videlicet proportione.* Idem in oratione in sanctum lauacrum, dicit, cicatricem ex peccatorum vulneribus remanentem, obduci obnixis precibus, multo luctu, & gemitu, & lachrymis. Idem oratione in sancta lumina, posteaquam multa dixerat de Baptismo laborioso Pœnitentiæ subiungit: *Aequale est malum, & dimisso absque castigatione, & castigatio sine venia; quandoquidem illa totas relaxat habenas, hæc verò nimiùm restringit.* qua sentẽtia pulchrè refellit Nouatianos & Lutheranos (licet hi nondum nati essent) Nouatiani enim castigationem admittebant sine spe absolutionis; Lutherani contrà absolutionem sine castigatione concedunt. Quare sicut Cyprianus de Nouatianis dixit, illos subtraxisse de satisfactione medicinam, lib. 4. epist. 2. ita nos dicere possumus de Lutheranis, eos è contrario subtrahere de medicina satisfactionem.

S. PACIANVS in Paræneſi ad Pœnitentiam, extremas: *Obtestor*, inquit, *& deprecor, ne pudeat in hoc opere, ne pigeat oportuna quàm primùm remedia salutis inuadere, deiicere mœroribus animum, sacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore conficere, multorum precibus adiuuare. In quantum pœna vestra non peperceritis, in tantum vobis Deus parcet.* Et infrà: *Ecce polliceor, si ad Patrem vestrum vera Satisfactione redeatis, nihil vlteterius errando, nihil pristinis adiiciendo peccatis, dicendo etiam*

tiam humile aliquid, & flebile; Peccauimus in conspectu Pater, iam non sumus digni nomine filiorum: continuò de his & pecus illud recedet immundum, & siliquarum esca formis, &c.

Post annum Domini CD. habemus INPRIMIS tres summos sanctissimosque Pontifices. S. INNOCENTIVM in epistola 1. cap. 7. *Ceterùm*, inquit, *de pondere æstimandi delictorum, Sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tùm debere dimitti, cùm viderit congruam Satisfactionem.* Idem in epistol. 22. ad Episcopos Macedoniæ, cap. 4. *Ergo*, inquit, *si ita est; applicentur ad Ordines sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione Ordinationis crimina vel vitia putantur auferri: nullus sit Pœnitentiæ locus, quia id potest præstare Ordinatio, quod longa Satisfactio præstare consueuit.* Hinc certè sine ambiguitate discimus, longa Satisfactione criminum, remissionem acquiri.

Sanctus LEO I. sermone 1. de ieiunio decimi mensis: *Oratione*, inquit, *propitiatio Dei quæritur, ieiunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur.* Idem in epistol. 79. ad Nicetam, cap. 5. *De iis Christianis, qui inter eos, à quibus fuerant captiuati, cibis immolatitiis asseruntur esse polluti, consultationi tuæ charitatis hoc etiam respondendum esse credidimus, vt pœnitentiæ Satisfactione purgentur, quæ non tàm temporis longitudine, quàm cordis compunctione spectanda est.* Idem in epistol. 91. ad Theodorum, rursum repetit, salubri Satisfactione pœnitentes purgari: & in epistol. 92. ad Rusticum, cap. 2. de Sacerdotibus pœnitentibus loquens: *Vnde*, inquit, *hutusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, priuata est petenda secessio, vt illis Satisfactio si fuerit digna, sic etiam fructuosa.*

Sanctus GELASIVS I. in epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, Brutij, & Siciliæ, cap. 23. *Viduæ, quæ propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum Satisfactione placare debeant.*

PRAETER

PRAETER hos Pontifices, habemus insignes Theologos, Græcos & Latinos. Sanctus Ioannes CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de Sacerdotio, non longè à principio: *Non temerè*, inquit, *ad delictorum modum oportet & multam ipsam adhibere: sed tanquam ex coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus, &c.* & hom. 41. ad populum Antiochenum: *A nobis*, inquit, *vltionem sumamus, ita placabimus Iudicem.* Idem homil. 2. de lapsu primi hominis: *Ostendit*, inquit, *Dominus, quibus officiis possint delicta purgari: ostendit, confessione & deformitate cultus, veniam posse facillimè impetrari.*

THEOPHILVS Alexandrinus in 1. Paschali epist. extrema: *Praterita*, inquit, *peccata pœnitentia corrigamus, presenti fletu redimamus futura gaudia, aculeoq; conscientiæ in morem apum noxios peccatorum fucos repellamus.*

Sanctus HIERONYMVS in cap. 1. Ioëlis, explicans illa verba: *Accingite vos, & plangite. Qui*, inquit *peccator est, & quē remordet propria conscientia, cilicio accingatur; & plangat vel propria delicta, vel populi; & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus: & cubet, vel dormiat in sacco; vt præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.* Idem in epistola ad Eustochium de obitu Paulę matris, ita Paulam loquentem inducit: *Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio sapè depinxi: affligendum corpus, quod multis vacauit delitiis: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina, & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda.*

S. AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 70. *In melius*, inquit, *est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus, vt ea semper liceat impunè committere: nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.* & cap. 71. *De quotidianis autem brevibus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Item in epist. 54. ad Macedonium: *Nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi vt id quod mali fecerit, impunitum esse non sinat:*

eo

eo quippe modo sibi non parcenti ille parcit, cuius altum iu-
stumq; iudicium nullus contemptor euadit. Idem homil. 50
cap. 11. ex lib. 50. Homil. *Veniat peccator ad Antistites, per*
quos in Ecclesia Claues ministrantur, & tanquam bonus incu-
piens iam esse filius, maternorum membrorum ordine custodi-
to, à Præpositis Sacramẽtorum accipiat Satisfactionis suæ mo-
dum, vt in offerendo sacrificio cordis contribulati deuotus, &
supplex, id tamen agat, quod non solùm illi prosit ad suscipien-
dam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum. & infrà cap. 15.
Non sufficit mores in melius commutare & à factis malis re-
cedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo, &c. Idem in Psal. 50. in illa verba: *Et à peccato meo munda me. Im-*
plora misericordiam, sed attende iustitiam: misericordia est
vt ignoscat peccato, iustitia est, vt puniat peccatum. Quid ergo? quæris misericordiam? peccatum impunitum remanebit:
respondeat Dauid, respondeant lapsi, respondeat cum Dauid,
vt misericordiam mereantur sicut Dauid, & dicant, Non Do-
mine, non erit impunitum peccatum meum, non impunitum
erit, sed ideo nolo vt tu punias, quia ego peccatum meum pu-
nio. Hic certè locus apertè conuincit, Satisfactionem nostram non requiri solùm ad exemplum, vel disciplinam politicam, sed vt iniuria Deo facta compensetur, & diuinæ iustitiæ satisfiat.

Maximvs homil. in die Cinerum: *Non reprehenditur,*
inquit, *ille, qui dudũ corde deuio, & lubricis gressibus à tra-*
mite elapsus salutis, redintegrare se Deo mœsta pœnitentia
Satisfactione conatur.

Seuerus Svlpitivs lib. 2. Dialogorum de miraculis S.
Martini, cap. 13. *Fornicatio,* inquit, *deputatur ad pœnam, nisi*
Satisfactione purgetur.

Ioan. Cassianvs collat. 20. cap. 7. *Dum agimus pœ-*
nitentiam, & vitiosorum actuum recordatione mordemur,
necessarium est, vt ignem conscientiæ nostræ obortus ex con-
fessione culpæ lachrymarum imber extinguat: cùm verè cui-
quam in hac humilitate cordis, & spiritus contritione defixo,
atque in labore & gemitu perduranti, horum recordatio fu-
erit consopita, & conscientiæ spina de medullis animæ gra-
tia Dei miserantis euulsa, certum est eum ad Satisfactionis

finem

finem, atque indulgentiæ merita peruenisse, & ab vniuersorum criminum labe purgatum. Vide etiam eundem collat. 23. cap. 15.

THEODORETVS in epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia: *Sunt,* inquit, *medicabilia etiam quæ post Baptismum fiunt, vulnera: medicabilia autem non vt olim, per solam fidem data remissione, sed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati contemperatum.*

S. PAVLINVS in epistol. 12. ad Seuerum: *In sæculo,* inquit, *corrupti muneribus eorum iudices condemnantur: sed quisquis homo præuentus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, adfers pretium salutis tuæ Iudici nostro; ne verearis quasi corruptionis iniuriam iustitiæ Dei facere: accipit à te Christus libenter salutis tuæ pretium.* & paulò antè de eodem pretio, id est, de eleemosynis loquens, sic ait:

Iste docet fusis redimens sua crimina nummis,
Vilior vt sit res, quàm sua cuique salus.

SALVIANVS Massilienſis, in libris quos nomine Timotheiad Ecclesiam scribit, lib. 1. de misericordia, sic ait: *Quando lugebit, qui dies lugendi perdidit? quando satisfaciet, qui tempus Satisfactionis amisit?* Et infrà: *Si nouit quisquam hominum peccatorum, quantum redimere delicta possit, vtatur scientia ad redemptionem: si verò nescit, cur non offerat quantum potest?*

Post annum Domini D. CASSIODORVS in Psal. 37. *Et cogitabo pro peccato meo, id est, talia te donante faciam, quæ meum possint abolere peccatum: scilicet fletus adhibebo, eleemosynas faciam, & ab hoc quod deliqui, mandatorum tuorum me obseruatione purgabis.*

S. GREGORIVS lib. 6. in 1. Regum, explicans cap. 15. *Non solùm,* inquit, *confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentia austeritate delenda.* item ibidem: *Corrigibilia equidem peccata portantur, quia postquam à delinquentis voluntate discedunt, purgari Satisfactione salubriter possunt.* Vide eundem lib. 3. in 1. lib. Regum cap. 7. & lib. 2. epist. 27.

HESYCHIVS, siue Isicius (quem æqualem Gregorij fuisse putamus, vt diximus in 2. lib. de Eucharistia, cap. 32.) lib. 2. in

Leuiticum, exponens cap. 6. *Carnes*, inquit, *pœnitentiæ intelligimus ieiunium, vigilias, cilicinum vestimentum, cum lachrymis orationem, eleemosynam: ex his enim consistit pœnitentia, quæ qui tangit rectè, sanctificatur.* Vide eundem lib. 7. in cap. 25. & in cap. 27.

Post annum Domini DC. ISIDORVS lib. 2. de summo bono cap. 13. *Ille*, inquit, *pœnitentiam dignè agit, qui reatum suum Satisfactione legitima plangit.*

CAESARIVS Arelatensis serm. 1. de eleemosyna, in quo explicat illud Apostoli 1. Corinth. 3. *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Si autem*, inquit, *nec in tribulationibus Deo gratias agimus, nec bonis operibus ipsa peccata redimimus: tamdiu in illo Purgatorio moras habebimus, quamdiu supradicta minuta peccata, tanquam lignum, & fœnum, & stipula consumantur.* & homil. 6. *Non quidem dicimus, Pœnitentiam prodesse non posse: certum est quia prodest, si cum grandi eleemosyna illam vnusquisque accipiat, &c.* Idem auctor in homiliis illis repetit, bonis operibus peccata redimi, elui, purgari.

Post annum Domini DCC. BEDA in 1. Psal. *Delectam*, inquit, *seu voluntas peccandi, quando ad Satisfactionem venitur, leuiter eleemosynis, & aliis talibus purgatur: consensus verò, non nisi graui pœnitentia deletur: consuetudo autem, non nisi recta, & ponderosa Satisfactione absoluitur.* Idem in Psalm. 4. *Mortificetis propria vitia vestra, faciendo fructus dignos pœnitentiæ: tantum scilicet pro singulis vos affligendo, quantum digna expetit pœnitentia, quod erit sacrificium iustitiæ, id est, iustum sacrificium.*

Post annum Domini DCCC. RABANVS lib. 6. in Eccles. cap. 7. *Quid*, inquit, *est aliud, pœnitere, nisi irasci sibi, vt horreat quod fecit, & cruciatus à se exigat, ne Iudex iratus potius affligat?* Vide eundem lib. 8. cap. 3.

Post annum Domini C M. RADVLPHVS lib. 12. cap. 1. in Leuiticum: *Ab vnoquoque nostrum*, inquit, *pœnitentiæ Satisfactione commissa culpa detergitur.* & lib. 18. cap. 4. *Venditores possessionis hæreditatis æternæ hi sunt, qui claues regni cœlorum à Domino susceperunt, quibus commissa est potestas, vt ligent & excludant peccantes, soluant & introducant pœnitentes.*

tentes. Istis ergo iuxta Domini præceptum, prouidendum est, vt in hoc mercimonio non grauent ciues suos, maiorem Satisfactionem exigentes ab eis, quàm peccati qualitas requirit. Emptor quoque caueat necesse est, ne Dei dispensatorem contristet, si tepida mente sui delicti veniam petens, iustam Satisfactionis mensuram non explet.

Post annum Domini M. Petrus DAMIANVS serm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, si grauiter peccanti, leuiter pœnitentia à mansueto, vel à dissimulante dictatur: cùm in Purgatoris ignibus perficiendum sit, quidquid hîc minus feceris: quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altissimus.*

Post annum Domini MC. S. BERNARDVS sermone 4. in Cantica: *Cùm*, inquit, *satisfacimus vt ablato, quod separat, peccato reconciliemur, indulgentiam, quam recipimus, quid nisi quoddam osculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quàm ad pedes sumendum: humilis quippe, & verecunda debet esse satisfactio, qua emendatur superba transgressio.*

Huc vsq; testimonia Patrum annotasse sufficiat: nam Doctorum Scholasticorum, qui post hæc tempora de iisdem rebus accuratiùs scripserunt, Aduersarij, ne legere quidem, vel audire dignantur.

CAPVT X.

Responsiones Hæreticorum ad testimonia Patrum.

VIDEAMVS nunc, quid Aduersarij ad Patrum testimonia respondere soleant. Lutherus in assert. art. 5. non concedit, testimonia vlla veterum esse, quæ de Satisfactione loquantur: *Quare*, inquit, *verum dixi, arbitrariam istam Satisfactionem nec in Scripturis, nec in Patribus inueniri; inueniri autem pœnam irremissibilem à Deo impositam, vt Psalm. 88. Visitabo in virga iniquitates eorum.* SED Lutherus, aut non legerat, aut se non legisse fingebat, monimenta veterum: iam enim ostendimus, singulis ætatibus non defuisse, qui Satisfactionem docerent.

Lutherum sequutus Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, art.de Confessione & Satisfactione,negat extare veterum testimonia de Satisfactione, qua Deo pro peccatis satisfiat: *Hæc tota res*, inquit, *commentitia est, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ, & veterum scriptorum Ecclesiasticorum. Ac ne Longobardus quidem de Satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse Satisfactiones, nec animaduerterunt, illa spectacula instituta esse, tum exempli caussa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi in Ecclesia. In summa,non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam: ideò superstitiosè finxerunt, eas non ad disciplinam coram Ecclesia,sed ad placandum Deum valere.*

PRIMVM nescio qua fronte Philippus negare audeat, apud Longobardum extare testimonia de Satisfactione illa, de qua Scholastici loquuntur, cùm Scholastici apud Longobardum inuenerint ea, de quibus ipsi copiosiùs disserunt. Certè LONGOBARDVS lib.4. Sentent. dist.16. posteaquam multa de Satisfactione dixerat, eamque ex Scriptura, & Patribus deduxerat,ita concluſit totam eam distinctionem: *Ad agendam Pœnitentiam non sufficit, mores in melius commutare, & à malis factis recedere,nisi de his quæ facta sunt,satisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem: per humilitatis gemitum: per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.* Et quoniam hæc verba Longobardus ex homil.50.S.Augustini mutuatus est; ex iisdem verbis simul ostendimus,non solùm apud Longobardum, sed etiam apud Augustinum extare testimonium de Satisfactione, qua ipsi Domino, non autem solis hominibus satisfacimus.

DEINDE non solùm testimonia à nobis allata planè conuincunt errorem Philippi, sed etiam Caluinus,Kemnitius,& Illyricus eiusdem Philippi vanitatem redarguunt. Illyricus enim ingenuè fatetur, omnes ferè Patres agnoscere Satisfactionem, quæ Dominum placet, & peccata redimat. Nam Cent.3.partim cap.4.in fine,vbi ponit inclinationem doctrinæ,partim cap.10.vbi ponit vitas Doctorum,citat Tertullianum, Origenem & Cyprianum. Cent.4.partim cap.4.in inclinatione doctrinæ,partim cap.10. citat Hilarium, Nazianzenum,

zenum, Ambrosium, Lactantium, Hieronymum, Theophilum Alexandrinum, Antonium Magnum. Cent. 5. partim cap. 4 in inclinatione doctrinæ, partim cap. 10. citat Chrysostomum, Augustinum, Leonem, Prosperum, Maximum, Paulinum, Cassianum, Hesychium. Cent. 6. 7 8. 9. 10. & 11. in iisdem locis, citat Cassiodorum, Gregorium, Isidorum, Bedam, & alios, quos omnes reprehendit, vt qui ea de Satisfactione docuerint, quæ à Catholicis nunc docentur.

Sed quemadmodum laudanda est Illyrici ingenuitas & diligentia, qui sententias omnium fermè Patrum studiosè collegit, eaq; Lutheri dogmatibus, esse contraria, negare contra manifestam veritatem, noluit: ita cæcitas animi, & impudentia, ne dicam stoliditas, & vecordia vituperanda, quod sibi persuadere potuerit, plus vni Luthero, quàm omnibus omnium ætatum Doctoribus esse credendum. Scilicet omnes Patres, quamuis alioqui doctissimi, & sapientissimi, in hoc articulo cæci fuerunt, & sacras literas ignorarunt: vnus Lutherus lumen aspexit, vnus Scripturas rectè interpretari potuit.

Ioannes Caluinus tametsi conetur vtcumque respondere, tamen fatetur, quod res est, Patres à partibus nostris stare, eosque reprehendere, quàm sequi, vtilius esse, stultissimè iudicauit. Lib. 3. Instit. cap. 3. §. 16. *Eiusmodi*, inquit, *exercitia sæpe commemorant & vetusti scriptores, cùm de pœnitentiæ fructibus loquuntur: quanquam autem & in pœnitentia minimè in illis reponunt, & veniam tamen mihi dabunt lectores, si dixero quod sentio. Plus æquo certè insistere in his mihi videntur: ac si quis prudenter expendat, mihi (vt spero) assentietur, dupliciter eos modum excessisse.* & cap. 4. §. 38. *Parum*, inquit, *me mouent, quæ in veterum scriptis de Satisfactione passim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos, dicam simpliciter, omnes ferè quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè, & durè loquutos.* & lib. 4. cap. 12. §. 8. *Quæ in parte*, inquit, *excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas, quæ & prorsus à Domini præscripto dissidebat, & erat mirum in modum periculosa.* Hæc ille, qui satis apertè arrogantiam suam, & superbiam intolerandam prodit; dum ipse vnus tot Ecclesiæ lumina, quæ variis temqoribus non so-

lùm insigni doctrina, sed etiam probitate incomparabili, pa- etiam miraculis, aut martyrio claruerunt; prorsus contemne- re, & castigare non erubescit.

SED videamus quid præter contemptum istum Patrum pro responsione Caluinus adferat. Lib.3.Instit. cap.4. §.38. & 39. tria proponit, ex quibus testimonia à nobis prolata non- nihil infirmari videntur. Adducit PRIMVM duo loca Chry- sostomi, & alia duo Augustini, contra Satisfactionem. Sed ea paulò pòst in argumentorum solutione discutiemus. Inte- rim nemo non videt, quatuor obscura loca duorum Auctō- rum, præiudicare non posse testimoniis plurimis, atq; aper- tissimis Auctorum supra triginta, quæ nos adduximus.

DEINDE dicit, *Vocasse Patres Satisfactionem, non com- pensationem, qua Deo redderetur, sed publicam testificati- nem qua qui excommunicatione multati fuerant, cùm in communionem recipi vellent, Ecclesiam reddebant de sua pœ- nitentia certiorem.* & paulò pòst: *Atque ita dicebantur non Deo, sed Ecclesiæ satisfacere: quod etiam his ipsis verbis ab Au- gustino expressum est in Enchiridio cap.65.*

AT dicit quidem loco notato S.Augustinus, oportere pœ- nitentes Ecclesiæ satisfacere: sed nō addit negationem illam, *Non Deo.* Idem autem AVGVSTINVS, non vno in loco di- sertis verbis scribit, ipsi etiam Deo satisfaciendum. In eodem Enchiridio, cap.70. *Per eleemosynas*, inquit, *de peccatis prete- ritis est propitiandus Deus.* & cap.71. *De quotidianis, leu- busq; peccatis, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* vbi licet non exprimatur, cui, tamen sine dubio intelligitur, Deo: nec enim pro leuibus quotidianis peccatis iubemur publicè ora- tionem Dominicam quotidie recitare, sed satis est si priuatim in cubiculo, vbi solus Deus exaudiat, recitetur. Idem hom.50. cap.15. *Non sufficit mores in melius commutare, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo.* Quid clarius? Nec minus per- spicuè id ipsum tradunt Tertullianus, Cyprianus, & ceteri, quos capite superiore produximus. Idem quoque S.Augusti- nus in Psal.50. vt suprà notauimus, Satisfactionem requiri, vt peccatum nō maneat impunitum, vt eo modo non solùm misericordia Dei in remissione resplendeat, sed etiam veritas, & iustitia locum habeant: quò etiam pertinet, quòd multi vete-

veterum, quos suprà citauimus, peccata per Satisfactiones redimi, deleri, expiari, purgari dicunt.

VLTIMO addit Caluinus, testimonia, quæ Catholici scriptores pro Satisfactione adducunt, bona ex parte esse Centones ex insulsis Monachorum deliriis, quæ sub Ambrosij, Hieronymi, Augustini & Chrysostomi nomine feruntur, à Petro Longobardo collectos.

SED testimonia, quæ citauimus, non ex Longobardi sententiis, sed ex ipsis veterum Patrum monumentis accepimus: & res ipsa per se fidem faciet, si quis ea testimonia legere, & ad suos fontes reuocare voluerit. Quanquam neque illud admittimus, Petrum Lombardum Centones collegisse ex insulsis Monachorum deliriis: fuit enim is vir apprimè doctus, & in Hilarij, Ambrosij, Hieronymi, Gregorij, aliorumque Patrum, ac præter ceteros in Augustini libris diligenter versatus.

Iam verò Martinus Kemnitius nō negat, in Partibus multa de Satisfactione exstare: sed partim apertè reprehendit eorum sententias, partim reuocat ad tropicas, atque hyperbolicas loquutiones; sic enim loquitur in 2. par. Exam. pag. 1082. *Veteres, vt ritus illos Satisfactionum hominibus magis commendarent, sæpè cohortatoriè magis, quàm verè, iuxta Chrysostomi dictum, de ritibus illis per hyperbolem loquuti sunt: peccata scilicet, & pœnas peccatis debitas, purgari, compensari, tegi, Iudicem placari, & reconciliari operibus illis Satisfactionum.* & paulò infrà, vbi citasset Origenem, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum & Gregorium, ita subiungit: *Et Cyprianus in illis hyperbolicis Satisfactionū commendationibus, eo vsq; progreditur, vt affirmet peccatum non dimitti, nisi absolutis, & completis illis canonicis Satisfactionibus: & in serm. de eleemosyna, excidit ipsi hoc inconsideratè dictum; Delicta quæ ante Baptismum contracta fuerunt, Christi sanguine, & satisfactione purgari, sordes verò postmodùm contractas, eleemosynis ablui: & addit, remedia propitiando Deo in lapsibus post Baptismum, hæc esse: operationibus iustis Deo satisfacere, misericordia meritis delicta purgare. Hæc profectò nimium transcendens veritatem est oratio. Ioannes enim illis, qui post Baptismum peccant, dicit; Hæc scribo vobis vt non peccetis; sed*

& si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi. Hæc ille.

SED quod attinet ad reprehensionem sanctorum Patrum, qui clarissima illa lumina vituperare audet, non illis ignorantiæ, aut imperitiæ, sed sibi superbiæ, atque arrogantiæ notam inurit.

NEQVE loca illa CYPRIANI censuram Kemnitij metuunt. Vbi enim Cyprianus scribit, peccata non dimitti, nisi completis canonicis Satisfactionibus; non loquitur de quacunq; remissione peccati, sed de plena, atque integra remissione quoad culpam, & pœnam, tum æternam, tum temporalem. Quare non negat Cyprianus, hominem lapsum post Baptismum, ante completam Satisfactionem posse Deo reconciliari; sed negat plenè remitti peccatum illi quoad culpam, & omnem pœnam, nisi per opera laboriosa diuinæ iustitiæ fuerit satisfactum. Id autem non negari à Cypriano, perspicuum est ex epist.17. & 18. lib.3. vbi periculo mortis imminente, iubet idem Cyprianus lapsos reconciliari, etiamsi nondum pœnitentiæ tempus impleuerint: & quia rectè nouerat Cyprianus, eis qui plenè dum viuerent, non satisfecerant, peccata non esse plenè remissa quoad omnem pœnam, ideò distertis verbis in epistol.2. lib.4. scribit, nonnullos post mortem longo tempore cruciari: *Aliud*, inquit, *est pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, & emendari diuina: aliud peccata omnia passione purgásse.*

IN alio verò loco à Kemnitio reprehenso, non negat Cyprianus, peccata post Baptismum commissa, merito passionis Christi deleri; sed negat, solo illo merito plenè deleri, quoad omnem culpam & pœnam. Hoc enim (vt sæpiùs dictum, & probatum à nobis est) interest inter Baptismi & Pœnitentiæ Sacramenta, ex sententia Scripturæ, & sanctorũ Patrum, quòd in Baptismo non requiritur Satisfactio ex parte nostra, sed plenè atque integrè, ad omnem culpam & pœnam delendam, Christi passio applicatur: in Sacramento autem Pœnitentiæ ita Christi passio applicatur ad culpam, & pœnam æternam tollendam, vt tamen requiratur ex parte nostra opera laboriosa, quibus pro reatu pœnæ temporalis diuinæ

iustitiæ

iustitiæ satisfiat. Quocirca idem Euangelista Ioannes, quem aduersus Cypriani sententiam perperam adducit Kemnitius, licet in epistola sua verè dixerit, peccata post Baptismum facta Christi sanguine expiari, tamen adolescenti cuidam post Baptismum in multa crimina delapso, ac Pœnitentiam agere cupienti, non id præcepit quod Lutherani solent, vt Christi sanguine peccata sua purgata esse certò crederet: sed preces, & ieiunia indixit; neque id solùm, sed ipse etiam Ioannes pro eo longo ieiunio se macerauit, vt ex Clemente refert Eusebius lib. 3. hist. Eccles. cap. 17. Atqve hactenus de reprehensione testimoniorum Cypriani.

Qvod autem Kemnitius hyperbolem esse contendit in sententiis Patrum de Satisfactione, duobus modis refellitur. Primvm enim etiamsi concederemus esse hyperbolem in illis testimoniis Patrum, adhuc tamen haberemus argumentum solidissimum contra Aduersarios. Hyperbolica enim loquutio requirit, vt verè aliquid subsit in re, licet non tam excellenter, quàm verba significant: alioqui enim non hyperbole, sed mendacium esset, neque tam eiusmodi figuris ornaretur, quàm vitiaretur oratio. Scribit Dauid Psal. 106. de nauibus in mari periclitantibus: *Ascendunt &c. ad cœlos, & descendunt &c. ad abyssos.* hæc quidem hyperbolica loquutio est, tamen nisi reuera naues à fluctibus interdum valde altè sustollerentur, & deprimerentur, nõ figuram, sed mendacium (vt diximus) contineret. Ad eundem igitur modum, nisi opera laboriosa aliquid, vel potiùs nisi multùm valerent ad pœnam peccatorum expiandam, & Deum placandum; non hyperbolicæ, sed falsæ prorsus veterum sententiæ dici deberent. Itaque si qua est hyperbole in illis encomiis Satisfactionis, quæ apud Patres inueniuntur; in eo est, quod verba Patrum significare videantur, operibus Pœnitentiæ purgari peccata, quoad culpam, & pœnam, eamque tum æternam, tum temporalem: cùm tamen re ipsa, ac sine hyperbole, quoad pœnam tantùm, eamque solùm temporariam, eiusmodi operibus crimina expientur.

Caetervm etiamsi in eorum Patrum testimoniis hyperbole admitti possit, qui in concionibus ad populum de Satisfactione disserebant; tamen nullo modo probabile est, hyper-

bolicè esse loquutos eos, qui vel contra Hæreticos libros de Pœnitentia scripserunt, vt Ambrosium, Tertullianum, & alios; vel in epistolis decretalibus ad consulta Episcoporum respondebant, vt Innocentium, Leonem, Gelasium; vel in commentariis, aut aliis eiusmodi libris doctrinam Ecclesiasticam simpliciter tradebant, vt Hieronymũ in Commentariis Prophetarum, Augustinum in Enchiridio, Gregorium in explicatione libr. Regum, Theodoretum in epitome diuinorum decretorum, Cassiodorum, Isicium, Isidorum, Bedam, Rabanum, Radulphũ, & alios, quos capite superiore protulimus. Porrò isti omnes non minus perspicuè Satisfactionibus peccata redimi docent, quàm Cyprianus, Pacianus, Chrysostomus, & alij, qui in concionibus ad populum de Satisfactione disseruerunt. Ac de his satis.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta quædam Lutheri contra sententiam Ecclesiæ de Satisfactione.

NVNC demum argumenta soluenda sunt, acceptaque Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Kemnitij. Sed quoniam Lutheri argumenta, & leuiora sunt, & à multis viris doctissimis iamdudum excussa, & dissoluta: pauca solùm attingam, vt ex iis iudicium de ceteris fiat.

PRIMVM igitur in serm. de Indulgentiis, quem habuit anno M. D. XVIII. ad initium videlicet tragœdiæ à se excitatæ, ex verbis Ezechielis Prophetæ demonstrare nititur, post dimissam culpam, nullam exigi à Deo pœnam, siue Pœnitentiam, sed nouam tantummodò vitam. Ezechiel enim cap. 33 inducit Dominum ita loquentem: *Impietas impij non nocebit ei, quacunq; die conuersus fuerit ab impietate sua.* ex quo loco colligi videtur, nullas supereſse pœnas, quas Deus repetat ab impio post conuersionem; quia si aliqua supereſſet pœna, certè adhuc noceret impio impietas sua.

RESPONDEO, sententia Prophetæ non est, quòd nihil omninò impietas noceat impio post conuersionem; sed quòd non

non noceat ad obtinendam, & conseruandam gratiam Dei, & salutem æternam: nam quid sit nocere, aut non nocere, explicat ibidem Propheta, cùm non semel repetit, impium post conuersionem non moriturum, & iustum post auersionem non victurum. Quemadmodum igitur non prosunt iustitiæ iusto, si à Domino auertatur, quia non possunt efficere vt non moriatur: sic etiam non nocent impio omnes impietates, si ad Dominum conuertatur, quia non possunt efficere, vt moriatur.

Et confirmatur hæc explicatio euidentissimo argumento. Nam si impietas impio post conuersionem nullo modo noceret, etiam quoad pœnam temporalem: eodem modo iustitia iusto post auersionẽ nullo modo prodesset, etiam quoad præmium temporale. Nam Deus in eo loco dicit: *Iustitia iusti non liberabit eum in quacunq; die peccauerit: & impietas impij nõ nocebit ei in quacunq; die conuersus fuerit.* & cap. 18. sicut dicit Deus non recordaturum se iniquitatum, quas impius gessit, si Pœnitentiam egerit: ita quoque dicit, nõ recordaturum se iustitiarum, quas iustus operatus est, si peccauerit. At negari nõ potest, quin sæpenumero Deus opera bona impiorum remuneret temporali mercede; vt sancti Patres docent, Chrysostomus homil. 67. ad popul. Antioch. Hieron. in cap. 29. Ezechielis, Augustin. lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15. Gregor. homil. 40. in Euangelia. Sicut igitur bona opera post auersionem, dicuntur non prodesse iusto, quia non eum liberant à morte sempiterna, licet nõ fraudentur temporali aliquo præmio: sic etiam impietas dicitur post conuersionem non nocere impio, quia non impedit vitæ æternæ consequutionem, licet pœnam temporalem secum ferat.

Denique si Deus per Prophetã testaretur, nullam omninò pœnã se de peccatore sumpturũ post conuersionem: qua ratione Mosem, Aaronẽ, Dauidem, & alios tam multos post conuersionẽ temporaliter puniuisset, vt Scripturæ diuinæ testantur, quarum testimonia iam antè protulimus? Quare necesse est, aut Scripturam Scripturæ repugnare, quod absurdissimum est; aut (quod est verissimum) alteram ex altera explicari: proinde pœna temporalis de Dauide post conuersionem sumpta, apertissimè docet, locum Ezechielis intelligendum

dum esse de pœna sempiterna, quæ per conuersionem tollitur, non de pœna temporali, quæ post conuersionem manet.

SECVNDVM argumentum habetur in lib. de captiuit. Babyl. quem edidit anno M.D.XX. Nam in eo libro cùm ad Sacramẽtum Pœnitentiæ veniſſet, multa ſcripſit de Satisfactione, ſed inter multa verba partim inania, partim mendacia, nihil eſt quod aliquam argumenti ſpeciem oſtendat, præter exemplum Chriſti Ioan. 8. qui cùm adulteram abſoluens dixit: *Vade, & noli amplius peccare*, non aliam Satisfactionem ab illa exegit, niſi vt deinceps benè viueret.

RESPONDEO, PRIMVM non conſtat, vtrum adulteram Dominus à peccatis abſoluerit, an ſolùm à pœna lapidationis liberauerit: certè verba illa: *Nec ego te condemnabo: Vade, & noli amplius peccare*, nihil aliud ſignificare videntur, niſi, Neque ego te ad lapidationem adiudico, ſed caue ne iterum peccando in idem periculum incidas. Quare nihil hic locus pro Satisfactione, vel contra Satisfactionem facit.

DEINDE eſto, remiſerit Dominus adulteræ peccatũ: quis nouit, an non tantam in ea Dominus contritionem viderit, vt nulla præterea Satisfactione opus eſſe iudicauerit? nam nec nos diffitemur, tantam aliquando vim contritionis in aliquo reperiri poſſe, vt ſola ſufficiat ad omnem culpam, & pœnam expiandam; qualem fuiſſe in Maria Magdalena, facilè mihi ipſe perſuadeo.

DENIQVE alia ratio Chriſti eſt, alia Sacerdotum. Ille qui Dominus erat, ſuo iure poterat omnem culpam, & pœnam adulteræ condonare: Sacerdotes, qui miniſtri ſunt, iuxta leges ſibi traditas coguntur pœnitentibus mulctam iniungere.

TERTIVM argumentum Lutherus habet in Aſſertione omnium articulorum ſuorum, quam edidit anno M.D.XXI. Nam in aſſertione articuli quinti, more ſuo ab auctoritate negatiua ſumit argumentum, & quidem his verbis: *Satisfactionem*, inquit, *negaui, qualem ipſi docent: quod mihi non erit difficile probare. Oſtendant ſi poſſunt, vbi in tota Scriptura vnus apex, aut iota ſcribatur, pro peccato mortali vno debere ſatisfieri ſeptem annis: dicant vbi pro differentibus peccatis differentes pœnas ſtatuat Chriſtus, & Apoſtoli. Nonne hæc omnia ſunt poſtea inuenta ab Epiſcopis? immò dent vnum*

ex

ex antiquis Patribus, in quo legantur quadragenæ, septenæ, & similia. Vbi fecerint, libens reuocabo.

RESPONDEO, non esset quidem necessarium ex Scripturis, & Patribus ea demõstrare, quæ requirit Lutherus, si summo iure agere vellemus: non enim contendimus, determinationem certarum pœnarum siue quoad tempus, siue quoad modum, esse iuris diuini. Quemadmodum enim in multis aliis rebus generatim Christus præscripsit quid agi vellet, determinationem autem quoad tempus, locum, modum, & cetera similia, Ecclesiæ potestati reliquit, vt S. Augustinus testatur in epist. 86. ad Casulanum, de ieiunio, & in epist. 118. ad Ianuarium, de sumenda Eucharistia: sic etiam dicere nobis liceret, Christum in genere Pœnitentiam peccatoribus imperasse, modum autem, & tempus, & similia, definitioni Ecclesiæ reliquisse.

VERVNTAMEN non erit difficile, in diuinis literis ostendere mulctam septem annorum pro peccato, quam Lutherus quærit. Lib. 2. Reg. cap. 24. cùm Dauid peccasset in Deum, ac deinde resipiscens dixisset: *Peccaui valdè in hoc facto, sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.* non remisit ei Deus continuò, vt Lutherus in primo argumento contendebat, omnem culpam, & pœnam, sed culpa remissa, pœnam indixit septẽ annorum, aut si mallet, aliam breuiorem, sed duriorem, trium videlicet mẽsium, aut denique aliam breuissimam, dierum trium, sed grauissimam. Habemus igitur non apicem, aut iota vnum, sed integram, planamque sententiam Scripturæ diuinæ, vbi pro vno peccato pœna septẽnis indicitur. NEQVE longè abest à proposito nostro quod scribitur Dan. 4. Regem Nabuchodonosor pro peccato superbiæ septem temporibus, id est, septem annis, grauissimam pœnam Deo iubente luisse.

QVOD autem Lutherus indicari postulat locum, vbi pro differentibus peccatis differentes pœnæ constituantur; habemus testimonium luculentum in Deut. cap. 25. *Pro mensura delicti erit & plagarum modus.* & Apoc. 18 *Quantum se glorificauit, & in deliciis fuit, tãtum date ei tormentũ, & luctum.* ex his enim locis perspicuè discimus, diuersa peccata diuersas exigere pœnas, maiora videlicet maiores, & minora minores.

QVOD

QVOD verò pertinet ad sanctos Patres, quorum vel vnum sibi demonstrari cupit Lutherus, qui meminerit quadragenarum, & septenarum, id est, pœnitentiæ quadraginta dierũ, aut septem annorum: nos pro vno Patre Concilia antiquissima Patrum plurimorum dabimus. IN Concilio Ancyrano celebrato ante Nicænum I. Concilium, id est, ante annos M. CC. LXX. can. 8. iniungitur septennis pœnitentia iis, qui coacti bis teruè, idolis sacrificauerant: & in eodem Concilio pro variis delictis, aliquando duorum, aliquando trium, aliquando etiam decem annorum pœnitentiæ indicuntur. IN Concilio Nicæno I. 318. Patrum, can. 11. indicitur pœnitentia annorũ vndecim iis, qui præter necessitatem præuaricati sunt: & rursus can. 12. quibusdam aliis annorum tredecim pœnitẽtia imperatur. IN Concilio Elibertino, quod circa tempus Concilij Nicæni celebratum est, can. 5. mulieri, quæ ancillam verberando necauit, septem annorum iniungitur pœnitentia.

DENIQVE innumerabilia sunt eiusmodi testimonia, quæ tum in ipsis Conciliis, tum apud Iuonem, & Burchardum decretorum collectores legi possunt: ex quibus Lutheri imperitia, qui ne vnũ quidem Patrem pro septenni pœnitentia proferri posse credidit, facilè cognosci potest.

CAPVT XII.

Soluuntur argumenta Philippi Melanchthonis ex Locis communibus.

IAM VERO Philippus Melanchthon in Locis communibus tit. de Satisfactione, quædam alia argumenta congessit, quæ hoc loco solita breuitate soluemus.

PRIMVM, exemplo Gentilium conatur ostendere, Satisfactionẽ apud veteres Christianos nihil aliud fuisse, nisi publicam excommunicationem, & certa signa reatus, atq; etiam pœnas externas, quæ iniungebantur publicis peccatoribus exempli & disciplinæ caussa: & profert exempla quædam de Phœnice apud Homerum, de Oreste, Peleo, Antilocho, Adrasto,

drasto, & similibus, qui leguntur in historiis, siue potiùs in fabulis Græcorum.

Respondeo, exstare vestigia quædam Satisfactionis apud Ethnicos, libenter admittimus, id enim argumento est, naturale iudicium docere, post admissam culpā necessariam esse Satisfactionem: tamen nullo modo credibile est, Christianos ab Ethnicis satisfaciendi ritum habuisse; cùm in vtroque Testamento tam multa, & tam perspicua inueniantur præcepta, & exempla Satisfactionis. Cur enim, obsecro, primi illi Christiani à Phœnice potius, aut Oreste, Peleo, Antilocho, vel Adrasto, Satisfactionem didicissent, quàm à Iob, Dauide, Achabo, Manasse, Niniuitis, & aliis, qui in Scripturis sanctis Deum verum per opera Pœnitentiæ placare studuisse inueniuntur? & quid opus erat in fabulis Græcorum opera Pœnitentiæ quærere, cùm in Scripturis Prophetæ, & Apostoli, & Christus ipse tam frequenter ad ea opera homines adhortetur?

Sed illud nullo modo ferendum est, quod Philippus scribit, exempli solùm, & disciplinæ caussa impositas Sactisfactiones in vsu fuisse apud veteres. An exempli, & disciplinæ caussa Rex Achab, cui nemo Satisfactionem imponere ausus fuisset, cilicium ad carnem sponte sua gerebat, & dormiebat in sacco, ac ieiunabat, vt legimus lib. 3. Reg. cap. 21. an potiùs vt soli Deo, qui videt in abscondito, satisfaceret? Ioram quoque Rex Israël, cùm tempore belli & famis Deum per Pœnitentiam placare cuperet, cur cilicium gerebat occultè, vt habemus lib. 4. Reg. cap. 6. nisi quia non hominibus, sed Deo satisfacere cupiebat? Quod idem ex Rege Dauid intelligi potest, qui solo Dei oculo contentus, lauabat per singulas noctes lectum suum, & humiliabat in ieiunio animam suam, & panem sicut cinerem manducabat, vt ipse de se in Psalmis loquitur: vt omittam testimonia Patrum, qui disertis verbis testantur, per opera Pœnitentiæ Deum esse placandum, atque illi potissimùm satisfaciendum; quæ testimonia suprà posuimus.

Alterum Philippi argumentum constat ex variis caussis, quibus Deus in hoc mundo affligit Ecclesiam. Nā posteaquam enumerauit decem caussas, ita concludit: *Omittantur*

tur ergo fabula de compensatione Purgatorij, quæ nulla habet testimonia in Scriptura Prophetica, & Apostolica, & cogitentur aliæ maiores causſæ calamitatum, vt iram Dei agnoscamus, & expauescamus, & rursum veram consolationem nobis proponamus.

RESPONDEO, multis modis argumentum peccat. PRIMVM, non reddit causſam afflictionum, quas vel ipſi pœnitentes ſponte ſua aſſumebant, vt Niniuitæ, Iob, Dauid, & cæteri; vel Eccleſia pœnitentibus iniungebat, vt ex tot Conciliis ſuprà probauimus; ſed earum tantùm, quas à Deo immiſſas, velint nolint, homines tolerare coguntur. Etſi autem nos fatemur, flagella diuinitus immiſſa, ſi æquo animo tolerentur, non parùm prodeſſe ad Satisfactionem: tamẽ magis propriè Satisfactiones dicuntur labores ſpontè aſſumpti, vel à Iudice ſpirituali impoſiti ad compenſandam iniuriam Deo factam.

DEINDE non probat Philippus non eſſe alias cauſſas, calamitatum, quas Deus immittit, præter illas decem, quas ipſe enumerat. Et quemadmodum ipſe repetit cauſſas, non vnam, aut duas, ſed decem; ita poſſumus & nos vndecimam addere, quæ ceteris nihil repugnet: ea verò eſt, vt homines Chriſtiani calamitates, quibus à Deo premuntur; libenter ſuſtinentes, Purgatorij pœnas euadant.

DENIQVE ex illis ipſis cauſſis, quas ipſe adducit, colligi poteſt, valere Satisfactiones ad pœnas Purgatorij compenſandas, quod ipſe negat. Fatetur enim Philippus in prima & octaua cauſſa, Deum calamitatibus ſuos affligere, vt eorum peccata puniat: fatetur etiam paulò pòſt, id eſt, pag. ſequenti, eiuſmodi calamitates per pœnitentiam noſtram mitigari, & aliquando penitùs tolli, idque ex diuinis literis probari poſſe dicit. Quod igitur ipſe docet de pœna temporali huius vitæ, nos extendimus etiam ad pœnam temporalem vitæ futuræ, quæ Purgatorij pœna nominatur. Eſſe autẽ Purgatorium poſt hanc vitam, negat Philippus, & ideò negat pœnam alterius vitæ per pœnitentiam mitigari, vel tolli: ſed ſi admitteret Purgatorium, admitteret conſequenter (quod ex iis quæ ipſe docet, apertè ſequitur) Purgatorij pœnam per pœnitentiam mitigari, vel tolli. PORRO, Purgatorium eſſe, nos in primo Tomo Controuerſiarum ex Scripturis & Patribus clariſſimè demon-

demonstrauimus: proinde nihil est, quod in hoc argumento diutiùs immoremur.

POSTREMVM argumentum in Locis communibus, ducit Philippus ab absurdis, quæ in Scholasticorum doctrina, quã ipse doctrinam Monachorum vocat, reperiri dicit: *Multa sunt*, inquit, *deliramenta in opinione Monachorum, quorum aliqua satis est refutasse. Satisfactiones Monachorum obscurant legem, & Euangelium, & amplificant dignitatem traditionum humanarum: fingunt enim in Satisfactionibus aliquid amplius fieri, quàm legem Dei; somniant reliquis operibus legi Dei satisfactum esse. Necesse est autem in Ecclesia exstare hanc doctrinam, quòd in hac vita procul absint etiam renati à perfectione legis. Deinde obscurant Euangelium, quia fingunt, mortem aternam nostra compensatione aboleri, immò indocti facilè transferunt Satisfactiones etiam ad remissionem culpæ. Tertiò amplificant traditiones humanas: definiunt enim Satisfactiones esse opera non debita, hoc est, ceremonias humanas, certorum dierum ieiunia, certorum ciborum abstinentiam, certarum precum lectionem. Necesse est autem in Ecclesia exstare hanc doctrinam: Fruſtrà colunt me mandatis hominum, id est, obseruationes humanæ non sunt cultus Dei, ac multò minùs æstimationis tantæ, vt sint compensatio pro morte aterna.*

RESPONDEO, omitto quòd doctrinam Catholicam, per contemptum Philippus doctrinam Monachorum nominat: neque enim conuiciis, sed argumentis certare mihi propositum est. quanquam eam doctrinam, quam Philippus oppugnat, non Theologorum tantùm Scholasticorum, quorum plerique Monachi fuerunt, sed etiam omnium veterum Patrum esse, paulò antè ostendimus.

QVOD igitur attinet ad illa tria, quæ aduersus doctrinam de Satisfactione obiiciuntur, quòd videlicet obscuret legem, quòd obscuret Euangelium, & quòd amplificet dignitatem traditionum humanarum: PRIMVM repugnat Scripturæ & Patribus vniuersis. SECVNDVM, non modò est falsum, sed etiam ipso teste Philippo falsum esse conuincitur. TERTIVM & est apertè falsum, & suprà à nobis capite quarto & sexto refutatum.

PRIMVM Scripturæ & Patribus repugnare, perſpicuum eſt, & ex cap. 19. Matth. vbi Dominus conſilia à præceptis diſtinguens, oſtendit, poſſe homines iuſtificatos per gratiam Dei non ſolùm implere legem; ſed etiam aliqua alia opera Deo gratiſſima facere, quæ imperata non ſint. Nam interroganti adoleſcenti: *Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Cumque ille diceret, ſe omnia ſeruâſſe à iuuentute ſua, adiecit Dominus & ait: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me.* de quo loco fusè diſſeruimus in 2. lib. de Monachis, cap. 9. vbi etiam multa alia adduximus teſtimonia Scripturarum ad rem eandem confirmandam: & in eodem libro cap. 11. adduximus teſtimonia Patrum Latinorum & Græcorum, qui diſertis verbis affirmant, poſſe hominem Chriſtianum per Dei gratiam plus facere, quàm Deus præcipiat. Quare neceſſe eſt in Eccleſia exſtare hanc doctrinam, poſſe omnes Chriſtianos (vt Concil. II. Arauſicanum, can. vltimo tradit) poſt acceptum Baptiſmum, cum Dei adiutorio, quæ ipſi Deo ſunt placita, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.

ALTERVM autem (ipſo teſte Philippo) falſum eſſe, ac proinde Philippum ſibi non conſtare, ex eius verbis demonſtrari poteſt. Scribit enim hoc loco, per Satisfactiones Euangelium obſcurari, propterea, quòd Monachi fingant, mortem æternam noſtra compenſatione aboleri: at non dicunt hoc, ſed negant potiùs Monachi, id eſt, Scholaſtici Doctores; quod in eodem tit. de Satisfact. docuit Philippus his verbis: *Monachi hîc definiunt Satisfactiones opera non debita, quibus volunt redimi pœnas Purgatorij, aut certè alias pœnas temporales: Sic enim docent, Deum cùm ſit miſericors, remittere culpam, ſed cùm ſit iuſtus & vindex, mutare pœnam æternam in temporalem Purgatorij. Deinde addunt, partem pœnarum remitti poteſtate Clauium, partem redimendam eſſe Satisfactionibus: hæc eſt ſumma commenti.* Hæc ille. qui cùm docet; ex ſententia Monachorum, Satisfactionibus redimi pœnas Purgatorij, aut alias pœnas temporales, pœnam autem æternam non redimi niſi priùs ex miſericordia Dei mutata ſit in tempo-

poralem: certè simul docet, ex sententia Monachorum, absolutè & simpliciter nõ redimi mortem, siue pœnam æternam, sed solùm temporalem.

PORRO, pœnam temporalem Purgatorij nostris operibus redimi, non solùm Monachi docent, sed etiam Scripturæ, & Patres, quorum testimonia alio loco allata sunt: inter quæ illud S. CYPRIANI insigne est, ex epist. 2. lib. 4. *Aliud est pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgásse.*

QVAMVIS autem Satisfactiones nostræ non sint ex condigno compensationes mortis æternæ, vt sæpe iam repetiuimus: tamen opera laboriosa, quæ cum Dei auxilio fiunt à pœnitentibus, siue ex congruo, siue vt dispositiones concurrere & prodesse ad culpæ remissionem, & mortis æternæ liberationem; Scripturæ & Patres perspicuè docent, vt lib. 2. cap. 12. demonstrauimus: inter cetera, PACIANI in Paræneſi ad Pœnitentiam, post Tertul. in libro de Pœnitent. testimonium illud apertissimum est: *Si de cruciatu Exomologesis retractatus, Gehennam recordemini, quam vobis Exomologesis extinguet.*

De TERTIO, id est, de amplificatione traditionum humanarum, nihil est hoc loco addendum, cùm satis sit id totum cap. 4. & 6. vt paulò antè diximus, refutatum. Atque hæc ex Locis.

CAPVT XIII.

Soluuntur argumenta Philippi ex Apologia Confessionis Augustanæ.

IN APOLOGIA Confessionis Augustanæ idem Philippus præter ea, quæ ex Locis communibus adducta confutauimus, quædam profert argumenta, quibus probare nititur, Scripturas, quæ pro Satisfactione à Catholicis adducuntur, ad rem non facere, ac proinde sententiam nostram de Satisfactione non niti solidis argumẽtis. Sic igitur loquitur in articulo de Confessione & Satisfactione: *Multa colligi possunt argumenta, quòd hæc dicta Scriptura nullo modo pertineant ad Scholasticas*

sticas Satisfactiones. Isti fingunt Satisfactiones esse opera n debita: Scriptura autem in his sententiis requirit opera deb ta: nam hæc vox Christi: Agite pœnitentiam; vox præcepti

PRIMVM hoc argumentum si ad formam ratiocinationis re uocetur, eiusmodi erit: Scripturæ, quæ pro Satisfactione ad ducuntur, præceptum diuinum sonant: At Satisfactio quam Scholastici docent, ipsorum opinione, continet opera inde bita, id est, non mandata diuinitùs: Igitur pro Satisfactione Scholastica Scripturæ diuinæ perperam allegantur.

RESPONDEO. In assumptione latet vitium; neque enim Scholastici docet, opera Satisfactoria debere esse omninò in debita, sed aliâs (vt ipsi loquuntur) indebita, id est, indebita, nisi peccâssent: siquidem assidua ieiunia, vigiliæ, cineres, & ci licia indebita essent, si homines in innocentia permanerent.

ADDE quòd licet sententia sit valdè probabilis sancti Thomæ, Durandi, Paludani, & aliorum in 4. dist. 15. non rectè satisfieri per opera aliâs debita: tamen non est improbabilis sententia Adriani in tractatu de Pœnit. & Caietani quæst. 1. de Satisfactione, per opera aliâs debita satisfieri posse, cùm satisfactio, quam Deo reddimus, non pertineat ad solam iu stitiam, sed etiam ad amicitiam.

PERGIT deinde Philippus & ait: *Item Aduersarij scribũt, confitentem si recuset suscipere Satisfactiones, non peccare, sed persoluturum esse has pœnas in Purgatorio. Iam ha sententia sine controuersia præcepta sunt ad hanc vitam pertinẽtia: Agite Pœnitentiam; Facite fructus dignos pœnitentiæ; Exhibete membra vestra seruire iustitiæ: quare non possunt detorqueri ad Satisfactiones, quas recusare licet; non enim licet recusare præcepta Dei.*

RESPONDEO, neutra propositio huius argumenti vitio caret. Nam quod attinet ad PRIMAM, si loquamur de Satisfactione à Sacerdote iniuncta, de qua Philippus loqui videtur, nõ concedit melior pars Theologorum Catholicorum, posse confitẽtem sine peccato recusare Satisfactionem. Nam tametsi Scotus, & Gabriel, & pauci quidam doceant, quod Philippus retulit: tamen Magister sententiarum, S. Thomas, Rirchardus, Durandus, Paludanus, & alij permulti in 4. dist. 16. vel 18. omninò contendunt, quod & nos suprà docuimus,

Sacer-

Sacerdotem habere Claues, quibus non tantùm absoluat à culpa, sed etiam vt Iudex vice Dei liget ad pœnam, quam pœnitens recusare non potest, nisi Iudici diuinitùs constituto, ac proinde ipsi Deo resistat. Veteres autem Patres tantùm abest, vt recusantes mulctam à Sacerdote iniunctam, admissuri essent, vt nunquam ad communionem Eucharistiæ pœnitentes adire permiserint, nisi priùs salubri Satisfactione purgatos. Ipsa denique Concilia OEcumenica, Florētinum & Trident. non facerent Satisfactionem partem Sacramenti Pœnitentiæ, nisi & à Deo institutam, & necessariam in re vel in voto esse credidissent.

ALTERA verò propositio ideò non caret vitio, quia præceptum illud: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, quod vnum ex tribus à Philippo notatis, nos adduximus pro Satisfactione, datur quidem hominibus in hac vita, sed intelligitur cum conditione, si videlicet quis velit perfectam remissionem peccati, non solùm quoad culpam, sed etiam quoad omnem pœnam: omninò enim probabile est, non obstringi eos nouo peccato, qui non plenè satisfaciunt in terris pro pœna temporali alterius seculi. Etsi enim vult Deus dignos pœnitentiæ fructus, tamen si quid minus hîc soluerimus, id Purgatoriis ignibus expiabitur, vt Petrus Damianus scribit in 2. serm. de S. Andrea.

Addit Philippus argumentum TERTIVM his verbis: *Tertiò, Indulgentiæ remittunt illas Satisfactiones, vt docet caput Cùm ex eo. de Pœnit. & Remiss. At Indulgentiæ non soluunt nos illis præceptis: Facite fructus dignos pœnitentia; Agite pœnitentiam. Itaque manifestum est, malè detorqueri illa dicta Scripturæ ad canonicas Satisfactiones.*

RESPONDEO. Indulgentiæ (de quibus suo loco fusiùs disseremus) non soluunt nos diuinis præceptis, sed faciunt tamen, vt pro iis pœnis, quæ nobis per Indulgentiam condonantur, non teneamur præcepto illo de faciendis dignis pœnitentiæ fructibus. Et habemus simile aliquid apud Apostolum Rom. 13. imperat enim Apostolus, vt reddamus omnibus debita: *Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem.* Igitur si cui creditor debitum donauerit, aut Princeps tributum remiserit, non soluetur ille quidem Apo-

ſtolico præcepto, vt non teneatur reddere omnibus debita, ſed non habebit debita, quæ reddat: neque poterit impune negare tributum ei, cui debet tributum; ſed non habebit qui debeat tributum.

Addit QVARTO hoc modo: *Videte porrò quid ſequatur, pœnæ Purgatorij ſunt Satisfactiones ſeu ſatispaſſiones, at Satisfactiones ſunt redemptio pœnarum Purgatorij. Numetiam hæ ſententiæ præcipiunt, vt animæ caſtigentur in Purgatorio? id cum ſequi neceſſe ſit ex Aduerſariorum opinionibus, hæ ſententiæ nouo modo interpretandæ erunt: Facite fructus dignos pœnitentiæ, hoc eſt, patiamini pœnas Purgatorij poſt hanc vitam.*

RESPONDEO, mîror nouam iſtam Philippi Dialecticam. Satisfactio eſt redemptio pœnarum Purgatorij, igitur ſententiæ, quæ præcipiunt Satisfactionem, præcipiunt vt animæ caſtigentur in Purgatorio. Quis ita colligeret, niſi planè amens? an qui præcipit redimi captiuos, ne diuexentur, aut occidantur ab hoſtibus, is tibi videtur præcipere, vt captiui ab hoſtibus vexentur, vel interficiantur? Ergo ita colligi debet: Satisfactio eſt redemptio pœnarum Purgatorij; Sententiæ igitur quæ Satisfactionem præcipiunt, id præcipiunt, vt detur opera, ne animæ Purgatoriis ignibus addicãtur: & ſententia illa: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, non ſignificat, Patiamini pœnas Purgatorij, poſt hanc vitam, ſed Redimite pœnas Purgatorij, & ſponte ſatisfacite in hac vita, ne, velitis nolitis, ſatisfpatiamini poſt hanc vitam.

QVINTVM argumentum his verbis proponit: *Præterea cùm certiſſimum ſit, remiſſionem peccatorum gratuitam eſſe, ſeu gratis propter Chriſtum donari, ſequitur non requiri Satisfactiones.*

RESPONDEO. Remiſſionem peccatorum, quod attinet ad reconciliationem amicitiæ, & pœnam mortis æternæ, gratuitam eſſe, libenter admittimus, tum quia Scripturæ diuinæ id paſſim teſtantur, tum quia certum eſt, non poſſe hominem ſine Dei gratia boni aliquid agere: remiſſionem autem peccati quoad pœnam temporalem, ita fatemur eſſe gratuitam, vt etiam per Satisfactionem acquiri poſſe non dubitemus. Gratuitam eſſe dicimus, quia ſine gratia Dei ſatisfacere non poſſe-

possemus, acquiri nihilominùs per Satisfactionẽ asserimus, quia ipsa opera bona & pœnalia per spiritum Christi facta, ex condigno reatum pœnæ temporalis expungunt. Et quemadmodum B. Paulus ad Rom. 6. vitã æternam, gratiam Dei vocat, quam 2. Tim. 4. Iustitiæ coronam appellat, quia vt rectè docet Cõcil. Arausic. can. 18. debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ nõ debetur, præcedit vt fiant: sic etiam pœnæ temporalis remissio ad gratiam & iustitiam pertinet; quia debetur remissio pœnæ temporalis Satisfactioni, si fiat, sed gratia quæ non debetur, præcedit, vt fiat. Adde, quod si nõ repugnat gratuitæ remissioni peccati, redemptio pœnæ temporalis huius vitæ, quam Philippus admittit: nulla est ratio cur eidem repugnet redemptio pœnę temporalis Purgatorij.

Sextvm argumentum in verbis sequentibus ita proponitur: *Euangelium habet mandatum gratis remittendi peccata, non imponendi pœnas, & nouas leges, aut partem pœnarum imponendi, parte remissa.*

Respondeo, Mandatum istud Euangelicum de peccatis remittendis gratis, id est, nulla Satisfactione imposita; nos adhuc in quatuor Euangelistarum voluminibus reperire nequiuimus; inuenimus autem Matth. 16. & 18. mandatum omninò contrarium. Vbi enim Apostolis dantur claues soluendi, & ligandi, ibi sine dubio sic illi Iudices hominum peccatorum constituuntur, vt non solum eos à culpis absoluãt, sed etiam ad pœnas ligent, prout ad salutem ipsorum iudicauerint expedire. Quòd enim potestas ligandi nihil sit aliud, nisi potestas retinendi peccata impœnitentibus, quod hoc loco scribit Philip. Aduersarij non probant, sed dicunt tantùm: quòd autem ea potestas ad ea omnia vincula se extendat, quę necessaria, vel vtilia sunt ad salutem hominum renatorum, ac nominatim ad vinculum Satisfact. nos probamus, tum quia verba Domini generalia sunt: *Quodcunque ligaueris, &, Quecunque alligaueritis*, neque nostrum est restringere, quod Dominus amplum esse voluit: tum quia Ecclesiæ consuetudo locum istum apertissimè declarauit, siquidem (vt ex Conciliis, & Patribus suprà citatis perspicuum est) nullum vnquam fuit tempus, quo lapsi in Ecclesia sine Satisfactione reciperentur. Quis autem credat, (Ecclesiam vniuersam ab

initio prædicationis Euangelicæ; noluisse lapsos sine Satisfactione admittere, si in Euangelio mandatum exstaret de peccatis sine Satisfactione remittendis?

Argumentum POSTREMVM, si tamen argumentum, & non potiùs figmentum dici debet, in illis verbis habetur: *Praterea mors Christi non est solùm Satisfactio pro culpa, sed etiã pro morte æterna, iuxta illud: Ero mors tua ô mors. Quid est igitur mõstri, dicere, quòd Christi Satisfactio redimat culpam, nostræ pœnæ redimant mortem æternam; vt iam illa vox (Ero mors tua) intelligi debeat, non de Christo, sed de nostris operibus; & quidem non de operibus à Deo præceptis, sed de figmentis quibusdam obseruationibus, excogitatis ab hominibus; & dicantur mortem abolere etiam cùm fiunt in peccato mortali?*

RESPONDEO. Tria sunt hîc mendacia. PRIMVM enim non docent Catholici, Satisfactionibus nostris redimi mortem æternam, sed pœnam solùm temporalem, vt iam sæpiùs diximus: atque illud: *Ero mors tua*, de Christi morte, non de nostris operibus intelligendum esse, gratissimè confitemur. DEINDE, satisfactoria opera non in obseruationibus ab hominibus excogitatis, sed in Ieiunio, Eleemosyna, & Oratione, quæ in Scripturis præcepta, exempla & promissiones amplissimas habent, vt suprà docuimus, collocamus. DENIQVE nemo Catholicorum docet, opera in peccato mortali facta, abolere mortem: dicũt quidem aliqui, opera in peccato mortali facta, fore satisfactoria, si is iterũ ad gratiam Dei redeat, qui ea opera fecerat; sed tunc satisfactoria esse, dum is est in peccato mortali, nemo (quod sciam) dicit. Porrò meliores Theologi, neque satisfactoria esse, neq; vnquam futura concedunt ea opera, quæ in peccato mortali facta sunt; tantum abest vt his operibus mortem aboleri dicant. Atque hæc ad argumenta Philippi respondisse sufficiat.

CAPVT

CAPVT XIV.

Soluuntur quædam argumenta Ioannis Caluini.

IOANNES Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 25. incipit exagitare doctrinam de Satisfactione, & quasi alter Thraso, vel Goliath Philistæus, admirabili confidentia insultat agminibus Dei viuentis: *Tertium*, inquit, *locum Satisfactioni in Pœnitentia assignant: de quaquidquid blaterant, vno verbo subuerti potest. Dicunt non sufficere pœnitenti à præteritis malis abstinere, & mores in melius commutare, nisi de iis, quæ facta sunt, satisfaciat Deo: esse autem multa adminicula, quibus peccata redimamus, lachrymas, ieiunia, oblationes, charitatis officia.* Et paulò pòst: *Talibus mendaciis oppono gratuitam peccatorum remissionem, qua nihil in Scripturis clarius prædicatur.*

RESPONSIO. Quod nos blaterare dicit Caluinus, & quod vno verbo subuerti posse affirmat, totidem verbis tradit sanctus AVGVSTINVS in homil. 50. cap. 15. vbi sic loquitur: *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de iis, quæ facta sunt, satisfiat Deo per Pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.* Quod etiam de subsidiis peccatorum redimẽdorum in nobis Caluinus reprehendit, his verbis tradit S. AMBROSIVS in lib. de Helia & Ieiunio, cap. 20. *Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum.* Neq; his dissimilia leguntur in Scripturis & Patribus, quos suprà citauimus: non igitur ista nos blateramus, aut fingimus, sed ex Scripturis & Patribus hausimus.

PORRO gratuita peccatorum remissio, quæ clarissimè in diuinis literis prædicatur, sicut Augustinum & Ambrosium, & Patres ceteros, Scripturarum diligentissimos tractatores non terruit, ita neque nos terret: in iisdem enim Scripturis vtrumque legimus, gratuitam videlicet peccati remissionem, & redemptionem peccatorum per opera bona. Idem enim Spiritus sanctus, qui per Isaiam dixit: *Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non*

ero memor. Isai. 43. & cetera, quæ citat Caluinus: dixit etiam per Salom. *Misericordia & veritate redimitur iniquitas.* Prouerb. 16. & per Daniel. *Peccata tua eleemosynis redime.* Dan. 4. & per Lucam, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7. Itaq; gratuita est peccatorum remissio, quia gratis Deus fidem & pœnitentiam nobis inspirat; gratis admicitiam, & gratiam suam nos recipit; gratis culpam, & reatum mortis æternæ condonat; gratis denique gratiam illam infundit, per quam pro pœna temporali, quæ dimissâ culpâ remanet, satisfacimus: ex quo sequitur, vt gratuita peccati remissio, non solùm cum Satisfactione non pugnet, sed eam potiùs gignat. In eo verò potissimùm errat Caluinus, quòd gratiam, quæ in sacris literis prædicatur, non animaduertit opponi propriè illis tantùm operibus, quæ ex propriis viribus liberi nostri arbitrij fiunt: opera enim, quæ ex gratia ipsa procedunt, adeò non opponuntur gratiæ, vt in ea potiùs tanquam effectus in caussa, includantur.

Pergit Caluinus §. 26. *Verùm qua sunt peruersitate, & peccatorum remissionem, & reconciliationem fieri semel dicunt, cùm in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur: post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones: sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per claues Ecclesiæ dispensatur, etc.* & contrà allegat illud 1. Ioan. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* & illud Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Respondeo, quod hoc loco in Catholica doctrina Caluinus reprehendit, ante mille & trecentos annos scripsit sanctus Cyprianvs in serm. de opere & eleemosynis, vbi sic loquitur: *Non haberet quid fragilitatis humanæ infirmitas, atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens iustitiæ, & misericordiæ operibus ostensis, viam quandã tuendæ salutis aperiret, vt sordes postmodum quascunq; contraximus, eleemosynis abluamus. Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit, Eleemosynis & fide delicta purgantur: non vtique illa delicta, quæ fuerant antè contracta, nam illa Christi sanguine, & sanctificatione purgantur.* In eandem sententiam

tiam loquitur AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Vtrumque beatum dixit; & cuius iniquitas remittitur per lauacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis.* atque alia id genus multa passim in Patribus reperiuntur.

NEQVE verò ita distinguimus inter Baptismum & Pœnitentiam, quasi peccata, quæ post Baptismum fiunt, sine Christi sanguine, solis operibus nostris expientur; nam (vt suprà non semel docuimus) peccata omnia, siue ante Baptismum, siue post Baptismum commissa fuerint, Christi sanguine, & redemptione purgantur, vt testimonia Scripturæ à Caluino adducta probant: sed hoc inter ea discrimen agnoscimus, quòd in Baptismo ita plenè, ita perfectè, ita copiosè Christi sanguis operatur, vt peccata omnia non solùm quoad culpam, sed etiam quoad omnẽ pœnam alterius vitæ, cùm æternam, tum etiam temporalem deleat, ita vt nullus satisfactioni propriæ locus relinquatur; in Sacramento autem Pœnitentiæ, idem Christi sanguis culpam quidem, & pœnam æternam delet, sed pœnam temporalem totam, nisi propria Satisfactione cooperante, non expiat: cuius discriminis caussam, ex diuina iustitia, atque ex aliis locis petitam suprà reddidimus.

Quare non admittimus modos illos loquendi, quibus Caluinus sententiam nostram, vt eam odiosam faceret, explicauit. Non enim dicimus, remissionem peccatorum & reconciliationem semel fieri, quasi iustificatio lapsorum post Baptismum, non sit vera peccatorum remissio, & reconciliatio. Neque dicimus, post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones: non enim Satisfactio ad resurgendum à morte peccati, sed ad reatum pœnæ temporalis, qui post eam resurrectionem manet, expiandum adhibetur. Neque illud dicimus, sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per Ecclesiæ claues dispensatur: neque enim solùm prodest in Sacramento Pœnitentiæ, in quo virtute Clauium peccatores reconciliantur, sed etiam in Confirmatione, Eucharistia, ceterisque omnibus Sacramentis.

DEINDE, §. 27. argumentum ducit ab honore Christi, & pace conscientiæ: *Ac duo,* inquit, *hîc perpendere conuenit: vt integer*

integer & illibatus suus honor Christo seruetur; & conscientia de peccati venia secura, pacem apud Deum habeant, &c. allatis autem in medium testimoniis, Isaiæ, Petri, & Pauli, quibus peccatorum nostrorum purgatio Christo tribuitur, his verbis conficit argumentum: *Nunc tibi pestilentes earum nanias propone: Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solam operari: si posteà ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Hæc si locum habeant, annè quæ Christo superius sunt attributa, illi salua manent? Immanè; quantum hæc differunt, Iniquitates nostras posita esse in Christo, vt in ipso expiarentur; & nostris operibus expiari? Christum esse propitiationem pro peccatis nostris, & Deum operibus propitiandum?*

Ad hanc PRIOREM argumenti partem, quæ ab honore Christi ducta est, Respondeo, multis modis peccâsse Caluinum. PRIMVM, non rectè sententiam Catholicorum exposuit, cùm ait nos dicere, Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solam operari: si posteà ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Nam si agatur de remissione peccatorum quoad culpam, & debitum mortis æternæ; neque in prima, neque in secunda remissione opera nostra cooperantur gratiæ Dei, per modum Satisfactionis propriè dictæ, & tamen cooperantur tum in prima, tum in secunda remissione, per modum impetrationis, & dispositionum. Quòd enim in prima remissione, quæ videlicet fit in Baptismo, non sit gratia Dei sola, quæ operatur, sed opera etiam nostra, vt dispositiones, cooperentur; perspicuum est ex verbis illis B. Petri Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrûm.* & ex illis Apostoli Pauli Act. 20. *Testificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.* Cooperari autem fidem & Pœnitentiam, impetrando remissionem peccatorum, docet AVGVSTINVS in epist. 105. ad Sixtum, vbi sic ait: *Nec ipsa remissio peccatorum, sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori.* Et tract. 72. in Ioan. *Operanti in se Christo cooperatur homo salutem æternam, ac iustificationem suam.*

Itaque

Itaque discrimen quod Catholici ponunt inter remissionem primam & secundam, id est, in Baptismo, & post Baptismum, in eo potissimùm situm est, quòd in prima condonatur omnis culpa & pœna, & proinde nulla est necessaria Satisfactio: in secunda, condonatur culpa, & pœna æterna, remanente reatu pœnæ temporalis, pro qua Satisfactio exigatur. Atque hanc esse Catholicorum sententiam, agnoscit, & scribit idem Caluinus paulò infrà in eodem cap. §. 30. sed maluit hoc loco fraudulenter eam proponere, vt faciliùs impugnaret.

Deinde Caluinus non satis fideliter antitheses illas adduxit, cùm ait: *Immanè, quantum hæc differunt: Iniquitates nostras positas esse in Christo, vt in ipso expiarentur; & nostris operibus expiari: Christum esse propitiationem pro peccatis nostris, & Deum operibus propitiandum?* Nam si vt paulò antè fecit, opera nostra cooperari expiationi, & propitiationi Christi, dixisset, non autem ea Christi Satisfactioni opposuisset; vidisset planè nullum esse locum exclamationi illi: *Immanè, quantum hæc differunt.* Neque enim hæc multùm differũt, Iniquitates nostras positas esse in Christo, vt in ipso expiarentur; & opera nostra à Spiritu Christi profecta, eidem Christo ad peccata expianda cooperari: neque illa multum differunt, Christum esse propitiationem pro peccatis nostris; & opera nostra per Spiritum Christi facta eiusdem Christi propitiationi cooperari. Certè S. Avgvstinvs, qui præter ceteros gratiam Christi totis viribus vbique defendit, non abhorret ab his vocibus, quas hoc loco tantoperè reprehendit Caluinus: *In melius*, inquit in Enchiridio, cap. 70. *est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus.*

Tertio Scripturæ, quas ex Isaia, Petro, & Paulo Caluinus adducit, nihil minùs probant, quàm quod ipse cupit. Quid enim Isaias dicit? *Posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum, & liuore eius sanati sumus.* Isaię 53. Quid Petrus? *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* 1. Petri 2. Quid Paulus? *De peccato damnauit peccatum in carne.* Rom. 8. Atqui hæc loca nihil aliud docent, nisi, Christi mortem fuisse precium sufficiens ad omnia peccata mundi totius redi-

redimenda, siue sacrificium ad omnia omnium hominum crimina expianda: sed hoc precium nemini prodest, nisi modo aliquo applicetur. Nam si nulla requiritur applicatio, & omnia omninò peccata Christi sanguis expiauit; vnde tam multi sunt in mundo impij? cur tam multi detruduntur ad Inferos? cur tam pauci sunt qui saluantur? quid facit Baptismus? quid Eucharistia? quid fides? quid Pœnitentia? quid ipsa Euangelij prædicatio? Confitendum est igitur, Christi mortem, quæ per se ad omnia peccata abolenda sufficeret, nemini prodesse, nisi per fidem, & Sacramenta, ceteraque instrumenta diuinitùs instituta, singulis applicetur. Vnum autem ex instrumentis diuinitùs institutis ad pœnam temporalem peccatorum expiandam; Satisfactionem esse, nos dicimus, nec solùm dicimus, sed ex Scripturis, & omnium Patrum testimoniis comprobamus, vt ex iis quæ anteà scripsimus, patuit.

Hvc accedit, quod sacrificium Crucis Christi eò potissimum spectauit, vt nos Deo reconciliaret, ac de impiis & inimicis, iustos, & amicos Dei faceret: sic enim Apostolus loquitur; *Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius.* Rom. 5. &, *De peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis.* Roman. 8. & B. Petrus; *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.* 1. Petr. 2. Id autem totum nos libentissimè confitemur; non vi satisfactionis nostræ, sed solo Christi merito nos reconciliari, & iustificari, siue per Baptismum, siue per Absolutionem: sed cum hoc non pugnat, quod dicimus; homines Christi sanguine reconciliatos, & iustificatos, operante in ipsis Christi spiritu & virtute, satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis.

Denique quod initio argumenti Caluinus assumit, Prouidendum esse, vt integer & illibatus suus honor Christo seruetur; tantùm abest, vt sententiæ nostræ de Satisfactione aduersetur, vt eam potius stabiliat, & confirmet. Siquidem maior est Christi gloria, si dicatur non solùm pro peccatis nostris satisfeciisse, sed etiam id membris suis donasse, vt per eius gratiam & virtutem, aliqua ex parte etiam ipsa satisfacerent: quemadmodum non derogat omnipotentiæ Creatoris,

toris, sed eam potius commendat, & celebrat, qui dicit Deum non solùm per se, sed etiam per seruos suos miracula facere. Viderint igitur Aduersarij, ne dum pro Christi honore certare se credunt, operibus gratiæ, & Christi membris, & ipsi Spiritui sancto iniuriam faciant: siquidem reprehensio fructuum, deriuatur ad radicem, & iniuria membrorum in caput redundat.

Iam verò POSTERIOR argumenti pars, quæ ducebatur à pace conscientiarum, his verbis à Caluino tractatur; *Quòd si de pacificanda conscientia agitur: quæ ista hæc erit pacificatio, si audiat peccata redimi satisfactionibus? quando tandem ille satisfactionis modus constare poterit? ergo semper dubitabit, an Deum habeat propitium, semper æstuabit, semper horrescet. Nam qui leuibus satisfactiunculis acquiescunt, nimis contemptim iudicium Dei æstimant, & parùm reputant quanta sit peccati grauitas. Et vt ipsis concedamus, peccata aliquot iustâ satisfactione redimere, quid tandem facient vbi tot peccatis obruuntur, quorum satisfactionibus nec centum vitæ, vel si tota in hoc sint, sufficere queant?*

RESPONDEO, conscientiæ pax non pendet à reatu illo pœnæ temporalis, quem solum satisfactionibus nostris tollendum esse dicimus: qui enim culpæ remissionem accepit, ac de mortis æternæ periculo liberatus, in gratiam cum Deo rediit, magna sine dubio fruitur conscientiæ pace, etiamsi sciat se temporali aliqua mulcta ob peccata præterita castigandum. Quare Caluinus ita argumentatur, ac si nos diceremus, satisfactionibus nostris amicitiam Dei, gratiamque recuperandam: quod cùm nos minimè dicamus, ipse frustrà sudat, & nihil præter aërem verberat.

In eo PRAETEREA Caluinus fallitur, quòd existimat totam vitam, ac ne centum quidem vitas sufficere ad Satisfactionem, quam docemus. Fallitur, inquam, apertissimè; siquidem tanti æstimatur à Deo Satisfactio, quæ in hac vita sponte, atque ex charitate suscipitur, vt breuis huius vitæ labor facilè compenset acerbissimos, longissimosque cruciatus Purgatorij. Certè S. Martyr Cyprianus lib. 4. epist. 2. non dubitat affirmare, peccata omnia, quæ alioqui longissimam in Purgatorio pœnam exigerent, vnica Martyrij passione purga-

purgari: ac etiam præter Martyrium, Theologi docent eiusmodi esse posse in aliquo pœnitente contritionem, vt per eam peccata omnia quoad culpam & pœnam, plenissimè deleantur.

His argumentis explicatis, Caluinus §. 28. ponit distinctionem peccati mortalis, & venialis, qua nos vti dicit ad argumentum suprà positum dissoluendum, atque eam refutare conatur. De qua re nihil in præsentiarum dicemus, tum quòd nos ea solutione non egemus, tum quòd de distinctione peccati mortalis & venialis plenum tractatum in tertio tomo instituimus.

Hoc vnum præterire non possum, ineptissima ratiocinatione vti Caluinum, vt probet non posse vnquam pro venialibus satisfieri: *Si vnius*, inquit, *diei est satisfactio peccati venius: dum illam meditantur, pluribus se inuoluunt; quando diem nullum præterit iustissimus quisque, quo non aliquatenus labatur: ad eorũ verò satisfactiones dum se accingent, numerosa, vel potius innumera cumulabunt. Iam præcisa est satisfaciendi fiducia. Quid moramur? quomodo adhuc de satisfaciendo cogitare audent?*

Sed quis dedit Caluino illud principium; vnum diem requiri ad satisfactionem vnius peccati venialis? Si vnico actu contritionis, qui momento temporis fieri potest, interdum multa mortalia, vt diximus, expiantur: quanto facilius non, inquam, vnus dies, sed vna hora sufficiet ad satisfactionem venialium plurimorum: *De quotidianis* (inquit Avgvstinvs in Enchiridio cap. 71.) *breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Certè non consumitur vnus integer dies in oratione Dominica recitanda; & tamen ea oratione pro venialibus peccatis, non vno aut duobus, sed multis satisfieri credit Augustinus: non igitur præcisa est satisfaciendi fiducia, neque sine caussa de satisfaciendo cogitare audemus.

CAPVT

CAPVT XV.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

IAM VERO in §. 29. propius ad rem accedit, & solutionem Catholicorũ his verbis Caluinus proponit; *Conãtur quidem se expedire; sed aqua, vt dicitur, illis hæret. Fingunt sibi distinctionem pœnæ, & culpæ: culpam remitti fatentur Dei misericordia; sed culpa remissa, pœnam restare, quam persolui Dei iustitia postulat: ad pœnæ igitur remissionem propriè spectare satisfactiones.* Deinde multis Scripturæ locis allatis, addit §. 30. quod deesse videbatur ad Catholicorum solutionem; *Scio*, inquit, *subtilius adhuc ipsos elabi, dum inter æternã pœnam, & temporales distinguũt. Sed cùm temporalem pœnam quoduis supplicium esse tradant, quod tàm de corpore, quàm de anima sumit Deus, excepta modò æterna morte; parùm eos subleuat hæc restrictio. Nam superiores loci, quos citauimus, hoc nominatim volunt, hac nos cõditione recipi à Deo in gratiam, vt quicquid eramus pœna meriti, remittat; culpam ignoscendo.*

Excutiamus igitur loca singula quæ adducit, ac videamus, vtrum ex iis colligi queat, omnem temporalem pœnam nobis remitti quotiescunque nos Deus in gratiam recipit. Quę quidem testimonia tanta confidentia Caluinus producit, vt dicat; *Subnectam quædam alia testimonia, quibus adeò constringantur tortuosi isti angues, vt ne summam quidem caudam complicare posthac queant.*

PRIMVM testimonium est, Hier. 31. & Ezech. 18. quod his verbis à Caluino proponitur: *Hoc est Testamentum nouum, quod Deus in Christo suo nobiscum pepigit, quòd iniquitatum nostrarum non recordabitur. Quid his significauerit, discimus ex alio Propheta, vbi Dominus, Si iustus, inquit, à iustitia sua deflexerit, omnium iustitiarum eius non recordabor: si impius ab impietate sua recesserit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Quòd se iustitiarum recordaturum negat, vtiq; hoc est, nullam se earum habiturum rationem, vt remuneretur: ergo & peccatorum non recordari, est ea non postulare ad pœnam.*

AD hoc primũ testimonium iam suprà respondimus, cùm Lutheri argumenta solueremus: atq; vt Caluinus intelligat,

quàm parùm hoc suo argumento nos constrinxerit; eadem nos ratiocinatione vtimur in solutione, qua est ipse vsus in argumento. Cùm enim iustus à iustitia sua deflexerit, iustitiarum eius Deus non recordabitur, non quia non remunerabit temporali aliquo præmio, sed quia non remunerabit æterna illa mercede, quàm repromisit diligentibus se: ergo ad eundem modum cùm impius ab impietate sua recesserit, iniquitatum eius Deus non recordabitur, non quia non castigabit temporaria aliqua pœna, vt Mosem, Aaronem, Dauidem, & alios post reconciliationem castigauit, sed quia non punier sempiterna morte, & igne illo æterno, qui paratus est diabolo & angelis eius. Vide plura loco citato in solutione argumentorum Lutheri, cap. 11.

ALTERVM testimonium habetur Isaiæ 44. Micheæ 7. & in Psalm. 31. *Idipsum*, inquit Caluinus, *alibi dicitur, Proiecit post tergũ, delere instar nubis, demergere in profundum maris, non imputare, tectumq; habere: talibus loquendi formulis non obscurè sensum suum nobis explicauerat Spiritus sanctus, si dociles aures illi accommodaremus. Certè si punit Deus, peccata imputat: si vindicat, recordatur: si ad iudicium vocat, tecta non habet: si examinat, post tergum non proiicit: si inspicit, non obliterauit instar nebulæ: si ventilat, non proiecit in profundum maris. Atque in hunc modum interpretatur* AVGVSTINVS *claris verbis: Si texit peccata Deus, noluit aduertere; si noluit aduertere, noluit animaduertere; si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Tecta ergo peccata quare dixit? vt non viderentur. Quid erat Deum videre peccata, nisi punire?*

RECTE dicit Caluinus, idipsum in his locis cõtineri, quod in superioribus. Quare quemadmodum superiora testimonia Hieremiæ, & Ezechielis, significabant Deum non recordari iniquitatum eorum, qui per Pœnitentiam ad ipsum redeunt, non quia non puniat temporali aliqua pœna, ob eorum ipsorum, qui puniuntur, vtilitatem, sed quia nõ retinet cum illis inimicitiam, neque sempiterno igni illos addicit, neque ab æterna felicitate excludit: sic etiam testimonia Isaiæ, Micheæ, & Dauidis, hoc tantùm significant, Deum proiicere, delere, non videre, non imputare, tegere peccata eorum,

rum, quibus amicitiam suam, gratiamq; restituit; quia quod attinet ad reatum culpæ, & pœnæ æternę, ita illos respicit, ac si nunquam peccassent, licet ob eorum vtilitatem, aliisque iustissimis de caussis, aut eos ipse temporaliter castiget, aut vt se ipsi castigent, velit.

Quocirca idem S. AVGVSTINVS, qui, tegere peccata, interpretatur, non punire; in alio loco scribit, Deum omnino velle, vt peccatum non maneat impunitum, & tum nō punire peccata nostra, cùm nos ipsi ea punimus. In Psal. 50. *Non impunitum erit peccatum meum, sed ideo nolo vt tu punias, quia ego peccatum meum punio.* & ibidem, *Veritatem dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum, quibus ignoscis, non dimisisti: sic prærogasti misericordiam, vt seruares & veritatem.* Hæc ille. Non igitur apud Augustinum, tegere peccata, est, nullo modo punire; sed, nō punire in æternum; vel non punire etiam temporaliter, si se ipse peccator puniat.

TERTIVM testimonium est Isaiæ 1. & Hiere. 50. *Audiamus verò*, inquit Caluinus, *& ex alio Propheta loco, quibus legibus peccata remittat Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix albescent, & si rubuerint vt vermiculus, erunt quasi lana. Apud Hieremiam autem sic legitur: In illa die requiretur iniquitas Iacob, & non inuenietur peccatum Iudæ, & non erit, quia propitiabor reliquiis, quas seruauero. Vis breuiter tenere quis sit verborum istorum sensus? expende quid è conuerso sibi velint loquutiones illæ; Dominum in sacculo iniquitates colligare, in fasciculum colligere, & recondere, stylo ferreo exarare in lapide adamantino. Nempe si vindictam repensum iri significant, quod extra dubium est, neque etiam dubitandum est, quin contrariis sententiis omnem vindictæ repensionem Dominus se remittere affirmet. Hic mihi obtestandi sunt lectores, non vt glossis meis auscultent, sed tantùm vt verbo Dei locū aliquem esse sinant.*

VTINAM Caluinus quod ab aliis petiit, præstare ipse voluisset, vt verbo Dei locum aliquem esse sinens, illud suis glossis minimè deprauasset: certè enim ex istis ipsis locis Isaiæ, & Hieremiæ, quæ nunc adduxit, errorem suum deprehendere facilè potuisset. Audi enim quibus legibus apud Isaiam peccata remittat Deus: *Lauamini, mundi estote, au-*

ferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benè facere, quærite iudiciũ, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam; & venite, & arguite me dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinũ, sicut nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Hæc Dominus per Isaiam, vbi promittit quidem perfectam peccati purgationem; vt nulla restet luenda pœna, vt cupit Caluinus; sed non promittit solùm credentibus & resipiscẽtibus, vt Aduersarij nostri docẽt, qui de capite suo loquuntur, & non de ore Domini: sed promittit iis, qui prius lauantur, & mundantur per verã Contritionẽ, & Pœnitentiam; deinde cessant à peccatis, quibus antea malè assueuerant; tum in bonis operibus assiduè, ac diligenter exercentur, atq; ita (vt hunc locũ sanctus exponit HIERONYMVS) dignos Pœnitentiæ fructus faciunt. His, inquam, Dominus dicit: *Venite, & arguite me: si fuerint peccata vestra vt coccinũ, quasi nix dealbabuntur*, id est, vt idem exponit Hieronymus: *Si hæc omnia feceritis, arguite me, nisi præmia reddidero, quæ pollicitus sum, nimirum nisi peccata, quàuis maxima, plenè, perfectéque dimisero.* Cùm igitur plena peccati remissio, quoad omnem pœnæ reatum, præmium sit operũ bonorum, quæ post conuersionem, & culpæ remissionem fiunt, quæq; Satisfactoria dici solent: quis non videt, ex hoc loco Isaię à Caluino adducto, nõ destrui, sed astrui prorsus, & stabiliri nostram de Satisfactione doctrinam.

PORRO Hieremias loquitur de peccato idololatriæ, ob quod totus populus in captiuitatem Babylonicam ductus fuerat; ac prædicit, expiato peccato illo, longa, durissimaque captiuitate, tandem flagellum in ipsum Regẽ Babylonis conuertendum, & reliquias Israël & Iuda liberandas, & ita liberandas, vt peccatum illud non ampliùs inueniatur, vt nimirum aliqua alia pœna mulctetur.

QVARTVM testimonium est, 1. Pet. 2. Isa. 53. Rom. 3. 1. Cor. 1. Ephes. 1. Col. 1. & 1. Tim. 2. *Quid quæso,* inquit Caluinus, *nobis præstitisset Christus, si adhuc pro peccatis pœna exigeretur? nam cùm dicimus eum pertulisse peccata nostra in corpore suo super lignum, non aliud significamus, quàm defuncto pœna & vindicta, quæ peccatis nostris debebatur. Id ipsum significantiùs declarauit Isaias, cùm dicit, castigationẽ pacis nostræ fuisse*

fuisse super eum: & quoties de redemptione per eum facta, meminit Paulus, & vocare solet ἀπολύτρωσιν, quo non simpliciter redemptionem indicat, qualiter & vulgò intelligitur, sed precium ipsum, & satisfactionem.

Respondeo, si Christo mortuo, adhuc pœna mortis æternæ à nobis exigeretur, nõ omninò ineptè Caluinus quæreret, quid nobis præstitisset Christus; si adhuc pro peccatis pœna exigeretur. At cùm sacrificio mortis suæ Christus nobis Deum reconciliauerit, & ex irato iudice patrem amantissimum fecerit; cùm nos ab æterno interitu liberauerit, & vitam sempiternam acquisierit, cùm deniq; gratiam, & virtutem nobis dederit, qua Deo pro temporali pœna satisfacere ipsi possemus; ingratissimus sit necesse est, qui quærẽdum adhuc esse putat, quid nobis præstiterit Christus, si pœna quædam temporalis pro peccatis nostris exigatur.

Porro testimonia illa Isaiæ, Petri, & Pauli, iam suprà iterum adducta, & explicata sunt: ac libentissimè, gratissimeq; agnoscimus, & fatemur, Christi mortem precium, & satisfactionem esse pro peccatis nostris, quoniam, vt sæpè dictum est, soluit ipse preciũ, & satisfecit; immediatè, (vt sic loquar) pro culpa, & reatu mortis æternæ eorum, quibus sanguis eius per Sacramenta applicatur; mediatè autem pro pœna etiam temporali, quatenus gratiam prębet, per quam ipsi nos Domino satisfacimus.

Quintvm testimonium est in toto Leuitico, de quo sic loquitur Caluinus: *Validum autem inprimis aretem nobis suppeditat, quod de expiandis peccatorũ noxis in lege Mosayca præscribitur. Neq; enim illic Dominus hanc, aut illam satisfaciendi legem cõstituit, sed totam in sacrificiis compensationem requirit: & vbi tamen alioqui diligentissimè, atq; exactissimo ordine omnes expiandi ritus exequitur. Quî fit autem, vt nullis prorsus operibus admissa delicta procurare iubeat, sed sola in expiatione sacrificia requirat, nisi quòd ita testari vult, vnicum esse satisfactionis genus, quo iudicium suũ placatur? nam quæ tunc immolabant sacrificia Israëlitæ, non hominum opera censebantur, sed à sua veritate, hoc est, vnico Christi sacrificio æstimabantur.*

Respondeo. Validus iste aries, pro veritate validus est, pro Caluini errore prorsus infirmus. Nam sacrificia illa Leuitica

uitica (vt in 2. libr. de Sacramentis in genere cap. 14. 15. 16. & 17. demonstrauimus) non culpam, aut pœnam æternam, sed immunditiam tantùm legalem, & pœnam temporalem expiabant: proinde rectè satisfactiones quædam dici poterant.

Quod culpam & pœnam æternam non expiarent, perspicuum est, tum ex Dauide Psal. 50. *Si voluisses sacrificium, dedissem: vtiq; holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.* tum ex eo, quòd ea sacrificia Deo grata non erant, nisi qui offerebat, Deo gratus, & per hoc iustus esset; nam Prouerb. 15. victimæ impiorum dicuntur abominabiles Domino: tum denique ex testimoniis plurimis Scripturarum, & Patrum, quæ loco citato adduximus.

Quod autem vt quædam satisfactiones, expiarēt reatum pœnæ temporalis; sequitur ex ipsa Dei promissione. Promisit enim Deus offerentibus ea sacrificia, remissionem peccatorum: quæ promissio cùm intelligi nequeat de remissione quoad culpam, & pœnam æternam; id restat, vt intelligatur de remissione peccati quoad pœnam temporalem. Accedit, quòd Deus iubebat pro mēsura delicti offerri sacrificia maioris, vel minoris precij, Leuit. 6. quod est argumentum manifestum, illas oblationes imperatas fuisse in compensationem aliquam iniuriæ Deo factæ.

Ex his autem sequitur, multa falsò affirmasse Caluinum, vt validum illum arietem contra Satisfactiones extrueret. Primo falsò asseruit, Deum in Leuitico non constituisse hanc, aut illam satisfaciendi legem: quid enim sunt sacrificia variæ æstimationis pro varia mensura delicti, nisi variæ satisfactiones? Secundo falsò scripsit, Deum totam in sacrificiis compensationem exegisse: nam Deus non instituit sacrificia pro omnibus peccatis expiādis, sed solùm pro peccatis ignorantiæ cōtra cæremonias legis, Leuit. 4. & 5. & pro peccatis circa damnū proximi in rebus externis, & pro periurio, ex cupiditate habendi res alienas prolato, Leuit. 6. pro aliis peccatis grauioribus, vt pro blasphemia, idololatria, homicidio, adulterio, & similibus, nulla inueniuntur sacrificia instituta; sed Prophetæ populum admonebant, pro his in cinere & cilicio Pœnitentiam esse agendam, & eleemosy-

nis,

nis aliisque bonis operibus peccata redimenda. TERTIO falsò Caluinus assumpsit, in Leuitico Deum diligentissimè, atque exactissimo ordine omnes expiandi ritus exequutum: id enim falsum esse, cõstat ex his, quæ iam diximus. QVARTO, falsum est quod ibidem posuit; nullis prorsus operibus admissa delicta procurari iussisse Deum: nam ipsa oblatio sacrificij, opus erat à Deo mãdatum ad peccata admissa procuranda.

Quod DENIQVE Caluinus addit, oblationes illas, non hominum opera censeri; non minùs est falsum, quàm cetera. Nam tametsi sacrificia illa, diuina opera dici possent, tùm quia à Deo instituta erat, tùm quia sacrificium Crucis significabant: tamen erant etiam, ac censebantur opera humana, & laboriosa, ac proinde satisfactoria: quia non sine detrimento rei familiaris offerebantur; quia per ea cultus latiæ, Deo ab eo cuius erat oblatio, adhibebatur: quia ex fide & pietate offerentium grata erant: *Dona enim*, vt ait Sapiẽs Eccles. 34. *iniquorum, non probat Altissimus, nec respicit in oblationes impiorum.* Et Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, & munera eius.* in quem locum scribens, ita loquitur S. GREGORIVS lib. 22. Moral. cap. 12. *Iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* Et paulò pòst: *Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt.* Atque hæc de valido Caluini ariete.

SEXTVM testimonium est Oseæ 14. *Qualem*, inquit Caluinus, *compensationem à nobis recipiat Dominus, paucis verbis eleganter Oseas expressit: Omnem, inquit, tolles iniquitatem, ô Deus: en peccatorum remissio; & vitulos labiorum persoluemus; en satisfactio.*

RESPONDEO, qui Deum rogat vt omnem tollat iniquitatem, iure pollicetur actionem gratiarum, siue laudis sacrificium. Sed qui hoc facit contra Satisfactionem? nam neque iniquitas reatum pœnæ, sed culpam significat propriè: neq; si Deus culpam, & pœnam æternam tollat, temporali manente, pro qua satisfieri debeat; non erunt labiorum vituli persoluendi: nec denique, si aliquando Deus culpam, & omnem pœnam ita condonet, vt nullam exigat satisfactionem, præterquam laudis, & actionis gratiarum; idcirco id perpetuum erit.

SEPTIMVM testimonium est Ezech. 36. *Superiores loci* inquit Caluinus, *quos citauimus, hoc nominatim volunt, hac nos conditione recipi à Deo in gratiam, vt quidquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpam ignoscendo. Et quoties Dauid, aut alij Prophetæ peccatorum veniam petunt, simul pœnam deprecantur, immò diuini Iudicij sensus huc eos impellit: rursus cùm à Domino misericordiam promittunt, semper fere ea professo de pœnis, earumque remissione concionantur. Certè cùm Dominus apud Ezechielem pronunciat, finem se impositurum Babylonico exilio, idque propter se, non propter Iudæos: gratuitum esse vtrumque satis demonstrat. Denique si à reatu liberamur per Christum; pœnas, quæ inde prouenium, cessare oportet.*

RESPONDEO, quid superiores loci contineant, iam vidimus, nullum enim prætermisimus, & in nullo inuenimus quod Caluinus hoc loco tam confidenter affirmat; hac nos conditione recipi à Deo in gratiam, vt quidquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpam ignoscendo: & contrà, nos multa exempla protulimus eorum, quibus Deus culpam ignouit, & pœnam tamen temporariam non remisit, vt Mosis, Aaronis, Dauidis, & aliorum.

PORRO Dauid, & Prophetæ ceteri, cùm veniam peccatorum petunt, non simul pœnam temporalem semper deprecantur. Dauidis illa vox est, 2. Reg. 24. *Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* DEINDE Dauid, & Prophetę ceteri, nihil est mirum si pœnâ sæpe deprecabantur, & eius remissionem populo promittebant, cùm simul ad pœnam sponte susciendam exemplo, & verbo populum hortarẽtur: æquum est enim, vt Deus parcat illis, qui ob eius amorem sibi ipsi non parcunt.

Testimonium autẽ ab EZECHIELE petitum nihil omninò facit ad rem: nam eo loco Propheta de gratia noui Testamenti propriè vaticinatur; ait enim: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferã cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, &c.* hãc autem gratiam certum est, propter nomen suum, non pro-

pter

ptet merita Israëlitarum, Deum fecisse humano generi. Deinde etiamsi ad literam potissimùm de liberatione à seruitute Babylonica Propheta loquutus fuisset, quid hoc faceret contra Satisfactionem, quam nos defendimus ad expiandã pœnam temporalem alterius seculi, & vnicuique propriam? pœnas enim huius seculi, & præsertim communes toti populo, iam anteà docuimus non semper Satisfactionibus expiari, quemadmodum non semper immitti.

Deinque illa cõditionalis assertio: *Si à reatu liberamur per Christum, pœnas quæ inde proueniunt, cessare oportet.* si per reatum intelligamus obligationem ad pœnam, verissima est: sed illud non est verum, per Christum semper liberari nos ab omni reatu pœnæ temporalis; etiamsi nulla interueniat Satisfactio. Si verò per reatum significetur culpa, siue offensio, ob quam debitum pœnæ luendæ contrahimus; falsa conditionalis assertio est, Si à reatu liberamur, pœnam cessare oportet: multa sunt enim, quæ sine certis caussis non orientur, quæ tamen orta manent, caussis pereuntibus. Ædificium sine ædificatore non fieret: quod si semel factum fuerit, manebit, licet continuò ædificator pereat. Itaque rectè S. Augustinus tract. 124. in Ioan. *Productior*, inquit, *est pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna.*

Atque ita soluta manent illa omnia argumenta, quę Caluinus insolubilia esse, solita temeritate iactauerat: supersunt tamen adhuc alia quædã argumenta, quæ obiter Caluinus in sequẽtibus paragraphis, dum aliud ageret, id est, dum argumenta Catholicorum soluere niteretur, inseruit.

CAPVT XVI.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

Igitur in eodem cap. 4. §. 35. adducit S. Ioannis Chrysostomi testimonium ex lib. 3. de Prouidẽtia, vt probet Deum non inferre supplicia vt peccata puniat, sed tantùm, vt peccatores excitet ad resipiscentiam: & idem cõfirmat testimonio Hieremiæ, & Oseæ Prophetarum; sic autem loquitur: *Stultissimus fuerit, si quis arbitretur, præsentis vitæ calamitates in peccati noxam esse*

nobis impositas. Id mihi videtur Chrysostomus voluisse, cùm ita scripsit: Si ob hoc pœnas infert Deus, vt in malis perseverantes ad Pœnitentiam vocet; ostensa Pœnitentia, superflua iam erit pœna. Quare prout vniuscuiusq; ingenio expedire nouit, ita hunc maiori asperitate, illum benigniori tractat indulgentia. Itaq; vbi docere vult, se non esse in pœnis exigendis immodicum, exprobrat duro & obstinato populo, quòd percussus, non tamen faciat finem peccandi. Hoc sensu conqueritur, Ephraim esse quasi placentam ab vna parte torridam, ab altera parte incoctam: quia scilicet non penetrabant in animos ferulæ, vt vitiis excoctis, populus ipse capax venia fieret. Certè qui sic loquitur, ostendit, simul ac quisque resipuerit, se mox fore placabilem, sibiq; nostra peruicacia exprimi, quem exercet rigorem in castigandis delictis, cui voluntaria correctio occurreret.

RESPONDEO, calamitates, quæ impiis immittuntur à Deo, sæpenumero ad eum finem immittuntur, vt illi resipiscant: id tamen non esse perpetuum, testantur mortes Sodomitarum, Pharaonis, Antiochi, Herodis, & aliorum, qui diuino iudicio percussi, miserè interierunt. Ceterùm, tametsi eiusmodi calamitates, quæ conuersionem præcedunt, sæpe, vt dixi, ad resipiscentiam referantur: eæ tamen quę post conuersionem sequuntur, de quibus nos hoc loco agimus, non ad resipiscentiam, sed ad offensam aliquo modo compensandam referuntur. Sequi autem post conuersionem pœnas aliquas temporales, vel in hac vita, vel in futura; satis superi probatum esse credimus.

NEQVE testimonium S. Ioan. Chrysostomi cum nostra sententia pugnat: tum quia loquitur ipse de pœnis, quæ conuersionem præcedunt, quas æquum est cessare, cùm ij, qui flagellabantur, seriò resipiscunt: tum etiam quia sanctus Chrysostomus per pœnitentiam non significat solam resipiscentiam, sed integram Pœnitentiam, quæ præter internam conuersionem, & gemitum, externos etiam labores atque opera satisfactoria comprehendit: æquissimum autem est, vt ostensa Pœnitentia, id est, cùm peccator se ipse affligit, & punit, dignosque facit Pœnitentiæ fructus; pœna diuinitùs inflicta cesset.

QVOD autem Deus queratur, durum & obstinatum popu-

lum,

lum, qui à Hieremia & Osea sub nomine Ephraim reprehenditur, diu percussum, non feciſſe peccandi finem: ſignificat quidem, iis flagellis populum percuſſum, vt tandem aliquādo reſipiſceret; ſed non inde ſequitur, non oportuiſſe eum populum poſt conuerſionem in cinere, & cilicio, in ieiunio, fletu, & planctu Pœnitentiam agere, eaque ratione pro culpis præteritis Domino ſatisfacere.

ALIVD argumentum in eodem §. 35. ducit Caluinus ab exemplis eorum, qui ſine vlla impoſita mulcta iuſtificati leguntur: *Legitur*, inquit, *Publicanus deſcendiſſe è templo iuſtificatus: pœna nulla ſequitur. Petrus delicti veniam obtinuit: lachrymas eius (inquit Ambroſius) legimus, ſatisfactionem non legimus. Audit Paralyticus, Surge remittuntur tibi peccata tua: pœna non imponitur. Omnes quæ in Scriptura cōmemorantur abſolutiones, gratuitæ deſcribuntur. Ex hac exemplorū frequentia, regula potiùs peti debuerat, quàm ab vnico illo, quod neſcio quid ſingulare continet.*

RESPONDEO, regula doctrinæ Catholicæ non ab vnico Dauidis exemplo petita eſt, ſed à multis Scripturæ teſtimoniis & exemplis, ab vſu vetuſtiſſimo omnium Eccleſiarum à communi Patrum Latinorum, Græcorumque conſenſu. Sed tamen vnicum etiam Dauidis exemplum, ſi quis rectè iudicare poſſit, plus valet ad ſententiam noſtram confirmandam, quàm exempla omnia, quæ Caluinus protulit, ad infirmandam. Siquidem PVBLICANVS ille legitur quidem iuſtificatus præ Phariſæo, non tamen ab omni reatu pœnæ liberatus. Deinde non ſine ſatisfactione iuſtificatus dici poteſt, qui pectus ſuum percutiebat, qui humillimè Domino ſupplicabat, qui neque ad interiora templi accedere, neque oculos ad cœlum ſuſtollere audebat. PARALYTICVS audiuit: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*; ſed quis nouit, an peccatorum nomine ſola culpa, & pœna æterna eo loco non intelligatur? quis dicere auderet, ipſa paralyſi tam diuturna æquo animo tolerata, non eum pro delictis ſuis ſatis Deo feciſſe? Quis neget denique, Chriſtum pro arbitrio culpam, & omnem pœnam remittere potuiſſe? nec tamen miniſtris licere omnia, quæ domino liceant? PETRVS non ſolùm reſipuit, ſed etiam amariſſimè fleuit: quo fletu Domino ſatisfecit.

Miror

Miror autem Caluini vel imprudentiam, vel malitiam qui aut Ambrosij testimonium non legit, aut eo ad fallendum abuti voluit. Sanctus enim AMBROSIVS nomine satisfactionis eo loco excusationem, siue defensionem crimnis apertissimè designauit: laudat enim Petrum, quòd maluerit lachrymando confiteri, quàm loquendo excusare delictum. Sic enim legimus lib. 10. in Lucam cap. 96. *Maluit ipse suum accusare peccatum, vt iustificaretur fatendo, quàm grauaretur negando.* Et infrà: *Non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuerit: lachrymas eius lego, satisfactionem non lego: sed quod defendi non potest, ablui potest.* & in serm. 35. vbi eandem illam sententiam posuerat: *Lachrymas lego, satisfactionem non lego:* subiecit, *Rectè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod deflere solet, non solet excusari.* Itaque SATISFACTIO eo loco defensio, & excusatio est, quo sensu dicitur 1. Pet. 3. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea, quæ in vobis est spe.* Et Act. 24 inquit Paulus: *Bono animo pro me satisfaciam.*

Argumentum POSTREMVM Caluinus petit ex quatuor Chrysostomi Augustini testimoniis, quæ tamen nullo negotio poterunt explicari. PRIMVM testimonium CHRYSOSTOMI est homil. 2. in Psal. 50. vbi sic legimus: *Vbi misericordia flagitatur, interrogatio cessat: vbi misericordia postulatur, iudicium non sauit: vbi misericordia petitur, pœna locum non est: vbi misericordia, quæstio nulla: vbi misericordia, condonata responsio est.* SECVNDVM testimonium eiusdem est homil. 10. in Genesim, vbi Chrysostomus dicit, nihil vltra nobis Deum requirere, quàm vt delicta nostra cum lachrymis apud se confiteamur. PRIMVM testimonium AVGVSTINI est in lib. de dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 54. vbi definitur Satisfactio ad hunc modum: *Pœnitentiæ Satisfactio est, caussas peccatorum excindere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere.* SECVNDVM testimonium eiusdem, ex nescio quo libro; neque enim certum locum notauit: *Caro Christi,* inquit, *verum est, & vnicum pro peccatis sacrificium, non modò iis, quæ vniuersa in Baptismate delentur, sed quæ postea ex infirmitate subrepunt, propter quæ vniuersa quotidie clamat Ecclesia, Remitte nobis debita nostra; & remittuntur per singulare illud sacrificium.*

RESPON-

RESPONDEO PRIMVM, Chrysostomi testimonium misericordiam generatim commendat. Ac verissimum est, misericordiæ opponi iudicium & pœnam: qui enim misericordiam quærit, non vult subire iudicium; & qui ex misericordia indulgentiam consequitur, non debet subire pœnã, quæ sibi condonata est. At ex hac generali commendatione misericordiæ, non potest rectè colligi, non oportere pœnitentes satisfactione iniuriam aliqua ex parte compensare, nisi aliunde constet, ex misericordia condonari illis à Deo nõ solùm culpam, sed etiam omnem omninò pœnam temporalem, & sempiternam.

Itaque idem CHRYSOSTOMVS in eadem homil. paulò inferiùs, hæc habet: *Miseretur quidem Deus, sed non passim miseretur: prouocat nos, & dicit, Da & tu aliquid; non quia ego tui egeo, sed quia volo, & te aliquid conferre ad tuam vtilitatem.* Et infrà: *Deus dicit; Da mihi confessionem tuam, & lachrymas Pœnitentiæ.* & homil. in Psalm. 6. explicans quantas lachrymas Dauid Domino dederit, qui tamen misericordiam flagitabat: *Non tantùm,* inquit, *lachrymatus est, sed etiam lachrymis lectum lauit, non vno, aut duobus, aut tribus diebus, sed etiam singulis noctibus. Et non solùm dicit præteritum, sed etiam futurum. Ne putetis enim, quod cùm hac semel fecisset, deinceps se quieti tradiderit, & laxamento vsus sit: sed hoc assiduè fecit per totam vitam.* & homil. in Psalm. 106. *Confessio,* inquit, *Pœnitentiam monstrat, Satisfactio veniam sibi diuina pietate conciliat.* Et infrà: *Peius est, Dei offensam non Satisfactione placare, quàm peccando Dei bonitatem offendere.*

ALTERVM Chrysostomi testimonium docet, ad amicitiam Dei recuperandam, sufficere contritionem veram, quæ confessionem peccati coram Deo cum lachrymis factam, & propositum vitæ melioris complectitur: non excludit autem CHRYSOSTOMVS opera laboriosa, post amicitiam Dei recuperatam, ad reatum pœnæ temporalis delendum, vt ex multis eius testimoniis suprà probauimus.

Id ita esse, perspicuum erit ex homil. de B. Philogonio, vbi fusiùs habentur ea, quæ ex hom. 10. in Genesim Caluinus adduxit; sic enim loquitur: *Ego testificor, ac fideiubeo, vt si nostrum quisq; qui peccatis obnoxij sumus, recedens à pristinis malis,*

malis, ex animo & vere & promittat Deo, se posteà nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem vlteriorem: benignus enim est, &c. quo loco per Satisfactionem intelligit excusationem, & sensus est; Deum non requirere, vt peccatum defendamus, vel excusemus, & rationem reddamus, cur hoc, aut illud fecerimus, sed satis illi esse, si simpliciter peccatum cõfiteamur, & promittamus nos deinceps non peccaturos: dixerat enim paulò antè: *Discede à malo, & virtutẽ amplectere, desiste à prauitate: pollicere te posthac non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem.* in eadem autem homil. Chrysost. anteà docuerat, Satisfactionem, id est, opera laboriosa requiri, vel certè eorum propositum, si temporis angustiis quis excludatur: *Proinde*, inquit, *& tu quibus rebus prouocasti Deum, per has rursus facito propitium. Prouocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia: cùmq; & rapta restituueris, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zachæum; Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocasti lingua maledicentia, multis contumelia affectis: & vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans & vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus, annisque, sed solo animi proposito & vnico die perficiuntur.*

Testimonium Avgvstini, siue Gennadij potiùs, et lib. de dogmatibus Ecclesiast. definit Satisfactionem veram ab effectu: illa enim est vera, seriaque Satisfactio, ex qua sequitur, vt radices peccatorum euellantur, & boni habitus virtutum acquirantur, ex quibus fiet, vt non facilè deinceps malis suggestionibus aditus patefiat. Nam alioqui in eod. lib. cap. proximo, id est, 53. Auctor illis disertis verbis Satisfactionem docet: *Quamuis*, inquit, *quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis, & orationibus.* Et paulò pòst: *Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia crimina non grauant: nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica Pœnitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iudicio reconciliatum, Communioni sociari, si vero non ad iudicium & condemnationem sui, Eucharistiam percipere. Sed & secreta satisfactione solui mortalia crimina negamus, sed mutato prius seculari habitu, & confesso reu-*

grauia

gionùstudio, per vitæ correctionem, & iugi, immò perpetuo luctu, miserante Deo, ita duntaxat, vt contraria pro his quæ pœnitet, agat. Hæc ille.

Ex quo intelligi potest, quàm intoleranda impudentia Caluinus post allegatum cap. 54. huius auctoris, hæc verba subiunxerit: *Quo apparet, illis quoq; seculis irrisam passim fuisse Satisfactionis doctrinã, quæ pro admissis delictis rependi diceretur: cùm omnem satisfactionẽ, ad cautionem referat, se in posterum à peccatis abstinendi.* Sanè qui mendacium scribere ausus est, quod ex eodem ipso loco, vnde mendacij occasio sumpta est, tam euidenter coarguitur: in rebus paulò obscurioribus, qua temeritate grassabitur?

Alterum Augustini testimonium nulla indiget expositione. Fatemur enim peccata omnia remitti per sacrificium Crucis: nam ex eo sacrificio vim habent Baptismus, & Sacramenta cetera, quibus homines iustificantur; & ex eodẽ sacrificio spiritũ gratiæ haurimus, sine quo pro reatu pœnę temporalis satisfacere non possemus. Porrò S. Augustinum ob Crucis sacrificium nõ existimasse satisfactiones excludi, perspicuum est ex his testimoniis, quæ cap. 9. protulimus.

Atque hæc de tota disputatione hoc loco sufficiãt. Nam quæ Martinus Kemnitius de Satisfactione attulit, partim sunt à nobis cap. 8. & 10. refutata; partim sunt ea ipsa testimonia, quæ Lutherus, Philippus, & Caluinus protulerũt. Certè nouũ aliquod testimonium in tota Kemnitij disputatione reperire non potui: neque aliquam aliam sententiam, quæ speciem solidi argumenti præ se ferre videretur. Quemadmodum etiam quæ Kemnitius de Absolutione disseruit, ideò non excussimus, quòd nihil attulerit præter ea quæ in disputatione de Sacramentis in genere iam antè posuerat: ad quæ nos eo loco respondimus.

Finis quartæ Controuersiæ generalis, de Pœnitentia.

Ad Honorem Dei.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bellarmin
S. T. IV Comm.

II 4, 5

Th
1707
5

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN